ÖLMEYE YATMAK

adalet ağaoğlu

DAR ZAMANLAR I

ROMAN

Ş

EVEREST

1296

ADALET AĞAOĞLU

1929'da, Ankara'nın Nallıhan ilçesinde doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi DTC Fakültesi'nin Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1950). Açılan bir sınavla Ankara Radyosu'na girdi. Kuruluşundan sonra TRT'de çeşitli görevlerde bulundu (1951-1970). TRT Radyo Dairesi Başkanlığı'ndan, kurumun özerkliğine el konulması sonucu istifa etti. Öğrencilik yıllarında başladığı yazarlığı 1970'ten sonra başka hiçbir işle paylaşmadan sürdürdü. Radyo ve sahne oyunlarını romanları, öykü, anı, deneme kitapları ve günlükleri izledi. Bu çalışmalarında toplumumuzdaki değişim ve dönüşümlere duyarlı yaklaşımlarıyla dikkat çekti. Değişimler konusunda edebiyatın yapısal durumu bakımından da arayışçı davranarak, kendine özgü anlatım biçimleri geliştirdi. Evlilik öncesi soyadı Sümer'dir.

Oyun: *Bir Piyes Yazalım* (1953, oynanmış, basılmamış); *Yaşamak* (1955-1956, radyo oyunu, yayınlanmış, basılmamış); *Evcilik Oyunu* (1964); *Tombala* (1967); *Çatıdaki Çatlak* ve *Sınırlarda* (1969, iki oyun); *Üç Oyun: Bir Kahramanın Ölümü, Çıkış, Kozalar* (1973); *Kendini Yazan Şarkı* (1976); *Çok Uzak Fazla Yakın* (1991); *Duvar Öyküsü* (1992); "*Fikrimin İnce Gülü*" –Oyun (1996); *Radyo Oyunları: Çağımızın Tellalı* (2011).

Roman: *Dar Zamanlar Üçlemesi*: *Ölmeye Yatmak* (1973); "*Fikrimin İnce Gülü*" (1976); *Bir Düğün Gecesi* (1979); *Yazsonu* (1980); *Üç Beş Kişi* (1984); *Hayır...* (1987); *Ruh Üşümesi* (1991, Oda romanı); *ROMANTİK Bir Viyana Yazı* (1993); *Dert Dinleme Uzmanı* (2014).

Öykü: *Yüksek Gerilim* (1974); *Sessizliğin İlk Sesi* (1978); *Hadi Gidelim* (1982); *Hayatı Savunma Biçimleri* (1997).

Anı-Anlatı: *Göç Temizliği* (1985, Anı-roman); *Gece Hayatım* (Rüya-kâbus anlatıları, 1991), *Damla Damla Günler I-II, III* (2007); *Duvarların Dışında* (dokümanter, 2013).

Deneme: *Geçerken* (1986); *Karşılaşmalar* (1993); *Başka Karşılaşmalar* (1996); *ÖYLE Kargaşada BÖYLE Karşılaşmalar* (2002); *Yeni Karşılaşmalar* (2011).

Seçmeler: *Adalet Ağaoğlu, "Okurunun Yazarı"*, Hazırlayan: Sefa Kaplan (1993, 2006).

Nehir Söyleşi: *Adalet Ağaoğlu kitabı, Sen Türkiye'nin En Güzel Kazasısın*, Feridun Andaç (2001).

Mektup: *Mektuplaşmalar* -Adalet Ağaoğlu ile Memet Baydur arasında mektuplaşmalar- (2005).

Yayına Hazırlama: *Güner Sümer Toplu Eserleri I-II Cilt* (1983). Ayrıca basılı olan ve olmayan çevirileri vardır.

Ödülleri: *Üç Oyun*, 1974 Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülü; *Yüksek Gerilim*, 1975 Sait Faik Hikâye Armağanı; *Bir Düğün Gecesi*, 1979 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü, 1980 Orhan Kemal Roman Armağanı, 1980 Madaralı Roman Ödülü; *Çok Uzak-Fazla Yakın*, 1992 Türkiye İş Bankası Edebiyat Büyük Ödülü (Tiyatro); *ROMANTİK Bir Viyana Yazı*, 1997 Aydın Doğan Vakfı Roman Ödülü. 1995, Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat (Edebiyat) Büyük Ödülü. YKY, Afife Jale Tiyatro Ödülü, 2014.

Unvanlar: TÜYAP Onur Yazarı (1994), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Fahri Doktora Unvanı (1998), ABD OSU (Ohio State University, Humane Letters) Edebiyat Fahri Doktora Unvanı (1998).

Sempozyum: *"Adalet Ağaoğlu 85 Yaşında Sempozyumu"* (Everest Yayınları-Bilgi Üniversitesi, 2014).

ADALET AĞAOĞLU

ÖLMEYE YATMAK

§

Yayın No: **1296**
Türkçe Edebiyat: **476**

Ölmeye Yatmak
Adalet Ağaoğlu

Yayına hazırlayan: Çiğdem Aldatmaz
Kapak tasarımı: Füsun Turcan Elmasoğlu
Sayfa tasarımı: Hülya Fırat

2. Basım: Mart 2015
1. Basım: Haziran 2014
ISBN: 978-605-141-733-2
Sertifika no: 10905

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa sertifika no: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi, No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110
Fatih-İstanbul
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www. everestyayinlari.com
www. twitter. com/everestkitap
facebook.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

ÖLMEYE YATMAK

I

Saat 07.22

Asansörle tam on altı kat çıktık. On altıncı katta indik. Bana odayı gösterecek oğlanın peşinden yürüyorum. Kısa bir koridor geçti. Bir odanın önünde durdu. Ben de durdum. Kapıyı açtı, içeri girdik.

Perdeler sıkı sıkıya kapalı. Çocuk perdeleri açıp dışarısını göstermek istedi. Engel oldum. Lambaları yaktı. Banyo kapısını açtı. Oranın da lambalarını yaktı. Bir şey isteyip istemediğimi sordu. İstemediğimi söyledim. Bahşişini verdim; gitti.

O çıkınca kapıyı hemen kilitledim. Bütün ışıkları söndürdüm. Çarçabuk soyundum. Köşedeki yatağı açtım. Çırılçıplak içine girdim; ölmeye yattım.

Bakmadım ama saat yedi buçuk falandır. Aşağıda otele kaydımı yapan delikanlıdan duydum sanıyorum.

Çantamı odanın bir köşesine fırlatmıştım. İçinde bir buçuk paket sigara, bir çakmak, kırmızı kaplı bir not defteri, güneş ve okuma gözlüklerim, bir kalem, yarım simit, dibine ermiş ruj tüpü, bozuk para cüzdanım ve kapalı bir zarf içinde beş bin lira var.

Beş bin lira o zarfın içinde yalnız değil. Üç dört satırlık bir notla birlik. Birkaç saat önce, paranın yanı sıra o zarfa kapattığım notta ne demiş olduğumu anımsamıyorum. Anımsamaya da çalışmıyorum. Sadece, böyle bir iş yapmış olmama şimdi gülesim geliyor. Ama denenecek son şeyin eşiğinde de ciddi olmayı beceriyorum.

Ölüm bazen o denli çabuk gelmiyor. Ölümle savaşmak gerekiyor. Gülünecek en uygun anda gülmeyi kasıklarıma hapsedişim bundandır belki. Ölmeye yatarken ölümle savaşmak gerekeceğini düşünmemişim.

Doğdu Gün Işıkları Ülkü'nün

Sümerbank keteni bordo renk perde, okul sahnesini tam örtmüyordu. Hademe Cemal, müsamerede perdecilik edecek. Elindeki ipi az çekiyor, perde aralığı hiç kapanmıyor. Bütün korkusu da, ya hiç açılmazsa?.. Günlerdir bütün işi bunu prova etmek. İpi usulca geriyor, bırakıyor. Yeniden geriyor, bırakıyor.

Perdenin gerisinde çocuklar itişip kakışıyorlardı. Toz, yağ, sirke, sidik ve bitotu karışımı bir koku. Okulun her günkü alışılmış kokusunun az daha yoğunu. Kekremsi, ama yıllar geçtiğinde de hâlâ duyulabilen, duyulmasından tat alınabilen bir koku. Bazı zamanlar insanın kendi kokusunu sevmesi gibi bir şey.

Başöğretmen, eski bir Ermeni evinden bozma okulun ikinci kat koridorunu geçti. Ahşap duvar delinerek sahneye bir kapı açılmıştı. O kapının önünde durdu. Başöğretmen'i ilkin, bahçede yüzünü yıkamaktan dönen Namık gördü. Koşup sahne içine haber vermek istedi, ama Başöğretmen'in önüne geçemedi. Duvar boyunca kıyın kıyın yanaştı. Soluğu kesildi. Başöğretmen, Namık'ı yengeç yürüyüşü içinde gördü:

"Ne dolaşıp duruyorsunuz hâlâ ortalıkta? Beni rezil mi edeceksiniz?" diye bağırdı. O hızla sahnenin koridora açılan tek kapısından içeri daldı.

Üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflar öğretmeni Dündar Bey, sahnede çocuklara son öğütlerini veriyordu:

"Unutmayın! Koro biterken, yani 'ilelebet' derken ikiye ayrılacaksınız. Bir, üç, beş, yedi, dokuzlar bir yana; iki, dört, altı, sekiz ve onlar bir yana. Siz ayrılınca aradaki bu pencere görünecek. İyi ayrılın. Yoksa, her şey bozulur. Ulu Önderimize de çok büyük saygısızlık olur. Tamam mı? Anladınız mı?"

Kan ter içindeydi. Çocuklara uzun uzun baktı, haykırdı:

"Ali!.. Ali, beni mahvettin!"

Toparlacık, fırça saçlı bir çocuk, titredi. Ellerini hazır ol'a koydu. Başına bir sumsuk bekledi.

"Hani senin kara papyonun, kahrolmayası? Hani, nerde?"

"Lastiği koptu öğretmenim... Kopuverdi..."

Kara kıl dokumadan soluk siyah, uzun kısa pantolonunun cebinden beyaz lastiğe dikilmiş kelebek biçimi bir kumaş parçası çıkardı. Papyona benzetilmeye çalışılmış bu kara nesneyi, evin ambarında kuyruğundan yakaladığı bir fare gibi tutuyordu. Çocuklar, birbirlerini dürtüp gülüşüyorlardı. Dündar Bey, evinde, demir maşayla ondülelediği saçlarını sıvazladı. Sınıfına göre yaşı en büyük, en iri kız öğrenciye döndü:

"Semiha! Gel buraya!.. Şunun lastiğini dik. Ekle. Koş... Acele edin... Saat geldi!.."

Semiha, iğne iplik bulmak için korkunç bir telaşa düştü. Bu arada Namık'ın kafasına da iki yumruk indirdi. Öğretmen Dündar, öğütlerini sürdürüyordu:

"Koro bitti. Siz yavaş yavaş ikiye ayrıldınız. Siz yavaş yavaş ikiye ayrılınca Büyük Atamız çıktı. Ulu Atamız üstümüze bir güneş doğmuş gibi yüzünü gösterirken koro bitiyor. Atamız gidiyor. Atamız gitti... Hemen polkaya başlıyorsunuz. Erkekler, damlarının önünde eğiliyorlar. Damlarını alıyorlar falan... Derken polka bitince rondoya başlıyorsunuz... Haa, Aysel, rondoyu oynarken kazık gibi durma. Rahat ol. Sen de Hasip!.. Kapının önünde çember çevirmiyorsun. Rondo oynuyorsun. Kafanı da ayet okur gibi sallama. Camide değilsin. Uygarlık kaynağı bir okulun sahnesindesin. Uçkurunu topla kerata!.. Rondo bitince *Meslekler*'e geçiyoruz. Tamam mı? Anlaşıldı mı?"

Başöğretmen'in sahne içinde olduğunu o sırada gördü. Savcı'nın kızı Sevil de gruptan ayrılıp, bir kibrit sandığının ardından usulca süzülerek kendini Başöğretmen'e gösterdi.

Başöğretmen, ellerini arkasına kenetlemiş, sabırsızca ortalıktaki dağınıklığa bakıyordu. Kolları kısa, soluk, çizgili ceketi,

çizgili dokuma gömleği, bol kısa paça, göbeğine dar gelen pantolonuna, çocuk kakası rengindeki kunduralarına rağmen bir başöğretmenden çok, bir cami hocasını andırıyordu. Ama o tarihte bir başöğretmen olarak da fazla yadırganmıyordu. Hayır, hiç hem de. Latin harfleriyle adını yazmayı beceren, azıcık da, değişimlere karşı yumuşakbaşlı davranan her orta yaşlı kimse, bir ilçe ilkokuluna başöğretmen olabilirdi. Başöğretmen'in kırmızı toparlak yüzü, ağda yapıştırılmış gibi parlıyorsa, bu da, hafızlığında önüne fazla pekmez konulmuş olmasındandır herhalde.

Çocuklar toptan hazır ol'a geçmişlerdi. Öğretmen Dündar, onları elinin tersiyle bir adım geri itti:

"Buyrun Başöğretmenim, buyrun... Ben de çocuklara son öğütlerimi veriyordum. Malmüdürü bir vazo gönderecekti. Hâlâ gelmedi... Ben diyorum ki..."

Başöğretmen, tombul ellerini havaya kaldırdı. Öğretmen Dündar'ın sözünü kesti:

"Vazo da olmayıversin canım. Kıyamet kopmaz ya? Burası Merkezi Hükümet değil. Nihayet bir ilçe okulu. Elimizden geleni yaptık. Vazo üstünde fazla durmayıverin. Gerisi tıkır tıkır gitsin, ben razıyım. Çekilen bunca sıkıntıya değsin bari. Öldük canım!.."

Çocukların arasından bir parmak kalktı. Kaymakam'ın oğlu Aydın, en şıkları, yüreklilikle bağırdı:

"Aysel saçlarını örmemiş ama öğretmenim!.."

Bütün başlar Aysel'e döndü. Kızın sarıya yakın kumral saçları ta beline kadar dökülüyordu. Sıtmadan sarı yüzü hemen kiraz alına döndü. Belinden aşağı bir ter indi. Başöğretmen kaşlarını iyice çattı. Öğretmen Dündar'a can sıkıntısıyla baktı:

"Gördünüz mü işte?.. Daha saç meselesi bile..."

Öğretmen Dündar'ın içini öfke bürüdü. Aysel'den çok, Kaymakam'ın oğluna kızıyordu: Bu oğlan da ikide bir, birini

gammazlar. Pis şımarık. Bıktım bu kendini beğenmiş meretten. Ama neme gerek, her şeyi yine tastamam işte.

Ütülü siyah kısa pantolonu, ipek beyaz gömleği, sahici siyah papyon kravatı, beyaz çorapları, siyah rugan iskarpinleri, güzelce kolonyalanıp taranmış saçları... Koro için de, polka ve rondo için de verdiği modelden daha güzel herbir şeyi.

"Sana teşekkür ederim, Aydın oğlum. Evet, hepimiz birbirimizi gözden geçirmeliyiz. Bir eksiğimiz var mı, yok mu, görmeliyiz. Artık son dakikalarımız bu..."

Birden Aysel'e döndü:

"Size saçlar gergince taranacak, derlenip toplanacak, demedim mi?"

Bütün çocuklar hep bir ağızdan, "Dediniz öğretmenim!" diye bağırınca, Başöğretmen'in önünde aklanan Öğretmen Dündar da, Aysel'in saçlarını Ülker'e havale edip, sızlanmaya başladı:

"Günlerdir herbir şeyi tek tek anlattım bunlara efendim. Ama suç çocuklarda değil ki. Analarında, babalarında asıl... Bütün evleri tek tek dolaştım. Biliyorsunuz. Tek tek. Yine de..."

Ellerini çaresizlikle iki yana açtı. İçini çekti:

"Buna da şükür!.."

Başöğretmen düşündü. Dündar Öğretmen şükretmekte haklıydı. Doğrusu, iyi kötü, yine bir şeyler hazırlanmıştı işte. Birinci ve ikinci sınıflar öğretmeni henüz çok yeni, çok da genç olduğu için yük kendisine, en çok da Dündar Öğretmen'e düşmüştü. "Ama o da fazla büyüttü işi canım. Koro, peki. *Meslekler*, iyi. Türküler, pek güzel. *Ergenekon Destanı*; pekâla, mükemmel... Eee, polkada ne diye diretti bunca? Merkezden gelen emirde, Batı'ya pencere açılması isteniyordu. İyi ya işte; Savcı'nın kızı keman çalacak. Kız öğrenciler erkek öğrencilerle birlikte *Çiçekler ve Böcekler*'i oynayacaklar. Polka ille gerekli miydi? Polkada oğlanlar kızlara sarılacaklar. Elele tutuşacaklar. Evet, belki Batı'ya

daha geniş bir pencere açılmış olacak, ama bütün kasaba halkı da ayağa kalktı. Çocuklarını okuldan geri almak isteyenler bile çıktı. Baksana, Kör Enver, kızının müsamereye girmemesi için sonuna dek direndi. Şimdi yolda gördü mü, başını çeviriyor bana. Sağda solda da, kerhaneci, diyesiymiş. Gâvur Hoca adı bitti, şimdi de bu. Kaymakam'dan çekinmeselerdi, bunca yıllık hemşerilerimle nerdeyse toptan aram açılacaktı canım. Şu iş bir bitse hayırlısıyla."

Derken kendine acıdı Başöğretmen. Ülker'in küçücük ellerinde saçlarını ördüren Aysel'e acıdı:

"A kızım, niye şu işi evinde annene yaptırmadın?' dedi.

Kızcağız yutkundu. Sıtmalı karnını Ülker'in arkasına sakladı:

"Babam anneme kızdı da, Başöğretmenim... Annem de, 'Ben karışmam artık, ne olursa olsun!' dedi... Ben de geç kalıyordum. Annem de ağlıyordu sonra..."

Kendisi de sessizce ağlamaya başladı. Ülker'in arkasına iyice gizlendi. Gözleriyle Semiha'yı aradı. Ondan yardım bekledi.

Çocukların çoğunun durumu bu. Daha çok yerli halk kızlarının. Dündar Öğretmen farkında: Her ev, ya içinden bir ölü çıkmış, ya kapısına kırmızı bir fener asılmış gibi. Çocukların sızıldanmaları, karıkocaların artan günlük kavgaları hep aynı nedenle: Okulda ilk müsamere. İlk mezuniyet müsameresi. Geç bile kaldı bu okul. Bu yıl da olmasaydı, Öğretmen Dündar karalar bağlayacaktı. Beceriksiz, yenik, ülküye sırt çevirmiş olacaktı. Ondan sonra, saf dışı duyar kendini. Boşlukta sallanır kalır. Merkezi Hükümet'e bir çağırsalar, kimsenin yüzüne bakmaya surat kalmaz. Başöğretmen'i zorlayışları bundan. Kulağının dibinde arı gibi vızıldayışları. Polkayı kabul ettirmek için artık bir seferinde, "Atam, Atam, Büyük Atam!.." diye hıçkıra hıçkıra ağlamıştı. Ağlayışı içten.

Başöğretmen:

"Herkes geldi. Çabuk olun bari" dedi.

Sesi bu kez, hoşgörülü, yumuşak.

Okulun sıraları yanyana dizilmiş. Bazı öğrencilerin babaları, anaları, hısım akrabaları, fötrlü, kasketli, başörtülü, sıkmabaşlı; yerlerine oturmuşlardı. Bazıları, erkeklerden bazıları, başlarını açmayı akıl etmişler. Yaşlı kadınlar damalı örtüleriyle yüzlerini kapatıyorlar. İçlerinden on kez, "Allahım sen günah yazma" diye yakarıp dua ederek, üç kere bağırlarına tükürüyorlar.

Erkek kadın "umum" bir yerde ilk bulunuşları. Yine de Başöğretmen akıl etmiş: İlk sıralar, sandalyeler gerisinde, yerli halktan erkeklere ayrı, kadınlara ayrı yerler ayırtmış.

Seyirciler arasında sadece iki kadın, başlarına tavuskuşu tüyleriyle süslü şapkalar giymişlerdi. Biri Kaymakam'ın karısı, öteki Savcı'nınki. Jandarma Kumandanı yalnızdı. İlçeye yeni atanmış olduğu için karısını, çocuklarını getirtememişti henüz.

Eşraf ve esnaftan Şakir Ağa, Koca Torik, Kâtip Osman, Emin Efendi, hepsi, tavuskuşu tüylü kadınlarla birlikte okul sıralarının önüne dizilmiş sandalyelerde oturuyorlardı. Kaymakam en önde, hasır bir koltukta. Sağında Savcı, solunda Jandarma Kumandanı. Yanında boş bir sandalye: Başöğretmen'in yeri. Savcı'nın yanında da boş bir sandalye: Doktor'un yeri. Sonra sırasıyla Malmüdürü, Tahrirat Kâtibi (ilçenin deyimiyle "Târet Kâtibi"). Doktor bekârdır. Sarı saçlarını parlatarak her yere geç gelmeyi, kendisini henüz bir hastadan dönüyor göstermeyi ve böylece herkesten daha ülkücü olduğunu belirtmeyi sever. Her şeyin durup oturduğu en uygun bir saatte içeri girecektir. Beyaz gömleğinin açık yakası ceketinin üstüne devrilmiş olarak. Bütün başlar ona dönecektir. Otuzunu geçip de hâlâ evlenememiş bulunan ablası, seyirciler arasında, tavuskuşu tüylü kadınların yanında, şifon eşarbı başında, bir kendini beğenmeyle yerinden kımıldanacaktır. Giderek bu ve buna benzer gizli şeyler de olacaktır işte.

Sünnet düğünlerinde çalan bando, bir iki bum bum'dan sonra "İstiklal Marşı"na başladı. Çocuklar, sünnet düğünlerinin ban-

dosu eşliğinde, perde gerisinden ağır ağır, "Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen" diye başlayınca, önce Jandarma Kumandanı, başında kokartlı şapkası, ayağa kalkıp dimdik selam durdu. Ötekiler onu izleyip ayağa kalktılar. Ancak başörtülü kadınlardan hemen hepsi, utanarak yerlerinde kaldılar. Onları da Macuncu Zühtü dürterek kaldırdı.

"İstiklal Marşı", bir cenaze marşı ağırlığıyla bitti. Herkes yerine oturdu. Perdenin gerisinden tik tik tik tik bir değnek sesi işitildi. Sonra, Dündar Öğretmen'in alçak sesi:

"Dikkat! Bir... ki... üç!.."

Ardında çocuklar, kimi biraz önden, kimi biraz geriden, ama yine de bir ağızdan, "Yurdun tanyerinde doğdu gün ışıkları ülkünün"e başladılar. Kendileri henüz görünmüyorlardı. Ama sünnet düğünlerinin bandosu, sarı pirinçten kocaman bombortlarıyla, sahneyi bir türlü tam örtemeyen bordo keten perdenin bir ucundan görünebiliyordu.

Koro:

"Hayda karanlıklar savaşı var, atıl ileri
Türk'ten ulu yok bir millet
Türk'e açık şan yolu
Işık yolu Cumhuriyet!"

diye bitirdikten sonra, hemen bir başka marşa geçti. Bu kez de perde gerisindeki seslerde nefes nefese bir koşudur başlamıştı:

"Volga Volga!.. Volga Volga!..
Arkadaşlar çıktık yola
Zaferimiz şen olsun
Gönüller neşe dolsun
Hayda da hayda, hayda da hayda
Arkadaşlar çıktık yola!.."

Derken, bordo keten perdenin ardında bir kıpırdanma. Sonra bir sessizlik. Bir ara Öğretmen Dündar'ın maşalanmış saçları perdenin aralığından püskürdü. Bir kolu, birini itti. Öteki kolu, aralık perdeyi birleştirdi. Yeni bir sessizlik. Perdenin alt ucu da kısa kalmıştı. Bu yüzden Öğretmen Dündar'ın ordan oraya koşan kahverengi-beyaz pabuçları izlenebiliyordu. Çocukların, sarı, siyah, lastik, kösele, potin, kundura; eski-yeni; birbirini tutmaz pabuçları da... Ali ise çarıklarının içine işlemeli, uzun tiftik çoraplar giymiş. Köyden eşekle onun mezuniyet müsameresini görmeye ve gece Ali'yi köye götürmeye gelen amcaoğlu, seyirciler arasında, en geriden bile çocuğu hemen tanıdı. Kendi kendine bir tuhaf güldü. Azıcık da yüreği çarptı.

Başöğretmen sahneden, artık perdenin açılacağı bu en önemli anda ayrıldı. Ayaklarının ucuna basa basa geldi, Jandarma Kumandanı'nın yanına oturdu. Jandarma Kumandanı onun sırtını okşadı ve birden çocukların sesi, inceli kalınlı, önlü arkalı yeniden yükseldi. Bando eşliğinde, bir ayin söyler gibi söylüyorlardı:

"Ey Türk Gençliği
Birinci vazifen
Türk istiklalini
Türk Cumhuriyeti'ni..."

Sümerbank keteni perde ağır ağır açıldı. Tam da açılamadan takılıp kaldı. Tüh, battık! Oldu mu olanlar? Hademe Cemal, can havliyle ipi salladı. Perde az daha açıldı. Dört buçuk sıra olmuş çocukların bir bölümü göründü. Çocuklar, sağdan soldan ortadakileri sıkıştırıyor, uçta kalanlar da görünmek istiyorlardı. Bu itişip kakışma arasında yine de koroyu sürdürdüler:

"İlelebet muhafaza
ve müdafaa etmektir!.."

Gönülleri elverdiğince ortada bir boşluk bırakarak ikiye ayrıldılar. Sahnenin arka duvarındaki dört köşe bir delikten –bir pencere– Atatürk'ün yüzü göründü. Hademe Cemal ipe yeniden asıldı. Perdenin bir yanı açıldı, öteki kanadın ipi koptu.

Yine de başarılmıştı işte. Sekizle on dört yaş arasında otuz kadar çocuk, sahnede sıraya dizilmiş iki grup halinde duruyorlardı. Yürekleri sünnet düğünlerinin bandosundaki davul gibi güm güm vurarak. Oğlanlar uzunlu kısalı, açıklı koyulu siyah pantolonlar, ipekliden, satenden dokuma beze değişen beyaz gömlekler giyinmişlerdi. Boyunlarında gerçek ve gerçeğe benzer birer siyah papyon. Kızların üstünde de açıklı koyulu, uzunlu kısalı, askılı kara önlükler. İçlerinde renkleri kar beyazından krem rengine değişen bluzlar vardı. Bluz yakalarının altına kara kıldan bükülmüş bağcıktan tut, ipek kurdeleye kadar varan fiyonklar. Hepsi bando eşliğinde:

"İlelebet muhafaza
ve müdafaa etmektiiiir!.."

derlerken ortadan gelişigüzel bölündüklerinde, sahnenin arka duvarı seyircilerce görülüvermişti ya, asıl görünen, bu ahşap arka duvarda sonradan açılmış dört köşe küçük bir pencereydi. Atatürk'ün Türk gençliğine seslenişi sürerken, Öğretmen Dündar da sahne gerisinde, dört köşe deliğin dibinde diz çökmüş, çerçeveli bir Atatürk portresini yavaş yavaş bu delikten yukarı itiyordu. Bu kez öncülüğü Kaymakam yaptı; alkışa başladı. Onun alkışını Jandarma Kumandanı'nın, Savcı'nın, Başöğretmen'in, ardından tavuskuşu tüylü bayanların ve geride oturanlardan bazılarının alkışları izledi. Başları örtülü birkaç kadın avuçlarını birbirine yapıştırdılar, ama ses çıkmadı. Macuncu Zühtü arkada, ayakta, en son ve en uzun alkışladı. Doktor da briyantinli sarı saçlarıyla o sıra girdi içeri.

Son alkışlardan biraz parsa topladığı için Jandarma Kumandanı ona, tebessümü altında gizli bir öfke duydu. Başöğretmen yerinden kalktı. Doktor'u önceden ayrılmış yerine buyur etti.

Perdenin yeniden kapanması gerekiyordu. Fakat sağ kanadın ipi koptuğu için bu iş pek kolay olmayacaktı. Dündar Öğretmen, sahne gerisindeki yerinden koşup geldi. Hademe Cemal'e işaret etti. Kendilerini gizleyip elle çektiler perdeyi. Birkaç çocuk da onlara yardım etti. Pantolonlarındaki çengelliiğnelerden ikisiyle perde birleştirildi. Dündar Öğretmen de sol uçtan perdenin önüne çıktı. Hâlâ "Ulu Önder"i bir güneş gibi üstlerine doğurtup kendi ağzından konuşturmuş bulunmanın heyecanı içindeydi. Kemikli yüzünün bütün damarları dışarı fırlamış halde söze başladı:

"Sayın, saygıdeğer ve yüce misafirlerimiz! Medeni veliler!

Değerli ilçe erkânımız!..

Önce hoş geldiniz deriz. Okulumuza şeref verdiniz. Sefalar getirdiniz!"

Elindeki kâğıtta bu kısmın sonuna "şiddetli ve sürekli alkışlar" diye yazmıştı. Bekledi. Birkaç alkış oldu. Fakat sürekli değildi. Ne de şiddetli. Kimse onun, her gün büyük bir dikkatle *Ulus* gazetesi okumakta olmasının etkisini ayırdedemezdi. Kendi kendine azıcık bozuldu. Sonra konuşmasını sürdürdü:

"Büyüğümüz Sayın Başöğretmenimiz, sizlere okulumuz adına, hoş geldiniz demek görevini bana vermişlerdir. Kendilerine huzurunuzda teşekkürü bir borç bilirim. Bu konuşmayı az daha önce yapmamız gerekirdi. Fakat Ulu Önderimiz Yüce Atatürkümüzden önce söz almak istemedik. Başımızda O varken ilk söz bize düşmezdi..."

Bu kez ön sıralardan şiddetli bir alkış koptu. Öğretmen Dündar korkunç heyecanlandı. Bir süre bekledi. Ceketinin yakasını düzeltti. Öksürdü ve yeniden söze başladı:

"Okulumuz, büyüklerimizin izinde aylardır bu büyük, bu manalı güne hazırlandı. İlk mezunlarımızı verdiğimiz şu günlerde, üçüncü ve dördüncü sınıftaki arkadaşlarının da katılmasıyla, irfan ordumuzda yerlerini almış bulunan öğrencilerimizle sizlere bu müsamereyi hazırladık. Biz, bu müsamereyi Cumhuriyetimizin 13. ve 14. yıldönümlerinde de yapmayı çok istemiştik. Geçirdiğimiz 23 Nisan ve 19 Mayıs bayramlarımızda yapalım dedik. Kısmet bugüneymiş. Bundan ötürü de hepimiz mutluyuz. Ülkemizin aydınlar ordusuna ilk erlerimizi kattığımız bu sevindirici günü kutlamak için elimizden geleni yaptık. Sizlerin yardımlarınızı da burada şükran ve minnetle anmayı bir borç ve görev biliriz..."

Aşağıdan birkaç, "Estağfurullah" mırıltısı işitildi.

"Bize bu gecenin hazırlanmasında güç veren, azim veren Sayın Kaymakamımıza, bizi her an teşvik eden Sayın Jandarma Kumandanımıza, bize Yüce Atatürkümüzün az önce iftiharla sunduğumuz değerli portrelerini dairelerinin duvarından indirerek ödünç veren –çünkü, Ulu Önderimizin okulumuzdaki resimleri bu kadar büyük değildi, üzülerek söyleyeyim–, Müddeiumumimiz Beyefendi'ye, bize dispanserden iğne aleti ve beyaz gömlek veren ülkücü, genç doktorumuza, sahnemizin perdesinin kumaşını bağışlayan tüccardan Şakir Bey'e, bize terazi veren Talat Efendi'ye, bize çuval veren yine Şakir Bey'e, bize krepon kâğıdını taksitle veren Emin Efendi'ye ve çocuklarına bu müsamereye çıkmak için izin veren bilumum sayın velilere şükranlarımızı sunarken, kusurlarımız olursa bağışlamanızı şimdiden ve Başöğretmenimiz, babamız Hüdai Bey adına hepinizden rica ve istirham ederim.

Başöğretmenimizin biz öğretmen ve öğrencilerine karşı gösterdikleri anlayış, yardım, sevgi ve baba şefkatinden dolayı burada, huzurlarınızda kendilerini hep birlikte alkışlamamızı..."

Dündar Öğretmen sözünü bitirmeden Başöğretmen yerinden kalkmıştı. Gözleri sulanmıştı. Öğretmen Dündar, hemen alkışlara öncülük ederken Başöğretmen de önü, arkayı selamladı; yerine oturdu. Savcı arkasını sıvazladı. Kaymakam'la Jandarma Kumandanı ve Doktor, eğilip elini sıktılar. Başöğretmen hıçkıra hıçkıra ağlamak üzereyken Dündar Öğretmen perdeyi tutan çengelliiğneleri çözdü. Selamlar vererek geri geri gitti. Çocukları önce yeniden bir dizdi. Sonra birbirinin üstüne itti ve pencere deliği altındaki gizli yerine döndü.

Çocuklar yine sünnet düğünlerinin bandosu eşliğinde polkaya başladılar. Onu rondo izledi. Birkaç memur çocuğundan gayri, hemen hepsi polka ve rondonun adını bile bu müsamereden ötürü duymuşlardı. Kız ve erkek öğrenciler ilk kez birbirlerine değeceklerdi. Ama, onca provaya karşın değemiyorlardı. Adımları birbirine karışıyordu. Sarılmak gerektiğinde, birbirlerinden birer metre uzakta duruyorlardı. Bu bile, erkek ve kız çocuklar arasında, birinin de kendini dereye atıp boğulmasıyla sonuçlanan büyük aşklara yol açacaktı.

Emin Efendi'nin karısı Kâtip Osman'ınkine gizlice kuru üzümle ceviz verirken çocuklar, krepon kâğıdından kanatlarla yapraklar takınmış olarak *Çiçekler, Böcekler ve Kelebekler* tablosuna başladılar.

Aysel, sarı, benekli kanatlarıyla böcekler ve çiçekler içinde kelebekti. Böcekler hep oğlan çocuklarından... Ağustosböceği, arı, karınca, çekirge, sinek ve kocaman, kapkara bir bokböceği. Bu sonuncu, Hasip, Hafız Bilal'in oğlu. Okula geç başlamıştı. Şimdi, bitirirken de on dört yaşını dolduruyordu. Kur'an'ı ezbere bilir, ablasının çeyizine de gizli gizli kanaviçe işler, dantel örer. Babası, rondo ve polkaya katılmasına izin vermemiştir. Sadece, kara bir kılıf içinde, sahnede bokböceği olmasına hayır diyememiştir. Seyirciler tarafından kimin oğlu olduğu bilinmeyecek sanmış, bunda da yanılmıştır. Çünkü çocuklar, çoktan bütün ilçeye yay-

mışlardı Hasip'in sahnedeki görevini. Ama şimdi, kara kılıfının içinde utançtan ağladığını, işte bunu bir Hasip, kendisi bilecekti.

Aysel'in dışında bütün öteki kızlar çiçek olmuşlardı: Lale, gül, menekşe, papatya falan... Böcekler, hoplayıp zıplayıp vızıldayarak çiçekler üstüne konuyor, diplerini eşeliyor, kemiriyor, kokluyorlar; kelebek ise özgür, hep kanat çırpıp, o çiçekten bu çiçeğe konuyor.

Gösterilmek istenen buydu, evet. Ama bu tabloda da önüne geçilemez yanlışlıklar oldu. Bir seferinde papatya, kalkıp kelebeğin üstüne kondu. Uğurböceği, lalenin üstüne konmuş gibi yapacağı yerde, arıya kendini sokturdu. Ne de olsa renkli bir tabloydu. Seyredenlerin hoşuna gitti. Gül olan, Savcı'nın kızı Sevil, kelebeğin bir kanadım kırdıysa da, rolüne hiçbir şey olmamış gibi devam ettiği için hoşgörüyle karşılandı. Krepon kâğıdından kanatlar, petaller, yapraklar yer yer sökülüp dökülürken Hademe Cemal, Öğretmen Dündar'ın ta gerilerden yankıyan, "Çeek!" seslenişiyle koştu. Eliyle perdeyi çekti. İki kanadı birleştirip çengelliiğneyle iğneledi.

Seyirciler arasındaki eşraf ve esnaf babalar, polka ve rondo ile kirlenen namuslarını örtbas etmek için durmadan öksürüyor, kafalardaki bütün sıkıcı düşünceleri kovalamak için gerekli gereksiz gülüyorlardı. Medeni olmak buyrulmuştu. Eh, ne yapsın onlar da medeni olmuşlardı işte. Suç kendilerinde değildi.

Aysel, annesiyle babasının müsamereye gelmediklerine şimdi için için seviniyordu. Önce Başöğretmenine ve Dündar Öğretmenine karşı çok utanmıştı. Hatta kendini biraz da öksüz duymuştu. Ama şu anda özellikle babasının orada bulunmayışına seviniyordu işte. Çünkü, arı olan, Kaymakam'ın oğlu Aydın, bal almak üzere menekşeye konacağı yerde, kelebek olan kendi belinden tutuvermişti yanlışlıkla. Üstelik de şaşkınlıktan dudaklarını Aysel'in yanağına kondurup, "cızz" diye sokmuştu onu.

Sahne de, dershane de artık o yağ, sirke, bitotu ve sidik karışımı kokunun en ağırından kokuyordu. Macuncu Zühtü, arkadan

bir pencere açtıysa bu, kokudan rahatsız falan olduğundan değildi. Kaymakam'la Doktor ve Savcı'nın üstüste içtikleri sigaraların dumanından sahne, geridekilere busbulanık görünüyordu. Pencere açılınca, bu kez de müsamereyi seyre giremeyip de akasyaların üstünden içeriyi görmeye çalışan çocukların gürültüsü yakınmalara yolaçtı. Doktor'un kız kardeşi örneğin... Pencere kapansındı, kapanmasındı derken, Dündar Öğretmen perdeyi araladı, sahnenin önünde, savaştan çıkmış gibi, pesperişan durdu ve:

"Şimdi efendim, sizlere *Meslekler* adlı temsilimizi sunuyoruz" dedi. Sesi çatladı. Utanarak eliyle ağzını örttü. Gülmeye çalıştı ve öksürdü:

"Bu piyesi baştan sona naçizane bendeniz yazdım. Edebiyata, yazı yazmaya biraz merakım vardır da... İçimden gele gele, severek, heyecanlanarak yazdım. Böyle bir mevzu buldum. İstedim ki çocuklarımız irfan yuvası okullarından, daha yüksek okullarından birer şerefli meslek sahibi olarak çıkmadan önce, hayatta her mesleğin ne olduğunu, kendilerini bekleyen türlü fedakârlık ve vefakârlıkları bilsinler. Her mesleğin çilesini de, sevincini de öğrensinler. Atamızın çizdiği yolda şerefli vatanımıza yararlı birer insan olmak için mesleklerini buna göre seçsinler; buna göre yılmadan, usanmadan bu güzel, bu eşsiz vatan için çalışsınlar. Gerekirse uğrunda ölsünler..."

Sözleri bitmişti. Fakat eliyle kavuşturduğu perdeyi bir süre bırakmadı. Çocuklar üstlerini değişecek, meslek kostümlerini giyineceklerdi. Bunun için birinci ve ikinci sınıflar öğretmeni Ziya'ya güveniyordu. Kendisi hazırdı Dündar Öğretmen'in. Oyunda yine öğretmen olacaktı. Ülkücü bir öğretmen. Geceler boyu bekâr odasında, yatağında, helada, sofrada kendi kendine tekrarladığı, ama hiçbir fırsatla kimselere söyleyemediği ne kadar düşüncesi, ne kadar sözü varsa, hepsini bu akşam söyleyecekti işte. Büyük memurlar, kasaba halkının ileri gelenleri, öğretmen-

lerinin ne olduğunu görecek, ne düşündüğünü duyacaklardı en sonunda. İyi bir yazar olduğunu da öğreneceklerdi. Hele bir sözü vardı!.. "Bir gün öğretmen de ölür. Ama ardından binlerce ve binlerce kişide yaşar o. Bir alev, sönmez bir ateş gibi, ilim meşalesini nesilden nesile devreder." (Bunları yobaz bir hocadan başına taş yiyip ölürken söyleyecek.) Acele etmek gerek.

Seyircilere baktı:

"Bana beş dakika izin. Sizi bekletiyoruz. Artık kusura bakmayın" dedi; perdenin arkasına geçti. Hademe Cemal'e bağırdı:

"Tutsana şunu! Dokuz elim yok ya..."

Perdenin iki ucunu Cemal'e bırakmak istiyordu.

Hademe Cemal, güçlüğü anlamıştı. Fakat perdeyi tutayım derken seyircilere görünüvermekten çok korkuyordu: Nasıl ettim demincek? Perdeyi çekmek için nasıl attım kendimi orta yere? Düşünemedim. Bütün kalabalığın beni gördüğünü anlayıverince aklım başımdan gitti. Aman öğretmenim, kurbanın olayım. Ben sahneye çıkmadım ömrümde. Yüzümün derisi yere geçti. O şaşkınlıkta bir de kaynımla gözgöze gelmeyeyim mi? Maskara olduk canım. Darendeli'nin oğlu kumpanyacı olmuş, demezler mi?..

"Tutsana be adam!.."

Hademe Cemal'in eli ayağına dolandı. Öne çıkacağına büsbütün geriledi. Ah, biri fırlasa da perdeyi Dündar Öğretmen'in elinden kapıverse!.. Kimse çıkmadı... Cemal de perdenin bir kanadına sarındı ucundan, usul usul yanaştı.

Sahnede görevli çocuklar, kendi dertlerine düşmüşlerdi. İşçinin tulumunun düğmesi kopmuştu. Karakaya köyünden Ali'nin yabası sahneye sığmıyordu. Doktorun gömleği ise ortalarda yoktu. Ertürk, dispanserden getirilen bir enjektörü eline almıştı. Tansiyon aletini de boynuna asmıştı, ama gömleksiz kalmıştı. Biri, "Namık çalmıştır!" diye fısıldadı. Ali, bunu diyenin sırtına bir yumruk indirdi. Akyazı köyünden Namık olandan habersiz, Talat Efendi'nin

dükkânından getirtilen teraziyle ortada dolaşıyordu. Boyu küçük geliyor, terazinin kefeleri yere değiyordu. Kaymakam'ın oğlu, üstünde yerleri süpüren, kırmızı saten yakalı siyah bir avukat cüppesi, yakılmış şişe mantarıyla çizilen bıyıkları, kurumlu kurumlu geziniyor, "Adalet mülkün temelidir. Söz milletindir" tümcelerini yineleyip ezberliyordu. Yine her şeyi tamam olan bir o. Bir de Savcı'nın kızı. Sevil, fırfırlı pembe tafta elbisesi, başında çiçeklerden yapılma bir taç, elinde keman; tırnakları ojeli, dudaklar rujlu, ortada sabırsızlanıp duruyordu. Oyunda viyolonist olacak. Bir konser salonunda konser vermesi öngörülmüştü. Ah canım, nasıl düşmüştü gerçek bir konser salonu yerine bu bataklığa? Üstelik bir yengesi de Alman'ken Almanya'da? En güç durumda olan da Aysel. O, kentli bir memur hanımı canlandıracaktı. Dündar Öğretmen, Kaymakam'la Savcı hanımlarının da yardımıyla Aysel'in canlandıracağı mesleğe en uygun olarak şöyle giyinmesini düşünmüştü: İpekliden, modaya göre dikilmiş bir "rop". Omuzlarında yakası kürklü bir manto. Başında modaya uygun bir şapka. Elinde hanım çantası. İpekli çoraplar ve ökçeli ayakkabılar.

Aysel'in babası, Salim Efendi, Kurtuluş Savaşı'nda İsmet Paşa'yı Ankara'ya götüren jandarmalardan biri olmakla yakın zamana dek övünmüşse de, artık bunu unutmuş gibidir. Hele bu müsamere işini hiç güleryüzle karşılamamıştır. Kasabanın yerlisidir. Çarşı başında, içinde bitotundan urgana, tencere tavadan kalem kâğıda, zencefil ve makaraya, pazenden balmumuna kadar her şeyin satıldığı küçük bir dükkânın sahibidir. Kızını gönül rızasıyla sokmadığı bir işe cebinden para harcamaya, dükkânın sağ duvarındaki birkaç top Şam ipeklisinden iki metre kesmeye yanaşmamıştır. Karısı da, kızının gözyaşlarına dayanamayıp, sandığında Aysel'in çeyizi için sakladığı Bursa ipeklisi, açık filizi bir kumaşı ister istemez ortaya çıkarmıştır. Bir yıldır Balıkesir'de, ortaokulda okuyan oğlu İlhan'a duyduğu hasreti, kızını sevindi-

rerek dindirmeye çalışmıştır. (Oğlu İlhan'ı bir ortaokula göndermek, Salim Efendi'nin belki de son İsmet Paşacılığıdır.)

Fitnat Hanım, Aysel'in annesi, komşusu Zekiye ile elele verdi. İlerde, kızım evlendikten sonra da giyer düşüncesiyle filizi ipekli kumaşı yandan drapeli, dar uzun kollu, sivri yakalı, yakasının ucuna da bir çiçek konduracak biçimde diktiler. Terzi olmadıkları için, biçki dikiş kursundan getirttikleri modele çok benzetemediler. Yine de kumaşın büsbütün elden çıkmamış olduğuna inandılar.

Aysel'e yakası kürklü bir manto bulunamamıştı. Bulunan, Ertürk'ün ninesi Zişan Hanım'ın gelinliğinden kalma, parlak siyah kadife bir mantoydu. Ama Zişan Hanım o sıralar bir yetmiş boyunda, doksan iki kilo ağırlığındaymış. İşte bu pürtüklü kadife manto, Aysel'in üstünde bütün hoşgörülere karşı direndiği için, yeniden bohçalanıp Zişan Hanım'ın sandığına kalktı. Memur hanımlarının kabul günlerine orta ve ortanın altı esnaf karıları da gidebilseydi, belki Aysel'e manto için uygun bir yol bulunurdu. Memur hanımları, Öğretmen Dündar'a akıl vermekle yetinmişler, sonra da Aysel'i unutup gitmişlerdi. Onların da fırfırlı elbiseler, avukat cüppeleri, beyaz gömlekler, siyah pantolonlar dikecek çocukları vardı. Bütün bu nedenlerle, Aysel'in kentli memure giysisi çok dar olanaklarla tamamlandı. Ebe Nurinnisa, başlarından uçuca birbirine eklenmiş iki tilkisini getirip verdi. Öğretmen Dündar da, yakası kürklü bir mantonun yerini bu tilkilerin almasına ses çıkaracak zamanı bulamadı. Aysel'in tiftikten örülmüş bir başlığı vardı. Annesi, yine Zekiye ile bir olup, bu başlığı kurdelelerle ve tavuskuşu tüyleri yerine horoz telekleriyle süsledi. Filizi yeşil Bursa ipeklisi elbisenin yakasına da, iğne oyası bir buket çiçek yerleştirdi. Asıl büyük güçlük, çocuğun giyeceği ökçeli ayakkabılardaydı. Aysel'in ayakları, annesinin düğünden düğüne giydiği, uçları yılan derisi beyaz iskarpinlerini ancak yarısına kadar doldurabiliyordu. Üstelik

kızcağız sivri ökçeler üstünde hiç duramıyordu. Evde yapılan bir iki deneme de iskarpinlerin belinden kırılmasıyla sonuçlanmıştı. Annesi, o zaman başkaldırdı artık. Salim Efendi'den gizli yapılan bütün hazırlıklar canına tak etmişti:

"Bıktım senin okulundan da, müsamerenden de! Öff, git başımdan!.."

Meslekler sahnesinde, Aysel'in ayaklarında yine de beli kırık bu ayakkabılar vardı işte. Yürürken ayağında durabilsin diye içleri bezle doldurulmuş, ipek çorapların üstüne de kalın yün kısa çoraplar giydirilmişti. Aysel'in kentli memuresi böyle oldu.

Ali'nin elindeki yaba neredeyse Semiha'nın gözünü çıkarıyordu. Dündar Öğretmen, efendimiz rolü için yabalı bir prova yapamadığına üzüldü. Ali'ye:

"Yabayı bırak. Sadece şu orakla şu heybeyi al bari" dedi.

"Ama sıram gelince samanı neyle savuracağım öğretmenim?"

"Saman savurma. Heybeden bir şeyler çıkarıp yiyormuş gibi yap."

"'Es ey rüzgâr es!' şarkımı söylemeyecek miyim?"

"Çok yorulmuş ve terlemiş gibi yaparsın, öyle söylersin... Serinlemek istiyormuş gibi..."

"Eee, ama örtmenim,

'Es ey rüzgâr es
Savur samanı
Sen bize nefes
Hasat zamanı.

Başındayım bak
Ekinimin ben
İşim duracak
Sen de esmezsen.'

demeyecek miyim?"

Seyircilerin de, Dündar Öğretmen'in de sabırlarının sonu gelmişti. Ali'yi bir yana itti öğretmen. "Nasıl yaparsan yap!" dedi. Yener'in tulumunu iğnelemeye, Ertürk'ün uçkurunu toplamaya koştu. O sırada elinde terazisiyle ortalıkta dolaşmakta olan Namık'a çarptı. Terazi büyük bir şangırtıyla çocuğun elinden düştü. Öğretmen Dündar da oğlanın kulaktozuna bir tokat patlattı: Bu Ziya'nın da hiçbir şeye yararı yok canım. İçinden gelmiyor bir kez. İçinden gelse yine de el verebilirdi bana. Şuna bak şuna! Memur masası üstünde gemici fenerinin işi ne? Gemici feneri 19 Mayıs 1919 sahnesi için be kardeşim! Son. En son. İnsan bunu da mı düşünemez? Kendiliğinden bir şey yaptığı yok bunun. Eh, kendiliğinden bir şey yapmak için, insanın bağrında ülkünün ateşi yanmalı, ülkünün...

Meslekler tablosu iyi kötü oynandı. En önemlisi, Dündar Öğretmen, kendi "tiradını" eksiksiz söyledi. Çok alkışlandı. Bu bile her şeye değerdi.

Program gece saat ona doğru, çocukların yine sünnet bandosu eşliğinde söyledikleri "Onuncu Yıl Marşı" ile son buldu. Çok şükür. Çok şeyler başarılmıştı. Çok şeyler de başarılamamıştı ama, Dündar Öğretmen de, elbet çocuklar da, her savaştan açık alınla çıkıldığına ta yürekten inanmışlardı ya: Nasıl olsa, ne olsa, Türk'üz, Cumhuriyet'iz, göğsümüz tunç siperi...

II

Saat 07.28

Derse gitmeyeceğim. Habersiz derse gitmeyişim sekreteri şaşırtır. Dersimin olduğu saatte çocukları koridorda dolaşırken görür. "Aysel Hanım gelmedi" derler. Sevinirler. Parklara çıkarlar. Kantinde otururlar. Ölmüş olduğum kimsenin aklına gelmez. Sekreter belki eve telefon eder. Sonra, daha sonraki günler ne olur? Hiç öğrenemeyeceğim nasıl olsa. Burada yatıyorum işte. Ölümün tamamlanmasını bekliyorum.

"Yeni bir kuşak doğuyor!" Bizim çocukluğumuz için böyle denirdi. Böyle doğumun ayrı bir sorumluluğu vardır. "Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen..." İlk görev. Nedir bir ilk görev? Size verilen, sizin de gücünüzü ölçmeden yüklendiğiniz bir sorumluluk.

Oda gittikçe ısınıyor. Perdelerin gerisine gün vurmuş olmalı. Saat kaç acaba? Sekiz, dokuz, belki de on...

Sabaha doğru Küçükesat'taydım. Küçükesat'ın bütün sokaklarını dolaştım. Dedeman Sineması'nın üstünde kocaman iki afiş

gördüm. Biri, *Zor Yıllar*. Öteki de, *Benimle Dalga Geçme*. Sonra bir apartman adı gördüm: Şencan Apartmanı. Yapı sahibi bu adı nasıl koymuştur acaba apartmanına? Bir akşam yemeğinde bütün aile toplanmıştır. Bu mirasta hakkı olan herkes bir şey söylemiştir. Anne: "Adı, Uğur olsun" demiştir. Kızı beğenmemiştir: "Yuva olsun" demiştir. "Yuva Apartmanı." Küçük oğlan, babasının dizine sıçramış, "Şimşek!" demiştir. "Baba, baba, Şimşek koyalım adını!" Anne tiksintiyle bağırmıştır: "Olmaz! At ya da köpek adı gibi bir şey. İstemem!" Küçük oğlan babasının dizinde hoplamıştır: "Şimşek, baba, Şimşek!.." Duvarlar taze boya kokuyordur. Babanın ya da annenin tansiyonu yoksa, en üst kata yerleşmişlerdir. Kimsenin tepelerinden halı silkmesine ve gürültü etmesine izin vermemek için... Yeni eşyalar satın almışlardır. Kiracılarını sora soruştura seçmişlerdir; yaşayışlarına dikkat kesilmişlerdir. Apartmanın adını siyah mermer üstüne mi yazdıralım, yoksa ışıklı cam üstüne mi, diye de tartışmışlardır. Apartmanın adı ve adın yazılacağı levha, gece saatlerini doldurmuştur. Baktı ki baba, her kafadan bir ses çıkıyor, kestirip atmıştır: "Adı Emek olsun!" Buna hem babanın kız kardeşi, hem annenin erkek kardeşi karşı durmuşlardır: "Sen işçi misin? İşçiler koyarlar böyle övüngeç adları!.." Yine anlaşamadan yatmışlardır. Ertesi sabah anne, kahvaltıda, bütün gece uyuyup uyanıp da kafasında oluşturduğu adı söylemiş, gerekçesiyle açıklamıştır: "Hem mal canın yongası olduğu için, hem sen bey, apartman yapılsın diye canından can kattığın için, hem de Allah hepimize içinde neşeyle şen şatır oturmayı kısmet etsin diye, adını Şencan koyalım bunun. Kul da sever, Allah da sever bu adı." Herbiri kendilerini alıştırmak için bir süre, "Şencan, Şencan, Şencan..." diye tekrarlamışlardır. Kiminin içi pek yatmamıştır ama, bir eleştiren olursa, "Ben de hiç sevmemiştim zaten" demek üzere düşüncelerini kendilerine saklamışlardır.

Neyse ne, apartmanın adı Şencan'dı işte. Belki de soyadıdır ailenin…

Yatağın içinde kımıldamadan yatıyorum. Ölmeye girdiğim oda sıcacık. Çıplak gövdem temiz, kolalı çarşafların üstünde yine de üşüyor. Battaniyenin altında titriyorum. Bu titreme beni hem ölüme yaklaştırıyor, hem ölümden uzaklaştırıyor. Bir ölüm titremesi belki. Ama titredikçe ölmemiş olduğumu anlıyorum. Hücrelerim henüz yaşadığımı bağırıp duruyor. Acaba ne zaman öleceğim? Ne zaman tamamlanacak can çekişmesi. Kız öğrencilerimden biri, Anna Karenina ya da Madame Bovary gibi ölüme yattığımı görse, kimbilir nasıl güler! Kafa kafaya verip ne dalga geçerler bu tür seçimlerimizle...

"Şu kitabınızı imzalar mısınız hocam?" Bu oğlan da çok saf canım. Hiçbir şeycikler değişmemiş gibi, insana kendi çocukluğunu anımsatıyor. Yine da fakülte öğrencilerimden biri önümde durup da böyle dedi mi, için için sevinirim. Bir kitabımı imzalarken yarma kalacak etkili bir söz bulmaya çalışırım. Ardından hiç önemsemezmiş gibi bir ad yazar, bir imza atarım. Sonra da kendimi ele vermeden çıkarım sınıftan.

İnsan krepon kâğıdından kanatlar takınca kelebek olduğuna inanır. Koyun postunda koyun, kurt postunda kurt... Ülkü de giydirilebilir üstünüze ve Etlik tepeleri dağ görünür gözünüze.

Yazıişleri Müdürü Mümtaz Faik Fenik'tir. Başyazarı Nasuhi Baydar. İç fıkra yazarı Yaşar Nabi. Dış politika yazarı ise Ahmet Şükrü Esmer.

Hatay *hür* olmuştur. Hatay Millet Meclisi ertesi gün toplanacaktır.

Başvekil Celal Bayar'ın, yanında *Milli Müdafaa Vekili* Kâzım Özalp ve *İstanbul Komutanı* Halis Bıyıktay olduğu halde 30 Ağustos *geçit resminde* fotoğrafı çekilmiştir. Daha sonra *Adliye Reisi* Şükrü Saraçoğlu, *Hariciye Reisi* Tevfik Rüştü Aras, *Maliye Reisi* Fuat Ağralı ile birlikte eksprese bağlanan *hususi vagonla* Ankara'ya hareket etmişlerdir. İstasyonda Riyaseticumhur *Umumi Kâtibi*, Başyaver, *saylavlar*, generaller, hükümet erkânı ve kalabalık bir halk kütlesi tarafından uğurlanmışlardır.

Bir Kültür Bakanlığı vardır. Bütünleme sınavlarına *engel sınavları*, ekim ayma *birinciteşrin*, Adalet Bakanlığı'na *Türe Bakanlığı* denilmektedir.

Sıtmadan korunmak ve kurtulmak için Biogenine satılmaktadır.

Ankara'ya son model Blaupunkt radyoları gelmiştir.

Vehbi Koç ve ortağı, kışın kömür sıkıntısı çekmemeleri için Ankaralıları, Ulus Meydanı 13 numaralı dükkânına, kömürlerini şimdiden almaya çağırmaktadır. Odundan kömüre geçiş hızlı olmaktadır.

Pazar günleri çok erkenden Ankara'nın Taşhan'ında sıra sıra otobüsler görünmektedir. Bunlar, başkentin bir iki yıl önce kavuştuğu Çubuk Barajı yolcuları içindir. Bu baraj mesiresindeki gölde yüzen iki kayık vardır. Bir fotoğrafta aile reisi, bu kayıklardan birine binmiş görünmekte, kürek çekmekte; bahriyeli giysileriyle oğlu, aile reisinin zevcesi yanında oturmakta; anne, başında geniş

kenarlı, geniş kurdeleli, beyaz hasır bir şapka ve elinde şemsiye ile kendini güneşten korumaya çalışmaktadır. Aile reisi, kruvaze ceketinin üstüne beyaz bir gömlek yakası devirmiştir. Kalem cebinden beyaz bir mendilin uçları sarkmaktadır. Dudaklarının üstünde Victor Francen bıyıkları. Kürekleri büyük bir transatlantiği yürütmenin dikkati içinde çekmektedir. (Fotoğrafa *Başkentte Belle Epoque* adı verilebilir.)

Ankara Avcılar Kulübü Yönetim Kurulu, Ağustos Genel Kurul Toplantısı'nı vakans nedeniyle Cumhuriyet Bayramı'ndan sonraya bırakmış ve av açma bayramının, üç gün sonraki pazar günü, İvedik Çiftliği söğütlüğünde yapılmasını kararlaştırmıştır.

Samanpazarı'ndaki İstihlak Oteli *muteber kefil* gösterilmesi şartıyla kiraya çıkarılmıştır. İçindeki eşyaların da ayrıca kiracıya satılması düşünülmüştür. Buna karşılık Avrupa Oteli temiz ve konforlu olarak açıldığını sayın müşterilerine bildirmiştir.

Cebeci Yenidoğan Bahçe Sineması'nda Türkçe *Çoban Kızı* ile "tekmili birden", *Volga Mahkûmları* gösterilmektedir. Yeni ve Halk sinemalarında ise mümessili Paul Muni olan *Sarı Esirler*.

Çok güzel oyunlarla Finlandiya Milli Güreş Takımı'nı 4-3 yenmişizdir. (56 kiloda Kenan Olcay, 61 kiloda Ahmet Işık, 66 kiloda Yahya Kalkan, 72 kiloda Celal Atik, 78 kiloda Mersinli Ahmet, ağırsıklette Mehmet Çoban, yani Çoban Mehmet.) Büyüklerimiz milli maçı seyretmişlerdir. Celal Bayar, Şükrü Kaya, Ali Çetinkaya, Rânâ Tarhan, Faik Kurdoğlu...

İzmir *Fuvarı*'nı bir haftada 164 712 kişi gezmiştir.

Adana Belediyesi bir sıhhi imdat otomobili almaya karar vermiş ve bu işi müteahhide ihale etmiştir. Yine Adana'da, 160 000 hektarlık Adana Ovası'nın sulanması ilk planda olduğundan, ovada o güne dek dokuz sondaj kuyusu açılmış, Seyhan regülatörü kontrol binası inşa edilmiş ve memur içine yerleşmiştir. İki yılda tamamlanması öngörülen yeni baraj ve kanal-

ların su baskını ve kuraklık yerine, sağlık ve servet getireceği söylenmiştir.

Kazanç vergisi ve tatbikatı 3479 Sayılı Kanun'u da içine almak üzere Nihat Ali Üçüncü tarafından en son değişikliklere göre yazılmıştır.

"Dersim'e sefer olur, zafer olmaz" diyenlere karşın, *Umumi Müfettiş* Korgeneral Abdullah Alpdoğan, Dersim'e gidip köylülerle konuşmuş ve bu konuşma sırasında bir fotoğrafı çekilmiştir. Dersim'i (Tunceli) itaate alan iki güçten söz edilmektedir: Asker ve beton. (Mazgirt, Mameki'ye keçiyoluyla da bağlı değildir. Ama Mameki, Pertek'e kağnıyla bağlanmıştır. Başvartenik-Hozat arası Çemişkezek üstünden noktalı bir yolla bağlıdır. Haritalar bunu göstermektedir.)

Samsun Vilayeti İdare-i Hususiyesi ayda 70 lira ücretli bir muavin veterinerle, ayda 30 lira asli maaşlı bir veterinere ihtiyaç bulunduğunu ilan etmiştir. Açıkta, emekli, sivil ve askeri veterinerlerden istekli olanların vilayet makamına belgeleriyle başvurmaları bildirilmiştir.

Ankara Gençlik Parkı'nın yapımına başlanmış, havuzun yeri tespit edilmiş ve kazılmasına girişilmiştir.

Orta Anadolu'nun fidan gereksinmesini karşılamak üzere Eskişehir'de bir fidanlık ve tohumluk kurulmuş, fidanlığın yılda bir buçuk milyon fidan yetiştireceği bildirilmiştir.

Odéon, yeni çıkan *Söğüt Yaprağı Yerde* ve *Sarıyer'den Su Gelir* plaklarını ilan etmiştir. Bu alanda otuz yıldır çalışmakta olan Odéon'un öteki plaklarını Bayan Safiye, Vedia Rıza, İfakat, Küçük Melahat ile Bay Münir Nurettin, H. Fahri, Kemal Gürses, Malatyalı Fahri ve Refik Başaran gibi seçkin sanatçıların doldurmuş bulunduğu da bildirilmiştir. Odéon Saz Heyeti ise keman, kanun, klarnet ve cümbüşlü "Müstear Karşılama" ile "Çargâh Karşılama"yı bir başka plağa kaydetmiştir.

"Küçük Menderes Havzası'ndaki müthiş bir felaket kaynağı olan Cellat Gölü kurutulmuştur."

"Ankara Radyosu yayını, saat 14.30'da karışık plak neşriyatı ile başlamakta, 15.15'teki Ajans Haberleri'yle bitmektedir. Akşam neşriyatı ise 18.30'da plakla dans musikisi ile başlamakta, Selahattin ve Semahat'tan halk şarkıları ile sürmekte, saat 20.00'de memleket saat ayarı verilmekte, ardından Arapça neşriyattan sonra 20.15'te (gününe göre) gençler grubu tarafından *İftira* adlı bir radyofonik temsil sunulmakta ve bunu şan plakları ile 21.15'teki Stüdyo Salon Orkestrası izlemektedir. Stüdyo Salon Orkestrası, Rudolf Kattnigg'den 'Des Königs Soldaten'i, Mauton'dan 'Marche Héroïque'i, Bruno Marks'tan 'Die Kleinen Soldaten'i ve Vieniawski'den 'Légende'ı çalmaktadır. Saat 22.00'de verilen Ajans Haberleri'nden sonra 22.15'te ertesi günkü program okunarak yayın son bulmaktadır."

"İstanbul Radyosu, öğle yayınına 12.30'da Plaklardan Türk Musikisi ile başlamaktadır. 12.50'de havadisleri vermektedir. 13.30'da kapanmakta, 18.30'da plaklardan dans musikisi ile yayınına yeniden başlamaktadır. Saat 20.00'de Grenviç Rasathanesi'nden Naklen Memleket Saat Ayarı'nı vermekte, sonra –diyelim' Belma ve arkadaşları tarafından Türk musikisi ile halk şarkıları sunmakta, ardından Ömer Rıza Doğrul 'Arapça bir söylev' vermekte ve 21.00'de yine saat ayarından sonra orkestra Buske'den 'Örö Denuman'ı, Moskoviski'den 'Dans Espanyol'u vb. çalmakta, 22.00 sularında Olga dö Şomogyni idaresinde Macar artistleri çeşitli şarkılar söylemektedirler: 18. Yüzyıl'dan Berjöret, Ştravs'tan 'Danüpblö', Rossini'den 'Barbiye dö Sevil' gibi... 22.50: Ajans Haberleri, ertesi günün programı, saat ayarı ve SON."

Ankara'da yeni radyo istasyonu törenle açılmıştır. 5 kw'la çalışan Ankara Radyosu, artık 120 kw'a çıkmaktadır. Bu yüzden de

bir fıkra yazarımız, "Aman dikkatli olalım. Sesimizi artık bütün dünya duyacak" diye yazmıştır.

Bir başka yazarımız, "Ankara'nın Köylü İşçileri" başlıklı fıkrasında, "Ankara'nın çok modern ve medeni manzarası içinde gönle eza veren bir nokta var: Akşam saatlerinde kafile halinde bulvarda rastlanan işçi köylülerin kıyafet perişanlığı... En kötü ihtimal, bu kılıklara bakarak bir yabancı, bütün Türk köylüsünü bu derece yoksul ve zavallı sanabilir" demiştir.

Coty, son moda renklerini bildirmiştir: *Jitan*, *Peş*, *Nuvazet*. "Coty'nin Paris'te, Bois de Boulogne methalindeki laboratuvarında yarattığı yeni pudra renkleri yazın canlılığını cildinize bahşedecektir."

Bir Orta Avrupa sorunu söz konusudur. Ama, *Ulus*'un "Yankılar" sütununa göre barışın *tehdit altında* bulunması söz konusu değildir:

"Sözüm yurdumuzdan dışarı; şuradan buradan gelen haberler arada sırada ufuklarda harp bulutları dolaştığından, sulhün tehdit edildiğinden bahsederler. Fakat hamdolsun, bugüne gelinceye kadar bu derece sık tehdide uğramış olan sulh, bugüne kadar da bu derece cesur, mukavemetli, pervasız olmamıştır.

Baksanıza, Milletler Cemiyeti Paktı'nın falanca maddesi çiğnendi; 'Sulh tehlikede' dediler; sulh oralı olmadı. 'Habeşistan çiğneniyor, sulh tehdit ediliyor' dediler; gene sulh aldırış etmedi.

'İspanya'da iç harp olmuyor, orada birbirine düşman ideolojiler çarpışıyor; bunun zararını sulh çekecek' denildi. Gene bizimki kılını kıpırdatmadı.

'Japonya Çin'e yürüyor. Uzak Şark'taki bu istila hareketi yalnız Şark'ın değil, bütün dünyanın sulhü için de tehdit sayılır' dediler; neticede kanlar döküldü, şehirler yakılıp yıkıldı, fakat ne resmen harp ilan edildi, ne de sulh bu vaziyetten ürktü.

O halde, sağdan soldan uçurulan mütalaalara, bedbin haberlere kapılmayınız. Sulhün tehlikeye maruz kaldığı bir hakikat olabilir. Fakat 20. Yüzyıl'da sulh o kadar dayanıklı, vurdumduymaz bir hale gelmiştir ki, korkmayın; harbin ve harpçilerin yaygarasına pabuç bırakmayacaktır..."

Bununla birlikte Anadolu Ajansı, Prag'dan aldığı habere dayanarak Almanya'nın Prag Sefiri'nin, Çek Dışişleri Bakanlığı'na yeni bir protesto notası verdiğini bildirmektedir.

Aynı sabah Londra'daki White Hall'da olağanüstü bir telaşın göze çarptığı belirtilmektedir: Lord Halifaks saat dokuzda Hariciye Nezareti'ndeki bürosuna gelmiştir. Nazır, birkaç dakika sonra İngiltere'nin Berlin Büyükelçisi Nevil Henderson'u kabul etmiştir. Henderson bu görüşmeden birkaç dakika sonra aldığı yeni bir talimatla Berlin'e hareket etmiştir. Daha sonra Lord Halifaks, bir gün önce Çemberlayn ile bir görüşme yapmış olan Amerikan Büyükelçisi Josef Kenedi'yi kabul etmiştir.

"Çekoslovakya'ya karşı bir hareket mi yapılıyor?"

Hitler'in Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri reisleri ile gizli bir toplantı yaptığı söylenmektedir.

Japon kuvvetlerinin Çinlileri Loşan Dağı önünde yenilgiye uğrattıkları Şanghay'dan bildirilmektedir.

Fransız Başbakanı Daladiye'nin Ordu Encümeni'nde açıklayıcı bir konuşma yaptığı, Çekoslovakya'ya bir saldırı halinde alınacak tedbirler üstünde durduğu bildirilmiştir.

"Rayştag toplantı halindedir. Rünsiman Heyeti'ne de Londra'dan bir sandık gaz maskesi gönderilmiştir... Prag, a. a."

Amerikan Efkârı Umumiye Enstitüsü bir anket yapmıştır. Ankete göre, Amerikalıların yüzde 55'inin İngiltere'yi, 8'inin Almanya'yı, 8'inin Finlandiya'yı, 4'ünün de İrlanda'yı sevdikleri anlaşılmıştır.

Leo Blum Berlin'den, Alman-Fransız sınırında askeri hazırlıklar yapıldığını, Ren Nehri kıyılarındaki bütün kasabaların askerle dolu olduğunu bildirmiştir.

Büyük Almanya başlığı altında "Nürenberg Kongresi bugün toplanıyor", "Hitler nutuk söyleyecek", "Her şey bu kongrenin neticesine bağlı" gibi haberler gazetelerde yer almıştır.

"Çörçil Esseks'e bir söylev vermiştir:

Çılgınca bir ihtirasın tesiri altında kalan bazı kimseler, Südet Almanları işinin muslihane bir surette halledilmemesi için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Bunda muvaffak oldukları takdirde Avrupa, Almanya'nın korkunç bir taarruzu ile karşılaşacağını aklından çıkarmamalıdır. Bu ani hücum Almanya'nın zorla boyun eğdirmeye çalıştığı küçük bir millete karşı olacağa benzemektedir. Halbuki bu, sadece Çekoslovakya'ya tevcih edilmiş alelade bir hücum olmayacaktır. Bu hücum, medeniyet ve bütün dünya hürriyetine karşı bir cinayet olacaktır. Ondan sonra her memleket, 'Sıra acaba hangi kurbanda?' diye sormak zorunda kalacaktır."

Hitler, Nürenberg'de beklenen söylevini vermiştir: Saat 19.00'a gelirken kongre salonuna girmiş ve, "Hail!" nidalarıyla selamlanmıştır. Orkestra, "Nibelungen Marşı"nı çalarken salonun dibindeki büyük gamalı haçın altına sancaklar çekilmiştir. 19.10'da Hess, Hitler'in konuşacağını bildirmiştir. Söze başlayan Führer, özetle, "Südet Almanlarının hakları verilmezse onlar adaleti ve yardımı Almanya'dan göreceklerdir" demiştir.

Südetler, Prag'da başkaldırmıştır. Prag Hükümeti de sıkıyönetim ilan etmiştir.

İngiliz Başbakanı Çemberlayn "sulhü korumak" için uçakla Berchtesgaden'e, Hitler'le görüşmeye gitmiştir.

Derken bir gün: "Dünya Sulhü Kurtuldu!"

Ertesi gün: "Almanlar Südet Toprağına Girdi."

Takvimler eylülün son gününü göstermektedir.

Ankara'da hava bulutlu, sıcaklık gölgede 15° civarındadır.

Pazarlıksız Satış Kanunu yürürlüğe girmek üzeredir.

Çankırı'da muhteşem bir Atatürk anıtı yaptırılması kararlaştırılmıştır.

Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, İzmir'deki demecinde, "Atatürk Türkiyesi yüz milyonluk dost kütlesi ortasında bir sulh ve ilerleme adası gibidir" diyeli iki hafta olmuştur.

Geniş boy fotoğraflar *Türkkuşu'nun İnönü ve Ergazi Tayyarecilik Kampı'ndaki başarılı çalışmaları*'nı yansıtmaktadır.

Başbakan, yanında İçişleri Bakanı Şükrü Kaya olduğu halde Yalova'ya gitmiştir.

Fırat-Çaltı Boğazı üstüne kurulan "varagele"nin fotoğrafı "tabiat güçlüklerini nasıl yendiğimizi" göstermektedir.

Ankara Halkevi Avcılar Kolu, av başlama bayramını Nenek Çehriliği'nde kutlamıştır.

Yine Ankara Halkevi sporcularıyla Gençler Birliği dağcılarından *mürekkep bir kafile*, bir sabah saat yedide Halkevi önünden hareketle yürüyüşe başlamış, Etlik Dağları'nı aşarak Ovacık Köyü'ne girmiş, oradan Bağlum'a inmiştir. Daha sonra Ankara'nın *en güzel bağlarından* Hacıkadın üstünden geçerek akşam saat 19.30'da şehre *avdet etmiştir*. Sporcuların, geçtikleri köylerde özellikle köy gençleriyle uzun ve içten konuşmalar yaptıkları, onları aydınlattıkları ve köylü üstünde çok olumlu etkiler bıraktıkları belirtilmiştir.

Horosköyü'ndeki eğitmen kursunda, gri gömlekli, "saçları taranmış, yüzleri yıkanmış" eğitmen adayı köy çocuklarından biri, Kızılçullu'daki eğitmen kursu öğrencisinden gelen mektubu, bir kardeşlik örneği olarak, öğle yemeğinden sonra, eğitmenlerinin önünde kendi arkadaşlarına okumuştur:

"... Arkadaşlarım, bizi soracak olursanız, çalışıyoruz. Sabahleyin 7'den 8'e kadar eğitim bilgisi dersi, 8-10 ziraat dersleri, 10-12

ise atelye işlerinde çalışıyoruz. 12'den sonra kültür dersleri yapıyoruz. Çok güzel bilgiler öğrenmekteyiz.

Biz kursa yeni geldiğimiz zaman bayağı cahildik. Şimdiyse bayağı bir canlılık ve bilgi edindik. Arkadaşlarım, merak etmeyin. Yalnız çok çalışın... Dünyada her güçlüklere göğüs germeliyiz."

Konuyla ilgili bir röportaj yayınlayan Kâzım Nami Duru, bu çocukların, başlarında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Şubesi'nde yetişen öğretmenleri olduğu halde, on gün içinde yalnız alet tutmayı değil, etajer, dolap, elbise askısı, karyola gibi, "bir köy evi için gerekli" bütün eşyayı yapmayı öğrendiklerine tanık olmuştur.

"Ankara, Halk Bankası gibi çok önemli bir müesseseye daha kavuşmuştur."

Ulus'un köylü ilavesi *Yurd*, yayın hayatına girmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, ülkemizde öğrenci sayısının 54 000'i bulduğunu gururla açıklamıştır.

Dündar Öğretmen'in ilk mezunları Aydın, Sevil, Ali, Aysel, Namık, Semiha, Hasip ve Ertürk'tür. Okuldan sekiz çocuk eksilmiştir. Ama, Kaymakam'ın da yardımıyla okula on dört yeni çocuk kaydolmuştur.

İstikbalin Dikenli Yollarında İlerlerken

İlkokulu birincilikle bitirdiğim için bana halamın armağan ettiği bu deftere hayatımı yazmaya karar verdim.

25 Eylül

İstanbul'da, dedeme ait harap bir köşkün, her yanından rüzgâr alan bir odasında, okumuş bir baba ile Yanyalı çok güzel bir anneden doğmuşum. Bir kız kardeşim vardır. Annem ve babamla birlikte ilçededir. Orada bu yıl ilkokulu okumaktadır. Babamsa halen ilçenin kaymakamıdır. Kurtuluş Savaşı'nda Ulu Önderimizin yanıbaşında kahramanlıklar gösterip bizlere hür ve şerefli bir vatan teslim etmelerinden sonra, esas mesleği olan kaymakamlığa başlamış bulunmaktaydı. Babamı çok severim ve onunla hep iftihar ederim. Memuriyeti küçük bir ilçede kaymakamlık değil de, burada İstanbul'da olsaydı, tabii daha çok sevinirdim. O zamanlar küçük olduğum için ben de ilkokulu çaresiz, o küçük yerde okudum. Fakat her zaman büyüklerimin, öğretmenlerimin iftihar ettikleri bir talebe olmaya gayret ettim ve bunda da muvaffak oldum sanıyorum.

İlçenin bir ortaokulu yoktur. Bunun için babam beni bu yıl İstanbul'a yolladı. Kendisi beni Galatasaray'a yazdırdı. Bütün iyi aile çocukları Galatasaray'da okuyormuş. Halamın kocası, yani eniştem, kaptan olduğu için onlar da burada oturuyorlar. Hafta sonları halama çıkıyorum. Halam bana öz çocuğu gibi bakıyor. Fakat ne olsa bu yıl ailemden uzakta ilk yılım olduğu için annemi, babamı ve kardeşim Nurten'i çok özlüyorum. Ne yalan söyleyeyim, bazı geceler yatağımda gizli gizli ağlıyorum. Bu yıl ihzarideyim. Ortaköy'de, denize nazır çok güzel bir okul.

Halam Fenerbahçe'de, dedemden kalan köşkte oturuyor. Kaptan eniştem içgüveysiymiş. Ev biraz eskidir. Fakat bahçesi çok güzeldir.

Galatasaray ihzariden istedikleri bütün yorgan, yastık kılıfı ve çamaşır torbalarını annem zaten diktirmişti. Fakat üstlerine markalarını halam işledi. Eşyalarımızın üstüne marka işlenmesi mecburiymiş. Benim adım da çok biçimsiz; Aydın Alpdemir. İkisi de A ile başlıyor. Marka işlenince A. A. oluyor. Okula geldiğim günler bütün çocuklar arkamdan, "Aaaaa!" diye dolaştılar. Çok gücüme gitti. Babam küçük bir kasabada kaymakam, evet. Fakat dedem paşaymış. Bunu kimse bilmiyor ki. Bir gün öğrenirler.

İlkokuldayken, Dündar Öğretmen beni çok severdi. Her yaptığıma, "Aferin" derdi. Hep birinci olurdum. Okulun müsameresinde, bayram törenlerinde falan hep en önde gelirdim. Öteki çocukların ekserisi köylüydü. Pis olurlardı. Bitli olurlardı. Annem her hafta sonu kardeşimi ve beni iyice yıkardı. Ellerimi bir taşla güzelce ovardı. Saçıma bitotu sürerdi. Çocuklar hep bitli olduğu için, benim de bitlenmemden korkardık. Bizim sınıfta bir de müddeiumuminin kızı bir Sevil vardı. Annesi ona da bitotu sürermiş. Zaten bir o temizdi, bir de kız kardeşimle ben. En temizleri bizdik. Sevil şişman bir kızdı. Keman çalardı. Yani, görgüsüz biri değildi. Zaten bir onlarla gidip gelirdik, bir de Belediye Reisi ve Malmüdürleriyle. Sınıfımızda bir de Ali diye bir çocuk vardı. Geçimsizin biriydi. Durumuna bakmaz, bana kafa tutardı. Sınıf birinciliğini elimden almaya çalışırdı. Ama tabii alamazdı. O, hep ikinci olurdu. Belki artık ortaokula bile gidemez. Ailesi hem köylü, hem de çok fakir. Babası da yokmuş zaten. Hele, Galatasaray'a hiç giremez. Hem girse bile, burada bütün dersler Fransızca. Onun dili dönmez. Herkes güler. Ben onun gibi köylü olmadığım ve İstanbul'da doğduğum halde, İstanbullu çocuklar benimle bile alay etmeye çalışıyorlar. Ama ben, aldırmıyorum. Çok iyi çalışıyorum. Bir Hasip vardı. Çalışır çalışır, bir türlü öğrenemezdi. Cumhuriyet'in ne zaman ilan edildiğini bile zor öğrendi. Babası hoca olduğu için, ona Kur'an

ezberletirmiş; Kur'an'ı Arapça ezberlediğini bizden saklardı. Ben, öğretmenime söyledim. Neredeyse okuldan kovuluyordu. Başöğretmen acıdı da kovmadılar. Onu nasıl başöğretmen yapmışlar bilmem. Buradaki müdürümüz çok bilgili. Çok kibar. Beni nerde görse, bahçede olsun, koridorda olsun, hep, "bonjour" diyor. "Bonjour"un "günaydın" demek olduğunu biliyordum zaten. Babam öğretmişti. Aynı zamanda "merhaba" demek de oluyor. Burda arkadaşlarımızla birbirimize hep, "bonjour" diyoruz. Tünaydın içinse, "bonsoir". *Mon père est bon*, "Babam iyidir"; *Atatürk est le père des Turcs*, "Atatürk Türklerin babasıdır" demek. İşte böylece yavaş yavaş Fransızcayı da öğreniyorum. Atatürk'ü görmeyi çok istiyorum. Yaz gelip de okul tatil olunca halam beni Florya'ya götürecek. Belki onu orada görebilirmişim. Aklıma geldikçe şimdiden kalbim çarpıyor. Onun istediği gibi medeni, çalışkan ve vatana faydalı bir evlat olmaya babama ve kendi kendime söz verdim. Namık beni sevmezdi, ama nedense hep çantamı taşırdı. Galiba babam ona bunun için üç beş kuruş, annem de benim eski elbiselerimi veriyormuş. Nurten'in eskilerini de onunla köyündeki kardeşlerine gönderiyorlardı zaten.

İlkokuldaki arkadaşlarım pistiler ama uysaldılar. Ali pek uysal değildi, o kadar. Buradaki arkadaşlarım çok yaramazlar. Üstümde bir çekingenlik var nedense. Şimdi de kendimi tutmasam ağlayacağım fakat artık uzun pantolon giyiyorum. Ağlamayı kendime yakıştıramıyorum.

1 Birinciteşrin

Müzik hocamız bize daha ilk dersinde "Mon ami Pierrot" diye bir şarkı öğretti. Çok hoşuma gidiyor. Unutmayayım da tatilde görürsem o aptal Aysel'e okuyayım. Yazın herhalde o da evlerine döner. Şarkıyı duyunca kimbilir nasıl şaşırır, nasıl imrenir. Öyle utangaç da bir kız ki, her şeye hemen yüzü kızarır. Bakalım önümüzde-

ki yıl ortaokula yine devam edebilecek mi? Ortaokula gidebilmek için çok ağlamış. Kendini dereye bile atmaya kalkmış. Babası, onu yine de öyle kız haliyle başkente gönderemezdi ama babam araya girdi. Babamın zoruyla Aysel'i Ankara'ya, teyzesinin yanına gönderdiler. Zaten abisi İlhan da bu yıl orada devam ediyormuş. Aysel'in babası çok geri kafalı bir adam. Aysel'i mezuniyet müsameresine bile çıkarmak istemedi. Yine benim medeni ve uyanık babam araya girdi. Atatürk inkılaplarına böyle karşı gelirse, Belediye Reisi'ne dükkânını kapattıracağını söyledi de, Aysel müsamereye öyle çıkabildi. Zavallı Aysel! O, hiç Ulu Önderimizin istediği gibi bir Türk kızı olamayacak bana kalırsa. Muaşeret dersimizde öğretmen anlattı: Avrupa'da kızlar erkeklerle rahat rahat arkadaşlık ederlermiş. Ben bunu zaten duymuştum. Ama bizim basit kızlarla arkadaşlık edilir mi? (Hoş etsek de öğretmenlerimiz kızar.) Aysel'e bir ders sormak istesen kıpkırmızı kesilirdi. Öğretmenimiz dedi ki, ilerde, daha büyüyünce bizim de kız arkadaşlarımız olacakmış. Biz, onlara birer kardeş gözüyle bakarsak, onlar da bize birer kardeş gözüyle bakarlarmış. Elele, yanyana memleketimizi uygar milletler seviyesine çıkarabilirmişiz. Öğretmenimizin bu sözleri çok hoşuma gitti. Ben de dünkü tatil günümüzde halama misafir gelen bir hanımın bizim yaşlarımızdaki kızına, "Kardeşim, benimle arkadaş olur musunuz?" dedim. Kız da ağlaya ağlaya beni annesine şikâyet etti. Gel de bizim memleketin kızlarıyla arkadaşlık et. Ama, belki daha büyümeyi beklemeliyim. Acele etmemeliyim.

Okula alışmaya çalışıyorum. Biraz annemi ve kardeşimi özlüyorum. Başkaca bir sıkıntım yok. Nurten'e mektup yazdım. Tabii okuyabilsin diye el yazısıyla değil de, kitap harfleriyle yazdım.

3 Birinciteşrin

Burada henüz yakın bir arkadaşım yok. Bizim sınıfta Metin diye bir çocuk var. Babası eskiden saylavmış. Şimdi gazetesi var-

mış. Daha ilk günden bütün çocuklar Metin'in etrafını aldılar. Biz hiç bilmediğimiz halde, o biraz Fransızca biliyor. Ben daha kendisine pek yaklaşamadım. Biraz burnu büyük zaten. Ama galiba o, asıl benimle arkadaşlık etmek istiyor. Geçen sabah kahvaltıda bana kendiliğinden, "Siz hangi ilkokuldan geldiniz?" diye sordu. Söyledim, ama çok utandım. Bizim aslen İstanbullu olduğumuzu söyleyecektim. Tam o sırada, Can diye bir çocuk var, onunla konuşmaya başladı; söyleyemedim.

"Mon ami Pierrot"nun sözlerini iyice ezberledim. Yarın derste parmak kaldıracağım.

12 Birinciteşrin

Ne zamandır, harp olacakmış diyorlardı. Neyse, olmayacakmış. Bugün tarih hocamız söyledi. Fakat binlerce İngiliz çocuğu Londra'dan daha emin yerlere gönderiliyorlarmış.

Kaptan eniştem seferden döndü. Gelirken en son model RCA marka bir radyo getirmiş. Bu, möbleli cinsiymiş. En iyisiymiş. Parlak çubukları var. Bu çubuklar krommuş. Bir çeşit paslanmaz maden yani. Bu hafta sonunu köşkte, yeni radyonun başında çok neşeli geçirdim ve babama mektup yazdım. Okulun yemekhanesinde gerçi bir radyo var, fakat çok eski, külüstür bir Blaupunkt o. Radyonun çaldığı saatlerde de biz zaten uykuda oluyoruz.

13 Birinciteşrin

Bütün hocalarımız harp olmayacağı için çok seviniyorlar. Buna biraz içerliyorum. Ne olsa, hocalarımızın çoğu ecnebi. Türk olsalardı harpten korkmazlardı.

İçimde bir sıkıntı var. Hocalarım beni sevdikleri halde bazen evimizi özlüyorum. Kardeşim Nurten'i de çok özlüyorum. Oysa hiç sevmediğimi sanırdım onu. Hep kitaplarımı yırtardı. Döverdim. Meğer seviyormuşum. Onun ilkokulu bitirmesine daha

çook var. Belki o, benim gibi böyle gurbet ellerinde okumak zorunda kalmaz. Yine de şikâyetçi değilim. Vatana faydalı bir evlat olmak için bazı çileleri de çekmek lazım. İlerde kaptan olmak istiyorum. Eniştemin şapkası çok hoşuma gidiyor. Hem de yabancı memleketler görüyor insan.

14 Birinciteşrin

Nurten'den mektup aldım. Babamın mektubunun içine koymuş. Okurken hem güldüm, hem gözlerim sulandı. Eğri büğrü yazmış. Mektup kâğıdını da kuş ve çiçek resimleriyle süslemiş. Çiçekler fena değil. Fakat kuşlar, ördekle tayyare arası bir şey. "Buraya gelsene" diye yazıyor. Fakat N harfini ters yazmış. Ben onun yaşındayken bu yanlışları yapmazmışım. Yine de Nurten'in mektubu çok hoşuma gitti.

15 Birinciteşrin

Okulda Cumhuriyet Bayramı'na hazırlanıyoruz. Ben trampet çalacağım. Çok heyecanlanıyorum.

19 Birinciteşrin

İlkokulda bizim sınıftan Ertürk'ü Bursa'ya askeri liseye göndermişler. Bana bir resmini yollamış Ertürk. Okulun üniformasını giyinmiş olarak çektirmiş. Şapkası koca kulaklarının üstüne hiç yakışmamış doğrusu. Babası, Emin Efendi diye biri. Hali vakti fena değil. Ama, ne olsa köylü işte. Avrupai kafalı biri olsa o da oğlunu Avrupai bir okula gönderirdi. Bakalım ilerde Ertürk'ün boyu uzayacak mı hem? Bu haliyle yakışıklı bir subay olamaz bence. Türk subayı, uzun boylu ve iriyarı olmalıdır.

Bugün *être*, yani "olmak" fiilinin çekimini öğrendik: *Je suis*, *tu es*, *il est*, *nous* ....

....

III

Saat 07.36

Ben...im, sen...sin, o...dur, biz... Biz'iz. Biz olduk. Ne olduk? *Nous sommes cultivés*. Yetiştik, büyüdük, kültürlü olduk.

Daha sonraları, geceler boyu oturup Fransız şarkıları dinledik. Ülkemizi iyi yönetemeyenleri Fransız şarkılarıyla kesip biçtik.

Aydın'a son rastlayışım altı ay önce. Birbirimize hiçbir şey katamadan yine, öylece ayrılıverdik.

Altı ay önce gökdelenin dibinde rastladım.

"Ne var, ne yok?"

"Ben olmasaydım canım çok sıkılacaktı" dedi.

"Benimle niye Alexandre Dumas Fils'çe konuşuyorsun?" demedim. Büyümemiş çocuk gülüşünü bazı küçük duraklara saklar o. Aktardığı bir şeyi bilebileceğim aklına gelmez. Ne yapsın? Ona en iyi ezberletilen: "*Je suis, je suis, je suis...*"

Yine de içimde önlenemez bir yazıklanma var. Ölmeye yatmadan önce telefonu çevirebilirdim. İstanbul'u arayabilirdim. Aydın, bir uçağa atlar gelirdi hemen. Bundan hiç kuşkum yok. İlk uçakla

gelirdi. Bir deneme daha yapabilirdi. İnsan ömründe son bir deneme hiç gerçekleşmez. Bilinmek istenen o son şey.

Ben de bilemeyeceğim işte. Kımıldamadan yatıyorum. Hücrelerimin direnmekten cayıp ölüme geçmesini bekliyorum.

Canım turşu istiyor. Hem de karpuz kabuğu turşusu. Ölüme yatmam nasıl bir gerçekse, bu da bir gerçek. Hem de en son gerçek. Aydın'ı son bir kez aramadığım için duyduğum yazıklanmadan daha son ve bu yüzden de daha gerçek. Son zaman biriminin gerçeği. Ah, annemin o karpuz kabuğu turşuları! Limona yatırılmış hayat parçası!.. Yoksa gebe miyim? Öyle ya. Çoktan aybaşı olmam gerekirdi. Neden olmadım? Kadınlığım mı bitti? Bunu da bilemeyeceğim işte. Yine de her ay şarıl şarıl kan akıtırken kadınlıktan böyle birden kesilmiş olduğumu sanmıyorum. Bu ilk gecikişi. Hem de kocamdan gayri ilk kez bir başkasıyla yatmamın ardından. Kızımı sekiz aylık ölü doğurduğumda doktor, artık çocuğumuz olmayacağını söylemişti. Bunu şimdi düşünüyorum. Bir başka erkek tohumunun içime dolduğunu ilk akıl ediyorum. İyi ama, aşerme bu denli çabuk başgöstermez. Hem, "aşerme, kadının çevresindekilerden bir çeşit ilgi dilenmesidir" demiyor muydum? İlk ve son çocuğumu ölü doğurmadan önce hiç böyle dilencilik etmedim. Aşermedim. Yeniden çocuğumuz olmuş olmamış, bunu da kocamla hiç düşünmedik. Yapılacak önemli işlerimiz vardı bizim. Şimdi?.. Tuhaf... Gerçekten gebe miyim? Yıllar sonra, ikinci kez?..

Annem akşama kendisine uğramamı bekler. Uğramayınca gece eve telefon eder. Kocam, o iş gezisinden geç saatlerde dönmüş olur. Beni bulamayınca şaşırır. Ama asıl kıyamet yarın kopar.

Şimdi beni bütün bunlardan çok, karpuz kabuğu turşusu ilgilendiriyor. Demek ki gerçekten ölüyorum. Son özlemimi yaşıyo-

rum. Bir ara umudumu yitirmiştim. Hiç ölemeyeceğimi sanmıştım. Her şeyin ötesinde bir turşu özlemi. Ölüm belki de budur.

Birden titriyorum. Ya hem ölüyorsam, hem de bende yeni bir şey henüz yaşamaya başlıyorsa? Çarpıldım. Son dakikada önemsenmesi gereken bir şey çıktı karşıma. Bunu aklıma getiren turşu da olsa, başka bir şey de, aklıma geldi bir kez.

Çıplak kalçalarıma yapıştırdığım parmaklarımla saydım. Durmadan sayıyorum. Günleri, ayları karıştırdığımı sanıyor, yeni baştan sayıyorum. Birkaç kere saydıktan sonra, sonuç beni yine güldürüyor. Karnımda bir çocukla öleceğim. Özgürleşmek ve özgür kılmak adına olacak bu da! Gülmeyip de ne yapayım?

Evet. Bir kez yattım öğrencimle. Bu yatıştan kısa süren, değişik bir tat aldım. Burası gerçek. Bedenimden çok, beynimde kurulan bir imparatorluğun şehvetiydi belki. İnsan kendini tek başına özgürleştiremezse ve tek başına özgürleşme düşü içinde boğulmuşsa, kendinden sonra gelenlerin altına yatmalıdır.

Cafcaflı sözleri, üstüne ilk keşfediliyormuş kokusu püskürtülen düşünceleri bir yana bırakmalı. Ortada yalın bir şey var şimdi: Gebeysem bu çocuk ondandır. Öğrencimden. *Zor Yıllar* için bir konu. Ama hiçbir yerli film, bir öğrenci odasında, kendi öğrencisinin odasında, bir doçent hanımın kadınlık zarının yeniden nasıl bozulmuş olduğunu göstermez. Şimdi bunu böylece söylüyorsam kendi kendime, az sonra ölmüş olacağım içindir.

Yatakta ilk kez şöyle bir dönüyorum. Dönerken dizlerimi büküyorum. Bükerken dizlerimde beklemediğim bir sızı duyuyorum. Öyle ya, neredeyse bütün Ankara'yı yürüdüm. Sabahın dördünden bu odaya girene dek yürüdüm. Tanyeri ağarmadan önce epeyce de ürktüm. Gece eğlencelerinden dönen yalnız adamlar,

otomobillerinin içinden, kaldırımlardan bana sesleniyorlardı. Beni de götürmek istiyorlardı. Anacaddeyi bırakıp yan sokaklara saptım. Ortalık iyice aydınlandığında Cebeci'de, Tıp Fakültesi Hastanesi'ne çıkan yokuşun üstündeydim. İşçiler, hizmetçiler, hastabakıcılar, marangozlar, marangoz çırakları, dükkân çırakları, hademeler, çöpçüler... Bu gece Büyük Tiyatro'da *My Fair Lady*'yi seyretmeye gidemeyecek kim varsa başkentte, hepsi. Hepsi, sabahın köründen başlayarak, asla erişemeyecekleri bir masal hayatına vergi ödediklerini düşünmeksizin... Bir gün bir "sir"ün ya da bir "lord"un bir sokak köşesinde belirip kendilerini yeniden yaratmaya kalkacağını mı umuyorlar? Öyle hızlı koşturuyor hepsi, vergi mükellefleri...

Solda bir yola saptım. Bir jandarma karakolunun önünde durdum. Karakoldan iki jandarma çıktı. Gülerek bana baktılar. Biri, elindeki leylak dalını koklayarak önüme fırlattı. Eğilip aldım. Sonra da koşarak kaçtım. Şimdi de yattığım yerden bu leylak dalını görüyorum. Dirseğime yaslanmış, odanın yarı karanlığında, pörsümüş leylak dalına bakıyorum. Ortadaki yuvarlak masanın üstünde duruyor. Demek buraya gelene dek elimde taşımışım!..

Cezaevinin oralarda ince, ırak ıslık sesleri duymuştum. Pek güzel. Adı *Zor Yıllar* olan filmde, buna benzer bir sahne mutlak vardır. Ama orada kadın kahraman herhalde daha yürekli davranmış, elindeki leylak dalını tutuklulara fırlatmıştır. Ardından da kendi özgürlüğünün değerini bilip, hayata dönmüştür. Eh, ne yapalım? Benim durumum öyle olmamış işte. Leylak dalını kendi tutukluluğuma ayırmış, buraya kadar taşımışım!

Oysa, karşıma başka fırsatlar da çıkmıştı. Mezarlara mermerden taş yapan, üstüne ölünün künyesini yazan mezar taşçıların

orada da durdum. Caddenin kısa bir bölümü yer yer mermer, alçı beyazlığındaydı. Hela ve musluk taşları, beyaz alçıdan süs heykelleri de vardı. Yontulmuş mezar taşları, yatık ve dikey, yontucu barakalarının önlerini doldurmuştu. Her gece kapınızda nöbetçi mezar taşlarıyla yatmak...

Bitirilmiş mezar taşlarından birinin üstünü okudum: Celal oğlu Timur Yurdaer – 1943-1968. Küçücük bir mezar taşıydı zaten. Yirmi dört yaşında ölenin başucuna dikilecek. Celal Bey bugün gelip alır onu. Bir taksiye yükler. Asri Mezarlık'a götürür. Geçenlerde teyzemi gömerlerken Almanya'dan dönen bir işçiyle, bir de kimliği belirsiz kişilerin vurduğu bir öğrenciyi gömüyorlardı. Timur Yurdaer de yirmi dörtle yirmi beşi arasında bir günün bir saatinde ölmüş. Teyzem fazla yaşamış demek.

Mezar taşlarının yapıldığı barakaların önünde oluşum hiç kuşkusuz bir rastlantıydı. Elimdeki leylak dalını Timur'un mezar taşı üzerine bırakmayışım da bu yüzden olsa gerek.

Zaten sabah saat sekize doğru ölmeye yatacağımı da bilmiyordum. Sezinliyordum ama, geciktiriyordum. Acaba öyle mi? Gerçekten bilmiyor muydum? Bir beceriksizliğin sonucu mu karar verdim buna? Yoksa, kararımı kolaylaştırmak için mi evden çıktım? Hangisi önce?..

Sıhhiye'de, tren üstgeçidinin altında; Mamak'tan, Kayaş'tan gelip Yenişehir, Kızılay, Kavaklı, Çankaya, bir de Bahçelievler ve Yeşiltepe'ye doğru akan kalabalığın arasında durdum. Simitçiler en doğru yerde ve en doğru saatte simitlerini satıyorlardı. Ben de bir simit aldım. Yarısını yemeyip çantama koyduğum anlaşılıyor. Bana odayı gösteren çocuğa bahşişini verirken elime geldi.

Başucumdaki telefon durmadan aklıma takılıyor. Neden ille telefon edip Aydın'ı çağırmak istiyorum? "Özgür bir Türk kadı-

nı" oluşumu onunla kanıtlamadım! Yirmi beş yaşında bir delikanlı ile kanıtladım. Anlaşılan bunu bilmesini istiyorum. Böyle ise, apaçık bir öç alma özlemi içindeyim demektir. Ne ki, bazı çirkinlikler fırsatsızlıktan önlenir. Benim de fırsatım yok şimdi. Ama bazı güzellikler de fırsatsızlıktan çirkinleşir. Onunla şimdi konuşmak istiyorsam, bu belki de son anda tamamlanabilecek bir şeyi tamamlayabilmek içindir. Hiçbir şeyi tamamlayamadan ölmüş olmamak için.

"Yalnızız. Çoğalana dek birlikte olmalı..."

Öğrencime bunu söylediğimde onunla yatmaya hazırdım artık. Kendimi yok saymaya. Gömleği kanlandı. Ona yeniden yırtılan kadınlık zarımı sildim. Kimse inanmayabilir. Ama ben gördüm, biliyorum: Kadınlık zarı yıllar sonra yeniden pekişiyor. Hiç değilmemiş gibi oluyor. Bütün tutsaklık perdelerini yırtıyorsun, yırtıyorsun; sonra bir de bakıyorsun, hiç el değmemişlik. Hiçbir şeye başlanılmamış sanki. Hiçbir şey eskimemiş. Yeniden eskitmeye başlamak. Aynı şeyi hep yeniden, yeniden denemek. Kendine hiçbir şey katmadan ve üstelik usanmadan, usanmaya kendinde hak tanımadan. Kadın olmadan önce insan olduğunu kendine bile unutturarak. Kendini yeniden pekiştirerek, sonsuza dek hep aynı yerde dönerek, dönerek... Kimbilir, bu belki de derimizin altına zorla tıkıştırılmış bir hastalıktır.

Aynı hastalıktan işte, kimseler bana gülmeden, ben kendime gülüyorum. Ama sanırım böyle derin düşünceler yüzünden gülmüyorum. Ali de tatlı bir çocuktu. Tatlı çocuklara gülümsüyorum belki.

Dündar Öğretmen okuldan çıkınca bir kere daha pazar yerine indi. Pazar kurulduğu günler üç kez iner alana: Sabah derse başlamadan, öğle tatilinde, bir de işte bu saatlerde; akşamüstü. Pazar kurulduğu gün, posta otobüsünün de gelme günüdür. Bütün çocuklar gibi o da, posta otobüsünü ta ilçenin giriş yerinde karşılamaya canatar. Ama yediremez kendine. İlçenin en kıdemli öğretmenidir. Çocuklara nerede, nasıl davranılacağını öğretmekte çok titizdir.

Pazar alanı bu saatte canlılığını çoktan yitirmiştir. Hanın önündeki atların, eşeklerin yem torbaları ağızlarından çıkarılmış, üstlerine çuvallar ve sepetler bağlanmıştır. Macuncu Zühtü, sabahleyin gökkuşağı gibi yedi renk donattığı macun tepsisini, boyası dökülmüş griliği içinde getirip çınarın altına koymuştur. Köylü kadınlar, boşalan yoğurt bakraçlarına yağ ve gaz şişelerini oturtmuşlardır. Kağnılar tiftik ve yapağı çuvallarından boşaltılmış, kılçanların kara genişliğine birkaç metre kaputbezi, basma, pazen, tuz, tırpan, urgan ve belki biraz kırmızı loğusa şekeri konulmuştur.

Biraz pırasa, biraz lahana, biraz leblebi ve çekirdekli kara üzüm. Pazar yerinde döküntüsü kalan ve henüz satışta olan şeyler bunlardı işte. Bir de Hımbıl Osman'ın kavutu. Hımbıl Osman, köydeki üç muşmula ağacının bütün yemişlerini güneşte iyice bir kurutur. Kuruttuktan sonra, un haline gelene dek dövdürür karısına. Bir elekten geçirtir. Her hafta torba torba yalnız bunu getirir pazara. Çocuklar bayılırlar kavuta. O gün ucuna makara geçirilmiş küçücük keselere kavutu doldurup da makaradan ememeyen çocuk, bütün hafta mutsuz olur. Ne çok ana, her hafta dikilmesi gerekli bu keseler yüzünden çocuklarını dövmüş, ne çok baba, kavut için bir kuruş vermemekte diretip onları dilenci

gibi saatlerce karşılarında bekletmiştir. Kaç ana baba, kavutu yüzünden Hımbıl Osman'a ilenmiştir! Yıllar önce, bu yüzden de adını Hımbıl'a çıkarmışlardır: "Muşmula tozuyla zengin olacağını sanan hımbıl!" demişlerdir. Hımbıl Osman'ın çevresinde, ellerinde ağzına makara büzülmüş boş torbacıklarıyla yine beş on çocuk birikmişti. Çoğu, bir kuruşu var da, kavut alabileceği için değil. Alanların torbasından bir nefesçik çekebilmek için.

Hasip, ikindi ezanını okuduktan sonra camiden çıktı. Pazaryerinden geçecekken Dündar Öğretmen'i gördü. Yüreği ağzına geldi. Yolunu değiştirdi. Çeşmenin orada, eski bir hanın yıkık duvarları dibinden yürüyüp hanın içindeki at pazarına girdi. Posta arabasının gelişi yakın. Otobüsün başına toplanan kalabalığın arasında kendisinin de olamayacağını yeniden anladı. Baharda, ilkokulu bitirdiğinden buyana öğretmeniyle de, öğrencilerle de karşılaşmaktan çekinir olmuştu. Yanık sesiyle camide ezan okumaktan bir yanı gurur duyuyor, ama bir yanı da kavut alamama, sapan atamama, bir yaşıtıyla okuldan konuşamama, postanın başına gidememe yalnızlığını yaşıyor. Hanın iç duvarının dibine çöktü. Dirseklerini dizine dayadı. Bir atın kuyruğunu kaldırarak sarı bokunu top top yere döküşünü seyre daldı.

Dündar Öğretmen, Salim Efendi'nin küçük, karanlık, daracık ön camı üstünde salkım salkım gaz fenerlerinin, urganların, cezvelerin, yemeni ve at boncuklarının asılı durduğu dükkânından içeri girdi. Yüz para verip bir avuç leblebiyle kuru üzüm aldı. Cebine koydu. Aysel'in babası, önce öğretmenin parasını almak istemedi: Dükkâna kadar gelip hal hatır soruyor madem, misafirimdir, dedi içinden. Sonra aklını toplayıp, kızı Ankara'lara göndermek kimin başının altından çıktı? Bunun. Eee, kıza da ayrı para gerek şimdi. Versin züppe!.. diye düşündü. Yüz parayı eski bir bisküvi kutusunun kapağındaki bozukluklarin içine attı.

Salim Efendi'nin yüzünün güldüğünü pek gören olmamıştır. Öğretmen Dündar'dan da oldum olası hoşlanmamıştır. Her sözü kitaptan ezberlenmiş gibi düzgün bu oğlanın. Sahiciye benzemez.

"Tünaydın Salim Efendi. Umarım kazançlı bir gün geçirmişsinizdir?"

Salim Efendi, hem öfkelenir ona, hem çekinir, ezilir karşısında:

"Çok şükür Öğretmen Bey. Bin berekât!"

"Oğlunuzdan, kızınızdan aydınlık haberler aldığınızı umarım. Sizi bu ilçede herkese güzel bir örnek olarak göstermekten en büyük sevinci duymaktayım. Sağ olun, var olun. Beni kırmadınız. Kaymakamımızı kırmadınız. Aysel'i ortaokula gönderdiniz. Bu bile benim alnı açık yaşamama elverir Salim Efendi."

Dündar Öğretmen, Salim Efendi'nin omzunu okşadı. Ağzına cebinden birkaç leblebi atıp dükkândan çıktı. O çıkınca Salim Efendi, mesire yerindeki çamlara bağrını vermiş gibi ferahladı. Bir şeyleri kendine yediremiyor bir süredir. Bir süredir yüreği ecinniler baskınına uğruyor sanki. Boğum boğum boğuluyor: Cumhuriyet'in bir kötülüğünü gördüm diyemem. Şurası kötüdür, desem, diyemem. İnönü'nün jandarmasıydım ben, ta nerden nereye ağdırırken onu. Ama bu Cumhuriyet'in işime gelmeyen bir yanı da var. Şudur, diyemem, kızı okutmak, ilçede yakınauzağa, kızını şehirlere salıvermiş, dedirtmek... Sade bu mu içimi durmadan boğu boğuveren?

Aysel'i başkente yollamadan da durmadan boğulmaktaydı Salim Efendi. Oğlu okuryazar olduğundan buyana boğulmakta. Öğretmene rastladıkça boğulmakta. Kaymakam mahfellerde, bayramlarda, kalkınan ışıklı bir ülkeden söz ettikçe, boğulmakta. Şakir Ağa, erkâna rakı sofraları kurdukça, bağına bahçesine kuzu çevirmeye götürdükçe onları, boğulmakta. Onu, Belediye Reisi'nin kolunda, şosede dolaşırken görüp görüp boğulmakta.

Onun öğretmenden yanak aldığını görüp boğulmakta. Jandarma Kumandanı'na besili hindiler gönderdikçe boğulmakta. Kimin kimden yana olduğunu çıkaramadıkça boğulmakta. *Memurinin* gittikçe dışına düştüğünü, hiçleştiğini görerek boğulmakta. Boğuldukça nemrutlaşmakta. Nemrutlaştıkça yenilik, uygarlık adına ne görürse ortalıkta, topuna birden soğukluk duymakta, hatta kin toplamakta...

Cumhuriyet'in 10. yılında karısını Ankara'ya, törene götürmüştü. Olup biten her şeye şaşkın bakakaldılar. Olup biten her şeyi ikisi de pek sevdiler, beğendiler. Ama bir yandan da başkentteki o üç gün Salim Efendi'yi küçültmüş, küçültmüş de, Hımbıl Osman'ın torbalarındaki kavut gibi unufak edivermişti.

10. yıl adına başkentte, ömründe hiç harcamadığı kadar para harcadı. Aysel'e gözleri açılıp kapanan küçücük bir bebek bile almışlardı. İlçeye dönüşte karısı günlerce hısım akrabaya, eşe dosta uçakları, bahriyelileri, Atatürk'ün yüksek siyah şapkasını, bando mızıkaları, tankları, bahriyelilerin kordonlarını, fener alaylarını, Havuzbaşı'nı, Havuzbaşı'nın güllerini ve ışıklarını, üç katlı yüksek yapıları, otel odasının elektrik düğmesini, o *envai çeşit* şeker vitrinlerini falan anlattı durdu. Fitnat Hanım'ın ablası ve ablasının kocası, onları Gazi Çifliği'ne de götürmüşlerdi. Fitnat Hanım, orasını da, dünyanın sonuna dek yürümüş gibi anlattı durdu. Anlatacak şeyleri hiç bitmedi. Salim Efendi'nin ise o gün bugündür içinde gittikçe büyüyen küçülmeyi kimse anlamadı. Küçük esnaf, ne *efendisiydi milletimizin*, ne de *büyüklerimiz*. Söylevlerde tek adı anılmayan, ilçe *mahfelinde* ne övülmek, ne de henüz yerilmek için tek sözü edilmeyen...

Öğretmen Dündar'ın okşadığı omzunda bir ağırlıkla duran kaba kıl ceketini çıkarıp attı. Aptes alıp, dükkânın daha da karanlık bir köşesinde namaza durdu. Salim Efendi'yi unutmayan, bir gökyüzü sanki. Onu da, bütün her şeye inat, Salim Efendi unuttu.

Posta otobüsünün duracağı yere alışılmış kalabalık toplanmıştı. Dündar Öğretmen, ağzına cebinden birkaç leblebi daha atıp, o yana doğru yürüdü.

Askerliğini er olarak yaparken, Mahmudiye'deki ilk eğitmen kursuna aday seçilen kardeşi geldi aklına. Otobüsten hop diye o iniverse!.. Kardeşi adaylığı reddetmek için diretttiğinde, Dündar Öğretmen, ona iki tokat aşketmişti, "Ulan hödük, işte sana okumak için bedavadan bir firsat! Köyde öküz çobanlığı etmek daha mı iyi?" diye indiri indirivermişti tokatları. Şimdi o tokatları attığı için mutludur Dündar Öğretmen. Oğlan, Sarayköyü'nde eğitmenlik ediyordu. Yazmadı ama kendisine. İki satırı esirgedi. Şimdi iniverse otobüsten!.. Alsa götürse onu mahfele. Kaymakam'a, Jandarma Kumandanı'na, Malmüdürü'ne falan gösterse kardeşini. Dese ki, "İşte benim eserim." Çünkü, Aydın'lar, Sevil'ler, Ertürk'ler, Aysel'ler, o, ilkokuldan mezun ettikleri için umduğu kadar bir ilgi görmüş değildi. Ne bakanlıktan, ne de ilçedekilerden. Çocukların oraya buraya dağılır dağılmaz kendini mektuplara boğacaklarını da ummuştu: Ama bakalım, acele etmeyelim daha. Daha ilk gidenin ardından bile henüz iki ay geçmedi.

Kimbilir, Sarayköyü'ndeki kardeşinden değilse bile, belki bu öğrencilerinden birinden bir mektup alırdı bugün. "*Ben işte şimdi sayın öğretmenim, sizden feyz alarak...*"

Ne kardeşi indi otobüsten, ne de bir mektup çıktı.

Her zaman üç gün gecikmeyle ikisi birden gönderilen *Ulus* gazetelerini kolunun altına sıkıştırdı. Bu akşamüstü tek övüncünü on altı sayfalık gazetenin iki sayısının da adına postalanmış olmasında özetleyerek alanın kıyısından sağa saptı; mahfele doğru yürüdü. İçinden, "feyz"in öz Türkçesi ne acaba, diye geçirerek...

Mezuniyet töreninden buyana Ali'yi ilk o sırada gördü işte. Saçları taranmayı yeniden unutmuş, kara bacakları kir pas içinde, bir eşeğin üstünde gidiyordu. Eşeğin ardından, damalı bir örtünün altında yuvarlanarak bir kadın koşuyor, koşarken, "Ulan

Aliii! Koşturma şu hayvanı... Yolu tıtmadan yoracan!..” diye haykırıyordu. Eşeğin iki yanma birer sepet bağlanmıştı. Biraz da kuru ot, Ali’nin oturduğu semerin altından sarkıyordu.

Dündar Öğretmen’in içi biraz cız etti. Nasıl da unutmuştu Ali’yi? Okulun o en akıllı, en cin ve en yoksul çocuğunu?.. Bu ülkede o, Ali ve Ali gibileri yüce Atatürk’ün istediği yola yöneltemeyecekse, neye yarardı öğretmenliği? En azından, çocuğu bir eğitmen kursuna sokmanın yollarını neden aramamıştı hiç? Ali’yi öyle, merkebin üstünde, okula ilk geldiği günden daha kirli ve daha köylü görünce, Dündar Öğretmen’in dünyası başına yıkılıverdi. Beş yıl boyunca onlara yüz yıkamayı, düzgün giyinmeyi, saç taramayı, doğru konuşmayı öğretmişti. Şimdi?.. Şimdi Ali’nin görünüşü, sanki öğretmeni ona hiçbir şeycikler öğretmemiş gibiydi işte!

Hemen merkebin önünü kesti. Çocuk başını kaldırdı. Kadın daha koştu.

Ali, öğretmeniyle gözgöze gelince çok kötü oldu. Kaç aydır, her ilçeye inişte bu karşılaşmadan korkmuş; tıpkı Hasip gibi o da uzaktan öğretmenin gölgesini görse yolunu değiştirmişti. Onca kaçtığı şey, işte önlenemez biçimde burnunun ucundaydı şimdi. Üstelik öğretmenin bakışları da hiç sevecenlik dolu değildi. Utandırıcıydı, hatta öfkeliydi. Anası iki adımda koşup yetişti. Dündar Öğretmen’i görmemezliğe gelip, “Ne durdun len? Yürüsene!” dedi.

“Oğlunu ben durdurdum hanım.”

Böyle dedi Dündar Öğretmen ve Ali’ye dönüp ekledi:

“Ayıp değil mi sana? Merkebe sen binmişsin, ananı yürütüyorsun. Böyle mi öğrettim ben size?”

Ali, bir yerine bir iğne batırılmış gibi kendini merkepten yere attı. Öğretmeninin karşısında hazır ol’da durdu. Tıpkı okulda olduğu gibi. Ama kılığı bu duruşa hiç uygun düşmüyor, ona büsbütün gülünç, acınası bir görünüm veriyordu.

“Şöyle geçin bakalım ikiniz de. Merkebi de çek şöyle.”

Ali eşeği bir duvarın dibine çekerken, anası ürkek, sordu:

"Kim bu herif Ali, len? Ne ister?"

Beş yıl boyunca oğlunun öğretmenini hiç görmemişti. Ya da görmüş de, kimdir, diye sormamıştı. Okulun önünden hiç geçmemişti. Ali'nin amcası, "Oğlunun okula gitmesi lazımmış" demiş, alıp götürmüştü. Ali de beş yıl boyunca çok söz etmedi öğretmeninden. Azıcık maskaracaydı. Evde öğretmenini anlatırsa, güldürecek bir yanını bulur, çıkarırdı. En çok onun kendilerini, "Yiyçiğim, içiciğim" diye konuşturmasına takılırdı. Bir de, her şeyi büyüttüğüne, ortalığı gereksiz telaşa verdiğine inanırdı nedense. Bu yüzden evde anasını, bir öğretmeni saymaya alıştıramamıştı. Bunun üzgünlüğünü şimdi duyuyordu işte. Hele anasının öğretmene, "herif" demesinden ötürü iyice yerin dibine geçti.

"Öğretmen Bey..." diye kekeledi. Kadının damalı örtüyle kapalı yüzünde tek görünen yeri olan gözlerinde kuşku dolaştı. Öyle de olsa, böyle de olsa, hükümetin bir adamıdır öğretmen. Hükümet adamlarından korkmak, çekinmek gerekir.

"Aferin Ali sana!.. Hâlâ bey diyorsun. Bey yok, bay var. Nasıl da çabuk unutuyorsunuz size öğrettiklerimi... Bay Öğretmen, Bay Mehmet, Bay Hasan... Böyle değil miydi, ha?"

Ali başını salladı. Öğretmenini onaylarsa çabucak salıvereceğini sandı. Oysa Dündar Öğretmen, bu kez de anasına dönmüştü işte:

"Söyle bakalım kadın, ne yapıyor oğlun şimdi?"

"Heeç..."

"Ne demek hiç? Okula gitmiyor mu?"

"Eee, getti ya? Bitti çok şükür."

"Öyle çabucak biter mi bu iş?"

"Çabuk mu deyon? Beş yıl..."

"Bana baksana sen... Çocukları tırnak kadarken tarla işine sürüyorsunuz. Davar güttürüyorsunuz... Ayıp değil mi bu?"

Ali tırnak kadar da değildi üstelik. Okula, ilçedeki birçok çocuğa göre geç başlamıştı. Artık on üçünü bitirmişti. Yazboyu da serpilip irileşti.

"Nesi ayıpmış? Bubanın tarlasını kim sürüyo peki? Kim otlatıveriyo hayvanını, varsa eğer?"

Bu kadın nerden biliyor babasının bir tarlası olduğunu? Sürdürecek adam bulamayıp ortakçıya verdiğini söylese mi? Söylerse nasıl inandırabilir kadını, Ali'nin ille okuluna devam etmesi gerektiğine? O bunları düşünürken Ali'nin anası daha da baskın çıktı. Sözün nereye varacağını çoktan anlamışçasına, "Benim bi bu yetimim var işte. Kızları sayma. Yanımda erkek diye bi bu var. Başka da kimsem yok. Amucası, emmilerim var emme, onlar anca kendi işlerine. Eh, çok şükür, yine de arka aldılar şimdiye dek. Ali mektebi bitirsin diye dişlerini sıktılar..." dedi ve acele oğluna dönüp, onu azarladı:

"Hadi len, yürü. Akşam ezanı okunacak neredeyse. Karanlığa galacaz eyice..."

Ali fırladı, "Öpüym elinizi öğretmenim" deyip Dündar Öğretmen'in eline sarıldı. Onun şaşkınlığı geçmeden de, elindeki çomağı merkebe batırdı, yürüyüp gittiler. Artlarına bakmadılar hiç.

Ana, yaklaşan bir tehlikeden böylece kurtulduğunu sandı. Ali, anasının kendini öğretmeninin önünde daha çok utandırmasını böylece önleyebileceğine inandı. Ama bu inancı çok sürmedi. Yolboyu kendini ayıpladı. Daha fazla okuyabilmeyi hiç düşünmemişti. Buna hiçbir olanak görmemişti. Yine de bir öğretmenin iyi niyetinin, ilgisinin böyle havada kalışından acı duydu. Onların böyle kaçışları ise Öğretmen Dündar'ı daha da biledi. O akşamdan sonra Ali'yi bir ortaokula ya da sanat okulu olan bir yere gönderebilmek için durmadan planlar kurdu. Yollar aradı. Bunu kendine yeni bir ülkü edindi. Başkente dilekçe üstüne dilekçe

yazdı. İlçenin ileri gelenlerine, büyük memurlarına teker teker akıl danıştı. Ali'yi okutacak bir kişi ya da bir yol ararken, bu arada belki yedi kez çocuğun köyüne gitti. Anasıyla, yakınlarıyla teker teker konuştu. İşi, onları "vatan hainliği" ile suçlamaya kadar götürdü.

O böyle çabaladıkça Ali'de de okuma ve "bay" olma isteği körüklendi. Kendisini önemsemeyi öğrendi. Tarlayı marlayı boşladı. Anasının ilenmelerine, dayılarının, amcasının sopalarına aldırış etmeden ikide bir ilçeye kaçıp, öğretmeninin ardına düştü. Öğretmen önde, o arkada, mecnun gibi dolaştılar ilçenin içinde. Çekilecek her kapının ipini çekip sonunda, artık Ali için büyünün bozulduğu, tanımadığı değerini kanıksamaya başladığı bir gün, Öğretmen Dündar muradına erdi: Şakir Ağa, Ali'yi başkente, Hergele Meydanı'ndaki oteline yamak olarak almayı kabul etti.

Ankara 1. Erkek Sanat Okulu'nda dersler başlayalı üç hafta olmuştu. Ama okulun müdürü, öğretmeni tarafından bu denli övülüp göklere çıkarılan, bu denli de acındırılan bir öğrenciyi, geç de olsa okula kabul etmekten gurur duydu.

Dündar Öğretmen, Ali'yi, cebinde Şakir Ağa'nın bir mektubu, posta otobüsüyle başkente yolcu ettiği sabah, alnında doğan yeni bir ışıkla erkenden okula gitti. Bir gece önce Ali'yi odasında yatırmıştı. Gazetelerini okuyamamıştı. Bütün geceyi çocuğa öğütler vermekle geçirmişti. "Beni mahcup etme. Adam olmadan buralara dönme!" demişti. Okula vardığında gazetesine sarıldı. Derin bir hak etmişlik duygusu içinde 18 Birinciteşrin günlü *Ulus* gazetesini açtı. Daha ilk bakışta, alnında balkıdığını sandığı ışık, şıp diye sönüverdi:

Atatürk'ün Sıhhatleri Hakkında Resmi Tebliğler:

İstanbul 17 a. a. – Riyaseticumhur Umumi Kâtipliği'nden:

1- Reisicumhur Atatürk'ün sıhhi vaziyetleri hakkında müdavim ve müşavir tabipleri tarafından bugün verilen rapor ikinci maddededir.

2- Reisicumhur Atatürk'ün duçar oldukları karaciğer hastalığı, normal seyrini takip ederken... pazar günü birdenbire aşağıdaki ârazı göstermiştir:

a) Saat 14.30'dan 22.00'ye kadar gittikçe artarak devam eden umumi zâf ile birlikte hazmi ve asabi âraz. Bu saate kadar nabız dakikada 116, teneffüs 22 ve hararet derecesi 36,5 idi.

b) Saat 22.00'den bu sabah 10.00'a kadar bu âraz kısmen hafiflemiş, nabız 104, teneffüs 20, hararet 36 derece olmuştur.

c) Yapılan muayene ve müşavere neticesinde tesbit ve tatbik edilen müdavattan sonra umumi ahvalde hafif bir salah görülmekle beraber vaziyet ciddiyetini muhafaza etmektedir.

3- Müteakip sıhhi vaziyet raporları neşredilecektir.

Bir gün öncesine göre durumun daha iyi olduğunu belirten ikinci bir tebliğ ile birlikte bu tebliğin altında şu adlar okunuyordu: Prof. Dr. Neşet Ömer, Kemal Öke, Nihat Reşat Belger, Âkil Muhtar...

Dündar Öğretmen, ilk kez bu gazetenin yazdıklarına inanmadı. İlk kez olmayan, olamayacak bir şeyi var gösterdiklerini sandı. Gazete, şimdi gözünde, Atatürk'e "hasta" demenin kusurunu da taşıyordu.

"Bir tanecik Kardeşim Aysel,

Güzel mektubunu aldım. Ne güzel yazıyorsun. Teyzengillerin yanındaki hayatını, okulunu, teyzengillerle kestane kavurduğunuz geceleri çok güzel anlatıyorsun. Okudukça ben de seninleymişim gibi oluyorum. Nerde o günler... Biz işte böyle yabani kaldık. Babam izin verseydi de keşke ben kardeşin Semiha da senin gibi okuyabilseydim. Ah Aysel, ne mutlu, bir Türk kızı olarak sana! Güzel kardeşim, Atatürk Babamızın öldüğü gün çok ağladığını, bütün arkadaşlarının, öğretmenlerinin, müdüranımm bile hıçkıra hıçkıra ağladığınızı yazıyorsun. Bunları okurken inan, ben de hıçkıra hıçkıra ağladım. Hem Ulu Önderimizin ölümüne, hem kendi kaderime. Orada, okulda olsaydım, ben de herkesle birlikte ağlardım. Evde gizli gizli ağladım kardeşim. Kimseler derdimi anlamadı. Keşke bari ilkokul hiç bitmeseydi. Böyle bir günde öğretmenimiz Bay Dündar ne güzel konuşur, Başöğretmenimizle birlikte okulda merasimler yaparlardı. Yine yapmışlardır herhalde. Ama ben, artık bütün bu şeylerden mahrumum. Benim için hayat bitti. Keşke benim yaşım da senin gibi biraz küçük olsaydı. Bilirsin çabuk da serpildim. Beni şimdi eve kapattılar artık.

Neyse kardeşim, böyle şeylerle senin de canını sıkmayayım. Ne olsa sen de şimdi daha ana kuzususun. Teyzen de olsa, yanında gariplik çektiğin doğrudur. Aman Aysel dişini sık. Sakın buralara dönüp gelme. Buralarda ne var ki? Hem, hiç değilse yanında abin var. Bir derdine ortak olur ne olsa. Demek bütün okul, Atamızın tabutu önünden geçtiniz. Mürüvvet Hanım'ın kızından duyduğuma göre, burada da Kaymakam Bey mahfelin önünde Ulu Atamızın bir baş heykelini koydurmuşlar. Üstüne siyah kurdeleler bağlamışlar. Bütün okul çocukları da bahçelerinden falan çiçekler, dallar toplayıp Atamızın baş heykelinin

önüne koymuşlar. Önünden hıçkıra hıçkıra geçmişler. Dündar Öğretmen öyle çok ağlamış ki, Ölmez Atamız için kendi yazdığı şiiri okurken baygınlık geçirmiş. Doktor Bey dar yetişmiş. Ona naneruhu koklatmış da anca ayıltmış. Nasıl üzüldüm bilemezsin. Bir de senin mektubunu okuyunca, ben de kendimi tutamadım artık. O'nun öldüğüne ne kadar inanmasan o kadar haklısın.

Canım kardeşim, ilk günler sınıf arkadaşlarının seninle çok alay ettiklerini, giyiminle, kuşamınla eğlendiklerini, o güzel örgülü saçlarından çektiklerini yazıyorsun. Sen aldırma. Onlar ettiğiyle kalsın. Onlara verdiğin ders iyi olmuş. Üstüne Türk bayrağının resmini çizip de, 'Sevgili kardeşlerim, biz hepimiz Ulu Önderimizin birer çocuğu değil miyiz? O'nun bize gösterdiği şerefli yolda elele ve birbirimizi severek, sayarak çalışmalıyız...' diye yazıp sıralarına bıraktığın o mektuptan sonra kimbilir hepsi de ne utanmışlardır. Mektubun etrafına da çiçekler yaptığını söylüyorsun. Ne çiçekleri yaptın? Menekşe mi? Bilirsin, ben menekşeyi ne kadar severim. Müsamerede de menekşe olmuştum ya... Hatırlıyor musun o müsamerede, sen bir de Ölmez Atamızın bizden beklediği meslek sahibi şehirli bir kadın olmuştun da ne güzel oynamıştın. Bu şimdi senin okuman hakkındır kardeşim.

Gerek Ulu Önderimizin, gerek öğretmenlerimizin bizden istedikleri yolda ilerlemek fırsatına kavuşmuş biri olarak hayatın dikenli yollarında ilerlerken geride bıraktığın ben talihsiz kardeşin Semiha'yı sakın unutma e mi, benim güzel ve akıllı kardeşim? Bakalım benim hayatım ne olacak artık. Seni doya doya kucaklarım ve bütün bildiklerden selam ederim. Duyduğuma göre, annen, "Çoluksuz çocuksuz bir başıma kalakaldım" diyormuş ve seni de çok özlüyormuş. Biçki dikiş kurslarına yazılmış. Yazın geldiğinde herhalde sana çok güzel şeyler diker. Hoş, sen şimdi şehirlerde ne güzel giyiniyorsundur değil mi? Yeniden selam ederim kardeşim.

Hamiş: Az kalsın unutuyordum. Ali'yi hiç görüyor musun? Bilmem haberin var mı? Ali, orada hem Şakir Ağa'nın otelinde yatıp kalkıyor, hem de okula gidiyormuş. Ali'yi görürsen benden selam söyle. Onun bana verdiği kiraz çubuğunu da hep sakladığımı bir yolunu bulup söyle. Fakat bunları sakın kimseye söyleme ve mektubumu da sakın kimseye gösterme. Hatta bu mektubumu yakarsan daha iyi edersin kardeşim. Senden bu kardeşliği beklerim."

Aysel, Semiha'dan bu mektubu almadan iki hafta önce *Dil Fakültesi*'nde bir Atatürk Günü düzenlenmiştir. Aysel'in kruvaze ceket giyinmiş bütün abileri, omuzları geniş tayyörler giyinmiş bütün ablaları, fakültenin konferans salonunu hıçkırıklarla doldurmuşlardır. Bütün ellerde geniş beyaz mendiller görünmüştür. Sahnedeki kürsüye konuşmacılardan biri çıkıp biri inmiştir. Hepsi de, ta yüreklerinden koparcasına bir O'na, bir O'nun evlatlarına seslenmişlerdir. Kürsüye çıkan en son konuşmacı, sözlerini bitirirken, "Ağla kardeşim, ağla bacım, ağla Mustafa Kemal'ler doğuran ana, ağla!" diye haykırdığında, salonda bulunan en yaşlı profesörden en genç öğrenciye dek herkes, sanki bu çağrıyı bekliyormuş gibi büyük, çok büyük, çok geniş bir tek hıçkırık olmuştur.

Aynı gün İstanbul'da halk ve öğrenciler, sabah saatin onundan gecenin yarısına kadar Dolmabahçe Sarayı'nın önünden geçmişlerdir.

Ertesi sabah tabut, Dolmabahçe'den harekete geçirildiği andan başlayarak, Galata Kulesi'ndeki *vardabandıra* tarafından verilen işaret üzerine, Selimiye açıklarına demirlemiş bulunan Yavuz, her beş dakikada bir, top atmıştır.

Aysel, yüzünü hiç görmediği Atasının tabutunu, yağmurlu bir akşamüstü, abisinin ve eniştesinin elinden tutmuş ola-

rak *Kamutay*'ın önünde görmüştür. Eniştesi, tabutun çevresinde yanan altı meş'alenin altı oku anlattığını söylemiştir. Altı meş'alenin yanlarında, sağ ve solda birer general, birer subay ve birer er de, merasim üniformaları içinde, altı kişilik saygı nöbet grubunu teşkil etmişlerdir. General ve subaylar kılıçlarını çekmiş, hepsi de selamlama durumuna geçmiştir.

Bir bando Chopin'in "Matem Marşı"nı çalmaktadır.

Yollarda, kepleri kırmızı ponponlu Fransız bahriyelilerine rastlanmaktadır. Aysel'in abisi asıl Alman askerlerinin hangileri olduğunu ayırdedememektedir. Fakat, okulla Etnografya Müzesi'ne götürüldükleri gün, asasını kaldırarak, başında tuhaf bir şapkayla yürüyen kişinin İngiliz Mareşali Bird Wood olduğunu öğrenmiştir.

Onun gördüklerinden biraz daha fazlasını Ali de görmüştür. Namık da. Ali, henüz kaldığı otele de, başkente de alışamamış olmanın şaşkınlığı içinde ağlamayı becerememiştir. Ağlayamamanın utancını içinde taşırken, bir gün kendini Halkevi'nin kapısı önünde bulmuştur. Dışarılara kadar sarkan kalabalığın arasından bir delik açıp başını içeri uzatmıştır.

Halkevi'nin bütün ışıkları yanmaktadır. Her yere yepyeni ampuller takılmıştır. Bu aydınlık altında Ali, gözünün doğrultusuna baktığında sadece bir yığın erkek sırtı görmüştür. Başka hiçbir şey göremeyeceğini anlayınca, başını yukarı kaldırmış ve çok süslü, aklına durgunluk verecek kadar süslü bir tavan görmüştür. Bir tavanın nasıl bu kadar süslü olabileceğine akıl erdirememiştir. Ta dışarılara dek uzanabilen güçlü, gür bir sesin söyledikleri kulaklarından yavaş yavaş silinip gitmiştir. Ömründe gördüğü bu en güzel, en şaşılası şeyin içine karışmış, onun bir parçası olmuştur. Yaldızlara, kıvrımlara, renklere, oylumlara bürünmüştür. Çok daha sonraları, bu tavanı görmeden önce neden girişteki iki güzel kadın heykelini, o beyaz mermer merdivenleri görmediğini anla-

makta güçlük çekecektir Ali. Yapının tarihçesini iyice öğrenene dek o heykellerle o merdivenlerin sonradan eklenmiş olabileceğini düşünüp duracaktır.

Tavandaki dünyadan yere, yeniden hıçkırmaya başlayan kalabalığın içine nasıl düşmüştü acaba? Biri mi itmişti onu, yoksa o mu birilerini itmişti? Yoo, hayır. Bir kadın, erkek sırtları arasında tek tük yer alan kadınlardan biri, ak mendiliyle hıçkırıklarını ağzına hapsederken, birden, "Öff, ne pis kokuyorsun sen çocuk!" deyivermişti. "Biraz öteye gitsene!"

Ağlayamamanın utancına yeni bir utanç karışırken dışarı çıktı. İçerdeki, o sanki hiç sıtma görmemiş gümbürtülü sesin biraz daha gümbürdeyerek:

"Ey bu yüce davaya ant içen yeni nesil
Yanan avuçlarınla gözünün yaşını sil!"

diye haykırdığını işitti. Kimileri, "Ağla!" buyruğuna uyarken, Ali de bu buyruğa uymanın içini rahatlattığını sezdi.

Çok geçmeden okullarda pek çok öğretmen dersini, o sıralar bir yazarın kaleminden çıkmış olan şu sözlerle bitirdi:

"Gençler, O'nun açtığı tarihi çağın içinde dünyaya geldiniz. Size gıpta ediyorum."

Ali gibi Aysel de, kendini ilk kez böyle beğendi.

Batı'da yeni savaş silahları yapılıyordu: İngilizlerin *Arc Royal* zırhlısının kıç güvertesinde uçakların kalkmasını sağlayan bir kısım bulunduğu söyleniyordu. Almanların Berlin yakınlarında yaptıkları bir tank manevrasında o güne dek hiç görülmemiş çok tekerlekli yeni bir tür tank görülmüştü. Yine Almanların savaş gemisi *Graf Spee*, Hitler tarafından Hamburg'da denize indirilmişti.

Paris'te Daladier'ye karşı işçi hareketleri yoğunlaşmış, Renault fabrikalarında 30 000 işçi greve başlamıştı.

Ankara'da, Kutlu Lokantası'nda her gece nefis orkestra çaldığı haber veriliyor, başkente mevsimin ilk karı yağıyor, Ankara Palas ile Karpiç Şehir Lokantası'na uğrayan büyüklerimiz, üstlerinden Büyük Yas urbalarını henüz çıkarmış bulunuyorlardı.

IV

Saat 07.42

Bacaklarımı yeniden gerdim, uzattım. Kollarımı çıplak kalçalarıma yapıştırdım. Bir tabuttaymışım gibi yattım. Dizlerim daha az sızlıyor. Ya da sızıya alıştım. Belki de gövdemin duyarlığı azalıyor.

Dışardan bir elektrik süpürgesinin horultusu geliyor. Kat hizmetçisi odaları temizlemeye başlamış olmalı. İşine geç kalmamış mı? Ansıdım: Oda kapısının dışına "*Lütfen rahatsız etmeyiniz*" levhasını asmayı unutmuşum. Yazık. Asmalıydım. Ama artık kalkamam. Ölmeye yattım.

Evin suyu kesikti. Evden çıkarken muslukları açık bırakmış olmalıyım. İçerisini su basmıştır. Alt kata sızmıştır. Kapıcıya haber vermişlerdir. Kapıcı hava boşluğundan mutfak penceresine tırmanmıştır. Mutfak penceresi açık mı? Açıksa, dün akşamüstü komşular bizim mutfakta çıplak bir delikanlı görmüşlerdir. Çırılçıplak, buzdolabının başında. Ben oturma odasında görmüştüm. Orada görmedim. Henüz gündüzdü. Mutfak aydınlıktı herhalde. Çıplakken bir matbaa işçisini bir öğrenciden, bir efendiyi bir uşaktan, bir zorbayı bir âşıktan nasıl ayırdedebilirsiniz? Beni

şaşırtan, sadece bu oldu: Ona ne ad vereceğimi bilemedim. Elinde bir tavuk budunu parçalıyordu. Odalarımızda kaygısızca dolaşıyordu. Kadınlık zarımın bir kez daha yırtılışı o zaman değil. Çok daha önce olmuştu bu. Yinelenmesi, benim için bir fikir olmuş bulunan ilkini anlamsızlığa iterdi. Kutsal evlilik yatağıma sokmadım. Mutfağa gönderdim. O da gitti.

Mutfak penceresi açık mıydı acaba? Temizlikçi kadın az sonra gelir. Evin bir anahtarı da onda var. İçerde olmadığımı görünce telefonumu bekler. "Şunu yap, bunu yap!" diyeceğimi düşünür. Bir telefon etsem mi? Ayrıntıları düşünmekten ölemiyorum. Temizlikçi kadına telefon etmeyi düşünüyorum. Gülünç. Sabah saat dörtte de ölmüş olabilirdim.

İyi ki en üstlerde bir kattayım. Kentin gürültüsünü duymuyorum. Sadece koridordaki elektrik süpürgesinin homurtusunu işitiyorum. Ara kapıyı kapamayı akıl etmiş olsaydım keşke. Kalkıp kapasam mı? Hem levhayı da asarım. Ama kalkamam. Bu yatağa hiçbir şeysiz ve kalkmamasıya yattım.

Beni buraya çıkaran çocuk, çok ince davrandı. Uzun açıklamalara girişmedi. Çabucak çekilip gitti. Asıl ince davranan aşağıda, resepsiyondaki delikanlı. Çok şey sormadı. Önüme, doldurulması gerekli bir fiş uzattı. Fişe adımı yazmam gerekiyordu. En güç şey buydu. Beni tanımasını istemiyordum. Şimdi üniversiteli gençlerin çoğu otellerin gece işlerinde çalışıyorlar. Dün? İlk bakışta bir erkekle buluşacağımı sanmıştır resepsiyondaki. Ya da bir müşteriden döndüğümü. Otele kibar bir fahişe gibi girdim. Erken saatte. Yorgun. Elimde bir leylak dalıyla. Pörsümüş bir leylak dalı, kibar fahişelerin eline yaraşmaz. Yine de belli olmaz ki. Her fahişe gecelerden ucuz bir anı taşıyabilir.

Beni öyle sanması daha çok işime gelirdi. Ne yazık ki adımı yazdım: Saygısını kazandım. Bana oda vermeyeceklerinden kork-

muş olmalıyım. Ama artık önemi yok. Odaya girene kadar önemi vardı belki. Şimdi buradayım. Her şeyin uzağında. Hiçbir savaşım yok. Hiçbir görevim yok. Hiçbir şeyi de doğrulamaya çalışmıyorum. Duruyor, odanın yarı karanlığına bakıyor, bekliyorum. Kocaman bir düğmeyi kendine dar gelen bir ilikten geçi.....

Düğmelerim?.. Öyle ya, soyunurken hiçbir düğmemi çözmedim. Zaten çözüktüler. Bluzumun kolundaki düğmeler. Önündeki düğmeler. O en şık, el işi yeleğimin düğmeleri... Düğmelerim nerede kaldı acaba? Yanılıyor olmalıyım. Neredeyse bütün Ankara'yı yürüdüm. Göğsüm bağrım açık yürümedim ya? Elbet canım; yağmurluğum vardı. Çıplaklığımı örtmüştür. Kopan her şeyimi; sökülen, dağılan, yırtılan... Belki de evden çıkarken iliklemedim?..

Yatağın içinde yeniden güldüm. İşte kendimi bir kez daha yakalıyorum böylece. Ölüyorsam bütün bunların ne önemi var? Açık düğmelerimin, resepsiyondaki delikanlının, levhanın, açık muslukların, yağmurluğumun, çıplak ya da örtülü oluşumun? Hele bir fahişeye benzemiş olmaktan korkuşum! Ha seni satın almışlar, ha sen satın almaya kalkmışsın. O beş bin lirayla gençleşmek istemiş olmalıyım. "Türk'e durmak yaraşmaz"lı bir yeniden başlama.

Az önce, zarfa koyduğum notta ne yazmış olduğumu anımsamak istememiştim. Şimdi istiyorum bunu. O kadar istiyorum ki, ölmekten cayabilirim. Caymak hâlâ elimdeyse tabii... Beynimi çatlatıyorum. Ama notta ne demiş olduğumu bir türlü bulamıyorum. Oysa, her şey olduğu yerde duruyor. Eline veremedim. Ne parayı, ne notu. Ne düşündüğümü bilmedi. Buna fırsat kalmadı.

Odasında beklemiştir. Öyle buyurmuştu. Gideceğimi sanmıştır. Öyle istemişti. Hayır, gideceğimi sanmamıştır. Yine de ummuştur. Ben gitmeyince ne yapmıştır? Merak mı etmiştir? Yatıp

uyumuş mudur? Dolgundur. Uyuyamamıştır. Belki de çıkıp eve telefon etmiştir. Karşılık alamayınca tedirgin olmuş mudur? Temizlikçi kadın gelmişse, onunla konuşmuştur. Bilinmez ki. Bakarsın az sonra fakülteye gider. Beni sekretere sorar. Ders saatime dek bekler. Bekleşirler. O, öteki öğrenciler, sekreter, temizlikçi kadın, annem, kendisine doğum günü için bir kutu boyalı kalem söz verdiğim Gülten'in oğlu. Yine de en erken bu geceye dek hiçbir şey patlak vermez. Ancak kocam eve dönünce. Ömer... Onu düşünmeyi hep sona bırakıyorum. Bu yatağa yattığımdan beri kafama bir yığın şey doluşuyor. Ömer'i düşünmektense kaçıyorum. Onu düşünürsem birçok şeyi istemem gerekecek. Buradan kalkmayı, yeniden giyinmeyi, eve dönmeyi, hatta belki derse bile gitmeyi, derste milli gelir dağılımından söz etmeyi, Gülten'in oğluna boyalı kalemleri götürmeyi, dönerken akşam yemeği için alışveriş etmeyi, güzel bir sofra hazırlamayı, bir budu eksik, haşlanmış tavuğu fırına koymayı, Ömer'i beklemeye koyulmayı, onunla sevişmeye hazırlanmayı... Birden sıçrıyorum. Bunu da düşünmemiştim işte: İyi ki o gün bugündür kocamla yatmaya vakit olmamış. Ya da geri atmışım hep. Ya da Ömer'in evde olduğu zamanlar ben aybaşılıymışım... İyi olmuş. Yoksa çocuğun babasını bilemeyecektim. Kırk gündür aybaşı olmadım. Niye akıl etmedim peki? Bütün bu gerçek olan, gerçek olduğu için de en önemli olması gereken şeylerin hiç aklıma gelmemiş olması tuhaf. Bunları düşünmemişsem son aylar neyi düşünüyorum ki? Herhalde babamın bisküvi kutusunu.

Babam paralarını, bütün değerli şeylerini, sayısı yirmi beşi bulan Reşadiye altınlarını eski bir bisküvi kutusunda saklardı. Teneke kutunun üstü, rengi solmuş, sarılı kırmızılı çizik çizik bir kâğıtla kaplıydı. Ön yüzünde sanki elle gelişigüzel çekilivermiş gibi geniş bir daire vardı. Daire çizgisinin tepesinde *Georges Kindinopoulo* yazısı okunurdu. Bu yazının altında sırayla şu bilgiler:

(Petit-Beurre)
Small

1922
B i s c u i t s

Tam bunların altında, daire çizgisinin içyüzünü boydan boya izleyen:

C O N S T A N T I N O P L E

Neredeyse yarım yüzyıllık bu bisküvi kutusunun soluk kâğıdı, yanılmıyorsam, ayrıca da başak desenleriyle süslüydü. Kutunun arka yüzünde:

H . C .
G E U I C K N A V O R I A N

Sonra yeniden:

B i s c u i t s
(C o n s t a n t i n o p l e)

yazısı.

Çok sonraları, bir iki yabancı dili az buçuk öğrenince de, bu 1922'li bisküvilerin Yunanlı mı, İngiliz mi, Fransız mı, yoksa Rus ya da Bulgar mı olduğunu bir türlü çözememişimdir. Ama sözcükleri öyle, yazıldıkları gibi okumayı ezberlemişim. Bugün de, ne zaman "bisküvi" demem gerekse, içimden birkaç kez *biscuits* diye geçer. Öyle, yazıldığı gibi aynen. Sahi, nereliydi ki o *biscuits*? Ne biçimdiler? Kare mi? Dikdörtgen mi, daire mi? Herhalde süte bandırılıp bebelerin eline verilmemişlerdir. Hiç değil, benim doğduğum yerde... Benim doğduğum yerde yenilmişlerse,

memurin hanımlarının konuk günlerinde yenilmişlerdir. (Sahi, kabul günü ne zaman ithal edildi acaba yurdumuza?) Belki de o kutu, babamın eline geçtiğinde bisküvisizdi. İçinde başka bir mal taşımıştır belki. Kına, bitotu, şap ya da kükürt. Belki de kurşunkalem, Ayyıldız marka. Kutu babamın olduğu zaman, kutunun içindeki asıl mal çoktan *Constantinople*'lu bebekler tarafından yenilmişti belki de.

Ayrımında olmadan elimi çıplak karnıma koymuşum. Parmaklarımla bastırıyorum karnıma. Böyle nasıl anlaşılır? Ölü doğurduğum ilk çocuk. Onun verdiği işaretleri de hiç anımsamıyorum ki. Diyelim gebeyim. Ne yapalım? Otopside anlaşılır. Ardından, gerçeğin yanından bile geçmeyen bir sürü yargıya varılır. Hiçbir yargı gerçek olmayacaktır, evet. Gebeysem gebe olduğum, değilsem değil olduğum dışında, hiç. Karnımda bir çocuk taşıdığımı bilseydim ölüme yatabilir miydim? Öyleyse bununla ilgilenmem gereksiz artık. Bilmiyordum. Ölüm uzamasaydı yine de bilmeyecektim. Düşünmemeliyim. Başka bir noktaya parmak basmalıyım. Geldiğim noktaya. Nereye geldim peki? Bir bekâr odası. Odanın ortasına gerilmiş bir ip. İpin üstünde bir pantolon, iki çamaşır... Biri bir uçta, öteki öbür uçta. Sonra bir yatak. Kadınlık zarımın bir kez daha yırtılışı. Böyle bir noktada ya gülünür, ya ölünür. Ruhbilim. Ali'ye bunu söylesem, dinlemez: Dur hele, acele etme. Karıştırıyorsun. Sakin ol...

Mezar taşçılarının oradan bir minibüse bindim. Minibüs beni nereye götürürse oraya gidiyorum. Dağınık yüzler anımsıyorum. İçlerinde olmamı yabancılaştıran yüzler. Çankaya'lardan, Kavaklıdere'lerden, Bahçelievler'den, Kızılay'lardan Ankara'nın başka yerlerine çıkmayı artık tümden unutmuşluğum demek üstümden akıyordu. Onlar herhangi bir gece, nasıl ışıklı bir büyük tiyatrodan içeri dalamayacaklarsa, ben de öyle; aklımın estiği yerde ak-

lıma esen her minibüse dalamayacağımı düşünmeliydim. Ama o sıra kendimi nerede bulursam, kendiliğinden oluyordu bu. Sonra, kendimi bulduğum yerde, gereksizliğimi de buluyordum.

Minibüsün içindekilerin beni yabancılayan yüzlerini de neden sonra farkettim. Ta, artık birbirlerini dürtmeye başladıklarında. Hemen bir yerde inivermek istedim. Ama şoföre bir durak adı söylemem gerekiyordu. Geçtiğimiz yerlerdeki durak adlarını bilmiyordum. Bu caddeleri, bu caddelerin adlarını, içerlere giren yolları, o yolların ucunda asılı duran çamaşırların kimlere ait olduğunu, o boyalı gaz ve Vita ve Matolin ve Ülfet tenekelerine kimlerin çiçek diktiğini, o ta tepelere çıkan dik yokuşların kıyıcıklarına üstüste kimlerin taşları yığdığını; duvarlara, tavanlara paslı otomobil karoserlerini kimlerin çaktığını, plastik çağını çeşme başlarında kimlerin yaşattığını bilmiyordum.

Bir durak adı söylemeden hiç inilemeyeceğini sandım. Hoplaya hoplaya geldik. Ulus'ta boşaldık hepimiz. Başkentin yine hiç bilmediğim bir yerinde boşalacağımızı sanırken, bildik bir yerde, bir geniş dörtyol ağzında durdum. Böylece geceden beri ikinci kez ürktüm. Fakat bu ürküntüm bir öncekinden başkaydı. Gece, yolumu değiştirmek, bir yerden uzaklaşmak, bir yere doğru yürümek, sabahı beklemek, yorulmak, tükenmek ya da kendime gelmek gibi belli belirsiz amaçladığım şeyler vardı. Ulus'un dörtyol ağzında ise amaçsızdım. Üstelik beni yabancılayan bir minibüs içine kendimi henüz alıştırmaya başladığım bir sırada olmuştu bu. Nerdeyse, herkesin bana bakmayı kanıksadığı, birbirlerini dürtüklemekten vazgeçtiği, benim de neredeyse yüklenip şoföre, durulabilecek en yakın bir yerde durmasını seslenebileceğim bir sırada. Bu bile bir amaç haline gelmişti benim için. Ulus Meydanı'nda öyle dikilip dururken, dıştan gelen hiçbir şey beni, şunu ya da bunu yapmaya doğru itmiyordu artık.

İndirildiğim yerde dikilmiş, önümden geçen gazeteci çocuklara bakıyorum. Dört bir yana koşarak gidiyorlardı. Böylece ürküntümden sıyrıldım. Kendime yapılacak yeni bir şey buldum. Çocuklardan birinin peşine takıldım. Öyle hızlı gidiyordu ki, koşmak zorunda kalıyordum. Koşarken Sümerbank yazısını okudum. Yapının arka yüzündeki vitrinlerde sonsuz karışıklıkta renkler. Çiçekler, noktalar, çizgiler, kareler... Yine de, gazeteci çocuk nereye giderse oraya gideceğim. Ama işte Maliye Bakanlığı'nın köşesinde çocuğu gözden kaybettim.

Artık bir vitrine bakıyorum. Sümerbank'ın ucuz pamuklu vitrinine. Daha doğrusu, dışımda olup biten her şeye arkamı dönmüş, orada öyle duruyorum.

Şimdi bana ölmek üzere sadece başımı sokacak bir yer gerektiğini o zaman düşünmüş olmalıyım. Neden ille başımı sokacak bir yer gerekti? Bu oda örneğin?.. Orada ölünemez miydi, bir ucuz pamuklu vitrininin önünde? Hem ölmek üzere bir yer düşünmüşsem, az sonra bir başka minibüsün içinde ne işim vardı?

Bir çığırtkan yukardan doğru, Ankara'nın çoğu adını ilk defa duyduğum uzak semtlerini bağırıyordu. (Biz, doğum kontrolü araştırmasını yaptığımızda bu semtler neredeydi? Yok muydu? Ya radyo dinleyicisi araştırmalarını yaptığımızda? Ah Alev, uzak semt, kıyı semt diye bana Yenidoğan'ın adını getiriyorsun. Daha zorlansam Balgat'tan öteye gidemiyorsun...) Maliye'nin orada, yukarıda, karşısında, minibüslerden boşalıp dağılanların binip gidenlerden on kat fazla olduğu bir zaman parçası içinde, şoför yerinin hemen gerisine oturmuş, öteki yerlerin dolmasını bekliyorum. Bu bekleme olmasaydı belki şimdi hâlâ başkentin doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine dolaşıp durmaktaydım. Bindirip kendimi bir dönmedolaba... Acaba öyle mi? Bilmiyorum.

Minibüsün başındaki adam, "Etlik-Ayvalı!.." diye, "Ufuktepe-Kuşcağız!" diye bağırıyor. "Etlik-Karşıyaka!" Yolun sonunu değil-

se de, başını ve ortasını biliyorum. Yine de yepyeni bir mahalle adı, bilinen yerlerden geçilerek bilinmeyen bir yere, bilinmeyen bir ülkeye varılacağı duygusunu getiriyor bana. İnip dağılanların binip gidenlerden çok olduğu bir yer ve zaman parçası içinde kendime yeni amaçlar uydurmam birden olanaksızlaşıyor. Halka halka açılan bir dalganın herhangi bir halkasında olmak. Oysa ben, en son halkanın dışına doğru kayıyorum. Durmadan kayıyorum. Yürüyerek, çevremle gizli ilişkiler kurarak, yeni semt adları öğrenerek, yeni yüzler görerek ve her ilişkiden biraz daha az algılanmış çıkarak gittikçe geciken, gittikçe yorucu olan, gittikçe hiç dışına çıkılamayacakmış gibi olan, gittikçe hiç geri de dönülemeyecekmiş gibi olan ağır bir kayış.

Minibüsün gideceği yere gitmeyi bekleyemeyecek derecede büyük bir yorgunluk duydum. Aynı zamanda yerimden kalkıp minibüsten inemeyecek kadar da büyüktü bu yorgunluk.

Bir geceyi uykusuz geçirmekten, üç saat yürümekten, bir geceye, bir gecenin sonuna sığabilecek hiçbir şeyden birikemez böyle bir yorgunluk.

"Semiha, Kardeşim,

İşte yaz tatili de sona erdi. Ben buraya geleli nerdeyse on günü buluyor. Sizleri erken bırakmamın sebebi kardeşim, teyzemlerin evden taşınacak olmaları. Bari bu taşınma sırasında onlara bir yardımım dokunsun dedik. Eskiden teyzemler İsmetpaşa Mahallesi'nde derme çatma bir evde oturuyorlardı. Bu yıl eniştem terfi etmiş olduğu için Işıklar Caddesi'nde daha genişçe bir eve taşındılar. Biz teyzemin kızı İclal'le aynı odada yatıyoruz. Abime artık ayrı bir oda verdiler. Ben eskiden, İsmetpaşa'dayken sofada, sedirde yatardım. Bu odamız çok güzel. Penceresinden hastane görünüyor.

İki gün sonra okullar başlayacak. Bakalım bu yıl da sınıfımı iyi olarak geçebilecek miyim? Seni oradayken çok üzgün gördüm. İçime dert kaldı. Acaba bildiğimden başka bir derdin mi var, anlayamadım. Okullu bir kız olduğum için benden çekiniyormuş gibi de bir halin vardı. Buna çok üzülüyorum. Ben ne kadar başkentimizde okusam da seni unutmam ve küçük görmem kardeşim, bunu bilmiş ol. Hele şu, bizim Kaymakam'ın oğlu Aydın'ın tatile geldiği o bir ay içindeki burnu büyüklüğü neydi? Onun bu halini görmek bile bana güzel bir ders olmaya yeter. Ben oraya gelince, en ağırıma giden de annemin, babamın bana başımı örttürmeleri oldu. Sana anlattığım gibi, burda benim yaşımdaki kızlar, hiç başlarımızı örtmüyoruz. Sadece, okula giderken kasketlerimizi giyiyoruz. Zaten Ölmez Atamız, bizlerin uyanık ve medeni olmamızı istemiştir. Şayet beni burdan bir öğretmenim yazın, başım örtülü olarak dolaştığımı görseydi kimbilir neler derdi? Ama gel de bunu anneme ve bilhassa babama anlat. Buraya geri göndermeyiverirler korkusuyla ben de sesimi çıkarmadım. Sana bile derdimi açamadım. Eh tabii Aydın da beni o halde görüp iyice tepeden baktı. Sanki bunu ben istemişim gibi...

Teyzemler yeni bir soba aldılar. Şakir Zümre marka. Şimdi onun başında yazıyorum. Bu sobalar Türk Sanayii Harbiye ve Medeniye Fabrikası'nın, yani memleketimizin ilk soba fabrikasının mallarıymış. Eniştem bu sobaların on beş yıllık bir tecrübenin mahsulü olduğunu, yani en iyi sobaların bunlar olduğundan kimsenin şüphesi bulunmadığını söylüyor. Bilirsin, biz, bizim oralarda çok çok sacdan odun sobaları yakardık. Ben böyle bir taşkömürü sobasını ilk görüyorum ve teyzemlerin yakacakları günü iple çekiyorum.

Dediğim gibi Semiha kardeşim, rahatım çok iyidir. Fakat harpten çok korkuyorum. Gerçi patlayan bu harp büyüklerimizin sayesinde, bize hiç ulaşamazmış ama ne bileyim işte, belki anamdan babamdan ayrı olduğum için olacak, öyle, bazen geceleri korkuyla uyanıyorum. Yerleşme telaşı içinde önceleri pek bir şey duymamıştım. Fakat dün, burada hava tehlikesine karşı bir pasif korunma tecrübesi yapıldı. Gökyüzünde birçok tayyareler uçtular. Bunlar bombardıman tayyareleriymiş. Çok alçaktan uçtular. Görsen, insanın kulaklarının zarı patlayacakmış gibi oluyordu. Bunlar ayrıca Ankara'nın şurasına burasına bazı gaz bombaları da atmışlar. Bizim tarafa atmadılar. Vekâletler tarafına atmışlar galiba. Eniştemin anlattığına göre, düdükler çalınmış ve gaz bombaları atılmadan önce herkes bodrum katlarına, dairelerdeki memurlar falan da, tabii eniştem dahil, bazı sığınak denen yerlere girmişler. Mezar gibi yerlermiş. Tayyareler gittikten sonra yeniden düdükler çalındı. Biz duyduk. Öğleye doğru falandı. Hatta ben teyzeme fasulye ayıklıyordum. Fakat tehlike geçti işaretini veren düdükler çalınmadan önce belediyenin itfaiye arabaları bütün caddelere çıkıp gaz bombası düşen yerleri hortum tutarak yıkamışlar. Çünkü bu bombalar iperit gazı saçıyorlarmış ve çok tehlikeliymiş. Ancak her yer hortumlarla tertemiz yıkandıktan sonra, herkes saklandığı yerden çıkıp işine gücüne bakabildi. Ben

düdüklerden ve tayyarelerden telaşlandığım için olacak, bütün fasulyelerin başlarını büyük büyük kesivermişim. Teyzem biraz kızdı, ama pek yüzüme vurmadı.

Ha sahi. Bak unutuyordum. Eniştem Güneş Spor Kulübü'nü tutuyormuş. Güneş Sporlular da eniştemi çok tutuyorlarmış. Orda yakın arkadaşları var. Ben de bu sayede ilk defa 2 Eylül Cumartesi akşamı, yani buraya döndüğümün ertesi günü bir gardenpartiye gittim. Yani, bahçede bir eğlence demek oluyor. Güneş Sporluların gardenpartisi Eski Bomonti denilen yerde, Yenişehir Parkı'ndaydı. Bilet başına iki bayan ve bir bay olmak üzere bir liraymış. Güneş Sporlulara ayıp olmasın diye eniştem de iki bayan ve bir bay için olmak üzere bir bilet almış. Ben henüz misafir sayıldığım için, eniştem de beni ve İclal'i alarak gittik. Çok üzüldüm. Hiç istemedim teyzem evde kalsın, ama artık işte ısrar billah üçümüz bu gardenpartiye gittik ömrümde.

Kardeşim Semiha, sana nasıl anlatsam bilmem. Burası Ulu Atamızın bize açtığı yolda medeni bir âlem. Bütün herkes kız demeden, erkek demeden orta yere çıkıp ikişer ikişer birbirlerine sarıldılar, döndüler. Bizim orda müsamerede oynadığımız oyunlardan çok daha samimi. Sen ne düşünürsün bilmem, ama bence, ben çok uygar buldum. Dündar Öğretmen'in o kadar çabalayıp da bize zorla yaptırdığı bir işin böyle artık tabii bir şey oluşu çok hoşuma gitti. Fakat eniştem, yanımıza gelip de beni birlikte dans etmeye çağıran kırmızı saçlı bir oğlanı azarlayınca, çok utandım. Ne olsa eniştem de benim yanlarında emanet olduğumu düşünüyor. Eve dönünce teyzeme, 'Babasının bana pezevenk demesini istemem tabii' dediğini duydum, ki o da haklıdır bir bakıma. Ancak sen de bilirsin ki, biz kendimizi bildikten sonra ne olacak değil mi? Biz Türk erkeklerine hep kardeşimiz gözüyle bakarız ve bakmalıyız. Onun dışında bizim kötü düşüncelerimiz olamaz ve olmamalıdır. Biz böyle yetiştik ve gerek Dündar Öğretme-

nimizden, gerekse buradaki öğretmenlerimizden böyle feyz aldık. Onun için kardeşim, benden yana sakın şüphen olmasın. Ben zaten o kırmızı saçlı çocuğun beni dansa kaldırmasını tabii karşılasam da, niyetini bilmediğim için, eniştem kalk dese de, kalkmazdım.

Bir de biz yeni eve yerleştikten sonra eniştem bizi Cebeci'deki açık hava sinemasına götürdü. *Lorel Hardi Hindistan*'da diye bir film gördük. Çok komikti. Ayıp olmasın diye fazla gülemedim. Kendimi zorla tuttum. Ben en çok Hardi'yi beğendim. İclal ise, belki kendisi de sıska olduğundan hep Lorel'in daha esaslı olduğunu söylüyor.

Sevgili kardeşim Semiha, burada hep ihtikâr yapan tüccarların lafı ediliyor. Babam da esnaf olduğu için çok çekiniyorum. Bilmem yarın okul açılınca arkadaşlarım bana ne gözle bakacaklar? Babam biliyorsun sessiz, fakat namusludur. Ama Belediye Reisi'yle arası açık olduğu için ve zaten babam da biraz huysuz olduğu için, bir şey olur, ben de burada yerin dibine geçerim diye korkuyorum. Sözde ben gelirken, benimle buraya un kaçırmış. Bunu duydum, kanım dondu. Annemin abimle bana yolluk diye yaptığı çörekleri mi söylüyorlar acaba? Bana öğrenip bildir. Senden bu kardeşliği beklerim. Bana doğruyu söylemezsen bil ki ölürüm.

Ben de sana bir kardeşlikte bulunup, Ali'den haber vermek istiyorum. Fakat Ali'yi nasıl görebilirim, bilmiyorum. Yazın herhalde o da köyüne gitmiştir. Acaba Aydın'la karşılaşmamak için mi hiç pazara inmedi? Ali çok gururlu bir çocuktur. Hergele Meydanı'nda Şakir Ağa'nın yanaşması olarak çalışmak belki ağırına gidiyordur. Aydın gibi bir Galatasaraylı'nın yanında kendisi Erkek Sanat Okulu'na gidiyor diye de belki üzülüyordur, utanıyordur. Ali'yi görsem bile, bilmem ki kardeşim, senin ona karşı olan hislerini bildiğimden herhalde selamını söyleyemem.

Anlar diye çekinirim. Çekinme dersen, söylerim. Belki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramımızda o da jimnastik hareketlerine katılırsa, görebilirim. O da uzaktan.

İngiliz tayyareleri Berlin üstünde çok dehşetli bir uçuş yapmışlar. Buna herkes çok üzülüyor, fakat Hitler'in buna pabuç bırakmayacağını söylüyorlar. Keşke bu Hitler oturduğu yerde otursaydı da tayyareler öyle tepemizde kulak patlatmasalar diyorum. Herkesten Hitler'in çok büyük bir adam olduğunu duyuyorum. Sevgili kardeşim, yurtta sulh, cihanda sulh diye, ben hiç harp olmasın istiyorum. Fakat Hitler, Ulu Atamızı tanımadığı için ve O'nun ölümünün dünya için ne büyük bir kayıp olduğunu bilmediğinden olacak, böyle herkesi telaş içine sokuyor. Ne istiyor bilmem. Sözlerimi, ne mutlu Türk'üm diyene, diyerek bitirir, senin de bir Türk kızı olman sıfatıyla iki gözlerinden ve güzel yanaklarından öperim kardeşim. Bana, oradayken verdiğin oyalı mendili bir yadigâr olarak saklıyorum.

Aysel"

12 İlkteşrin

Bu sene ihzariyi bitirmiş olarak Galatasaray'ın asıl binasına gidiyorum. Geçen sene defterime yazdıklarımı çok çocukça ve komik buldum. Bu seneki hatıra defterime daha oturaklı his ve duygularımı yazmaya karar verdim ve ilk olarak da bugün İngiliz Iron Duke gemisinin Flow Limanı'nda hasara uğradığını öğrendim. Neyse ki İngilizlerin eski hariciye nazırı ve şimdi dominyonlar nazırı olan Mr. Eden, harp patlayınca orduya girmeye karar vermiştir ve zannıma göre, Mr. Eden, bir Fransız dostudur.

....

Bugün Edip Bey müzakere etti ve münakaşalar yaptık. Bize Paris'teki Sen Nehri'nin, bir de Louvre Müzesi'nin resimlerini gösterdi. Ben çok beğendim. Ama bütün üzüntüm, ya Hitler oralarını alırsa, diye.

Artık bu sene yavaş yavaş iyi arkadaşlar edindim. Çekingenliğim de biraz geçtiği için, Metin'le de iyi arkadaş olduk. Hafta sonları o da Suadiye'deki köşklerine gidiyor. Bu hafta sonu için halama haber verdik. O, beni almaya gelmedi. Biz karşıya Metinlerin uşağıyla geçtik. Pazar günü de beni bahçelerinde voleybol oynamaya çağırdı. Kremalı pastalar yedik ve çok güzel bir pazar günü geçirdim. Fakat Metin'in babası Almanları tuttuğu, Metin de Almanları tuttuğu için aramızda bir ara biraz soğukluk oldu. Ben Almanları severim, fakat Fransızları daha çok seviyorum ve Almanların Polonya'ya öyle durup dururken saldırmalarını hiç hoş bulmuyorum. Halam böyle iyi aile çocuklarıyla arkadaş olmama seviniyor. Babama mektup yazdım. O da çok sevinmiş. Anneme mektubumu okurken annem yine ağlamış. Bunu okuyunca nedense elimde olmayarak benim de gözlerim sulandı. Halbuki daha yeni ayrıldık. Beni getirip yerleş-

tirdiler. Yazın da hep ailemin yanındaydım ve onların her halinden çok rahatsız oluyordum. İlçe bana köy gibi göründü. Babam kaymakam olduğu halde yemekte ağzını çok şaplatması sinirime dokunuyordu. Kardeşim Nurten'e, "mersi" demesini öğrettim.

16 İlkteşrin

Bugün Fransızca dilbilgisinden sekiz aldım. Bazı dikte yanlışları yapmışım. Dikkatsizliğime kızdım. Bahri Bey, "Siz bu Fransızca'yı iyi öğrenemezseniz yarın başvekil olsanız nafile" diyor.

Dün sabah baktım, lise kısmından Cezmi Abi, grand court'da elinde Fransızca bir roman, su gibi okuyor. Kendi halime acıdım ve ona öyle imrendim ki! Ah, ben de Fransızca bir kitabı okuyup baştan sona anlayabilecek hale gelsem! Ama Cezmi Abi'nin babası sefir müsteşarıymış. Çocukluğu hep Cenevre'de geçmiş. Cenevre de çok güzel bir yer galiba. Mösyö "Lolu" (biz bu adı taktık), resimlerini göstermişti. Mösyö Maurin ise İsviçre göllerini gösterdi. Göllere bayılırım. Cenevre, Lozan Antlaşması'nın imzalandığı Lozan şehrine de çok yakın. Bir gün oralarını görebilecek miyim acaba? Şimdi etütte bunları yazarken hariciyeci olmaya karar verdim. Hariciye vekilimiz Şükrü Saraçoğlu hariciyeci olduğu için Moskova'da tam 27 gün kalmış ve müzakerelerden sonra bugün başkente dönmüş. Tabii hariciyeci olunca kaderde Moskova'ya da gitmek var. Nitekim, bir gün doktor da olsan, Şark hizmeti şarttır ve memleket uğruna insan bazen istemediği yerlere de gitmeye mecbur kalabilir.

Ben eskiden ilçenin, geceleri böyle karanlık olduğunu bilmezmişim. Bu yaz tatile gittiğimde anladım. Hele bizim ilkokul iyice küçük ve çirkin göründü gözüme. İlkokuldaki kız arkadaşlarım da meğer ne kadar sünepeymişler! Aysel'e sözde geçen sene ezberlediğim Fransızca şarkıları söyleyecektim. Nerdee!.. Değil şarkı söylemek, selamlaşamadım bile. Sanki Ankara'da ortaokula

gidiyor. Hep başı örtülü geziyor ve karşıdan bir erkek arkadaşını görse, yolunu değiştiriyor. Bir seferinde çarşı başında burun buruna gelmiştik. Acele bir selam verdi ve kıpkırmızı kesildi. Bir Atatürk çocuğu olarak hiç hoş görmedim bu hallerini. Kadınlarımız tam Batılı olmadıktan sonra Türkiyemizi muasır medeniyet seviyesine çıkarmak çok güç.

17 İlkteşrin

İzmir dün bir "hava hücumu"na uğramış! Tabii şaka ediyorum. Aslında bu, bir pasif korunma tecrübesiymiş. Edip Bey bizim de bu tecrübeden öğreneceklerimiz bulunduğunu düşünmüş ve bu yüzden İzmir'deki tecrübevi hava hücumunu bize uzun boylu anlattı.

Sabah saat tam 10.25'te dokuz tayyareden mürekkep bir hava filosunun Değirmendere istikametinden İzmir'e doğru geldiklerini şehirde mevcut hoparlörden (Fransızca *haut-parleur* olarak yazılıyor) ve canavar düdükleriyle halka bildirilmiş. Saat tam 10.30'da dokuz tayyare hükümet konağı üstünden Karşıyaka semtine doğru geçmişler. Filo, hükümet konağına tahrip, gaz ve yangın bombaları atmış. Ah, keşke İstanbul'da da böyle bir tecrübe yapılsa! Çünkü, Ankara'da da yapılmış. Ben Edip Bey'i dinlerken bunun sahici bir hücum olmadığını unutup çok heyecanlandım. Edip Bey de çok güzel anlatıyordu. Hükümet konağında çıkan yangın, konağın itfaiye ekibi tarafından söndürülememiş. Neyse, hemen şehir itfaiyesi yetişerek yangını söndürmüş. Gaz temizleme ekipleri de etrafa saçılan gazları temizlemişler. Tayyareler, Kışla denen yerin üstünden uçarlarken oraya da iperit gazı atmışlar. Gaz ekipleri bu gazı da Allahtan hiçbir felakete meydan vermeden temizlemişler. Tahrip bombalarından iskele üstündeki bir kahve yıkılmış, ne yazık ki dikkatsizliklerinden dolayı burada yaralanan iki kişi olmuş. Bu iki kişi, hemen acil servisle hastaneye kaldırılmış. Vaktinde sığınaklara girmedikleri ve bu tehlikeli tecrübeyi sanki

oyun oynanıyormuş gibi seyre daldıkları için iki mektep talebesi de tabii, gazdan zehirlenip boğulmak tehlikesi geçirmişler. Fakat hemen yardım ekipleri, onların da yardımına koşmuş ve çocuklar muhakkak bir ölümden kurtarılmışlar. Alarm işareti vaktinde verildiğinden, İzmirliler de vaktinde sığınaklarına ve diğer kapalı yerlere çekildikleri için tecrübe büyük bir intizam içinde geçmiş.

Bunları dinlerken nerdeyse Clark Gable ile Myrna Loy'un başrollerini oynadıkları *Harp Muhabiri* filmini yeniden görür gibi oldum. Bu filme halamdan da izin alarak Metin'le gitmiştik. Çok dehşet bir filmdi. Yanımızda tabii Metinlerin adamı da vardı. Yoksa halam göndermezdi. Bu, benim burada bir arkadaşımla ilk sinemaya gidişim. Hoş sinemaya da daha ikinci gidişim. Bir de halam, tarihi bir filmdir diye, *Marie Antoinette*'e götürmüştü. Biraz aşkiydi. Tyrone Power diye bir artist oynuyordu. Doğrusu çok güzel oynuyor ve çok yakışıklı bir artist bu Tyrone. Kadın artistin ismini şimdi hatırlayamıyorum. Gözleri biraz şehlaydı. Ama bu da ona yakışıyordu. Aman canım, bana ne?

18 İlkteşrin

Bütün Galatasaray perşembe gününü iple çekiyoruz. Çünkü o gün bizim okulda da bir pasif korunma tecrübesi yapılacakmış. Çok heyecanlı günler yaşıyoruz. Okulun bodrum katına inecek ve tam iki saat karanlıkta oturacakmışız. Tehlikeli durumlarda bu işe ayrılan ekipler gaz maskelerini falan takarak yardıma koşacaklarmış. Bakalım ben bu pasif korunmada vazife alacak mıyım? Lise kısmına gaz maskelerini dağıtmışlar. Bize daha dağıtmadılar. Erol, evinden babasının sis gözlüklerini getirtecekmiş.

19 İlkteşrin

Bizden bir sınıf yukarda Bülent diye bir çocuk var. Babası doktor. Doktor olan Başvekilimiz Refik Saydam'ın çok yakın ar-

kadaşıymış. Onun için Bülent'in her şeyden haberi oluyor. Dün sığınakta bana dedi ki; biz Almanları tutmalıymışız. Çünkü Almanlar, Polonya'yı nasıl imha ettilerse daha birçok memleketi de öyle haritadan sileceklermiş. Ben de, "Nah silerler" dedim. "Fransa'yı silemezler, bizi de!.." Bülent, Fransızların çok korkak olduğunu söyledi. Acaba doğru mu?

25 İlkteşrin

Çok kötü günler geçirdim. Ne yaptığımı da anlayamadım. Defterime son yazdığım satırları ben sığınakta da, petit court'da da, yani bizim teneffüse çıktığımız avluda da söylemişim. İftira! Petit court'da hiç söylemedim; bodrumda da Bülent'e kızmıştım. Müdür beni çağırarak kulağımı çekti ve politikayla uğraştığım için bir tekdir alacağımı söyledi. Babam bunu duyarsa ne yaparım, diye acı acı ağladım. Neyse, Müdür Bey bu seferlik affetti. Yine de ölsem daha iyi. Bütün arkadaşlar ve başta Metin olmak üzere benden kaçıyorlar. Benimle arkadaşlığı tek bozmayan Nihat oldu. Fakat onun da babası muhtekirmiş. Ben de şimdi kala kala bir muhtekir oğlunun arkadaşlığına mı kaldım? Bugün hiç ders çalışamadım. Bütün gece yatağımda, ağlamadım da, ağlayacak gibi oldum. Bir daha da artık bu deftere hislerimi ve düşüncelerimi yazmamaya, hiçbir şeye de burnuma sokmamaya karar verdim. Deftere bilmeden bir şey yazarsam diye korkuyorum.

4 Sonteşrin

Çok yalnız olduğum için çaresiz yine defterime sarılıyorum. Bu defter benim en vefalı arkadaşım. Derslerime her zamankinden fazla çalışıyor ve yeniden öğretmenlerimin gözüne girmeye gayret ediyorum. Metin neyse, bu hafta sonu birlikte dönmemizi söyledi. Geçen hafta köşke gittiğimde bir de ne göreyim? İlkokuldan Sevil,

annesiyle halamı ziyarete gelmemişler mi?.. Doğrusu Sevil'i görünce üstüme biraz çekingenlik geldi. Fakat nemelazım, tanıdığım bütün kızlardan daha medeni bir kız. Herhalde yengesi Alman olduğu için. Sevil bana çok yakınlık gösterdi ve yeniden arkadaş olduk. O zaten keman çalardı. Burada da hem keman dersleri alıyor, hem de okula devam ediyormuş. Babası İstanbul'a tayin olmuş. Sevil hâlâ biraz şişman. Fakat güzel ve temiz giyiniyor. Onlar şimdi en çok Almanya'da bulunan amcasını merak ediyorlar. Annesi de kaptan eniştemle ona biraz öteberi gönderebilirler mi, diye sormaya gelmiş. Amcası Sevil'e kışlık bir manto gönderecekmiş. Herhalde bu sebeplerden Sevil'in halleri biraz şımarıkça. Fakat ne olsa Aysel gibi geri kalmış olmadığı için kızı takdir ediyorum.

Pazar günü okula dönemedim. Birçok arkadaşım da dönememiş. Çünkü şiddetli lodos fırtınası yüzünden akşam saat dörtten itibaren Haydarpaşa, Kadıköy ve Adalar vapurları seferlerini tatil etmişlerdi. Çaresiz ertesi sabah döndüm. Okulda yine gözden düşerim diye çok korktumsa da muallimlerimizin bile çoğu gelememiş olduklarından kimse ses çıkarmadı.

Bu hafta *géographie*'den dokuz aldım.

Dikili'de bir zelzele olmuş. Aramızda para topladık. Felakete uğrayıp evsiz barksız kalan kardeşlerimize göndereceğiz. Ben de *1001 Roman* alacaktım. Artık şimdilik vazgeçtim.

9 Sonteşrin

Yarın Ulu Önderimizin ölümünün birinci senesi. Hepimiz grand court'da toplanacağız. Konuşmalar yapılacak, şiirler okunacak. Bunlardan önce beş dakika Ölmez Atamızın aziz ruhuna tazizde bulunacağız.

Lise kısmında bir canavar Ferda var. Yaşı çok büyük. Üstünde bir peştamal ve ayağında takunyalar dolaşıyor hep. Kimse de sesini çıkarmıyor. Bakalım yarın Ulu Önderimizin huzuruna nasıl çıkacak?..

Fransız *Match* ve *Vue* mecmuaları, memleketimize ait çok güzel resimler basmışlar. Çok güzel yazılar yazmışlar. Mösyö Maurin bize gösterdi. Birer Türk olarak çok gurur duyduk. Fakat resimlerden birinde bir erkekle başları örtülü on kız görülüyor. Resmin altına da "Elèves du Conservatoire de Musique" (Musiki Konservatuvarı Talebeleri demek oluyor) diye yazmışlar. Modern Türkiyemizde bütün talebelerin böyle başı örtülü olduğunu sanıyorlar galiba ecnebiler. Ne yanlışlık! İşte Aysel gibi kızlarımızın yüzünden Garp dünyasında böyle tanınıyoruz. Buna çok canım sıkıldı. Mösyö Maurin bir mektup yazıp bu yanlışlığı düzelttireceğini söylüyor. Doğrusu bu muallimimiz biz Türkleri çok seviyor. Ben de buna seviniyorum tabii.

13 Sonteşrin

Yarın Kurban Bayramı. Okul tatil. Bayram tatillerinde üstüme bir mahzunluk çöküyor. Annemi, babamı ve kardeşimi çok göreceğim geldi. Annem bayram için bana bir kazak örmüş. Babam kibrit tüccarı Hadi Bey'e vermiş, onunla göndermişler. Kazak çok hoşuma gitti. Külotlarım sökülmüş, fakat dikmesi için halama söylemeye çekindim. Bir yandan ailemi özlerken, bir yandan da Avurupa'da harpte ölen Fransız, İngiliz çocuklarını düşünerek halime şükrediyorum.

22 Birincikânun

Dündar Öğretmen'den bir mektup aldım. Mektubunda Ulu Atamızın istediği vatana hayırlı bir evlat olmam için bana bazı nasihatlerde bulunuyor. Dündar Öğretmen de Atamızı bir kendisinin sevdiğini sanıyor.

Dün *dictée*'den yedi almışım. Ona canım sıkıldı. Derslerimiz gittikçe ağırlaşıyor. Onun için defterime hislerimi ve düşünce-

lerimi yazmaya pek fırsat bulamıyorum. Öğretmenlerimin de, arkadaşlarımın da yeniden gözüne girdim ve artık öyle anlamadığım siyasi işlere hiç karışmıyorum. Bir yandan da Paris'te yine bir köprünün havaya uçurulmuş olduğunu duydum. Çok üzüldüm.

Birkaç zamandır yeni yılı karşılamaya ve bilhassa Réveillon'a hazırlanıyoruz. Yemekhaneye kocaman bir çam konuldu. Çamı yarın, bu iş için seçilen bir grup, renkli kâğıtlar, teller ve balonlarla falan süsleyeceğiz. İçine renkli ampuller koyacağız.

Jimnastik ve müzik hocalarımız bir olup bize valsi ve tangoyu öğrettiler. Ben, Metin'in damı oldum. Epey güldük. "Vous permettez?", "Avec plaisir"' ("Müsaade eder misiniz?", "Memnuniyetle..." demek.)

Hocalarım Fransızca'ya çok kabiliyetim olduğunu söylüyorlar. Fakat galiba dansa pek kabiliyetim yok.

2 İkincikânun

Çok içim sıkılıyor. Arkadaşlarımın çoğu yılbaşı tatili dolayısıyla ailelerinin yanına gittiler. Ben gidemedim. Aksi gibi halam da ameliyat oldu. Köşke bile çıkamadım. Mektepte kalanları hep bir yatakhaneye topladılar. Yatakhane çok kokuyor. Karnemde notlarım çok iyi olduğu halde nedense hiç sevinemiyorum. Babam, büyüklerimizden takdirname almış. Takdirname merasimi için Ankara'ya gitmiş. Bu yüzden gelip beni alamadı. Annem çok üzülmüş. Kendisi gelmeye kalkmış. Fakat Nurten anjin olduğu için, bu kışta kıyamette gelememiş. Bana baklava gönderdiler. Onun da çoğunu Bülent yedi. Yılbaşı için bana hediye olarak gönderilen parayla gidip *80 Günde Devriâlem*'i aldım. Şimdi onu okuyorum.

Düğme dikmesini öğrendim. Külotumun birini de dikmeye çalıştım, ama pek iyi dikemedim. Semih, "Ben sana dikiveririm" dedi. Bakalım.

Ankara Ankara Güzel Ankara...

Ankaralılar cuma geceleri saat 20.10 - 21.10 arasında "Radyo Temsil Saati"ni dinlemektedirler. Şimdi yayınların içinde Bayan Semiha tarafından "Opera Geceleri" de yer almaktadır. Başkente mevsimin ilk karı düşmüştür. Ankara Palas büyük salonlarında her pazar THE DANSANT ve Baraj Lokantası'nda da her gece SWING BOY's CAZ VE MEZEY REVÜSÜ. Ayrıca DANS. *Ankara'nın en büyük oteline köpekle giren yabancılar bizi ne sanıyorlar?* "Garp âdet ve muaşeretlerine uygun yaşayan bizler, bu âdet ve muaşeretleri bilmeyen, veya bizi tınlamayan bir Garplı'ya sadece acıyarak bakarız."

Halkevleri *Ar Komitesi* bir resim sergisi açıyor. Serginin açılışına çağrılı bulunanlar, limonata içiyor, kuru pasta yiyorlar. *Ar Komitesi*'nin uygarlık örneği bu çalışması *büyüklerimiz tarafından takdirle* karşılanıyor. Başkentte *yalnız ekmek satan dükkânlar* da açılıyor. Bu dükkânlarda ekmekler ince ve bağıran yeşil, bağıran pembe renkteki kâğıtlara sarılarak satılıyor. Yazık ki, özellikle çocukların gözüne çok hoş görünen bu güzel *teşebbüs*, muhtekirler yüzünden sürekli olamıyor. Buna karşılık Gençlik Parkı'nın yapımı ilerliyor. Nitekim büyük göl üzerinden Ankaralıları akın akın geçirecek olan köprünün yapımı tamamlanmıştır. Büyük göl de elbet bir gün tamamlanmış olacaktır.

Cumhuriyet Bayramı Balosu, Çocuk Esirgeme Kurumu Balosu, Erzincan Zelzelesine Yardım Balosu, *Réveillon*, Yılbaşı Balosu ve özellikle her hafta sonu okulların kendi aralarında düzenlemeye başladıkları danslı çaylar, genç ve orta yaşlılar için kaçınılmaz bir gereksinmeyi doğuruyor. Şurda burda *müsait şartlarla dans dersleri* veren yerler açılıyor: Yeni bir uğraş alanı ortaya çıkıyor.

Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi, Türk kadınını vazifeye çağırmaktadır: "Cemiyetimiz tarafından harp, kıtlık, muhaceret ve emsali ahvalde zuhuru muhtemel olan hastalıklarla yapılacak mücadelelerde ve bilhassa seferberlik esnasında, hastanelerde Kızılay hemşirelerine yardımcı sıfatıyla çalıştırılmak üzere, Ankara Numune Hastanesi'nde kurs açılacaktır. Hamiyetsever kadınlarımızın..." vb.

Memurlar akşam eve döndüklerinde karılarının sevecenlikle, vatan sevgisiyle dolu olarak bu çağrıya uyma isteği taşıdıklarını görüyorlar. Bir kısmı bu isteği görmemezliğe, duymamazlığa geliyor. Daha *medenileşmiş* kocalar, karılarını destekliyorlar. Sabahları dairelerine gittiklerinde de *Ulus* gazetesini daha bir dikkatle okuyorlar:

"Çemberlayn, Hitler'i Avrupa'daki facianın tek mesulü tutmaktadır."

"İngiltere ve Fransa'da Umumi Seferberlik ilan edildi."

"İtalya bitaraf."

"İngiliz tayyareleri Berlin üzerinde."

"Sigfrid Hattı üstünde müthiş bir hava muharebesi oldu."

"Almanlar tarafından batırılan Royal Oak zırhlısının süvarisi kurtarılmıştır. Zırhlının mürettebatından çoğu ölmüştür. Fakat bu darbe İngiltere'nin gayretini artıracaktır."

"Ruslar, Almanya'nın askeri yardım teklifini reddetmiştir."

En son haber Ankara Paktı ile ilgilidir. Başkentte imzalanan Türk-İngiliz-Fransız Antlaşması üzerine Royter Ajansı şu haberi vermektedir:

"... Hitler geçen hafta ikinci diplomatik mağlubiyete uğramıştır. Türk-İngiliz Paktı'nın imzalandığı haberi henüz alınmıştı ki Stalin, Fransa ve İngiltere ile müsellah bir ihtilafa girmekten imtina ettiğini Hitler'e açıkladı. Rusya'nın Almanya ile birlikte

resmen beyanatta bulunmaya amade olduğunu, fakat sözden fiile geçmek istemediğini bildirmiştir."

"Londra'da çıkan *Daily Express* gazetesi, "Ankara Paktı" dolayısıyla büyük manşetini şöyle atmıştır:

> *Yasha Dost Turkiye!*
> *Bravo, Well Done, Turkey!*

Almanya ile de dostane ilişkilerimiz sürdürülmekte, yeni yeni ticaret antlaşmaları yapılmaktadır.

Savaştan az buçuk haberli olanlar, yani gazete okuyup ajans haberleriyle Nurettin Artam'm "Radyo Gazetesi"ni dinleyenler, bir yanda İngiliz-Fransızcılar, öte yanda Hitlerciler olmak üzere iki takım kurmuşlardır. Hitler'in attığı her gol, Hitlercilerin bıyıklarını biraz daha küçültmeleriyle sonuçlanmaktadır.

Hüseyin Cahit Yalçın, *Yeni Sabah* gazetesinde Nazi Almanyası'nı şöyle anlatmaktadır: "... Avrupa'nın ortasında Töton ırkının Allah tarafından bütün ırklara üstün ve hakim olarak yaratıldığına iman etmiş yüz milyonluk bir kitle..."

Sovyetler, Fin sahillerini abluka etmişlerdir. Bu saldırganlıkları yüzünden de Avrupa Birliği'nden çıkarılmışlardır.

Garp Cephesi'nde göğüs göğüse ilk çarpışma olduğu sıralarda *devletimizle muhtekirler arasında* da göğüs göğüse bir çarpışmanın başladığı anlaşılmaktadır. Ticaret Bakanı Nazmi Topçuoğlu, İstanbul Ticaret Odası'nda yapılan bir toplantıda, çeşitli ithal malları üstünde anormal fiyat artışları nedeniyle ortaya çıkan duruma karşı alınacak tedbirleri bildirmiştir.

İhtikârla Mücadele Komisyonları böylece kurulmuştur.

Dar gelirli vatandaşlarımız ne köylümüzdür, ne de esnafımız. Doğal olarak işçimiz zaten söz konusu değildir. Dar gelirli vatandaşlarımız memurlarımızdır. Bu yüzden memurlarımız *İhtikârla*

Mücadele Komisyonları'nda canla başla çalışmaktadırlar. İşte bir örnek:

"Bir paket çikleti 130 krş. yerine 170 krş.'a satan bir ticarethane 4 gün, 13 krş.'luk makarnayı 30 krş.'a satan bir bakkal 10 gün müddetle kapatılmışlardır."

Başkent belediyesi, *Pazarlıksız Satış Mecburiyeti Kanun hükümlerine* üstüste aykırı hareketleri görülen, Anafartalar Caddesi'ndeki bir tuhafiye mağazasını, Atpazarı Meydanı'ndaki bir kumaş dükkânını, İtfaiye Meydanı'ndaki bir hazır elbise dükkânını, Numune Hastanesi karşısındaki bir bakkal dükkânını, Işıklar Caddesi, Kurum Sokak'taki bir başka bakkal dükkânını, Atpazarı Meydanı'ndaki yine bir bakkal dükkânını, Yeni Hal'de bir pastırmacı dükkânını, yine Yeni Hal'de bir sebzeci dükkânını, Saraçlar Çarşısı'ndaki bir hazır ayakkabı dükkânını birer, ikişer gün süreyle kapatmıştır. Bu dükkân sahiplerinin çocukları okullarda başları eğik durumda kalmışlardır. Çünkü memur babalar akşamları çocuklarına, "muhtekir elinin kimse tarafından sıkılmamasını, ona selam verilmemesini; bunlar ve aileleriyle her türlü ilişkinin kesilmesini, itibarsızlıklarının her fırsatta ortaya konulmasını, resimlerinin gazetelerde basılmasını; kısaca, toplum içinde birer hain olarak yaşadıklarının kendilerine belli edilmesini" öğütlemişlerdir.

İçişleri Bakanlığı; vali, kaymakam, mektupçu gibi bazı idare amirlerini *kıdemlerine zam suretiyle taltif* etmiştir. Bu idari amirler içinde Aydın'ın kaymakam babası da vardır. İlçenin Belediye Reisi ile birlikte Salim Efendi'nin Ankara'ya kaçak peksimet yolladığını tespit etmişler, duruma el koymuşlar, Salim Efendi'nin dükkânını üç gün süreyle kapatmışlar ve hakkında tahkikat yapılmak üzere evrakını Cumhuriyet Savcılığı'na sevk etmişlerdir. Böylece peksimetleri ne Aysel'le abisi İlhan, ne de teyze kızları İclal yiyebilmişlerdir. Fitnat Hanım, çocuklardan

herbirine beşer adet düşeceğini, ablasıyle eniştesinin de tadabileceklerini hesaplamıştı.

Ankara Palas salonlarında FRED GARDEN ORKESTRASI, bütün *varyete programının iştirakiyle ve tam Avrupai bir atmosfer* içinde sunduğu akşam yemeklerine müşterilerini çağırmaktan gurur duymaktadır. Yemek fiyatı, meşrubat hariç adam başına *peşinen beş* liradır.

Bir otobüs yolsuzluğundan söz edilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde Nadir Nadi, *Noel*'in kanlı bir savaş içinde geçmesinin hüznü altında 'İsa'nın Gözyaşları' başlıklı makalesini yazmıştır.

Bulgar Kralı Boris, örnek bir davranışta bulunmuş, *Noel*'i sınırda, askerlerinin yanında geçirmiştir.

Majino Hattı'nda Almanlar çok şiddetli taarruzlar yapmışlardır. Fin-Rus Savaşı ise –25 derecede ve kar yağışı altında sürmektedir. Belçika ve Hollanda'nın Hitler'e yaptığı barış çağrısı bir sonuç vermemiştir.

Başkentin *güzide bayanları* yılın kostümlü balosunun her zamankinden parlak olması için büyük çaba harcamaktadırlar.

Güzel Ankara, mutlu bir yeni yıla doğru böylece adım adım yaklaşmıştır.

Atatürk Bulvarı'nın orta geçidindeki çamlar üstünde karlar ışıldamaktadır.

Şakir Zümre taşkömürü sobalarının mikalar geçirilmiş küçük, dört köşe ön kapakları, turuncu, kızıl aydınlıkları nikelajlı bölümlerde yansıtmaktadır.

"Canım Kardeşim Semiha,

Görüyorsun ki kardeşin Aysel seni hiç unutmuyor. Kardeşim, burada okula ilk başladığım zamanlar bile kendimi bu kadar çaresiz görmemiştim. Çok büyük meraklar içindeyim. Babamın başına neler geldi öyle? Eniştemin de babamı çok ayıpladığını hissettiğim için, ona da bir şey soramıyorum. Teyzem ise adeta benimle konuşmaktan kaçıyor. Babamın bir muhtekir olduğuna inanmak bile istemiyorum. Sen babamı bilirsin. Milli Şefimiz İnönü'yü Ankara'ya kadar götüren jandarmalar içinde olmakla her zaman iftihar etmiştir. Ben bazı şeyleri abimden duydum. İclal de biraz çıtlattı. Sözde Namık, babamın başına gelenleri Gazi Lisesi'nde herkese yaymış. Bundan bir hafta kadar önce abim İlhan eve alı al, moru mor geldi. 'Ben artık o okula gidemem ve kimsenin yüzüne bakamam' diyor. Babam, teyzemlere bir dayanak olsun ve biz de yiyelim diye, her yıl bilirsin, buraya bazı öteberi erzak gönderirdi. Bütün pirincimiz, unumuz, pekmezimiz gelirdi. Yoksa, başka türlü eniştem bir küçük maaşıyla nasıl altından kalkar değil mi? Hem, ne mecburiyeti var? Nihayet erkek tarafından akrabası da değiliz. Bizi yanında okutuyorsa, tabii az buçuk babamın ona destek olmasından ve teyzemin bin bir fedakârlıkla hepimize bakmasındandır. Senden ricam, güzel kardeşim; bilirsin, annem mektup yazamaz, şimdi de gidip ellere yazdırmaktan çekiniyordur, bir zahmet anneme git ve bana seninle bir mektup yollatsın. Abim o gün bugündür mektebe gitmiyor ve el içine bile çıkmak istemiyor. Yarın eniştem bir tanıdığından bir rapor uyduracak ve abimi bu raporla yeniden mektebine göndermeye çalışacak. Çok şükür benim okulumda daha kimse bir şey bilmiyor. Belediye Reisi ve Kaymakam Bey, babamdan ne istiyorlar bilmem. Şakir Ağa'nın yaptıklarını görmüyorlar mı? Onlar gibi babam da çocuklarını rahat şartlar içinde okutamıyorsa kabahat onun mu? Hem abim, hem ben okuyalım diye önayak olan ve babamı buna razı eden de yine Kaymakam Bey değil miydi?

Kardeşim, bütün bu üzüntülerim yetmiyormuş gibi, bir de geçen gece korkunç bir sallantıyla uyandık. Hepimiz kış kıyamette sokağa fırladık. Hava zehir gibi ayaz. Ben telaştan yalınayak inmişim. Şimdi çok öksürüyorum, fakat okulumdan da kalmamak için öksüre möksüre gidiyorum. Teyzem eksik olmasın, Katran Hakkı Ekrem içiriyor. Meğer o gece bizim Ankara'da sallanmamız hiçbir şey değilmiş. Belki duymuşsundur, Erzincan ilimiz feci şekilde zelzeleden yıkılmış. Ölenler yüzleri, yaralananlar binleri aşıyormuş. Kışta kıyamette sokakta kalanların haddi hesabı yokmuş. Radyodan bizleri hep yardım bağışına çağırıyorlar. Eniştem de dairesinde 1 lira yardımda bulunmuş. Biz de yardım topladık. Ben, ne yapayım ki, sadece bir on kuruş verebildim. Bizden büyük abiler, mesela burda, Cebeci'de bir fakülte var, Mülkiye deniyor; oradaki talebeler aralarında tam bin lira toplamışlar. Bu bin lira ile Erzincanlı kardeşlerimizin neye ihtiyacı varsa görülebilir, değil mi? Belki yeni mektepler de yapılır artık. Buradaki Kızılay Merkezi giyecek eşyası da kabul ediyor. Para pek veremiyorum, fakat üstümdeki kazağımı çıkarıp ben de Kızılay'a verdim. Bunu daha teyzeme söylemedim. Mektepten çıkınca acele bir koşu gittim, çıkarıp verdim. Teyzem farkedince aklına kötü şeyler gelir diye korkuyorum. Onun için üstüme eski hırkamı giydim. Önünü de hiç açmıyorum. Ancak kazağımı verdikten sonra, bu gece biraz rahat uyuyabildim.

Yine yardım için buradaki Halkevi'nde piyes ve konserler tertip ediliyormuş. Adı *Vatan ve Vazife* olan piyesteki bir okullu küçük kız için Melahat Öğretmen benim rol almamı istedi. Ordan biliyorum. Ne yazık ki ben bu rolü alamayacağım. Ne kadar utangaç olduğumu bilirsin. Hadi vatan ve vazife uğruna utangaçlığımı yenmeye çalışsam bile, başta abim, burda ne teyzem, ne eniştem beni bu piyese çıkarttırmazlar. Melahat Öğretmen'in beyi de öğretmenmiş. Piyesi de o hazırlıyormuş.

Fakat Melahat Öğretmen niye beni seçti bilmiyorum. Bizim sınıfta dolu memur kızı var halbuki. Duyduğuma göre, piyesteki kız, bir köylü kızı olacakmış. Başta öğretmenlerim olduğu halde, okulda beni hâlâ köylü görmelerine elbette üzülüyorum. Herkesin önlükleri dizinin üstünde, benimki dizimin altında. Herkesin saçları kısa, benimki hâlâ bildiğin gibi iki örgü. Eh, beni köylü görmelerinde, bir yanda da haksız değiller doğrusu. Fakat neden? Övünmek için söylemiyorum tabii, ama biz de köylü değiliz ki... Tarlada tabanda çalışan insanlar mıyız? Ben, bizim evde hizmet gören köy kadınlarını hiç aşağı görmediğim halde, burda beni küçük görmelerine ne demeli? Bir de buna babamın durumu eklenirse...

Güzel kardeşim, benim ne üzüntüler içinde olduğumu görüyorsun. Ona göre bana tez elden bir haber gönder. İnşallah babamın başına gelen bir yanlışlıktır. Ah, ben o züppe Aydın'ı bir görsem, babası için söyleyeceklerimi biliyorum ya, neyse... Çok şükür onunki gibi kılıbık bir babam yok. Evet, Ölmez Atamız, kadınımızla erkeğimizin eşit olmasını istemiş; o zaman Kaymakam Bey'in de evinde hanımı kadar söz sahibi olması lazım gelmez mi peki?.. vb..."

Ne Mutlu Sana!

Atatürk Bulvarı bir zamanlar Ulus Meydanı'ndan kalkar, Çankaya'ya dayanırdı. Şimdi baksak, Çankaya'dan kalkıp Ulus Meydanı'na saplanmış gibidir. Renkli reklam dörtgenleri, çeşitli yanardönerler, kente tepeden bakan güzel perdeli ve güzel balkonlu, balkonlarında mevsim çiçekleri açan ve kışları henüz yoğun kömür isinin dışında kalan, dört bir iklim ve bin bir beğeninin şekillendirdiği yapıların orta yerindeki bu flaster, bir türlü kapanamayan yara durumundaki Kızılay Meydanı'nı örter.

Trafiğin hemen hemen sadece Ulus'la Kızılay arasında gelgit yaptığı, ışıkların henüz bu üç kilometrelik çizginin baş, orta ve son noktalarında yoğunlaştığı bir dönemde Ali, caddenin Ulus'a yakın ikinci adasında, sol kolda bulunan Erkek Sanat Okulu'ndan çıktı. Hava ayaza kesiyor. Kitaplarını, Dündar Öğretmen'in armağanı olan cetvelini, bu ilk başkentli şeyini kolunun altına sıkıştırdı. Paltosuzdur. Kendisine artık iyice dar, kısa gelen ceketinin içine büzüldü. Hergele Meydanı uzak değil. İki koşsa üç dakikada o eski alandaki otelde olabilir. Yine de acele etmiyor. Kısacık bir yolboyu kendine kalan özgürlüğün tadını seviyor. Sağlı sollu yapıların, işte o bankaların kara ya da sarı madenle parlak camlardan oluşmuş kapılarına bakıyor. Bu kapılardan girip çıkanlara. Yüksek memurları çizgili koyu renk kumaştan dikilmiş kruvaze elbiselerinden, sıçan rengi ağır paltolarından, küçük kara, gölge bıyıklarından; ama daha çok boyunlarını tutuş biçimlerinden tanıyor. Küçük memurları, daktiloları, kâtipleri, odacıları ve banka müşterilerini; hepsini birbirinden ayırabiliyor. Kenara çekilişler, ondüleli saçlar, boyuna sarılmış bir ipek beyaz eşarp, bir baston ya da mes lastik, bankalara girip çıkanları Ali'nin gözünde eleveriyor. Ali, o yıl kadın ayakkabılarında yüksek mantar tabanların moda olduğunu da biliyor. Çün-

kü kadınlar alışveriş için Ulus'a geliyorlar. Her yönden geliyor ve en çok Sümerbank'ın önünde kuyruk oluyorlar. Kimileri Anafartalar boyu dizilen dükkânlardan içeri sızıyorlar. Kimi, Postane'nin yanından sağa sapıp İkinci Anafartalar'a çıkıyor. Sola dönüp 101 Çeşit'e, Apa'ya; sağa dönüp Menekşe'ye, Rehber'e uğruyor. Babalar, Halil Naci'ye girip çocuklarına kalem defter, karartma için de, eskimiş mavi kâğıtların yerine yenilerini alıyorlar.

Eski, ahşap otelin sobası sönmüştür. Su kapları boşalmıştır. Çeşmeler buz tutmuştur. Helaları yıkamak gerek. Ali, bir sabahları okula gitmeden, bir de akşamları, okul dönüşü yıkıyor helaları. Sekiz oda ile sofaya konmuş altı yatağa iki hela. Biri alt katta, öteki üst katta. Su bol değil. Çok çok dökülemiyor; dökse de, otelin pis suları, alttaki bir çukura akıyor. O yüzden otel hep hela kokuyor.

Gece otelde konaklayanlar; meydan şoförleri, hastasını Numune Hastanesi'ne getiren köylüler, başkente mal almaya gelen küçük kent esnafı. Batırıyorlar helayı, musluk başını. Apteslerini bir türlü deliğe rast getiremiyorlar. Ali'yi en çok bu bıktırıyor. Derken silkeleniyor:

Oğlum Ali, uzun ettin. Üç yılda inceldin, kopacaksın. Dışın değilse de için bopstil oldu çıktı. Sanki köyünde helalar daha mı mamurdu, aptal? Aklım başına topla. Nankörlük istemez. Otelin hiç değilse elektriği var. Çekmişler pekâla işte duvarların, tavanların üstünden hatları, sokmuşlar elektriği içeri. Yatıp kalkma, elektrik, akşam yemeği, ayda da yedi lira cep harçlığı sana. Arkanı babana dayamadın ya köpoğlusu? Yürü. Bir baltaya sap olmaya bak. Vatanına yararlı olmaya. Yürü bakalım? Muhtaç olduğun kuvvet...

Sahi, ne kanı benim damarlarımdaki? Karakaya'da, Esma'dan doğma... Babam da illetlinin biriymiş. Sıtmalı. Maraz Kâmil derlermiş. Ben tanımadım. Ulan, hep de kötü şeyler kurcalar aklım. İyi şeyleri düşünemez misin, salak? Halis muhlis Türk kanı işte damarlarındaki. Ve sen bu kana sorumlusun. Milletine sorumlu-

sun. Ulu Atana, Dündar Öğretmen'e, Cumhuriyet'e, devrimlere, Esma Anana sorumlusun. Şakir Ağa'ya da. Elbet Şakir Ağa'ya da, salak! Ne kötülüğünü gördün? Kasılırmış. Kasılsın. Şu, bankaya giren memurlar kasılmıyorlar mı? Yüzüne mi gülüyor herbiri? Selama mı duruyor önünde senin? Sana başkentte okuma yolunu açan kim? Dündar Öğretmen? Şakir Ağa yollamasaydı seni oteline, yatırıp kaldırmasaydı burda seni, iyi, Dündar Öğretmen ne yapabilirdi bakalım? Kasılırmış adam. Kasılacak elbet. Eşeğe yemini veren üstüne biner. Bi güzel de mıhlar topuklarını karnına. Üç ayda bir yüzünü görüyorsun. İki tokadını yiyorsun, olup bitiyor. Hadi, sen Cumhuriyet'e sorumlusun. Elin adamı neye sorumlu?

Nezleye tutulmuş. Gövdesi kırılıp dökülüyor. Keyfi yok. Keyfi olsa yokuş aşağı bir de ıslık tutturur. Ya da gece gündüz içinden geçirdiği, fakat henüz kâğıda dökemediği şiirlerinden okur kendi kendine. Şiir düşüneceğine sabahleyin marangozluk dersinde tahta yerine dibinden doğradığın tırnağını düşün sen. Acıyor. Testere hocasından yediğin küfürler de caba. Gerçek. Nasıl kaptırdım tırnağı?

Bayramda köye gitti. Ekmek karnesinin "A" kuponlarını biriktirip anasına iki beyaz francala götürdü. İlk geldiği yıl daha beyazdı francalalar. Şimdi o kadar değil. Anası için yine de değerli bir şeydi ama. Ekmekleri görünce bir ağıt tutturdu. Ali, adını pek bilemiyor, ama anasının iaşe işlerine bakan bir yerden yakındığını anlıyor:

"Vallah naha daha tarlada, oracıkta yayıyorlar buğdayımı. Okka okka tartıyorlar. Şu sana yeter, diyorlar; iki kasnağını bana bırakıyorlar. Dört kasnağını onlar alıyorlar. Bakakalıyom artlarından. Una arpa katıyom bulup buluşturup. Gapgara bi ekmeği de sana yollayamıyom ki..."

Özür mü diliyordu yoksa? Yakınmıyordu da, oğlundan özür mü dilemek istiyordu? Marangozluk dersi boyunca Ali'nin aklına takılıp durdu bu. Artık okuma ülküsünün, kentte kravatlı bir bay

olma ülküsünün şuradan buradan su almaya başladığı bazı yalnız geceler, bazı soğuk sabahlar Ali, ekmek karnesini iç cebinden çıkarıyor, orası burası damgalanmış sayfalarına bakıyor. Bu iki aylık karneler ne de çabuk eskiyor... Sonradan nüfus kâğıtlarını topladılar. Onların da arka sayfalarını damgaladılar. Halk Tevzi Birlikleri. Yazın otelden on beş gün izinle köyüne gittiğinde kurulmuş bu birlikler. İlk deneme temmuz ayında ekmek karnelerinin geç dağıtımıyla sonuçlanmış. Otelin kâtibi Molla anlatır durur; nasıl gidip gelmişler "A"lı, "E"li, "U"lu, "T"li kâğıtlarını almak için. Ne çok beklemişler. Topu topu öğün başına bir buçuk dilim ekmek, günde hakkına düşen iki çay kaşığı şeker... Molla Kâtip de şoförlere, küçük esnafa, Numune'ye girmek için bekleşen hastalara başkentte oturmanın, kentli olmanın güçlüklerini böyle anlatır durur. Art düşünceli, ne olacak! Fesat. Sanki keyfinden çıkarıyor büyüklerimiz bu güçlükleri. Efendim, ona kalsa yürümeliymişiz Moskof'un üstüne. İki kılıç darbesi bir yana, iki kılıç darbesi öte yana... Türklüğümüzü iyice bir gözlerine sokmalıymışız. Böyle durmaylan, sarı İngiliz'e kuyruk sallamaynan ohooo... Bak bakalım Hitler'e. Korkusu var mı Moskof'tan? Ta dayandı da Moskova kapılarına, İleningırad'a, zor artık onu oralardan sökmek. Korursa bizi ancak Alaman korur...

Ali, sabahları sobanın külünü boşaltırken Molla Kâtib'in böyle mır mır söylendiğini işitir. Otel müşterilerine bilgiç geçinir, onların yanında her şeyden anlar Molla. Bir de Şakir Ağa iniverdi mi otobüsten, sırtında heybesi, elinde bir tahta bavuluyla, Molla Kâtip bilgiçliğini ona devreder. Bırakır bütün kurum ve çalımlarını. Eline peşkirini tutar, yatağına sobada kızdırılmış tuğla koyar geceden ve yüz bulursa, "Ağam ne olacak bu memleketin hali pür melali?" diye sorar.

Amma soğuk! Bu artık dördüncü kışım burada. Hiç böylesi oldu mu ki? Bilmem. En soğuk gün bugünmüş gibi. Yoksa iyiden

mi hastasın ülen? Hasta olmak yasak. Dik dur. Yüz verme. Anam bulama yollamış. Otele varınca ağzıma bir parmak atsam içime ateş olur mu ki? Derslerde de üstüste amma kötü numaralar aldın bu aylar. Böyle giderse bu yıl da güç bitirirsin sen Sanat Okulu'nun ortasını. Utanmadan taktın geçen yıl. Okul levazımatını; pergelini, elişini, resim kâğıdını, kıl testereni alamıyormuşsun... Dinler mi elin oğlu? Alamıyorsan gitme. Bitireceksin. Ne olacaksın? Diplomalı elektrikçi! Bu Namık bizden becerikli çıktı. Aldı başını gidiyor. Liseye geçmiş. Yüksek mühendis. Belki de o, bunu alacak işte. Onca saylav oğlu, vekil oğlu, yüksek memur oğlu içinde iyi valla bu Namık. Milli Şefimizin oğluyla da kurmuş ahbaplığı. Geçende baktım, kaykılmış onun yanında, otomobile. Önde şoför. Başı kasketli. Araba da pırıl pırıl, siyah bir araba. Uzun. Camları billur. Üstüne tek toz konmaya cesaret edemiyor herhalde. Öyle öyle: Belki biz gerçekten alevler ortasında bir gül bahçesinde yaşamaktayız.

Ali, soğuğu göğüsleyip başını kaldırdı. Bir yapının üstünde gözüne bir döviz ilişti:

Tarihi Yeniden Yapan El Seni de Yapıyor. Ne Mutlu Sana!

Ne mutlu Namık'a, ne mutlu Aysel'e ve İlhan abisine diye geçirdi içinden.

Kız Lisesi'nin önüne gitse mi bir koşu? Git bakalım. Git de Şakir'in canavar otelcisinden iki tokat daha ye o kocaman kafana.

Aysel büyümüş. Yanakları pembe pembe olmuş. Güzelleşmiş çok. Herkesin bayramlarda el öpmeye gideceği bir yerleri vardır. Ali de, nerde oturduklarını Namık'tan öğrenip bir bayram Aysellere gitmişti. Aysel'in annesinin, babasının elini öpmüştü. Aysel'i çok yabancıladı. Bir daha da gidemedi. Fitnat Hanım, önüne ıspanaklı börek koyduğu, Aysel de lokumla karışık akide şekeri

tuttuğu halde yeniden gidemedi. Salim Efendi, ilçede memur takımıyla geçinemememiş. Hele Belediye Reisi'yle büsbütün arası bozulmuş. Üstüne sürülmek istenen lekeden ötürü de memleketine küsüp bu yıl dükkânını başkente taşıyıvermişti. Hal'in karşısında yine küçük, karanlık bir dükkâna yerleşti. İlçede her şeyini satıp savmış diyorlar. Doğru mu ki? Namık'a yine bir seferinde Gazi Lisesi'nin önünde rastladığında, o, "Çocukları okutmak için göçtüm buraya, diyor, ama sen bakma. Büyük yerde at oynatması daha kolaydır hey oğlum!" diye anlattı. Salim Efendi mi at oynatacak? Hadi canım. Aysel'in babası o. Aysel'in babası nasıl kötü olur? Öyle olsa bir kez, Aysel o evde durmaz.

Ali otele değil, Kız Lisesi'nin önüne gitmek istiyor. Çok istiyor bunu. Aysel'i uzaktan bir görebilmeyi diliyor. Ama çok da çekiniyor. Bakarsın şimdi İlhan Abini görürüm. Gazi Lisesi'nden çıkarlar. Çoğu kez beni görmemezliğe geliyor. Daha iyi. Görmemezliğe gelsin.

Görürse, konuşursa ona ne diyeceğini bilemiyor çünkü. Sanki İlhan, üstüne saldıracakmış gibi geliyor Ali'ye hep. Otel yamaklığı ettiğini bilmemezliğe vuruşu da iyice belini büküyor Ali'nin. Şimdi içi daha ağır:

Gece de amma çabuk bastırıyor ha!.. Kara dokumaları yeniden bağlayıp çekmeli camların üstüne. Karartmaya hazır olmalı. Eli kulağında gecenin. Şunun bir kolayını bulmadı da Molla Kâtip. Şakir Ağa bir gelse, söyleyeceğim: Kara perdeleri her gün indir, bindir; başa çıkmıyor, diyeceğim. Bu pasif koruma da daha ne kadar sürer ki? Kaç ay? Kaç yıl? Söylemeli de pencerelere cırcır mı taktıracaklar, ne yapacaklarsa yapsınlar. Ağlamasını öğren oğlum Ali. Ağlamadın mı olmuyor. İyi ama, kime ağlamalı? Ağlamak için de biri gerek.

İstanbul'da olduğu gibi, şimdi Ankara'da da kışları öyle yirmi bin, otuz bin yoksula sıcak aş verecek aşevleri açılmış. Bunlar-

dan bir tane de Hergele Meydanı'nda var. (Namık bu meydana Hergele Meydanı demiyor da, İtfaiye Meydanı diyor nedense...) Ali'nin burun kanatlarına bazen bir çorbanın buram buram tüten kokusu çarpıyor. Hevesleniyor. Ama orada, aşevinin önünde öyle, çinko ya da bakır taslarını uzatarak duran kalabalığı Türklüğün yüzkarasıymış gibi görüyor. Hevesini içinden de, burnundan da kovuyor. Türk, hem bu denli yüceyken, hem nasıl bu kadar küçülmüş olabiliyor; buna akıl erdiremiyor. Orada aş dağıtımı yapanların insanları itip kakmaları, söyledikleri sözler de sıcak çorbanın çekiciliğini silip süpürmeye yardımcı oluyor. Ve Ali kendini daha yüce şeyler düşünmeye zorluyor. Hemen de önüne ilk çıkan güzel sözlere sarılıyor:

Tarihi Yeniden Yapan El Seni de Yapıyor. Ne Mutlu Sana!

"Ne mutlu bize!.. Ne mutlu bize!.."

Adımlarını bir sağ, bir sol hızlı hızlı atarak ve içinden bu sözleri bir marşa dönüştürerek yürüyordu Ali.

Bir tütüncünün büfesinin kırık camı ardında bir akşam gazetesi büyük harflerle, "Zimmetine Ekmek Karnesi Geçiren İaşe Şefi" diye yazıyordu. Altında, saçı alnına yapıştırılarak taranmış bir adamın fotoğrafı.

Yer buzlanmış. Kıçüstü oturayazdı. Tam Hergele Meydanı'na sapacağı yerde, caddenin üstünde. Alacakaranlıkta Aysel'in yüzünü görmesin mi bir de. Yüreği ağzına geldi. Düşeyazmanın korkusundan mı, Aysel'i gördüğünden mi, yoksa Aysel'in onu bu durumda görmüş olmasından mı? Vay köpoğlu buz! Kim sulamış burayı böyle?

"Aman Ali, düşüyorsun sandım!"

"Yok canım, düşmem."

"Mektepten mi?"

"Evet. Siz nereye böyle, bu saatte?"

Aysel, ne yakın davranmıştı oysa. İşte şimdi birden uzaklaştı yine. Yabancılaştı. Gözün çıksın senin oğlum Ali! Buza yat da, bir daha kalkama e mi? Mankafa! "Siz nereye böyle?" Ulan, bu senin memleketlin. Hiç değilse sen onun köyündensin. Üç aşağı, beş yukarı aynı mektepte okudunuz. Aynı sahnede dans mans bile yaptınız sarmaş dolaş. Neymiş şimdi kırk yılın yabancısı gibi bu sizli bizli olmalar?

"Babama gidiyorum. Dükkâna. Mutfak penceresinin kara perdesi yok da, babam onu kesiverecek. Ben gitmezsem unutuyor."

"Haklısınız. Kara dokuma çok lazım oluyor bu sıralar..."

Yeni bir söz bulmazsa kız çekip gidecek.

"Üşümüşsünüz..."

"Siz de öyle."

Aysel şimdi gidecek. O gidince Ali'nin yüreği yine buza kesecek. Otelin su kapları boşalmıştır. Kömür sobası geçmiştir. Perdeleri asmak gerek. Molla Kâtip kapıya bakıp duruyordur. Aralıkta soğumuş kıymalı patates yiyecek. Yattığı yerin ampulüne geçirilmiş kirli mavi kâğıdı düzeltecek. Derslerine sığınmaya çalışacak. Uykusu gelecek, ama uyuyamayacak. Sofada yatan hastalardan biri inleyecek. İçecek su isteyecek...

"Anneniz babanız nasıllar?"

"İyiler. Siz haber alıyor musunuz annenizden, köyden?"

"Eh işte. Gelip giden olursa... Mektup yazamaz ki o."

"Doğru tabii. Yazamaz. Ben ara sıra Semiha'dan mektup alıyorum. Düğünü olacakmış. Çok üzülüyorum. Kendisi de çok üzülüyor."

"Niye üzülüyorsunuz? Onun da kısmeti böyleymiş. Herkes sizin gibi olamaz ki..."

Aysel sesini çıkarmadı. Başını eğip durdu.

"Elbet herkes sizin gibi olamaz. Siz, babanızı dinlemediniz.

Okuyacağım, diye direttiniz. Geçen yıl sizi eve kapamışlar da nasıl Nuh deyip peygamber dememişsiniz. Duydum. Semiha diretmedi. Atamızı sizin kadar sevseydi, kimseleri dinlemezdi. Ne demiş Atamız? 'Kadınlarımız, erkeklerimizden daha kültürlü, bilgili, uyanık olmak mecburiyetindedirler. Şayet gerçekten bu milletin anası olmak istiyorlarsa böyle olmalıdırlar' demiş."

Bu bilgililiğine Ali'nin kendi de şaştı. Aysel'in gözlerinden bir hayranlık geldi, geçti. Ali bunu da gördü. Kendine güveni geri geldi. Aysel'e artık her şeyden söz edebilirdi. Napolyon'dan bile. Hatta ona Hergele Meydanı'nı bir şiir gibi anlatabilirdi. Ama Aysel:

"Affedersiniz. Fazla gecikmeyeyim ben" dedi, yürüdü. Biraz ötede döndü. Usulca seslendi:

"Semiha'nın size her zaman çok selamı var."

Ali başını salladı. Ayağıyla buzu yokladı. Yeniden kayarım korkusundan mıdır nedir, bir süre orada tek başına dikilip kaldı.

Aysel eve döndüğünde, İlhan sedirin üstünde kaval çalıyordu. Duvara da bir saz asmış. Odayı yeniden *Kızılelma*, *Bozkurt* dergileriyle doldurmuş. Dergilerin üstündeki resimler, insanın üstüne her köşeden bir kurt fırlayacakmış gibi görünüyordu.

Şimdi bir de radyoları var. R.C.A. marka. Enine doğru uzun. Ayna gibi parlak cilalı. Bir yanında üç nikelaj çubuk. Evin en üstüne titrenen eşyası. Gelgelelim, abisi bir aydır bu kutunun içinden alafranga dinlemeyi yasakladı. Arkadaşları gidip geliyorlar. Durmadan Fethi Abi, Nihal Abi diye birilerinden söz ediyorlar. Babası eve dönmeden çocuklar dağılıyorlar. Annesi oraya buraya saçılmış bozkurtlu dergileri topluyor. Abisi kaval çalıyor. Derken pencerelerin siyah perdeleri çekiliyor. Sobanın kömürü yenileniyor. Buz tutmuş bir tenekeden biber turşusu çıkarılıyor. Akşam sofrası kuruluyor.

Yemekten sonra mısır patlattılar. İlhan, ders çalışıyormuş gibi yapıp bir esericedit kâğıdı üstünde yeni bir "gizli" gazetenin provasına başladı. Aysel, o akşamüstü Ali'ye rastladığını nedense evdekilere söylemedi. Şam işi bordo kadifeden bir masa örtüsü üstünde ertesi günkü *tahrir* ödevini yazdı:

"O'nun büyük kaybı üstüne dünyanın birçok yerinden devlet adamı başsağlığı telgrafları gönderirlerken Ulu Önderimizin ebediliğini de bir kez daha bütün dünyaya haykırıyorlardı. Fransa Cumhurreisi Albert Lebrun, Bulgar Kralı Boris, İsveç Kralı Güstav, Arnavutluk Kralı Zogo, Japon Kralı Hiro Hito, Amerikan Kralı Franklin Ruzvelt ve Alman Başbuğu Adolf Hitler telgraf gönderenler arasındaydılar.

Her 10 İkinciteşrin günü O'nu anıyor, O'nun istediği gibi bir Türk kızı olabilirsem, Ölmez Atamızın, yattığı Etnografya Müzesi'nde rahat uyuyacağına inanıyorum."

Burada durdu. Ali'nin akşamüstü Ata'dan aktardığı sözlerden daha iyisini biliyordu. Fakat tam olarak anımsayamıyordu. Bütün kitaplarını, defterlerini karıştırdı. Sonunda ödevini şöyle tamamladı:

"Bir milletin yarısı topraklara zincirle bağlı kaldıkça, diğer yarısı göklere yükselebilir mi? Bizim milletimizin başarısızlığı kadınlara karşı gösterdiğimiz kusurdan ileri gelmektedir.

Büyük Atamız, büyük nutuklarında böyle buyurmuşlardı. Bu sözleri kendimize rehber etmeliyiz. Ve bugün şayet O'nun çocukları olan bizler, harbin kızıl alevleri ortasında bir gül bahçesinde yaşıyorsak bu, Ulu Önderimizin ve O'nun en yakın silah arkadaşı Milli Şefimiz İsmet İnönü'nün eseridir."

Bu ödevinden on numara alacaktı. Fakat Amerikan Kralı, diye yazdığı için Sabiha Öğretmeni bir numarasını kırdı. Dokuz aldı. Sabiha Öğretmen hep, ödevini en iyi yapan çocukların, görevini en iyi yapan ve Türklüğü yücelten vatandaşlar olacağını söylüyordu.

"Sevgili Kardeşim Semiha,

Önce seni bütün kalbimle tebrik ederim. Söz kesilmiş. Senin bu işi hiç istemediğini biliyorum. Fakat ne yaparsın ki tebrik etmem de lazım. Geçende baban öteberi almaya Ankara'ya geldiğinde babamın dükkânına uğramış. Ben de babamın Hal'den aldığı öteberiyi götürmek için dükkâna gitmiştim. Babanı orada görünce, senden yana çıkacak oldum. Bir iki söz söyleyecek oldum. Babam gözlerini üstüme devirerek ve beni bir yana iterek susturdu. Bilmem baban söyledi mi? Orda yerin dibine geçtim. Demek ki, ne yapsak bizim söz hakkımız yok. Ama ben bu durumlara boyun eğmek istemiyorum. Evcek buraya taşınmadan önce babamın beni bir yıl okulumdan alıkoyduğu yetmiyormuş gibi, şimdi de enstitüye göndereceğini söylüyor. Ortaokul bitsin, doğruca oraya yollayacakmış. Hiç değilse, dikiş nakış öğrenirsin. Kız kısmına asıl bu yakışır deyip duruyor. Ben, bilirsin, nakış yapamam. Ellerim terler. Bakalım ne olacak? Abim bana arka alır sanıyordum. Fakat hiç arka aldığı yok. Üstelik hep babamdan yana çıkıyor. Bazen, tövbe ama, abimin Atatürk'ü hiç sevmediğini sanıyorum. Bana göz açtırmıyor. Ali, bayramda bizim eve gelmişti. Ali'nin vaziyeti bana çok dokundu. Onu bir de geçende yolda gördüm. Üstünde yok, başında yok. Durup konuştum. O sırada da Gazi Lisesi'nin dağılma saatiydi. İlhan Abim görürse diye çok korktum. Ama Ali'ye korktuğumu hiç belli etmedim. Çünkü onun, fakir de olsa, çok ileri düşünceli bir çocuk olduğunu sanıyorum. Çok da bilgili. Ona seni başgöz edeceklerini söyledim. Çok üzüldü, ama herhalde gururundan olacak, hiç belli etmek istemedi.

Bu yıl Türkçe öğretmenimiz Sabiha Hanım'ı çok seviyorum. Galiba o da beni seviyor. Fakat Tarih öğretmenimiz Nihal Hanım'dan çok korkuyorum. Çok sert ve benim çok çirkin giyindiğimi söylüyor. Saçlarımı Garplı bir kız gibi kestirmemi,

alagarson yaptırmamı istiyor. Fakat babam, bunu duymak bile istemez.

Bu yıl Behire adında bir arkadaşla aynı sırada oturuyorum. Çok iyi ve çok çalışkan bir kız. Burayı bitirince hemşirelik mektebine gidecekmiş. Hemşire olacakmış. Çünkü, babasının onu daha uzunboylu okutmaya gücü yokmuş. Behire de, 'Ben ancak hemşire olursam hayatımı kurtarabilirim' diyor. Nihal Öğretmen bu memlekette hemşirelerin de çok faydalı işler yaptıklarını, İstiklal Savaşı'nda bilhassa büyük faydaları olduğunu söylüyor. Hatta Halide Edip diye çok bilgili bir kadınımız, üstelik romanlar da yazdığı halde, cephede yaralılarımızın yaralarını sarmış. Annemse, hemşireliğin, ebeliğin falan tahsille olmayacağını söylüyor. İnsanın önce hastaları sevmesi lazımmış. Eh annem de ne bilsin, bütün hemşirelerin bizim ordaki Ebe Hatun gibi olacağını sanıyor. Ulu Önderimiz demiş ki, 'Bu dünyada ne varsa, kadının eseridir' demiş. Acaba Ulus Meydanı'ndaki ve Güven Parkı'ndaki heykelleri kadınlar mı yapmış? Bunu daha öğrenemedim.

Cumhuriyetimizin bu yıldönümünde izci oldum. Pileli lacivert etekler, boz renkli ve dört cepli gömlekler giydik. Kırmızı fularlar takındık. Belimize sıkı kemerler bağladık. Kemere arkadan su mataraları asılıyor. Benim mataramın tıkacı yoktu. Onun için az su koyabildim. İzci bayrağını Yıldız taşıdı. Halbuki jimnastik öğretmenimiz, benim taşımamı istemiş. Fakat Yıldız'ın babası saylav olduğu için, müdüranım onun taşımasını uygun görmüş. O zaman beni de trampet takımına verdiler. Trampetlerimizle Milli Şefimizin önünden geçerken trampet çalınmıyor. Değnekleri öyle trampetin üstünde tutuyor ve dimdik geçiyorsun. Yoksa, çok şaşırır ve belki de iyi çalamazdım.

İşte böyle kardeşim. Evden sorarsan hepsi iyiler. Annem saçını ondüle yaptırdı. Fakat babam daha başörtüsünü çıkarttırmıyor. O Aydın'ın babasının, hele Belediye Reisi'nin babama ne iftiralar

yaptıklarını gördün ya kardeşim? Neyse, iyi oldu. Babam hepsine sırt çevirdi işte. Böylece ben de, abim de, sığıntı olmaktan kurtulduk. Yine de benim yüzümden babamla annemin arasında kavga eksik olmuyor. Bir yandan annem beni daha güzel giydirmek istiyor. Ben de kız arkadaşlarıma bakıp imreniyorum. Fakat öte yandan babamın burda çektiği sıkıntıları görüp ne yapacağımı bilemiyorum. Nihal Öğretmen sık sık bizlere, bugün birer Moskovalı çocuk olmadığımız için halimize şükretmemiz lazım geldiğini söylüyor. Ona da hak veriyorum. Moskova'da çocuklar değil arpa unu, yiyecek ağaç kökü bile bulamıyorlarmış.

Baban senin yaşını büyütmüş öyle mi kardeşim? Seni çabucak ellere verecekler de ellerine ne geçecek sanki? Bu mektubu coğrafyacı gelmedi de onun dersinde yazıyorum. Özendim, ama bilmem nasıl oldu? Kendini sakın Nimet gibi dereye atmaya kalkma. Seni seven kardeşin Aysel'i düşün. Sen istersen evde de okuyabilirsin. Ben sana kitaplarımı gönderirim. Bana da abimden kaldıkları için belki biraz eskidirler. Artık kusura bakmazsın. Behire, her ne kadar tanımıyorsam da benden de selam yaz diyor. İşte ben de yazıyorum canım kardeşim. Ah bir yolunu bulup buraya gelsen. Baharda Güven Parkı çok güzel oluyor. Havuzundan sular fışkırıyor. Her yana menekşeler dikmiş oluyorlar. Ordaki heykellerin altında 'Türk Öğün, Güven, Çalış' diye yazıyor. Ben şimdilik sadece çalışıyorum. Bakalım sonum ne olacak? Övünecek günlerim gelecek mi bakalım?

Seni hasretle kucaklar, selamlarımı yollarım benim vefalı kardeşim.

Seni seven
Aysel"

V

Saat 07.55

Sanırım biraz uyudum. Titremem geçmiş. Tabanlarım yanıyor.

Ne kadar uyudum acaba? Yoksa hiç uyumadım mı? Saate bakmamakta direniyorum. Bütün bir gün ve bir gece geçmişse Ömer ne yapmıştır? Özel hayatımızı dışarı yansıtmayı sevmez. Anneme telefon etmemiştir. Arkadaşlara da. Beklemiştir. Beni ya da benden bir sesi. Belki de hâlâ beklemektedir. Ortalık henüz ayağa kalkmamıştır. Fakat Ömer yaşlanmıştır. Kendi kendine soru üstüne soru sormaktan tükenmiştir. Üç paket sigara içmiştir. Evde olağanüstü hiçbir şey bulamamıştır. Kitaplarımı karıştırmıştır. Ders notlarıma bakmıştır. Her şey, hiçbir şey olmamış gibi. Peki ama, ne oldu? Öğrencim gitti. Bütün gece çalıştım. Bütün gece çalıştıktan sonra evden çıktım. Neden çıktım? Yolunda giden bir evlilik. Yıllar sonra yatakta birbirine hâlâ istekle sarılan iki kafa dengi. Evliliğin bir tanımı varsa, en yalını bu olmalı. İki kişiyle bütün bir dünya kurulamayacağını da bilen üstelik. Neden çıktım

evden? Matbaada işçilik eden bir öğrencimle yattım. Ama çok önceydi bu. Neden yattığımın da öyle uzunboylu üstünde durmuş değilim. Olması gereken bir şeydi. Kaçınılamaz. Evden bunun için çıkmadım. Öğrencimle hangi neden altında yatmışsam o yüzden... Başı sonu olmayan bir an. Öyle mi acaba?

Ölümüm henüz tamamlanmadığına göre, ne yapmam gerek? Beklemeli miyim?

Ali'yi düşündüm bir ara. Bir ara Aydın'ı. Aydın'ı düşündüm mü? Hayır. Semiha'ydı düşündüğüm. Yağmurlu bir gün altında üşüdüm. Hangi yağmurlu gündü o? Burnuma kavrulmuş kestane kokusu geliyor. Gözlerimi odanın yarı karanlığında gezdiriyorum. Yok. Kestane kokusu değil duyduğum. Pörsümüş leylak dalı. Ama bu, ancak kirli bir su lekesi gibi duran şey kokmaz. Dalından kopalı ne kadar oldu, artık bilemiyorum.

Saate bakmayacağım.

Her şey yolunda görünüyordu. Artık öyle görünmemeli. Otuz yılda hiçbir yere gelinmemişse, bir başkaldırı mutlak olmalı. Bu hiçlik de yaşanmalı. Bir boşluğa olanca hızla düşülmeli. Bu düşüş gerçek yüzünü göstermeli. Bir düşüş yokmuş gibi yaşanılamaz. Düşülen yerden yıldızlar seyredilemez. Ülkücülük şırıngası ile Oscar Wilde bilgiçliği arasında asılı durulamaz. Bir yere dikilmeli. Orada sağa sola bakılmalı.

Midemde pis bir bulantı başladı. Ya bunları düşünmekten ya ölüm yaklaştığından. Yatağın içine kusmak istemiyorum. Beni burada ölü bulduklarında tertemiz olmalıyım. Çırılçıplak ve tertemiz.

Ölümün eşiğinde hâlâ güzellikçi oluşuma kızıyorum. Bulantı zorluyor. Yataktan fırlıyorum. Masaya tosladım. Banyo kapısına çarptım. Banyonun elektriğini yakmak zorunda kaldım. Musluk ya da hela; önüme gelen ilk deliğe kustum.

Bütün gövdemden ince bir sızıyla soğuk bir ter süzülüyor. Sanki büyük bir sancı da birlikte süzülmekte içimden. Hafifim şimdi. Gözlerim kendiliğinden açılıyor. Banyoyu görüyorum. Banyonun aynalarını. Aynaların içinde çıplaklığımı. Her şey göçüyor. Yarım yamalaklık ayakta sallanmaktan cayıyor sanki.

Sol kalçamın üstünde iki mor damar. Sonra enlemesine birkaç ince mor çizgi. Bu hasta damarları son aylar sık sık görüyorum. Nice yorgun, koşturmalı günleri özetliyor bu hasta damarlar. Yine de hiç bu kadar başkaldırmamışlardı. Damarların kendilerini böyle apaçık dışa fırlatışlarını sevdim. Böyle bir kafa tutuşa nicedir hazır oluşlarını da sevmiştim. Yine bu yüzden, yapabileceğim hiçbir şey kalmadı. Odasına gitmemi istedi. Yapacak bir şey kalmadığı için gitmedim. Kafada sürdüremediğimi yatakta sürdürmek. Bu sürdürülmeli miydi acaba? Sürdürmek mi? Neyi? Ne düşündüğümü bilmiyorum. Karıştırıyorum. Beynimi tek tek sözcükler zorluyor. Bunlar bir türlü yanyana gelip de bir cümle olamıyor.

Karnıma bakıyorum. Son iki yıldır hafifçe yağlanıp şişkinleşen karnım, sanki birden bir topak yağını salıvermiş. Geriye sarımtırak kalınca bir deri kalmış. Gergin olmayan tabii, biraz kaputbezini andıran, neredeyse selülitleşmiş bir deri. Bu deri bir çocuğu saklayabilir mi? Bu yorgun derinin altında yeni bir hayat barınabilir mi? Bir saksıya tıkılmış bir avuç toprak, daha ne kadar zaman obur kökleri besleyebilir? Yoksa gebeliğin kusma döneminde miyim? İşte diriliğini yitirmekte geciken, ama şimdi birden, sanki bir gecede gevşeyivermiş olan göğüslerim. Gebeysem dolmaya başlamaları gerekir. Gerekir mi şimdiden? Göğüsler gebeliğin kaçıncı ayında dolar? Bilmiyor muyum? Biliyorum elbet. Biliyorsam neden her şeyi yeni baştan öğreniyormuşum gibi bu gereksiz soruları soruyor beynim? Benim bir Ümmü Ninem vardı. Evimize sığınmıştı. Daha gençliğinde anneme ev işlerinde

yardım edermiş. Dere boyunda çamaşırlarımızı tokaçlarmış. Ben bildiğimde artık çok yaşlıydı. Çocukken onun pörsük memelerini emermişim. Onun memelerini severmişim. Lastik çiğner gibi çiğnermişim. O da benim onları sündürüşümü severmiş. Kendisini böyle sömürüşüm hoşuna gidermiş. Anamın dolgun memeleri yerine, onun artık hiçbir işe yaramaz sanılan memelerini seçtiğim için olacak. Ümmü Ninemi hoşnut eden şey... Tamam... Buydu işte beni de hoşnut eden... Bir gençliği paylaşmak. Önünde her şey için daha çok zamanı olanlardan zaman otlamak. Ümmü Ninemde beni hoşnut eden şey; o sakınılmazlık var ya; o artık cömertleşmek... O artık, bir gövdeyi neden bu denli koruduğunu anlayamamaktan gelen boşverirlik... Buydu işte. Öğrencimin bir yalnızlığında bana sığınışı. Doygunluğa benzer bir duyguyu uzatmak. Bana uzanan elin boşa çevrilmemesi. Onlar için de bir kolaylık. Hep hazır ve nazır. Uğraştırmadan. Yormadan. Yarına borçlu çıkarmayacak bir gövde üstelik.

Aydın bilse, "Geciktirmeden hemen kocanla yat, Ömer'le" der, "Yat onunla." "Neden?" desem, "Gebe kalmışsan çocuğun babası belli olsun, o olsun" der. Yine gülüyorum. Hem bu sefer yüksek sesle. O uzun süren ağırbaşlılığımdan, her şeye ciddi bir gözle bakışımdan ancak ölümün eşiğinde sıyrılıyorum. "Çocuğun babası..." Ağırbaşlılığım, her şeye ciddi bir gözle bakışım yine de bir işe yaramıştır, diyorum. Aydın'ın aklına taktığı bir şey vardı: Benimle yatmak. Hiç caymadı bu düşüncesinden. Hep sezdirdi. Ben evlendikten sonra da. Her rastlayışında. Bu gerçekleşseydi çocuğun babası kim olacaktı o zaman? Herhalde yine Ömer.

Galatasaray eğitiminin de ayrı kuralları var. Bu yargıya nasıl varıyorum? Hem de bu kadar geç? Geç mi? Neden geç olsun? Kendi eğitilmişliğimin kuralları neydi ki?

Ümmü Ninemi, artık oturduğu yerden kalkamaz olunca geri yolladılar. Köyüne. Orada emmisinin torununda ölmüş. Öyle yaş-

lıydı ki, üzülemedim. Sırası çoktan gelmişti. Ve artık hiçbir çocuk, pörsümüş memelerine sarılmayı istemiyordu.

Yüzüme bakıyorum şimdi. En son. Yüzüm, banyonun mavi fayansları üstünde duruyor. Bana ucuz işporta seramiklerini düşündürüyor. Ancak, o tabakların, çanakların, tepsilerin, kül tablalarının üstündeki çiçekler hiç buruşuksuz, kadın yüzleri hiç çizgisizdir. Benimki bin tane ince kılcal damarla bezenmiş. O kılcal damarlardaki kan sanki hiç akmıyor. Kılıfını zorlamıyor. Birden durmuş kanın akışı. Sabahın dördünde belki. Belki matbaada. Ama kesinlikle ben daha Ankara'yı yürümeye başlamadan önce. Kanın akışı tam bir ağma anında durmuş. Yoksa bu derece inişli yokuşlu olmazdı yüzüm. Gözlerimin altı bu kadar kuruyup kıvrılmazdı. Bir yersarsıntısı her şeyi geriye dümdüz de bırakabilir, inişli yokuşlu da. Ümmü Ninem kadar cömert değilmişim demek. Onun gibi cömert olsaydım, bir son gecede, bir son temrin yüzünden gözlerim ışığını böyle yitirmezdi. Yapaydım anlaşılan. Bütün yapaylıkları alt ettiğimi sandığım bir zaman, en yapaylaştığım zamanmış işte. Çabuk ölmek istiyorsam bu düşünceye iyi sarılmalıyım.

Kim istemez kendini beğenerek ölmeyi? Kendimi doğrulamış olarak ölmeyi ben de isterim. Her şeyde haklı bularak kendimi. Bütün haksızlıkları da başkalarına yıkarak. Devrederek. "Kısmet değilmiş!.."

Aynaya omuz silkiyorum. Hiçbir şeyi doğrulamaya çalışmadığım için artık, artık denenecek hiçbir şeyim olmadığı için ve belki de ölerek hâlâ tek başıma haklı olmaya çalıştığım için, arsızca silkiyorum omuzlarımı. Omuzlarım. Beni üst yanımda hâlâ genç tutan. Yüklendiklerinden övünç duyan. Daha çok yüklenme gerekliliğini hep duymuş olan. Kürsülerde, miting alanlarında, köy kahvelerinde, dans pistlerinde, büyük otellerin yemek salonlarında, ara sokakların küçük meyhanelerinde, bir plak dolabının

başında, bir ozanın ayakucunda, bir Kürt karısının başucunda beceriklice durmayı başarmış olan omuzlarım. Kendine Rize bezini de, saf Japon ipeğini ya da Brüksel dantelini de yaraştırmayı bilmiş olan. Artık nerdeyse bir işçinin tulumunu ya da bir hippi yeleğini özlüyordu açgözlü omuzlarım. "Kısmet değilmiş!.."

Beyaz bayrağı çektim böylece. Banyonun elektriğini söndürdüm. Çıplak kolumu uzatarak oda kapısının dışına, "*Lütfen rahatsız etmeyiniz*" levhasını da asmayı akıl edip odaya döndüm yeniden.

Hemen yatağa girmeliyim. Ölüm fazla gecikmeyecektir artık. Hele omuzlarımın da hesabını gördükten sonra. Ölüm, istemese de gelecektir. Ama çantamın içindeki o zarfı ne yapmalıyım? Olduğu yerde kalmalı mı? Araştırmaya, kovuşturmaya falan geldiklerinde, içindeki notu açıp okumalılar mı? Kimseye hiçbir şey demeyecektir belki. Yine de bir ipucu olacaktır. Bütün ipuçları gibi rastlantısal bir şey. Bir varsayım. Bu not olmayabilirdi de. Şimdi ordan çekmeye başlayacaklar. O zaman ölümüm de yanlışa boğulacak. İyi ama, bir ölümün gerçek anlamını nasıl anlatmalı? Anlatmak mı? Artık bir görev yüklemek istemiyorum ki kendime. Bu bir görevsizlik kararıdır. Zarftaki notu yırtıp böyle mi yazsam? Ne olacak böyle yazarsam? Elimizde kalan tek gösterişli araç: Bildiri. Ölümü göze alamayanların en ileri aşamadaki yiğitlikleri. Hemen bir bildiri yazalım. Altını imzalayalım. Kaç kere istemeden yiğit olduk böyle. Kaç kere, yoklaya yoklaya karanlıkları elimizle ve görüp ardında ölüm olmadığını. Oranlamada alta düşmüş bildirilerin cenneti.

Ölmeden önce son sigaramı içsem mi artık? Çok istiyorum bir sigara içmeyi. Neden içmeyecekmişim peki? Henüz ölmediğime, canım da çektiğine göre, beni ne alıkoyabilir bir sigara içmekten? Hangi görevim benim? Hangi ödevim? Hangi Atam?..

Çantama saldırıyorum işte. Ezik bir Samsun paketi çıkarıyorum. Evden çıkarken nasıl tıkıştırmışım bunu çantama böyle? Yanına açılmamış bir paket koymayı da unutmamışım... Demek tedbir zehiri fazla karışmış kanıma. Belki de bu zehirle savaşmaktan ölemiyorum.

Ölmeye yatarken kendime saate bakmayı, sigara içmeyi, perdeleri açmayı, pencereden bakmayı; yaşarken yapılan bütün bu şeyleri yasaklamış olmam çok gülünç! Hatta Aydın'a telefon edip, "Gebeyim, ama çocuk kocamdan değil!" demeyi. Bunu nerden çıkarıyorum? Aydın'la ne ilişkim var benim? Bilmiyorum. Ama sigara içmeyi istediğim kadar istiyorum ona telefon etmeyi. Ne diyeceğimi bilmiyorum, hayır.

Sigarayı ağzıma koyuyorum. Ama yakmadan önce başka bir şey yapıyorum: Başucumdaki lambanın düğmesine basıyorum. Oda çok duygulu bir biçimde aydınlanıyor. Sigara paketini alırken elime değen... Ölümün eşiğinde dürüst olalım. Elime falan kendiliğinden değmiş değil. Pek güzel çekip çıkarıyorum işte zarfı çantamdan? Açıyorum. Güzel, işlek bir yazıyla yazmışım. Öğrencime aşağılık duygusu verecek denli işlek bir yazıyla. Küçük, dört köşe bir kâğıt: "*Engincişim, bu parayı bildiğin o son araştırma kitabımdan aldım. Bana gerekli değil. Senin odanın biriken kira borçlarını ödeyebilirsin. İnsan olmanın bazı küçük anları vardır. Son kez onu kaçırmak istemedim. Sevgiler.*"

Böyle yazmışım işte. Kelimesi kelimesine böyle. Tiksindirdi beni bu satırlar. Oysa yazarken hiç tiksindirici değildi. Tam tersine. Soylu bir iş yaptığım kanısındaydım. Şimdi bu sözlerde üstelik bir çıkarcılık kokusu da seziyorum. Ne kokusu? Tam bir çıkarcılık. "*İnsan olmanın bazı küçük anları vardır. Onu kaçırmak istemedim.*" Aman ne iyi! "*Engincişim*"bunu okuyacak. "Ne büyük kadın!" diyecek. "Ne insan kadın!" Parayı kendisi kullanmayacak

üstelik. Götürüp doğruca Parti'nin Gençlik Kolu'na yatıracak. Bundan kıvanç duyacağımı bilecek. Partimiz daha da güçlenecek. Elele tutuşup miting alanlarına koşacağız. Yanında durmamdan övünç duyacak. Yanında olduğum için övünç duyacağım. Bu değil miydi beklediğim? Böyle yücelmeyi beklerken matbaa karası eli, bileğimi büktü. Öfkeli bir homurtu işittim. Zarfı eline vermeden oldu bu. Zarfı vermeye fırsat kalmadan. Matbaanın ortasında. Beni içerde görür görmez nerdeyse üstüme çullandı. Neden acaba? Üstelik bu soruyu da şimdi, ilk soruyorum kendi kendime.

Bana neden öyle davrandığını matbaadan çıktığımdan buyana hiç düşünmemiştim. Bunu düşüneceğime mezar taşlarına, sinema afişlerine, jandarmaların önüme fırlattıkları leylak dalına bakıp durdum. *Şencan* Apartmanı'nın adı niye Şencan diye kafamı yordum. Böyle yapacağıma, "*Engінciğim*"in öyle birdenbire neden kükrediğini düşünseydim ya. *Ciğim*! İyi ki zarfı vermeye fırsat olmadı. "*Ciğim*"lerin ve "*sevgiler*"in üstüne öyle öfkeli bir tepkiyle karşılaşmak, durumu büsbütün içinden çıkılmaz kılardı yoksa. Çocuk, "*ciğim*"li mektubumu bilmiyor. Zarfın içinde ne olduğunu da bilmiyor. Neden büktü kolumu öyleyse? Daha akşamüstü uslu uslu, anlayışlı anlayışlı ayrılmışken yanımdan, o son, olağanüstü sandığı davranışımla gözlerinde büsbütün yücelmişken ben, neydi "*ciğim*"i böyle?.. Hayır işte, buna uygun bir karşılık bulamıyorum şimdi. Bulamıyor muyum, yoksa bunu kendime bile açıklamanın yorgunluğundan mı kaçıyorum? Açıklamaya girişmeler bazen çok uzun sürüyor. Yine de hiçbir şey çözümlenmiş, hiçbir şey anlatılmış olmuyor. Bu da insanı bir an önce kesin, somut bir iş yapmaktan, diyelim ölmekten alıkoyuyor hep. "Ölmek de bir iştir işler içinde" der, Ömer'in şair arkadaşı.

Önüme bir anahtar fırlattı: "Gidin, beni odamda bekleyin. Bekleyin ama!" Arkamdan böyle bağırdı sanıyorum. Bir buyruk

verdi, biliyorum. "Git, beni orda bekle!" dedi ya da "Gidin, beni orda bekleyin. Bekleyin ama!" Buna benzer bir şeydi söylediği. Peki ama anahtarı ne yaptım ben? Almış mıydım? Almamışsam, ille alayım diye niye koşmadı ardımdan? Anahtarı almıştım, evet. Uzanıp uysallıkla şaşkınlık arasında almıştım anahtarı. Sonra ne yaptım? Belki de matbaanın girişinde bıraktım. Odasına gitmeyi hiç düşünmediğime göre, anahtarı ya hiç almadım ya da dışarda bir yerde bıraktım. Belki de çıkar çıkmaz bir ağacın dibine atmışımdır. Şimdi en az anımsayabildiğim şey bu.

Karnımda bir çocuk var mı, yok mu; bunu artık nasıl olsa bilemeyeceğim. Ama iyice sönmeden önce hiç değilse Engin'e karşı kendimi haklı çıkarabilirim belki de. Ya da onu haklı bulabilirim. Aynı şeydir bu belki. Fakat daha önce çözmem gereken bir şey var: "*Son kez onu kaçırmak istemedim*" diye yazmışım. Demek, daha notu yazarken ölmeye karar vermiştim. Demek, ölmeye karar verişim onun bu davranışından ötürü değil! Demek, öyle, gurur kırılması falan gibi cıvık bir duygu yüzünden yürümedim ölüme. Birden, sigaram dudaklarımda, çırılçıplak oturduğum koltukta, az önce hesabını gördüğüm omuzlarımı dikiyorum. Kendi gözümde yeniden güzelleşip büyüyorum. Yeniden, bana verilen bütün haklarımı giyiniyorum; bu haklarla yeni haklara uzanıyorum. Türkiye'nin ayrıcalıklı aydın kadını oluyorum yeniden. Ölümümü kendim seçmişim işte. Kendim için de ölüyorum... Devredip soylu nöbetimi...

Yine gülüyorum. Gülmeyi bu denli sık becerebiliyorsam gece bu notu yazmadan önce ölmeye karar vermiş olmam anlaşılmaz bir şey. Hoş, cenazelerin başında da, "Kalan sağlar bizimdir" diye avunurduk hep. Kalan sağlara sevinmek. Her zaman sevinilecek bir şey bulmak... Artık sevinecek bir şey bulmak istemiyorum demek. Geleceğe inanmakla Pollyannacılık arasındaki çizgiyi kesinlikle ayırmak...

Önce pusulayı yırtıyorum. Sonra sigaramı yakıyorum. Öylesine tat alarak çekiyorum ki ilk nefesi, ölüme henüz bir lokmacık bile yaklaşmamış olduğumu seziyorum. Yine de bilinmez ki? Belki de son nefesin tadıdır bu. Saat? Kaç?..

Şimdi kalksam, koyu yeşil perdeleri ardına dek sıyırsam, çıplak gövdemin önüne serilmiş başkenti göreceğim. Acaba günün hangi ışığında? Nereye bakıyor bu Brezilyalı pencere? Kaleye mi? Gençlik Parkı'na mı? Bir uçtan apoletli Çankaya'ya, öte uçtan eski, soylu ve ucuz Etlik'e mi? Cebeci Mezarlığı'na mı yoksa? Yoksa, Nil Bar'a mı? Belki de Roma Hamamı'na.

Hangi otel bu?

İçinde uzun yıllar yaşadığım bir kentin, nerdeyse birlikte büyüyüp, nerdeyse kimliksizliğiyle özdeşleştiğim bir kentin bilmediğim bir noktasına asılmışım duygusu içindeyim. Perdeleri sıyırsam karşıma ne çıkacak? Bilmiyor muyum gerçekten? Yoksa korkuyor muyum? Dışarısıyla ilgimin yenilenmesinden mi korkum?

Gerçekte korkmam gereken şeyler odanın içinde. Burnumun dibinde. Biri kolumdaki saat. Öteki başucumda duran telefon. Aklım saatten çok telefona takılıyor: Nasıl olsa kendimi beğenerek ölmeyeceğim. Neden öyleyse Aydın'ı aramayayım giderayak? Hem insanca da bir şey olurdu bu. En azından kendisini anlamaya çalıştığımı, buna da oldukça büyük bir bölüm ayırdığımı bilirdi...

Besbelli. Bu hâlâ yaşamak için bir savaş. Kendimizi doğrularsam ölümün gereği kalmayacak! Yaşamaya, hayır; yakınmaya devam edilecek. Yeni doğmuş bir çocuk gibi, her gün hiç de yeni olmayan bir şeye şaşılacak. Beklenecek...

Bu, kişinin her şeyle ve kendi kendisiyle uzlaşmasını gerektirir. Demek, kendimizi, her şeyi doğrulayamazsam, o içgüdüsel savunuyla ölüme büsbütün karşı durulacak. Gerilenemeyecek.

Geri Çekilmek İçin Artık Yerimiz Kalmadı...

Yazın sonu gelmiştir. Gazetelerde *karne zayii* ilanları artmıştır. Ama yiyecek içecek dağıtımında bir genişlemenin olacağı, karne usulünün birkaç kentimizde uygulanacağı, yaz içinde yetkililerce bildirilmiştir. Şükrü Saraçoğlu başkanlığındaki yeni hükümet, gıda maddelerine el konma kararının kalktığını, denetim görevinin de belediyeler ve ticaret odaları tarafından yapılacağı kararını almıştır. İşte o yaz ayının bir pazar günü, İstanbul'da Veliefendi'ye, at yarışlarına gidenler, aylardır ortadan kalkan 2,5 kuruşluk susamlı simide *saldırmışlardır*.

Buğday ununa nohut ve bakla unu karıştıran fırınlar cezalandırılmıştır.

"Karaborsada fiyatlar kökünden sarsılmıştır."

Ama çivi yolsuzluğunun dedikoduları sürüp gitmektedir. Otobüs yolsuzluğunun ise artık sözü edilmemektedir.

İstanbul Belediyesi Ticaret Odası'nda yeni yeni komisyonlar kuruldu. Pirinç-Bulgur Komisyonu, Peynir Komisyonu, Şeker-Tuz Komisyonu gibi...

Bardak, çanak, Avrupa sateni ve astarlık kumaş sakladıkları için ihtikâr suçlusu dört Yahudi tutuklanmıştır.

Ya iki Yahudi çocuğunun marifetleri? Onlar da Hava Kurumu'nun yararına rozet dağıtırken kutuya atılan paraları çalıvermişler, suçüstü yakalanmışlardır.

Anlaşılan Yahudiler birden kötü kesilmişlerdi. Bunu da ilk gören Hitler olmuştu zaten!

Bir süredir Anadolumuzun en çok sözü geçen yeri, Aşkale'dir.

Büyükada'daki Tilla Pastanesi, terasını tentelerle örtmüştür. Büyükadalı gençler artık rüzgârlı ve yağmurlu havalarda bile orada dans edebileceklerini bilmektedirler. Tilla'nın masalarındaki porselen fincanlarda güzel kokulu çaylar tütüyor. İnsan, "Çay

bulunmuyor" diyenlere şaşıyor. Fırıncıların una neden nohut ve bakla karıştırdıklarına da. Çünkü Tilla'da has undan yapılmış güzel, küçük rozettalar, paskalya çörekleri, meyveli kekler, çikolatalı pastalar satılıyor. Gençler en çok "nisuvaz"ları seviyorlar. Dış kabuğunun kıtır kıtır edişine ve içinden çıkan o nefis tada bayılıyorlar. Anneler, çocuklarının bunca "nisuvaz"dan, o güzelim meyveli dondurmalar, "kafe glase"lerden sonra neden şişmanlamadıklarına şaşıyorlar. Ya kendileri? Yalnız karınları, kalçaları değil, kolları da yastık tıkıştırılmış gibi oldu. Atlı arabaların arka kısmına anneler, arabacıdan yana sırt veren kısmına ise gençler, çocuklar oturuyorlar. Alman ve Fransız şarkıları, faytoncuların ve gençlerin ağızlarından düşmüyor.

Babalar, Pirinç-Bulgur, Şeker-Tuz, Çivi-Bakır komisyonlarında parmak kaldırıyorlar. Akşamları yazlıktaki evlerine terlemiş dönüyorlar. Ellerindeki paketlerde çekirdek kahve, çikolata, İngiliz kumaşı bulunuyor. Bir kupon *fişer*, bir kupon *ganyer-dormöy*.

Amerika'da Henry Kaiser deniz tezgâhları, savaş gemisi yapmakta bütün rekorları kırıyor. On bin tona yakın bir geminin on beş saat, yirmi beş dakikada denize indirilebildiği günlerdir. Henry Kaiser mi? O aynı zamanda Amerika Çimento Fabrikaları'nın sahibidir. Bir gazetecimiz Amerika gezisinde, Detroit'teki fabrikaların yirmi dört saat sürekli çalışmasıyla her saat başı bir bombardıman uçağı yapıldığına tanık olmuştur.

Almanlar bir haftada yüz seksen bin tonluk otuz müttefik gemisi daha batırmışlardır. Ordularının Kafkasya'da dağ geçitlerini tuttuklarını bildirmektedirler. Sovyetler? Onlar da Kalinin Cephesi'ndeki üç *müstahkem mevkii* tutmuşlardır. Ama Stalingrad önlerinde Almanlar yeni gedikler açmışlardır.

Rommel Ordusu, Afrika'da on iki kilometre ilerlemiştir.

Ülkemizle Almanya arasındaki son ticaret antlaşması gereğince onlar bize, içi mal dolu altmış beş vagondan sonra şimdi de

yüz seksen beş vagonu daha yolcu etmişlerdir. Bu arada Almanlardan on beş lokomotif de satın alınmıştır.

Amerika Başkanı Roosevelt'in özel temsilcisi Wandell Willkie, başkentimize gelmiş ve Dışişleri Bakanımız Numan Menemencioğlu ile görüşmelere başlamıştır.

Kafkas Dağları'na kar erken düşmüştür. Rus Başkumandanlığı'nın buyruğu üzerine Volga Nehri'ndeki bütün gemiler batırılmış ve Stalingrad'ı savunanlar için artık geri kaçma olanağı kalmamıştır. Kentte her ev bir savunma mazgalıdır.

Ekonomik buhranımız karşısında onurlu üretici ve onurlu tüccar gibi, onurlu memura da duyulan gereksinme gün günden artmaktadır. İlk *muhtekir*, Kemah'a sürgün edilmiştir. Çeltik ve pirince devlet kısmen el koymuştur. Üretimin yüzde on, yirmisini hükümete teslim edenler, gerisini serbestçe satabileceklerdir.

İşgal altındaki Fransa'da tarihin bugün ulusal direnme olarak nitelendirdiği hareketi o günkü basınımız *kargaşalık* diye nitelendirmektedir. Alman Kumandanlığı, Fransa'da yeniden yüz on altı kişiyi kurşuna dizdirmiştir. Kurşuna dizilenlerin suçları *anarşi* ve *suikast*'tır.

Aydın, ilk kez Büyükada'daki Tilla'ya gittiği zaman Amerika henüz *Beyaz Kitap*'ı yayımlamamıştı. Ama Amerikalılar çoktan, hükümetlerinin Avrupa'daki savaşa el koyması isteklerini belirtmişlerdi. Aydın, Henry Kaiser'in adını da henüz duymamıştı. Bu ad, onun için daha yıllarca belli bir anlam taşımayacaktır. Babası, Suadiye'de, dededen kalan toprak üstüne bir ev kurmanın düşü içindedir ve yaz aylarında İstanbul'a tatile geldikçe demiri, çimentoyu hesap etmektedir. Amerika o denli uzaktır ki, evini elbet Alman demiri ve çimentosuyla kuracaktır. İstanbul'a, hem oğlunu ilçedeki yaz tatilinden geri getirmek, hem de bu ev işiyle uğraşmak için gelmiştir.

Sevil, yanında amcası ve Alman yengesiyle Fenerbahçe'deki eski köşkten içeri girdiğinde Aydın bir çinko tasın başında dişlerini fırçalamaktadır. Sakalları biraz geç bittiği için bugün ilk tıraşını olmuştur. Babasının verdiği eski tıraş makinesiyle... Aydın'ın gözünde Sevil'in amcası tam bir şövalyedir. Kadınını "kızıl alevler" ortasından çıkarıp atının terkisine attığı gibi, bir gül bahçesine götüren o masallardaki şövalye. Kaptan eniştenin gemisiyle belki de savaşın içinden ilk sıyrılıp çıkan iki kişi işte bu, Sevil'in mimar amcasıyla onun sarı saçlı, iri göğüslü, elleri, ayak bilekleri boğum boğum, ama Aydın'a göre yine de üstünden bir *Batılılık* taşan yengesidir. Aydın, o yaz kaptan eniştenin kitaplığından gizlice *L'Assommoire*'ı okumuştur. Türkçesinden tabii. Ders yılı başlayınca okulun kitaplığından romanın Fransızcasını bulacak ve yakın arkadaşlarına sanki bütün kitabı baştan sona Fransızcasından okumuş da anlamış gibi yapacaktır. Sevil'in yengesini işte o romandaki çamaşırcı kadına benzetiyordu Aydın. Yine de Batılı çamaşırcı kadınların kendi ülkesindeki en soylu hanımefendilerden daha ince olduklarına inanıyordu.

Babası, kaptan enişte, halası, Sevil, Sevil'in amcası ve yengesi. İşte böyle, birlikte olmaktan pek de utanç duyulmayacak, tam tersine belki de övünülecek bir grup, Büyükada'ya, Tilla'ya çay içmeye gittiler. Alman yenge göğsü, kolları açık, çok renkli bir rop içindeydi. Saçlarını kıvırmıştı. Sevil tam bir papatyaydı işte. Beyaz organzeler içinde ve hepsi Almanya'dan getirilmiş: Diz altına uzanan çorapları dahil, üstünde ne varsa hepsi Batı'dan. Ancak bacaklarının biraz fazla kalınlığı ve kırmızılığı bu, diz altına uzanan çoraplara azıcık tozluk görünümü veriyor, organzenin uçuculuğuna aykırı düşüyordu, ama olsun. Türk kızları bugünler soğan kabuğu ile boyanmış amerikanbezi giyiniyorlardı. İnsan, hep aynı bezi benzetmeli renkler içinde görmekten bıkıyordu. Ulusal bayram günleri aynı bezin kireçkaymağına yatırılarak beyazla-

tılmışından dikilen şortlarla törene çıkıyor, jimnastik hareketleri yapıyorlardı. Bu şortların tulum mu, gecelik entarisi mi, yoksa *Hilaliahmer* üniforması mı olduğunu ayırdetmek olanaksızdı. O zaman Sevil'in görünüşü kuşkusuz iç açan bir görünüştü. Yanında olmaktan gurur duyulacak bir görünüş. Üstelik Tilla'da mimar amca, karısıyla hep Almanca konuşuyordu. Başlar bu uygar gruba beğeniyle dönüyor, hatta onlara gülümsüyordu çevredekiler.

Tilla'da çay, mimar amcanın kaptan enişteye bir teşekkür borcuydu. Kaptan enişte ise Aydın'ın gözünde hiç bu denli büyümemiştir: O gün Alman yengeyle de, mimar amcayla da –olsun, epey el kol işaretleri karışsa da işin içine– biraz Almanca, hatta Fransızca konuşmayı beceriyordu. Aydın, okulunun dışında ilk kez, o güne dek öğrendiği Fransızcasını kullanma olanağını buluyordu. Alman yenge, daha önce Belçika'da bir otelde temizlikçilik etmiş olduğundan masaya taşman çayı koklayıp, "Mais, ça sent bon!" demesini, "Allez, dansez mes petits" demesini biliyordu. Aydın, içinden bu tümcelerin gramer kitaplarındaki yerlerini arıyordu. Ama kadının ne demek istediğini anladığına da seviniyor, "Oui, nous allons danser" diyordu. Tek uyumsuzluk babasındaydı. Biraz da halasında. Babası, öyle uygar, o kadar bilgili tanıdığı babası, hele kahverengi beyazlı yazlık pabuçları içinde şimdi gözüne o küçük ilçedeki yerlilerden herhangi biri gibi görünüyordu. Süklüm püklüm bir duruşu vardı. Alman yengenin iri kollarına, göğüslerine bakışı incelikten yoksundu. Her şeye durmadan gülüyor, güldükçe yüzü parlak, yağlı bir kızıllık alıyordu. Mektepte öğrendiği ve çoktan unuttuğu üç beş Almanca sözcüğü yerli yersiz kullanıyor, ikide bir, "bitte, bitte" diyordu. "Bitte"lerden, ya da "danke schön"lerden gayri tek söz bilmiyordu. Hele çikolatalı pastalar yendikten sonra birdenbire geyirivermesi!.. Tilla'nın tenteli terası ansızın zindan oluvermişti. Tıraşta yaraladığı çenesini yeniden o zaman kanattı galiba.

Halası hiç değilse bilmediğine özenmeyecek kadar sağduyu sahibiydi. Sessiz oturuyor, çayını yudumluyor, garsona bir dilim limon getirmesini söylemesi için kaptan kocasının kulağına fısıldıyordu. Yine de dudağına hafif bir ruj sürmekten ve yarım kollu bir giysi içinde olmaktan gayri Batı'yla hiçbir ilişki kuramamış olduğu ortadaydı.

Sevil, artık on altısını sürüyordu. Saçlarının üstüne organze giysisinin yakasını çevreleyen sarı yapma çiçeklerle birörnek ince bir çember kondurmuştu. Çiçeklerin bu giysiden ayrılamaz bir biçimde satıldığı apaçık. Ayrıca, Sevil'i Aydın'ın gözüne biraz da kalabalık gösteriyordu bunlar. Gürültücü bir kızdı hem. Masadakiler gibi çevredekilerin de sürekli kendisiyle ilgilenmelerini istiyor ve bunu sağlıyordu. İlgiler bir an üstünden eksilince surat ediyor, "Uff, sıkıldım işte! Çok sıkıcı bir yer burası!" deyiveriyordu. O zaman Aydın telaşlanıyordu. Galatasaray'ı, Galatasaray'daki arkadaşlarını, derslerini anlatmak, ezberlediği Fransızca birkaç şiirden birkaç dizeyi okumak Sevil'i pek ilgilendirmemişti. Alman yenge ikide bir, Aydın'ın gözünün önüne nedense bir yığın toprak testi getiren bir aksanla, "Elle est charmante, notre Sevil!" diyordu.

Tilla'nın üç kişilik Swing Caz Topluluğu "J'attendrai"yi çalmaya başlayınca Aydın, babasının hoşgörülü keh keh'leri arasında Sevil'i dansa kaldırdı. Okulda oğlan oğlana yaptıkları bu dansı, herkesin gözü önünde ve bir kızla ilk defa yapacaktı. Yüzü terlemişti. Fakat elleri buz kesiyordu. Yine de Sevil'i dansa kaldırırken şakacı bir tavır almayı becerdi: "Vous permettez, Madame?" dedi, sonra çabucak başını salladı: "Ayy, şaşırdım, Mademoiselle" dedi. Herkes gülüştü. O da bu patırtı arasında Sevil'in peşinden pisti boyladı.

Sevil'i anlaması gittikçe güçleşiyordu. Yarım saattir masanın altındaki bacakları çalman müziğe tempo tutup dururken şimdi,

sanki piste lütfen gidiyormuş gibi isteksiz görünüyordu. Piste, organzenin uçuculuğuna aykırı düşen izci adımlarıyla gidiyordu. Yürürken bir kadının sandalyesinin arkasına astığı şalını sıyırdı, yere düşürdü. Üstüne basarak yürüdü, geçti, gitti. Sanki hiçbir şey olmamış gibi... Aydın, şalı kaldırmak ve kadından özür dilemek için piste biraz geç vardı. Sevil, kollarını kaldırıp Aydın'ın kendisini elinden ve belinden tutmasını hazır beklerken, "Çok ayıp bu senin yaptığın. Bir kadın dans pistinde bekletilmez ama!.." diye çıkıştı. Aydın bu yüzden ilk adımını yanlış attı. Ondan sonra da bu yanlışlık sürüp gitti. Ama Sevil aldırmıyordu yanlış atılan adımlara. Bu durum öteki çiftlerden bazılarının kendilerine bakmalarını sağlıyordu. O da ötekilerle birlik gülüyor, işaretleşiyordu. Üstelik böylece kendisinin iyi dans edemediğini de gizlemiş oluyordu. Başkalarıyla kurduğu gizli ve keyifli ilişki sürüp gitti.

Sevil'in birden bu kadar neşeli, böyle hoşgörülü olmasının nedenini hiç düşünmüyordu Aydın. Aklı hep yanlış attığı adımlarındaydı. İkide bir, çevresindekilerin ayaklarına bastıkça, "Affedersiniz" diyordu.

"Çok kötü dans ediyorum, değil mi?"

"Belimi sıkı tutmuyorsun da ondan" dedi Sevil.

Gözü, iki çift ilerde, mavi ütülü pantolon, beyaz gömlek giymiş, ayağında da beyaz iskarpinleri olan parlak saçlı gençteydi. O genç dans ettiği kıza iyice sarılmıştı. İkisi de güneşten yanmışlardı. Aydın, elini Sevil'in beline biraz değdirince, Sevil, "Yahudi kızıdır o" dedi. "Kim?" "Şu işte. Yahudi'dir. Pis kokar onlar." "Rum" dedi Aydın. "Bir Rum kızı o." "Sen nerden biliyorsun sanki Rum olduğunu?" Aydın, sesinde, çok şey biliyor da, çok şey gizliyormuş gibi bir tınıyla, "Ben Rum kızlarını hemen tanırım" dedi. "Nerden tanırmışsın? Nasıl tanırmışsın?" "Tanırım işte. Biz Galatasaraylılar hemen tanırız onları."

Tango bitmişti. "Teşekkür ederim" dedi Aydın. "Oturacak mıyız?" Sevil'in Aydın'a ilgisi birden artmıştı. "Ya tango çalmazlarsa yeniden? Ben başka dans yapamam." Bir vals başladı o sıra. Sevil hemen Aydın'ı elinden çekti. "Ben valsi severim. Çok severim." İster istemez durdukları yerde Sevil'i döndürmeye başladı. Çok ağır dönüyorlardı. Ama olsun. Bu kez nasılsa ilk adım yanlış atılmamıştı. Üstelik de Aydın'a bir güven gelmişti sanki. "Yalancının birisin sen!" dedi Sevil. Aydın güldü sadece. Bu, Sevil'in gözünde onun ilginçliğini artırdı.

Aydın, pek uzun boylu değildi. Ama alnına düşen kumral saçları, bir çizgi gibi duran çekik gözleri, küçük, yuvarlak çenesinin üstündeki ince yara iziyle hiç de sevimsiz görünmüyordu. Üstelik Galatasaraylı'ydı. Hareketleri inceydi. Bakalım o mavi pantolonlu genç, Aydın kadar Fransızca biliyor muydu? "Şunlar yanımızdan geçerken Fransızca bir şeyler söylesene bana!" "Niçin? Hem ne söyleyeyim?""Bir şeyler söyle işte. Bakalım anlayacaklar mı?.." "Ne söyleyeceğimi bilmiyorum ki..." "Amaan sen de, geliyorlar, hadi! Söyle bir şey. Seni seviyorum, de işte. Laf olsun diye."

Parlak saçlı gençle dans ettiği kız yanlarına gelmişlerdi. Sevil hemen gözlerini yumdu. Bekledi ve Aydın bir çırpıda, "Je vous aime" dedi. Sevil hemen Aydın'ı itti. Ondan ayrıldı. Burnunu kıvırdı. Parlak saçlı gence doğru bir omuz silkti: "Ama ben seni sevmiyorum, ne yapalım" dedi; organze giysisinin eteğini hoplatarak masalarına döndü.

Masada çaylar içilmiş, pastalar bitirilmişti. Aydın'ın halası peçetesiyle usulca dudaklarını siliyordu. Kaptan enişte Atılay denizaltımızın Çanakkale Boğazı'nda dalış talimi yaparken nasıl battığını, kırka yakın mürettebatın kurtulmayı beklerken neler yaşamış olduklarını anlatıyordu. Anlattıklarını arada bir Almanca'ya çevirmeye çalışsa da, bu uzun, ayrıntılı bilgiden Alman yenge sıkılmışa benziyordu. Sevil'in mimar amcası, "Kırk

denizcimizi kaybetmişiz. Evet, çok acı. Ama dua edelim ki savaşta değiliz" diye konuyu kapattı. Aydın'ın babası ortaya bir teklif attı: "Haftaya yeni açılan İnönü Gezisi'ni görmeye gidelim. Yine böylece, hep birlikte" dedi. "Oturur birer gazoz içeriz. Benim davetlimsiniz. Hepiniz, böylece... Sonra da, eh yolcu yolunda gerek." Güldü, güldü. Yüzü kızardı yine gülerken. Aydın yine terledi: Gazoz ısmarlamayı da davet sayıyor bu, babam...

Sevil'in pisti öyle bırakıp gidişinden ötürü zaten bozulmuştu. Herkesin kendisine baktığını sanmıştı. Az önce kendine duyduğu güven yitmişti. Bir an önce okulda olmak istiyordu. Babasının bir an önce ilçeye, işine dönmesini istiyordu ve bu hafta ne yapıp yapıp Beyoğlu'nda bir Rum kızıyla tanışmayı düşünüyordu.

Caz birden coştu. Tilla'da bulunan herkes bir ağızdan, "Tout va très bien, Madame la Marquise" şarkısını söylemeye başladı.

Ocak ayının bir pazar günü, hava baharı aratmayacak derecede güzeldir. *Ulus* gazetesi, bu güzel günde "caddeleri ve parkları dolduran güler yüzlü halk"ın fotoğrafını basmıştır. Sevil'in Alman yengesi de ülkesinden gelirken getirdiği buzdolabında kremalı pasta ile bir şişe şampanya soğutmaktadır. Bugün mimar kocayla evliliklerinin üçüncü yılını kutlayacaklar. Tilla'daki danslı günle İnönü Gezisi'ndeki gazozlu gün üstünden birkaç ay geçmiştir.

Mimar amca, Ankara'da açılacak olan Alman Şehir Mimarisi Sergisi'nin hazırlıklarına girişmiştir. Sık sık başkente gidip gelmekte, orada önemli kişilerle tanışmakta... Bu tanışıklıklar mimar amcaya yeni yeni üyelikler, yeni yeni bilirkişilikler, komisyon başkanlıkları sağlamaktadır. başkentteki yöneticiler, bilirkişi ve uzmana duydukları susuzluğu, Avrupa savaşından yakayı kurtarıp yurda dönen okumuşlarla gidermeye çalışmaktadırlar.

Sevil, mimar amcanın evden birkaç günlük ıraklıklarının bitiminde kurulan sofraların, çalınan piyanoların, oynanan kadrillerin güzelliğinden edindiği övünülesi izlenimleri okuluna, arkadaşlarına taşımaktadır. Mimar amcayla Alman yengenin Teşvikiye'deki apartmanları Sevil için artık neredeyse alevler ortasında gerçek bir gül bahçesidir. Akaretler'deki eski ahşap evin siyah demir parmaklıklı, taşlıklı, taşlığında bir yasemin dalı olan alt katı; katın arkasında yanan tuğla fırınının, un, is kokusu içinde Sevil'in Avrupalı giysileri tedirgindir. Daha sık arayamazlar mı sanki kendilerini mimar amcalar? Daha çok paylaşılamaz mı doğum günlü, yılbaşılı, paskalyalı, evlenme yıldönümlü akşamlar? İsa daha sık doğamaz mıydı sanki? On çocukları olamaz mı mimar amcayla Alman yengenin? Yengenin gebeliği en çok Sevil'i mutlu kıldı. Bunu kimseler bilemez! Çocuk doğacak.

Onun da doğum günleri olacak. Evdeki fırından sıcak çörekler çıkacak ve dolaplardan kuruyemişler, meyveler, dondurmalar, mumlar, renkli mumlar... Renkli akşamların birkaçına yılda biri daha eklenecek. Yengesiyle Almancasını da ilerletiyordu. Oraya gelen konuklarla...

O evlenme yıldönümünde, tam da yengesinin gramofona bir Viyana valsi koyduğu sırada ve henüz öteki konuklar beklenirken babası, mimar amcayı tatsız konuşmalarla sıkıyordu: "Varlık Vergisi'ni zamanında ödemeyenlerin başına neler gelecek biliyor musun? Doğru Aşkale'ye!.. Hıh... Mükellefler tarafından hesap defterlerine zarar olarak geçirilen varlıkların hesabı sorulacak... Bununla ilgili kanun layihası Maliye Vekilliği tarafından Yüce Meclis'e sevk edildi bile..." diyordu. Amca, abisinin omzuna vuruyor, "Sana ne?" diyordu, eline bir aperitif kadehi tutuşturuyordu. Ama babası, rakıdan başka bir şey içmeyi bilmiyordu ki... Sevil, babasının yüzünü her geçen gün biraz daha çirkinleşmiş buluyordu. Annesinin kolundaki iki altın bileziği sevmiyordu. Şık günlere giderken giydiği dantelli kombinezonun dantelini elbisesinin yakasından göstermesini de. Yengesinin kristal bardakları masaya dizmesinden yararlanıp, annesini bileziklerini çıkarmaya zorluyor...

Okulundaki kızlardan hiçbiri henüz biranın bile tadını bilmezken o, bu gece üçüncü kez kristal bardağını büyüklerle tokuşturacak. Yengesi de, amcası da şarabın çocuklara kan yaptığını, gelişmeyi sağladığını söylüyorlardı. Neyse ki babası, Alman yengenin her söylediğini saygıyla karşılamasını bilecek kadar uygarlaşma ülküsü taşıyordu. Yine de kim daha yüceltecek bu ülkeyi? Babası mı? Yoksa o uzun, kara çoraplı Nihal mi? Gülerken bile eliyle ağzını kapatan Nihal? Çok ender düşünüyordu bunu. Ama düşünüyordu. Okulun çaylı toplantılarında Sevil, hep önde geliyordu. Müsamerelerde, törenlerde oyunculuk yeteneği

gelişiyordu. Ayy!.. Annesi gibi bulaşıkçıbaşı olacak değil ya?.. Toz alır hep. Durmadan halıları silkeler. Durmadan soğan kavurur ve taşlı avluya çamaşır asar. "Bil bakalım Gary Cooper kim?" diye sorar Sevil. Annesi, "Şu iskeledeki saraylıya taktığınız ad mı?" diye sorar. Sevil hem gülmekten kırılır, hem kendi gözünde kendisi büyür. "Bil bakalım Barbara Stanwyck kim?" Durur annesi. Omuz silker. "*Cihan Hakimi*'nde oynayan artist, akıllı!.." Annesi, "Nerden biliyormuşsun sen?" demeye görsün; Sevil hemen bir omzunu kırar, burnunu kaldırır, sana anlatmak boş, der gibilerden yürür çıkar sokağa. Ardında biraz ürkek, biraz saygılı, biraz da hüzünlü bir kadın bıraktığını bilir. Annesinin kendisine duyduğu saygıyı büyütmek için sanki ya da onun okumamışlığından pişmanlık duygusunu pekiştirmek için, tam da kadının, "Öff, artık çekilmez oldun!" diyeceği bir sırada kemanını alır eline, kollarını gerer, başını yukarı kaldırır, gözlerini kapar ve "Berjöret"yi çalmaya başlar.

"Yenge, annem hiç dinlemez kemanımı. Çok mu kötü çalıyorum yoksa?"

Alman yenge, bir vazoya bir gül koydu. Getirip sofranın ortasına yerleştirdi. Tabakların çiçek desenleriyle aynı renkte, turuncu bir gül. Mumlar da turuncu turuncu yanmaya başlamıştı. Yengesi yeni yeni öğrenmeye başladığı Türkçesiyle, "Ooooğ, ne münasebet libişim! Çok güzel..." dedi. Sevil yine bir omzunu kırıp annesinin önünden geçti inadına. Yengesinin yanağından öptü, "Danke" dedi. Bir dizini kırdı, reverans yaptı. Amcayla yenge güldüler. Anne gülümsedi. Babası, 2 000'den yukarı numarayı taşıyan kupon sahibi olarak geçen ay *İthalat Birliği*'nden aldığı şu sağlam ve zarif elbise kumaşının serbest piyasada asla bulunamayacağını, kendisinin, kupon sırasının gelmiş olmasından ötürü Sümerbank şubesine müracaatla işte üstündeki bu kostümü yaptırabildiğini anlatıyordu. Sevil'in "danke"sini de, diz

kırışını da ayırdetmiyordu. Derken yine dünyayı idareye kalkıyor, "Ama canım, anlamıyorum neden Japonlar Cenup-Batı Pasifik Karargâhı'na kafa tutuyorlar sanki? Bunlar Bruno'da, sağ kanatta yenildikten sonra iyice ümitsiz durumda değiller mi artık yani, aaa?.." diyordu. Mimar Amca sakin sakin içkisini yudumluyordu: "Kartımı verdin tabii değil mi Sümerbank'taki İskender Bey'e? İyi. Japonlar mı? Aldırma... Hadi bitir martinini yemekten önce. Şimdi neredeyse gelir konuklar da..."

Konuklar? Öyle ya. Ah, acaba o sevimli çocuk, o Demir de gelecek miydi annesi babasıyla? Hani şu, babası doktor olan Demir. Demir'in babası Almanca'yı ne güzel konuşuyor! Su gibi... Demir de Saint-Joseph'te okuyormuş. Aydın, Galatasaraylı ama hem biraz kısa boylu, hem de güzel giyinmesini bilmiyor.

"Amca, benim de kavalyem olacak mı acaba bu gece?"

Çocuklarını genç yaştan toplum hayatına alıştırmak isteyen Avrupa görmüş ana babalar, onları böyle arada bir gece toplantılarına taşırlar. Babası, Sevil'i nereye taşımak istiyordu acaba? "Ben kızımı esaslı surette okutacağım!" dedi, dedi de, şimdi bir de kızıyor kavalye üstüne soru sorduğu için. Hemen sözü değiştiriyor: "Almanlar ne güzel oturtmuşlar *Beyaz Kitap*'a karşı! Şunu okudun, değil mi?"

Öff bu babası! Ne ilgisiz şeylerden söz ediyor.

O, yeni kostümünün cebinden dörde katlanmış bir gazete parçası çıkarıyordu. Ağzı köpürerek bunu kardeşine uzatıyordu. Annesi kar beyaz perdelere bakıyor. Maun eşyalara. Antika lambalara. Gümüşlere.

"Bak işte, senin Almanlar *Beyaz Kitap*'a, gerçeğe aykırı ve harbin asıl müsebbibi Roosevelt'in kötü bir methiyesi diyorlar."

Sevil'in aklında böyle bir tümce kalmıştır. Mimar amcasının bu sözlere katıldığı da. Ama o geceden en etkili izlenimi, bütün babaların, amca ve dayıların, hatta zaman zaman yenge

ve annelerin, teyzelerin Trenton adındaki Amerikan kruvazörünün 1939'da Columbia adındaki Alman yolcu vapurunu İngiliz gemileri yetişinceye dek izleyip izlemediği üstünde bir türlü anlaşamamalarıdır. Konuşma çok uzun sürmüştü çünkü. Tartışma yemekten sonra, tam da Sevil'in piyanodaki yengesine kemanıyla katılacağı ve Demir'in gözüne gireceği bir sırada patlak vermişti. Ne olurdu, ne olurdu sanki o denli çok konuşmasalardı! Sonunda işte, mumların aydınlattığı pasta da şarkısız, törensiz kesilmişti. Demir, bir koltukta uyumuştu.

Keman hocası her zaman, “Şimdi başkentimizde bir orkestra var. Ama ne zaman ki her vilayetimizde bir orkestramız olur, işte o zaman Batı uygarlığına erişiriz” derdi. “Her vilayete bir orkestra. Yani, altmış üç vilayetimize en azından birer orkestra!..”

Kıvırcık, bol saçlı, uzun burunlu, boynuna hep benekli bir eşarp bağlayan, yazları beyaz pantolon giyen ünlü bir kişiydi keman hocası. Herkese ders vermiyordu. Alman yengesiyle dostlukları hatırına Sevil'e ders vermeyi kabul etmiş, Sevil de böylece o sıska matmazelden kurtulmuştu. Babası, bir ücret de ödemiyordu bu keman hocasına. Acaba amcası ödüyor muydu, yoksa salt bir zamanlar Berlin'de başlayan dostlukları uğruna mı?..

“Anlıyorsun değil mi kızım? Her vilayetimize, hatta her köyümüze bir orkestra! İşte o zaman biz Yüce Atamızın...”

Ne zaman Atatürk'ü ansa, ağlardı. Ağladığını göstermek istemez, elleriyle bol, kıvırcık saçlarını sıvazlayarak içini çekerdi. O zaman Sevil, onun ellerine sarılır, “Hocam, hocam, yapmayın! Ben de ağlarım sonra” derdi. Keman hocası, hemen onu bağrına bastırır, artık kendini hıçkırıklarını tutmaya zorlamadan mırıldanırdı: “İşte tek umudumuz sizlersiniz!” Eli, Sevil'in körpe kolunu usul usul okşardı.

Sevil de kendisine asıl güveni ilk böyle öğrendi. Keman hocasını çok iyi anlıyordu. Cebir, geometri, tarih... Sevmiyor bu

dersleri. Keman hocası ince ve haklı. Demir, elinde Madame la Comtesse de Ségure'ün *Masallar*'ı, bir koltukta uyuklamakta. Sevil, birden keman hocasını özledi. Ders günü daha ta çarşambaya. Biraz zayıflasa parmakları daha bir incelir. Keman hocası da belki daha bir beğenir keman tutuşunu.

"Bir Alman gemisi bunun üstüne batırmadı mı kendini? Sorarım size?"

"Almanları böyle savunamazsınız!"

Babasının sorusuna bu gece ilk defa gördüğü, her şeyi, yüzü bile beyaz, çok açık sarı saçlı gençten bir adam böyle karşı duruyordu: "Hitler, insanlığın celladıdır. İşte bu! Amerika Beyaz Kitap'ında yerden göğe kadar haklıdır."

İthalatçı bir bey atılıyordu: "Aman efendim, ne kolay bunu söylemek! Benim elimde resmi vesikalar var. 15 Haziran 1940'ta Ruzvelt, Fransız Başvekil Reyno'ya çektiği telgrafta, Fransa Almanya'ya karşı direnmekte devam ederse Amerikan yardımını beş misli artıracağını bildirmiştir. Bundan haberiniz yok mu sizin?"

Her şeyiyle beyaz adam, "Amerika'nın sulhperverliğini bundan iyi ne gösterebilir?" diye gülüyor. Mimar amca atılıyor: "Karışmak istemem, fakat şunu da unutmamalıyız ki, yine 1940'ta Ruzvelt, Yunanlılara yardım edeceğini bildirmişti. İtalya ile yaptıkları savaşta yani. Yugoslavya'yı savaşa girmeye zorlamak içinse, oraya Albay Donovan'ı göndermedi mi? 1941'de mihver devletlerine karşı dayanmasını Prens Pol'a kim tavsiye etti?"

Babası hemen amcayı destekliyor: "Bir Kanada esir kampından kaçan iki Alman subayını İngilizlere kim teslim etti? Hem de bağlı olarak? Amerika, değil mi?"

İthalatçı Bey, "Alman gemilerini kim tevkif ve müsadere ettirdi? Kim bunların mürettebatını zincire vurup dağ haydutlarıyla aynı yere tıktı?" diye haykırdı.

Demir'in babası susuyordu. Her şeyi beyaz adam gitgide yalnız kalıyordu: "Bunlar oyunun kaidesidir. Amerika sulh istiyor."

"Sulh! O, Almanların Avrupa hâkimi olmasını kıskanıyor. Geçen nisanda Amerika Bahriye Nazırı'nın beyanatını hatırlayın: Alman harp gemilerinin bulundukları yeri haber vermek için bir Amerikan devriye servisi kurulmuştur, demişti. Ve bu servis kurulmuştur. Bu mudur sulhperverlik? Dün gibi hatırlarım. 14 Haziran'da da Ruzvelt, mihver devletlerinin Amerika'daki alacaklarını bloke etmiştir, yaa..."

Mimar amca gülümseyerek Demir'in babasına dönüyor: "Sen hiç konuşmuyorsun, Doktor?" diyor. Demir'in doktor babası yorgun görünüyor. Kadehinde buğulanan şampanyadan bir yudum alıyor ve "İşin içinde Ruslar olmasaydı karar vermek zorlaşırdı" diyor.

Tepeden tırnağa beyaz adam kimdi acaba? Sevil'in belleğinde bir ad kalmamıştır. Ama onun, üstü kırmızı şekerden güllerle süslü kremalı pastayı iştahla yediğini anımsıyor. Beyaz adam, kolalı bir peçeteye ağzını siliyor ve taşbebeklerin cam gözlerini andıran parlak mavi gözleriyle açık açık bakıyor çevresine: "Ruslar, evet. Fakat Stalingrad'daki Almanların büyük bir kısmının yok edildiğini, Alman askerlerinin artık belki de son süratle çekilmek mecburiyetinde kalacaklarını da unutmayalım. Kimbilir, belki de artık yeni bir politika izlememiz gerekecek... Yeni bir tarafsızlık." Demir'in babasının can sıkıntısıyla başını çevirdiğini görüyor. Gülerek mimar amcaya, "Karınızın yemekleri gerçekten nefisti. Kremalı pasta da..." diyor. Sonra, "Hazır oradan evlenmişken, neden Hitler'in yanında kalmadınız şaşıyorum size!" diye ekliyor. Amcası da gülüyor: "Hitler'in daha iyi aşçıları var" diye karşılık veriyor. O, en gergin durumların içine kahkaha saçmasını bilen amcası. Hemen uzanıyor ardından işte; karısının al al yanaklarından öpüyor. Alman yenge, konuşulanları pek iyi

izleyemiyor. Bu öpüşün bir yıldönümü öpüşü olduğunu sanıyor. Boşalan kadehlere yeniden şampanya koyuyor, "Lili Marlen"i söylemeye başlıyor. İşin tuhafı, o tepeden tırnağa beyaz adam da söylüyor şarkıyı Alman yengeyle birlikte. Ah, şimdi Demir, Comtesse de Ségure'ü okurken uyuyakalmasaydı, belki de bu kavgada kimin haklı, kimin haksız olduğunu birlikte çözebilirlerdi. Ama bakalım gerçek bir kavga mıydı bu? Babası neden birden suspus olmuştu öyle? O *Beyaz Kitap*'ı ortaya atan babası değil miydi peki? Ya üstündeki? Üstündeki bir İngiliz kumaşı değil miydi? Bu gece ilk kez bir İngiliz kumaşı giymiyor muydu? Hem de Hitler'i savunan mimar amca sayesinde?

Kimi tutmak gerek peki?

Sofradan kalkılınca Alman yengesi Sevil'in eline kemanı verdi. Kendisi de piyanoya geçti. Sevil içinden, "Her köye bir orkestra, her köye bir orkestra!" diye diye kemanın yayına hırsla asıldı. Şu günler bildiği, anladığı tek doğru bu. Acaba keman hocası şimdi nerde? Ne yapıyor? Sevil'i düşünüyor mu? İnanıyor mu gerçekten Sevil'e? Ah, koskocaman yaşında masal okuyup da uyuyakalan bir oğlandan ve bütün bu anlaşılmaz tartışmalarla geceyi karartan büyüklerden ne kadar başkaydı o!..

Ertürk, Bursa Askeri Lisesi'nde sert adımlarla yürümeyi, sert bakmayı ve sert yataklarda yatmayı öğrendi. Saçını her hafta tıraş ettirmeyi, öğrenci üniformasının şapkasını yana eğik değil de, siperliği kaşlarının tam koşutunda giymeyi. Kız adı anmamayı, ağlamamayı, anasına değil de babasına mektup yazması gerektiğini...

Tatillerde ilçeye döndükçe, "Aslan oğlum" diyor büyükler. Sırtını Ertürk'e yaraşır biçimde sıvazlıyorlar: Küt kütleyerek. Kız kardeşlerinin hiçbir şeye hiçbir nedenle gülmelerine izin vermiyor. Babası Emin Efendi'nin Yemen anılarını sabırla dinliyor ve abisi Remzi'nin anasız oğluna sofada yat-kalk talimi yaptırıyor.

Bursa'da cumartesi akşamüstleri iki arkadaşıyla kolkola girip Cumhuriyet Caddesi'nde bir aşağı bir yukarı gidip geliyorlar. Sinemanın resimlerine bakıyorlar. Sonra yüz paralık kabak çekirdeği alıp anıtın altında çekirdeklerini çitliyorlar. Almanya'da on altı ile altmış beş yaş arasındaki bütün erkeklerin on yedi ile kırk beş yaş arasındaki bütün kadınların silah altına alındığını konuşuyorlar ve silaha sarılma sırasının kendilerine de gelmesi için neredeyse gül bahçelerinden çıkmayı diliyorlar. Ama bunu birbirlerine açıklamıyorlar. On altı yaşında birer erkek olmanın sorumluluğunu, gittikleri her yerde sessiz dolaştırıyorlar.

Ertürk, yalnız kaldığı bir cumartesi akşamüstü, caddede dolaşırken kitapçı tezgâhında *Dar Kapı* adlı bir kitap gördü. Cebindeki paraları saydı. Sinemaya girse, kitaba yetmeyecek. Kitaba verse, sinemaya giremeyecek; Tyrone Power'la Betty Grable'ın oynadıkları *Kahramanlar Filosu*'nu göremeyecek. Betty'nin iç gıcıklayıcı bir sesle Türkçe olarak, "Sizinle tanıştığımıza memnun oldum, yüzbaşım" dediğini duyamayacak. Bir sinemanın kapısına

yürüyor, resimlere bakıyor, bir kitapçı tezgâhına yanaşıyor. Önünde yapayalnız geçirilecek bir buçuk gün var. Sinemaya girse, iki saat içinde her şey tükenecek. *Kahramanlar Filosu*'nun yüzbaşısı da henüz kendisi olamayacak üstelik. Adını çok esrarengiz bulduğu *Dar Kapı*, ona çocukluğunda dinlediği *Kırk Haramiler* masalını anımsatıyor. Bursa'ya sicim gibi bir yağmur düşüyor. Ertürk nerdeyse ana kucağı özlüyor. Bir masal. Sonunda *Dar Kapı*'yı almaya karar verdi. Ders kitapları dışında ilk kez kendinin olan bir kitabı vardı şimdi. İlk kez kendi kendine almaya karar verdiği bir şey. İstediği kadar okuyabileceği bir kitap.

Liseye döndü. Yağmur devam ediyordu. İçeri girdi. Yatakhaneye kapanmak istedi. Kilitliydi. Aşağı, yemekhaneye indi. Ancak bir yabancı için rahatsız edici olan bulaşık suyu kokusu içinde bir köşeye oturdu. Kitabı okumaya koyuldu. Kim yazmıştı bu kitabı? Nereliydi bunu yazan? André Gide diye bir ad okudu. Ama bu ad ona pek bir şey söylemedi. Okuyor, okuyor; kitaba adını veren esrarengiz dar kapı ne zaman söz konusu olacak, diye sayfaları çabuk çabuk tüketiyordu. Aslında hiç de umduğu gibi bulmuyordu okuduklarını. Hiç kimse, "Açıl susam, açıl!" diye bağırmıyordu. Her şey bir bulanıklık içindeydi. Dar kapı ise bir türlü görünmüyordu.

Bir ara omuzbaşından bir el uzandı. Kitabı Ertürk'ün elinden çekip aldı. Ertürk şaşkın baktı: Nöbetçi subay!

Ondan sonra bitmez tükenmez günler. Bir sürü sert bakışlı yüzler, gözler. Ardı arkası hiç kesilmeyecekmiş gibi gelen sorular, sorular... Milliyetçi bir öğrenci olarak yetiştirilmeye çalışıldığın bu okulda *Dar Kapı*'yı okumakla ahlakdışı hareket ettiğini biliyor musun? Övündüğümüz Türk gençliğine kara bir leke sürdüğünün farkında mısın?

Bursa Askeri Lisesi'nde Ertürk o günler çok ürktü. Çok gözyaşı döktü. Bilmeden vatana nasıl ihanet edilebileceğini öğrendi

sonunda. Bazı geceler, sert yatağında, ilçeye bir vatan haini, daha kötüsü bir ahlak düşkünü olarak dönmektense ölmeyi düşündü. Yemekhanede, yanına kimselerin oturmamasını, hela kapılarına "İbne Ertürk" diye yazılmasını içi yırtıla yırtıla gördü. Disiplin Kurulu'nun kararı geciktikçe gecikti. Bu arada Ertürk, on yedi yaşına bastı. On yedi yaşında, bir yatılı okulda, insanın kendini ne gibi yollarla öldürebileceğini denedi ve askeri bir yatılı okulda asla öldüremeyeceğini öğrendi.

Ertürk, bu ilk suçundan ötürü bağışlanınca, bir daha bilmeden suç işlememeyi de öğrendi. "Oku!" diye verdiklerinden gayri hiçbir şey okumamayı, "Düşün!" dedikleri dışında hiçbir şey düşünmemeyi...

Tehlike vaktinde önlenmişti işte.

Bursa Askeri Lisesi'nin en "itaatkâr" bir öğrencisi olarak daha sonraki günler ve yıllarda da büyüklerine sonsuz *gururlar* verdi.

İç Rahatlığı

Hükümetimiz, halka otuz milyon kilo çeşitli tohumluk dağıttığını bildirmiştir. Dar gelirli ve yoksul yurttaşlara da, daha önce verilen ucuz ekmek karnelerini gösterdikleri takdirde, nüfus başına her ay üç yüz gram ucuz şeker verileceğini. Tuz satışı dağıtımını *Ankara İnhisarlar Başmüdürlüğü* üstüne almıştır. Tüccarların tuz naklinde güçlüklerle karşılaştıkları göz önünde tutulmuştur. Seçimler yaklaşmıştır.

Varlık Vergisi'ni hiç ödememiş olanlardan ilk ağızda on bin kişinin Kars-Sivas yol yapımında çalışması için hazırlıkların tamamlandığı, yüz bin kişi için de ayrıca hazırlık yapıldığı bildirilmiştir.

Dündar Öğretmen bunları gecikmeli gelen *Ulus* gazetelerinden öğreniyordu. O kadar çok *Ulus* okumuştu ki artık, kömür alabilmek için yarım teneke gazyağını komşusuna satan Zeynel'i gururla yeni savcıya teslim etmişti.

O günler, Dışişleri Bakanlığı'ndan daha da büyük bir telaş içindeydi. Şubatın ilk günü İngiliz Başvekili Churchill'in Milli Şef tarafından Adana'da kabul buyurulduklarını yine gazeteden öğrenmişti. Okulda haritanın başına geçmiş ve yeni öğrencilerine orada Adana'nın yerini göstermişti. Onlara Adana'nın nüfusunu, yer ölçümünü, denizden yüksekliğini, burada yetişen ürünleri ve buradan denize dökülen nehirleri anlatmıştı. Geceleri odasında *Adana'nın Yolları Taştan* adlı bir okul oyunu yazmaya başlamıştı. 23 Nisan'da çocuklara bunu temsil ettirmeyi kuruyordu. Mahfelde Adana Konferansı üstüne uzun yorumlara girişiyor, "Churchill'in kabul buyurulması" sözünden Milli Şef'in ona pek yüz vermediği, İngilizlere hiç mi hiç ihtiyacımız olmadığı sonucunu çıkarıyordu. Arkamızda "muzaffer Alman" varken, İngilize mi kalmıştık sanki? O İngiliz ki, Kurtuluş Savaşı'ndan önce cennet ülkemizin pay edilmesi planlarını kuruyor, hatta bu planların

yapılmasında önde gidiyordu. Hayır, Churchill (*Ulus* gibi o da bu adı Çürçil diye söylüyordu) Adana'ya gelse de, gelmese de, boş. Bizim onunla kuracak planımız yok.

Mahfelden çıkınca, dar gelirli bir vatandaş olarak, *Emin Efendi ve Şürekâsı* Remzi'nin dükkânına uğruyor; tuzunu, üç yüz gram yerine beş yüz gram şekerini kolunun altına sıkıştırıyor, o hafta başarılı olan öğrencilerine dağıtmak üzere de beş altı kadar renkli halka şekeri alıyor, bunları kısa, bol paçalı pantolonun cebine koyuyordu. Öğrencilerini ileri, ülkücü yetiştirmek için elinden geleni yapmış, merkezden gönderilen buyrukları, Başöğretmen'e yalvara yakara da olsa, bazen iki paket Reji sigarası karşılığında da olsa, harfi harfine uygulamıştır.

İçi rahattır Dündar Öğretmen'in. Modaya uygun dar paçalı bir pantolon yaptırabilse, başkente gitmeyi, yetiştirdiği öğrencilere serptiği tohumların nasıl yavaş yavaş filiz verip yeşermeye başladığını da görebilmeyi dilemektedir.

İçi rahattır Dündar Öğretmen'in. *Büyüklerimizin*, şimdi daha üst sınıflarda ve okullarda olan çocuklarını yanlış yollara saptırmayacaklarından, onları gözü gibi sakınacaklarından emindir. *Ulus* gazetesi yoluyla, bakanlığın yeni eğitim planlarını ilgiyle ve beğeniyle izlemektedir.

İçi rahattır Dündar Öğretmen'in. Ancak, ite kaka Köy Enstitüsü'ne soktuğu ve şimdi ordan mezun olan erkek kardeşinin son aylardaki konuşmaları, tutumu, içine kurt düşürmektedir. Hasanoğlan'a eğitmen çıktığından buyana *büyüklerimizi* beğenmez olmuştur. Onları, İstanbul'daki büyük çivi ve lokomotif yolsuzluğu yapanlarla bir saymakta, ortak görmektedir. Kardeşi yüzünden kendi günaha girmişçesine, bir yemini bozmuşçasına içi ıpıldamaktadır Dündar Öğretmen'in. Yetiştirdiği öğrencilerinin gözünde kendisi nasıl yemez, içmez, uyumaz, helaya gitmez biriyse, *büyüklerimiz* de öyle insanüstü varlıklardır Dündar Öğretmen için. Hem de hepsi. Hiç ayırdedilmeksizin.

Son kez, bir yaz tatilinde kardeşi nihayet yanına geldiğinde neler ummuştu! Oysa kardeşi onu iyice öfkelendirdi. "Nedir Türkiyemiz? Hangi boyadandır? Almancı mı, İngilizci mi? Hangi siyasi politikayı izlemekte? Hangi rejimi gütmekte? Bugün belli bir rotası olmayan ülkelerin kendileri de yoktur!" demesin mi? Tepesi attı artık, "Haltetmişsin!" dedi. "Türk yok ha? Türk ne demek sen biliyor musun? Kanın mı bulandı yoksa senin? Politikamız bellidir. Rejimimiz bellidir. Sulhçüyüz biz. Ağzının altındaki bakla oysa, çıkar. Tamam mı? Biz ne sağız, ne soluz oğlum. Biz ileriyiz! İleri! Ancak kafasında dünden hiçbir şey bulunmayan, ama asıl, asıl bugünün huzurundaki değeri bilmeyen ve yarının müspet hayali içlerine yerleşmemiş milletler, fırtınaya tutulmuş bir kayık gibi bir sola, bir sağa yalpa vururlar. Biz çok şükür o zavallı ülkelerden değiliz." Bu sözleri bir yerlerde okumuştu. Nerde okumuştu acaba? Anımsayamadı. Ama iyi oturtmuştu işte. Ardından da, "Alevler ortasında bir gül bahçesindeyiz biz. Değerini bil!" diye yapıştırınca kardeşi mosmor olmuştu. "Aklın ermiyor. Neyi nasıl değerlendireceğini bilmiyorsun. Yarın, bir hayal, bir düş değildir önce. Yarın, müspet bir şeydir. Üstelik ben bugün hiç de senin gibi huzurlu değilim. Gül bahçesinin dikenleri yürümeme engel oluyor ve çok dikenli bir bahçe bu." Böyle dedi kardeşi. Gelmiyor artık kendisini görmeye. Kimbilir, belki de utanmıştır nankörlüğünden. Değerbilmezliğinden. Dar paçalı bir pantolonu olsa şimdi, ilk fırsatta başkente gidecek. Oradan Hasanoğlan'a. Yine de boş bırakmamalı başını. Çocuktur. Gençtir. O da bir gün doğru yolu bulur. "*Büyüklerimiz ne yaparsa iyidir. Görevini bil. Onu yap. Başka şey sana düşmez. Bu dünyada herkesin bir işi var.*" Böyle yazdı son mektubunda. Karşılık alamadı. Karşılık gelmedikçe kara kara düşündü: Yoksa, kendi yetiştirdikleri de mi bozuldular? İstanbul'larda, başkentlerde, Bursa'larda? Yok canım. Neden bozulsunlar? Büyüklerimizin eğitim planı ortadadır. Ve *Ulus* gazetesinde. Yeniden içi rahatladı Dündar Öğretmen'in.

İçi rahattır artık: Bir Hasanoğlan'la huzurumuz bozulsa ohoo!..

Merkezden son istediği araç ve gereçler gelmemiştir. Böyle uygun görmüştür büyüklerimiz.

Son müsamerede, eskiyen Türk bayrağının yerine yenisini kendi cebinden diktirmiştir. O ay karnesiyle az şeker alabilmiştir. Dersini iyi çalışmış öğrencilerine de pembe beyaz renkli halka şekeri dağıtamamıştır.

Okulun bahçesine bir Atatürk büstü dikme emeli, ödenek geciktikçe suya düşmektedir. Büyüklerimiz şimdi, Avrupa'daki kızgın savaşın alevleri bu güzel yurdu da sarmasın diye uykusuz geceler geçirmekteyken, büst işine vakit ayıramamaktadırlar. (Doğruya doğru, eğriye eğri.)

Beklemek en iyisi.

Dündar Öğretmen beklemeye koyuldu.

Mahfelde altmışaltı oynamakta ve beklemektedir inançla...

Bir gün dar paçalı bir pantolonu da olacak ve başkente gidecek. Artık köye hiç dönmek istemeyen, başkente gittiğinden daha sağlıksız, daha üstbaşsız olan, çünkü daha okumak, ilerlemek isteyen Ali'yi görecek. "Aferin oğlana!" diyor içinden. "Anasına da, emmisine de çekti resti. Kentli olmayı aklına koydu bir kez. Kentli olacak Ali!" Bundan gizli bir gurur duyuyor ve mahfelde politika konuşup, kâğıt oynayarak bekliyor.

İlçede pazar kurulduğu günler Ali'nin anasını görüyor. Kadın oturmakta ise, ona arkasını dönüyor, damalı örtüsünü iyice yüzüne sarıyor. Yanında eşeğiyle yürümekte ise, yolunu değiştiriyor. "Cahilliğinden" diyor Dündar Öğretmen; açık çuvallarda satılan leblebi üzümden birer avuç satın alıyor. Kuru üzümle leblebiyi karıştırıp cebine koyuyor ve içi rahat, posta otobüsünü bekliyor. Postadan çıkan *Ulus* gazetelerini alıyor. Gazetelerde takdir ve taltif edilen idare amirleriyle öğretmenlerin adlarını okuyor ve "Bir gün

bana da, eh ilçede görevini en iyisinden yaptın. Öğrencilerin için, ilçenin uyanması için canından can kattın. Herkesle iyi geçindin. Hiçbir eğrin büğrün görülmedi. Çapkınlığın duyulmadı. Kimsenin karısına, kızına göz koymadın. Bağrına taş bastın. Artık seni şuranın başöğretmenliğine, şuranın maarif müdürlüğüne atıyoruz. Bu da işte takdirnamen" diyecekleri günü bekliyor. Bu günün ergeç geleceğine inanıyor. Takdirname hele, mutlak gelecektir.

İçi rahattır Dündar Öğretmen'in.

Leblebisini yiyerek şosede gezintiye çıkıyor. İlçeye yeni atanan Malmüdürü'nün yetişkin kızına Bay Şakir'i ve karısını görücü çıkarmayı kuruyor. Kendisi gibi ülkücü bir öğretmene Malmüdürü de kızını vermezse, Dündar Öğretmen bu Malmüdürü'nün vatanseverliğinden kuşkuya düşecektir. Ama Malmüdürü vatansever görünüyor. Ulusal bayramlarda evinin penceresine ay-yıldızlı bayrağı astırıyor. Bu yüzden içi rahattır Dündar Öğretmen'in. Şakir Ağa'nın mağazalarının bitişiğindeki kahveye oturuyor, tavla oynuyor. Uzaktan Ali'nin emmisini görüyor. Emmi, ona bakıp bakıp yere tükürüyor. Dündar Öğretmen görmemezliğe geliyor. "Bir gün değerimiz anlaşılır. Çocuğu da kendilerine benzeteceklerdi, o cin gibi çocuğu" diye düşünüyor. Çevresindekilere de söylüyor bunu. Onaylatıyor kendini. "Doğru, değil mi?" diye soruyor. "Doğru, doğru" diyor Macuncu Zühtü.

Dündar Öğretmen akşamüstleri bentlerde küçük memurlarla kuzu çevirmeye ve rakı içmeye gidiyor. Gece ayışığında evine dönünce, "Kırk yılda bir. Bu da bizim hakkımız değil mi? Aziz Atam da içermiş, ne olacak?" diyor kendi kendine.

İçi rahatlıyor.

Yatağına uzanıyor. Hemen de uyuyor.

Masanın üstünde, bir gaz lambası altındaki *Ülkü Ateşi* adlı okul oyunu yarım kalmıştır.

Ali, bayram harçlığıyla ilk kez bir lokantaya gitmeseydi şimdi oteli bırakmış, bir tamir atelyesinde işe başlamış olacaktı. Fakat o lokantaya gittikten sonra, ertesi gün atelyedeki ustaya uğradı. "Kusura bakmayın usta. Ben işe gelemeyeceğim. Aklıma koydum. Ne yapıp yapıp okuyacağım daha. Her şeyi öğreneceğim!" dedi. Usta, elindeki işten başını kaldırmadan kısa bir karşılık verdi: "Oku bakalım, nasıl okuyacaksan."

Ali, ustanın yanından biraz öfkeli, biraz utanarak çıktı. Okumanın değerini ne bilsin bir elektrik tamircisi! Erimiş kurşunlar, alüminyum telleri ve kablolar arasında vaktini öldürüyor. Oysa dün gece lokantada tanıdıkları; ne çok şey biliyor onlar. Ne çok şiir, ne çok roman adı. Bütün şiirleri ezbere okuyorlar. "Bahçesinde ebruli hanımeliler açan" diyorlar. "Çıkıyor kayık, iniyor kayık..." diyorlar. Bir kısmı memur. Bir kısmı işsiz. Memur olanlar, işsiz olanlara şarap ısmarlıyorlar. Ama ister memur olsunlar, ister bir memur olabilecek bilgiye sahipken işsiz gezsinler; ne önemi var? Ömründe hiç rastlamadığı ölçüde yürekliydi bu insanlar. Savaş üstüne, eğitim üstüne, sanat üstüne, ülkemiz ve yöneticilerimiz üstüne çok değişik, çok da haklıya benzer düşünceler söylüyorlardı. Her şeye rahatça dil uzatabiliyorlardı. Ağızlarından bal damlıyor. Her dakika gülünçlü bir söz fırlatıyorlar ortalığa. Kimse kimsenin altında kalmıyor. Biri ötekine küfürler yağdırıyor. Sonra gidip omzunda ağlıyor onun. "Biz böyle mi olacaktık?" diyor.

Posta Caddesi üstündeki lokantaya öyle, bir rastlantı sonucu girivermişti. Gözünü korkutacak derecede zenginlik ya da kendisine bir bayram armağanı olamayacak kadar da aşevi görünümü taşımayan bir yer. Üstelik camın dışından içerisini görebiliyordu. Yarıya çekilmiş kirli tül perdelerin ardından seçtiği yüzler, sık rastlanan yüzlere benzemiyordu. Bu yüzlerde bir

başkalık vardı. Bu insanların giysileri özenli dese değil, özensiz dese değil. Kravatı çözülmüş yakalar, koyu renkli, dirsek yamalı kazaklar, basbayağı eski, ama bir zamanlar iyi dikilmiş olduğu belli ceketler, özenle özensizliği birleştirivermişti sanki. İçeri her girene merhaba deniyordu. Hatta sarılıp öpüşülüyordu. Belki de Ali'yi bu yüreklendirmiştir. Çerçeveleri griye boyanmış, ama bir zamanlar belki de mavi yağlıboya olan kapıyı çekinerek itti. İçeri girdi. Burnunu alışık olmadığı bir koku, gözlerini bir dumanlı hava doldurdu. Ama bunları düşünmesinin olanağı yoktu henüz. Birkaç göz kendisine ummadığı biçimde yabancı baktı. Ummadığı biçimde kuşkulu. Kuşku... Neden peki?

Yine de içerdekiler çok bilgili, çok gün görmüş geçirmiş kişilerdi işte. Ali'nin ne olup olmadığını hemen anladılar. Ne olduğunu biliyordu Ali. Ama ne olabilirdi ki? Onu bilmiyordu. Bu küçücük lokanta başlangıçta ona Halkevi'ne giriş gibi ulaşılmaz, yanma yaklaşılmaz, yaklaşılsa kendisini hemen kapı dışarı edebilirmiş farklılıkta görünmüştü. Ürkekliğinden sıyrılana dek içeri girdiğinden pişmanlık duydu. En göze çarpmaz sandığı bir köşede, üstü beyaz muşambalı bir masaya ilişti. Bir masa. Üstelik muşamba örtülü. Bu yaptığı, hovardaca bir işti doğrusu. Bu bayram armağanı. Cebinde üç lira otuz beş kuruş. Ya yetmeyiverirse sıcak bir kap yemeğe? Bir tas çorbaya?.. Başka masalar beyaz örtülüydü. İyi ki onlardan birine oturmadı. Belki de hiç ödeyemezdi o zaman...

Akşam ilerledikçe lokantanın yükü artıyordu. Saat yediye ulaşıyordu.

Ali, ertesi sabah otelin merdivenlerini süpürürken süpürgeyi yere fırlattı:

"Vay be! Güçlü olan güçsüzü ezecekmiş! Ezilmeyeceğim işte!"

Geceden kalan her şey; bütün şiirler, bütün konuşmalar, bütün davranışlar, lokantanın o dumanlı havası, birasına katılmış, kendisine ısmarlanan o ilk votka, o akıllı şakalar, o abiler, başkentte

gördüğü bu ilk yakınlık, o öfkeler, o gözyaşları birinden ötekine aktarılan; birinden ötekine geçen, hemen geçen kahkahalar, sövmeler hatta, hatta adam yerine konuluşu kendisinin, yanağından öpülüşü toplandı toplandı, Ali'nin kafasında böyle bir tümce oldu.

Molla Kâtip, otelin girişindeki eski tahta masanın ardından fırladı. Camlı ara kapıyı şangırtıyla açıp gözlerini belerterek, "Ne homurdanıyorsun yine? Seni burda zorla tutan yok, deyyus!" dedi.

Ali karşılık vermedi. Kendisini dört yıldır tanımış olan bu adamı, akşam ilk kez rastlaşıp tanıştığı kimselerin davranışlarıyla kıyasladı. Molla Kâtip'e iğrentiyle baktı. Bu, ona yetti. Böyle bir bakış fırlatabilmek. Gerisini umursamadı bile. Süpürgeyi, artık bir süpürge olduğunu unutup, yeniden eline aldı. Merdivenleri toz kaldıra kaldıra süpürmeye başladı.

Molla Kâtip'in namaz zamanı. Aptesini almış. Kolları sıvalı. "Niye durmamış hâlâ bu dürzü namaza?" Dinle artık:

"Ulan o ne süpürüş öyle? Mektep mektep o da bitti. Sanki kaymakam olacak! Bi bok olamadın işte. Olamazsın da. Gönül yok sende adam olmaya. Ye iç, yat kalk. Oh beyim! Sineman, kız peşi kovalaman, lokantan, işretin hiç eksik değil. Ben çatımın altında işretli adam barındırmam. Bunu böyle bil işte! Bizimki can değil mi, alık? Sabahtan gece yarısına şurda kavun küfesi gibi müşteri bekliyorum. Her gelenin ağzının kokusunu çekiyorum. Şu da imanıma aykırı adamdır, demeye hakkım olmuyor. Şu anacaddeye bile kaç kere çıktık sanırsın? Gördüğüm gökyüzü bu kapının üstündeki gökyüzü işte. O da donumun yaması kadar bir şey. Bunu bildin mi sen? Vay beyim! Şuna bak! Keyfi küreği yerinde. Sıra bir merdiven süpürmeye geldi mi, homur da homur... Aah, ah! Şakir'in yerinde ben olacaktım ki!.. Sözümona seni okuttum deyip, ilçeye şişinecek. Şuna da yaranacak, buna da. Okudun da ne oldun? Bulduğun eli yüzü düzgün bi işi bile beğenmez oldun. Meslekse meslek. Kötü müydü şurdaki kaynakçı? (Daha elektrik

tamir atelyesinden haberi yok Molla'nın.) Öyle ya. Irahat burası. Ekmek elden su bilmem ne... Gadrini bilip de ona göre dursa ya durduğu yerde. Durmaz ıhhh... Dedim ya, Şakir'in yerinde olsam, çekerim seni hemen ilçedeki koza, pirinç mağazalarıma. Basarım ümüğüne. Ben okuttum mu, okutmadım mı, deyip eşşek sudan gelene çalıştırırım. Hem ne çalıştırmak ki, bak bi gör... Çüş len, çüş! Üstüme üstüme süpürme, deyyus!"

"Çekil sen de be!"

Bayram üstü Molla Kâtip'in Şakir Ağa'ya yolladığı pazenleri, kaputbezlerini otobüslerin oraya taşıdı. Çuval çuval. Denk denk. Mal kaçırıyorlar keratalar! Bütün fakir fukaranın pamuklu karnelerini ellerinden almışlar. Sergievi'ndeki dokuma satışında da bir adam uydurmuşlar; arşınlatıp arşınlatıp basmaları, kaputbezlerini, nazillileri, tülbentlikleri hadi babam el altından Şakir Ağa'nın mağazasına. Hoş, büyük savaş zenginlerinin yanında bunların yaptığı ne ki? Devede kulak.

"İstanbul'da daha dağıtım komisyonlarında olup bitiyor her iş. Asıl o ithal mallarında. Kalayda, demirde, ayakkabı çivisinde, köselede, kahvede, çengelliiğnede... Asıl vurgun böyle vuruluyor. Ondan sonra da kırk paralık kürdanı kırk bir paraya sattın diye hadi babam garip vatandaş içeri!"

Akşam, lokantadaki öfkeli abilerden biri böyle diyordu. Bunları duydukça Ali'nin yerin dibine geçesi geliyordu. Otobüse taşıdığı malların hesabı hemen oracıkta sorulacak sanıyordu. Karşısına dargın gözlerle Mustafa Kemal Atatürk dikiliyordu. "Bu vatanı meğer kimlere emanet etmişim ben!" diye hayıflanıyordu sanki. Halkevi'ndeki günden sonra Ata için ağlayamamanın utancı içinden silinmişti ama, şimdi böyle yeni bir utanç başlıyordu. Şakir Ağa'ya sorsa, ne diyeceğini biliyor onun: "Keyfimden mi topluyorum ulan kuponları ben? Köylü, kasabalı yakama yapışıyor durmadan: 'Ölülerimizi neyle kefenleyeceğiz, ağa? Kaputbezi bulmadıktan sonra sen bize, cıbıldak mı gideceğiz öte dünyaya

da biz?' Böyle diyorlar. Hani onların karnesi? Kiminde pembe, kiminde yeşil; kiminde "A"lı, kiminde "U"lu olanı var. Bunlarda ne var? Hem bedava toplamıyorum ya kuponları. Alan razı, satan razı. Satan da ne diye satıyor? Ya müdürdür, kıl dokuma giyemez, İngiliz kuponu ister; ya odacı-kapıcıdır, yarım teneke gazyağı allı güllü nazilliden daha elzemdir kendine. Anladın mı şimdi işin dibini, benim eli kalem tutan mankafa oğlum, ha?"

Neyse ne. Yine de Şakir Ağa'nın ve Molla Kâtip'in suç ortağı olmuyor muyum ben acaba? Vatanıma ihanet etmiş olmuyor muyum? Şimdi merdivenleri süpürürken iki el, Ali'nin içini sıkı sıkıveriyordu. Hiç mi sokmasaydı acaba burnunu başkente? İki dönüm toprağı sürer, eker, biçer... Anasının yüzü güler. Oğluna yaslanır. İyi ama, ne konuşacaklar akşamları? Almanlar şunu etmiş, Çörçil bunu demiş, Milli Şef böyle yapmış dese, kim dinleyecek? Şiirlerini kime okuyacak? Kim sahip çıkacak vatana peki? Onca yıl gurbet ellerde niye okumuş, eline bir sanat okulu diplomasını niye almış olacak? Hangi elektrik prizlerini takacak, onaracak köyünün? Yok, asıl vatana ihanet geri dönmeyi düşünmektedir. Ya girmeli helalinden bir atelyeye, ya bir devlet dairesine... Ah, asıl bu olmalı işte! Nasıl? Dündar Öğretmen'in buralara sözü geçmez ki artık. *Leyli meccani* sınavlarına girse tutturabilir mi ki? Nasıl girilir bu sınavlara? Kime gidilir? Nerden başlanır?

Aysel'i düşünüyor. İçinde kıskançlık hayranlıkla çarpışıyor. Kızlığıyla o bile okuyor. Okula gidebilmek için bir gün pencereden kaçmış. Eh, penceresinden kaçmak için insanın bir evi olmalı önce. Kafa tutmak için de birileri gerek. Molla Kâtip'e kafa tutsa eline ne geçecek? Olsa olsa eski Türkçeyi bir türlü yeni alfabeye çeviremeyen eliyle sinek kovalar gibi kovalar başından kendini. Ya da işte, çenesi düşer.

İlhan, lise bitirmelerinde takmış. Babasını, Salim Efendi'yi de on paralık düğme için yine sorguya almışlar. Hem de tam İlhan'ın

bütünleme sınavlarına girdiği sıra. Namık, "Haklı oğlan. Dükkâna mı yetişsin, sınava mı? Takar elbet. Üstelik utancı da var" diyor. Aysel ne yapıyor acaba? Geçen yıldan buyana hiçbir yerde rastlamadı Aysel'e. Okullar açık olsa Kız Lisesi'nin önünden geçiyormuş gibi yapar. Hâlâ iki örgü halindeki saçları, kolunun altında kitaplarıyla herkesinkinden uzun, soluk mantosu içinde görür onu. Aysel, yanındaki arkadaşlarının rahat kahkahalarına gülümsemeyle katılır. Ali'nin daha bir yürekliliği tutarsa ona görünür. Yanından geçer. Selamlaşırlar. Ali, Aysel'in arkadaşlarının alaycı gülüşlerle dönüp dönüp kendisine baktıklarını, Aysel'e takıldıklarını, "Teyzenin oğlu mu?" diye gülüştüklerini seçer. Aysel'in de onlara, "Ne varmış gülecek? O benim memleketlim. Yoksulluk ayıp mı?" diye çıkıştığını varsayar. Kızlar belki de salt çalışkan bir öğrenci olduğu için Aysel'den çekinirler. Onu sayarlar. Aslında Aysel, küçümsendiğini bilir. Babasının ikide bir soruşturma, kovuşturmaya çağrılması, farklı ekmek karnesi nedenleriyle bir küçük esnaf kızı olduğunu unutturması elinde değildir.

Her yaz bir kez ailece Bomonti'ye gidilir. Yanlarında ilçeden gelmiş hısım akrabalar olur. Annesi dolmalar, börekler hazırlar. Limonatalar ve ayranlar... Bunları Bomonti'ye fileler, çantalar, sefertasları içinde İlhan'la birlikte taşırlar. Onlar böyle takım taklavat bir akşamüstü Bomonti'ye taşınırken memur çocuğu arkadaşlarından biri de mutlak görür. Memurlar halbuki, ne yiyip içeceklerse Bomonti'de, bunları garsonlara ısmarlarlar. Beyaz ceketli adamlar koşturur. Aysellerin masasında ise unutulmuş bir tuzluk edinmek için yarım saat beklemek gerekir. Aysel'in babası masa hakkı olmak üzere hısım akrabaya ve çocuklara birer gazoz söyler. Kendisine de belki bir şişe bira. Dans edenleri seyre koyulurlar. İlhan, dans edenlerin birer ahlaksız olduğunu, üstelik de Türklüklerini unuttuklarını yineler.

Ali, bunları Aysel'in bir defa kırık dökük mırıldanmalarından çıkarıyor; İlhan'ın öfkelerini falan...

Gerçek. Gidip İlhan'ı bir yoklamalı. Hatırını sormalı. Bir geçmiş olsun demeli. Ama nasıl? Ne zaman? Molla Kâtip'in gözünden nasıl sıyrılmalı? Kapı önünden hiç ayrılmaz ki bu zehir hafiye. İçerde, tahta masanın ardında hesap, kayıt işleri falan yoksa, bu kez de otelin önüne sandalyesini atar, kasketini çevirir, öyle kargalar gibi tüner durur orda.

'İnsanlık öldü mü be? Gideceğim işte İlhan Abi'yi görmeye. Molla'nın gözü önünde basıp çıkacağım!'

Süpürgeyi küt diye fırlattı kapının ardına. Üstünü başını silkeledi. Omuzlarını dikeltti. "Hem de" dedi içinden, "Salim Efendi'yle bu sefer de Şakir'in uğraştığını, hesaplarını kontrol etsinler diye el altından hükümet adamlarına haberler saldığını, istidalar yolladığını da söyleyeceğim İlhan Abi'ye. Ekmeğini yediğim kapıya nankörlük olacakmış. Olsun. Söyleyim de doğruyu bilsinler..."

Şakir Ağa'nın Salim Efendi'yle oldum olası uğraştığını, ona bir hırka, bir lokmayı çok gördüğünü bilmektedir Ali. Adamı ilçeden kaçırdılar. Şimdi de burda rahat yüzü göstermeyecekler. Salim Efendi, o gün bugündür Şakir'le selamı sabahı kesmiş... Dükkânına da uğratmıyor ya; bunun acısını çıkaracak...

Gürültüyle indi merdivenleri. Molla Kâtip, zaten deminden beri göz ucuyla kendisini kollamakta. İçinden bir şeyler hesapladığını kestirmekte. Şeytan diyor ki, dehle şu asiyi, gitsin!

Ama Ali'yi dehlemek Molla Kâtip'in pek de işine gelmez: Böyle karın tokluğuna her işe, her yere koşturacak adamı nerde bulursun? Keşke işe mişe girmeye hiç kalkmasa.

Ali'nin öyle paldır küldür inişini görünce alttan aldı:

"Hadi, hadi. İşsizlik başına vurdu senin. Gezip tozmaya da alıştın. Alışmış kudurmuştan beterdir. Git, acık dolaş da gel hadi. Tafranı çekmektense..."

Yaz can çekişiyor. Otobüsler şimdi dörtbir yandan tozduman içinde Hergele Meydanı'na yığışmıştır. Alanın en güzel, en civcivli

zamanı. Bazı akşamüstleri Ali burasını Kızılay Parkı'na değişmez. Kızılay Parkı'nda hem kendini hâlâ yabancı duyuyor, hem de biriyle iki çift söz konuşmak olmuyor. Çocukları kum bahçesinde oynatmaya getiren hizmetçiler, dadılar, kapıcılar bile başkentin üst yanından olmuşlardır. Hergele Meydanı'nda şimdi millet otobüslerin başına üşüşür. Torbalar, sepetler, ısınmış peynir kokusu... Börekçiler, peksimetçiler, helvacılar, sucular. Haşhaş yağı. Beklesenler, gelenlerin elinden, ezilip suyu akan üzüm, kayısı sepetlerini, çırpınan hindileri, tavukları alırlar. Yumurta sepetlerinden samanlar dökülür. Biri, "Benim mısır torbası olacaktı bir. Mısır torbası! Mısır torbasını verin!" diye bağırır. Uzun süre çınlar bu ses. "Mısır torbası!" Karşılayıcılar, gelenlere acele bir sarılırlar. Sonra, büyük bir savaş içinde, torbaları, sepetleri aramaya koyulurlar. Evlere bir iki torba, bir iki sepet erzak girmesini beklemenin açgözlü evecenliğiyle şoför muavinlerini, yardımcı oğlanları serseme çeviriler. Yardımcı oğlan, otobüsün tepesinden indirdiği üzüm sepetinden bir salkımı çekip alır, aralayıp asma yapraklarını ve sicimleri. Sonra salkımıyla sokar ağzına. Karşılayıcılar hasetle bakarlar, "Afiyet olsun", "Helal olsun" derler. Başı örtülü bir kadının kucağında, boynuna kanaviçe işlemeli yuvarlak bir önlük bağlanmış çocuk, bu önlüğe beyaz beyaz kusar. Bütün yol boyunca pıhtılaşmış bir süt çıkarmıştır. Annesi artık aldırmaz. başkente gelinmiştir.

Ali şiirlerine bunları koydu mu, yazdıkları bayağılaşıyor. Oysa seyrederlerken hiçbir bayağılık yok. Her şey olduğu gibi oluyor. Karşılayıcıların uzak köylerden kopup gelen erzağa açgözlü saldırışları bile.

Seçimler yaklaşmış, hükümet yeni bir kararnameyle un, irmik, makarna, şehriye, nişasta ve bulgur yapabilmeyi, bunları rahatça satabilmeyi halka serbest bırakmış; yirmi üç vilayete de ekmeklik hububat verilmiş, bu hububatın dar gelirli vatandaşa dağıtıl-

masını buyurmuştur. Yine dar gelirli vatandaş için ucuz ekmek karneleri çıkarmıştır, ama Hergele Meydanı'ndaki otobüslerden indirilen torba ve sepetlere karşı gösterilen büyük saygı ve özen, Ali için yine de şaşılmayacak, anlaşılabilir bir şeydir. O, dar gelirli vatandaşa dağıtılan karnelere sahip olmak hiç de kolay değildir. Ali, akşamki lokantaya gidene değin, "Demek darın da darı var" diye düşünürdü. Şimdi alana uğrayıp ordan yukarı, İlhan Abi'nin yanına çıkmayı kurarken, dar gelirin bir maaş olduğunu anlıyor. Bir maaşın yoksa hükümet kapısından, dar gelirli de değilsin.

Kafası karıştı. Alana çıkmaktan caydı.

Musluklu tenekeden yüzünü yıkayıp saçını ıslattı. O, bir türlü yola gelmez, dik, fırça saçlarını. Bu saçları şöyle kalın, kara bir hortum gibi alnına dökebilmeyi nasıl istiyordu! Yaşıtları hep öyle yapıyorlar. Alnın ortasına yakın, hafif yana doğru kaymış kocaman bir lüle nerdeyse. Yaşıtları... Onlardan da hiçbir yakın arkadaşı yok. Sanat Okulu'ndan tanıdıkları; kendi gibi içine kapanık çocuklar onlar da. Ezikler. Kendilerinden söz etmeyi hiç öğrenememişler. Şimdi herbiri nerelerde kimbilir! Ali'nin yeniden yüreği daraldı. Düşünmekten kaçtı. Islık çalarak tahta merdivenleri indi. O çıkarken, sırtında heybesiyle tombalak bir adam otele giriyordu. Alana ilk otobüsler gelmiş olmalı.

Ali, acele sola saptı. Caddeye çıktı. İlhan Abi'yi görmek biraz da Aysel'i görmek demek.

Yazın son günleri. Başkent akşamüstleri iyice serinlemiş oluyor. Posta Caddesi'ndeki eski, karanlık yapıların kırık camları onarılıyor. Yolun iki yanına dökülmüş terlikçiler, süpürgeciler bağrışıyorlar. Sebzeciler, meyveciler terazilerini şakırdatarak, bazen kefelerden birine beş kiloluk iki kavun oturtarak öteki kefeye turşuluk biber, gök domates dolduruyorlar. Kavunları ağırlık birimi olarak kullanıyorlar. Babalarının elinden tutmuş çocuklar, az ötede, çukurda boyalı şekerler satan şekercilere doğru yayla-

nıp geriliyorlar. Babaları onları yeniden turşuluk döküntü sebze satılan tezgâhlara doğru çekiyorlar. Çocuklar, uzun süren pazarlık ve tartı işlemleri sırasında yeniden şekercilerden yana bir atılım yapıyorlar. Bu gizli savaş, babaların tezgâh başlarındaki işleri bitene dek sürüyor. Babalar, oğlanlarının atılım yaptıkları yönü görmemiş oluyorlar. O zaman oğlan çocuklardan biri ikisi bir ağlama tutturuyor. Babalar, bir ellerinde fileleri, bir ellerinde ağlayan çocuklarıyla soluya soluya Posta Caddesi'nden aşağı iniyorlar. Şekerciler biraz daha uzakta kalıyor. Oğlan çocuklar biraz daha sesli ağlıyorlar. Bir baba, bu anlaşılmaz yaygara karşısında elindeki fileyi çocuğun yüzüne sallıyor, "Bağırma!" diye haykırıyor. Çocuk daha çok bağırınca onun elini bırakıyor ve kafasına bir sumsuk atıyor, "Seni bir daha yanımda daireye getirirsem!.. Hadi bakalım, kal burada yalnız. Kal da tayyareler gelip tepene bomba atsınlar senin!" diyor. Oğlunu geride bırakıp hızlı hızlı yürüyor. Çocuk dizinden aşağı düşmüş çorapları, babanın gömleğinden bozulup genişçe dikilmiş frenk gömleği, yana çarpılmış papyon kravatıyla babasının ardından düşe kalka koşuyor. Birer lastikle yukarı çekilip elden geldiğince kısaltılmış gömlek kolları içindeki ince bileklerini başının üstüne siper ederek koşuyor: "Beyba! Beyba!.."

Ali, çocuğun boyalı şekerleri artık çoktan unutmuş olduğunu düşünüyor. Neden sanki büyükler evlerinde hep turşu kuruyorlar da, çocuklarına bir boyalı şeker alıvermiyorlar?

Vatkalı omuzları, ondüleli saçlarıyla erkek yürüyüşlü kadınlar, kimi kolkola girmiş olarak Posta Caddesi'yle Anafartalar'ın kesiştiği köşeyi dönüyorlar. Kalın ipek çoraplarının altından bile varisleri görünüyor. Adliyenin kadın memurları. Ali, içinden böyle diyerek Salim Efendi'nin beton bir basamakla inilen daracık, karanlık dükkânına giriyor.

İçerisinin alacakaranlığında birkaç top pamuklu, raflara özenle dizilmiş durmaktadır. Yumak, düğme, dikiş yüksüğü, kopça,

çıtçıt kutuları böyle düzenli değil. Bunlar, boyları birbirinden farklı, kıyıları yırtık kutularda. Üstelik bu çeşit malları Salim Efendi güçlükle bulabilmektedir. İlçeden getirdiği pantolon düğmeleriyle mintanların yakasına dikilen mavi renkli cam düğmeler, ceket düğmeleriyle aynı kutuda durmaktadır. Bir müşteri kahverengi dört pantolon düğmesi istemeye gelse, Salim Efendi hemen bütün düğme kutularını daracık, kısa tezgâhın üstüne indirir. Hepsini teker teker karıştırır ve aynı boy, aynı renkten dört düğmeyi bazen güçlükle yanyana getirebilir. Aynı tip mal, ayrı kutuları dolduracak kadar bol değildir. Salim Efendi ilçedeyken köylülerle alışverişte sabırlı olmayı öğrenmiştir. Şimdi kentli müşteri, Salim Efendi'nin karşısında sabırlı olmak zorundadır. Ama İlhan tezcanlıdır. Siyah kopça almaya gelen biri için bütün kutuları eşelemeye üşenir. "Yok siyah kopça" deyivermek daha kolayına gider. Bu yüzden, işte şimdi, Salim Efendi bir haftadır adliyede soruşturmada olduğundan beri, dükkânın zaten pek bol olmayan müşterisi iyice azalmıştır.

Ali içeri girdiğinde İlhan kürsü gibi dar, yüksek bir kasanın ardında oturmaktaydı. Yalnız değildi. Kasanın önünde, biraz yana konmuş bir iskemlede genç bir adam vardı. İriyarı, elleri ve çenesi kocaman, burnunun bir kanadında da kara et beni olan genç bir adam. Dudaklarında hiç eksilmeyen bir gülümseyiş. Kara gözleri dükkânın yarı karanlığında fırdönüyordu.

İlhan, Ali'nin ürkek ürkek içeri girdiğini görünce, onu hiç alışık olmadığı biçimde coşkuyla karşıladı. Ali'ye şurda burda rastladığında başının dikey bir hareketiyle ivedi bir selam verip geçerdi oysa. Şimdi kasanın ardında bir tabureyi devirerek ayağa fırladı. Ali'yi tutup iki yanağından öptü. Bir yandan da elini koparacakmış gibi sıkıyor. İlhan, onu genç adamın yanına sürükleyip, "Bak işte Fethi Abi, köküne kadar Türk oğlu Türk bir delikanlı!" diyor. "Bizim köylülerden. Aslan!" Omzuna vuruyor Ali'nin. Fethi Bey,

o bitmez gülümseyişi sürdürüyor. İskemlesinde öyle, kanlı canlı bir derviş gibi oturuyor.

Ali, İlhan'a, "Geçmiş olsun abi. Duydum ve valla çok üzüldüm" diyor. İlhan da yumruğunu birden kasanın tahtasına indiriyor. Kasanın üstündeki, çocukların 23 Nisan bayramlarında ellerinde taşıdıkları türden kâğıt Türk bayrağı, zaten iğreti durduğu yerden düşüyor. İlhan, acele bayrağı doğrultup eski iğreti yerine takmaya çalışırken, bir yandan da, yanakları al al olmuş, bağırıyor: "Aldırma! Bütün bunların hesabı bir gün sorulacaktır!.." Dönüp Fethi Abisine bakıyor. Fethi Abisinin yüzünde, elbet sorulacaktır, anlamını yakalayıp yatışıyor. İlhan, kasanın ardında yere devirdiği tabureyi alıp Ali'nin altına sürüyor: "Otur... Otur bakalım..." Onu oturtuyor. Sonra da Ali'yi nerdeyse taburenin üstünde unutuyor. Daha önce kimbilir belki kaç kere söylediği şeyleri yine Fethi Abisine bakarak söylüyor: "Hele hele... Vay babam vay... Beylerimiz dükkânımızı da kapayacaklardı nerdeyse. Boru mu? Bir suç bulamadan nasıl kaparlar milletin dükkânını? Görürsün abi, babamı da salıverecekler. Salıvermezlerse adliyelerini başlarına yıkarız. Yıkmaz mıyız?" Genç adamın üstüne eğilmiş, ondan doğrulayıcı bir yanıt bekliyor. Beklediği yanıt gelmekte geciktikçe ağlamaklı oluyor: "Söylesene Fethi Abi? Yıkmaz mıyız bu adamların başına adliyelerini de, mahkemelerini de? Ben niye bekliyorum lise bitirmelerde? Vekilin oğlunu dövdüm de ondan, değil mi? Dövülmez mi o züppe peki? Heleee, hele daha neler yapacağız onlara, değil mi Fethi Abi?"

Genç adam sigara çıkarıyor. Ağır ağır bir yasemin ağızlığa geçiriyor. Hep öyle gülümseyerek ağızlığı dudaklarının arasına yerleştiriyor; dişleriyle ısırıyor ve neden sonra, "Dur. Her şeyin bir zamanı var. Heyecanlanma. Her şey sırayla" diyor.

Uzun bir sessizlik oluyor. Adam dönüp, ağızlığı dişlerinin arasında, bir süre Ali'ye bakıyor. Öyle aralıksız, vazgeçmesiz bakıyor

ki, Ali, taburesinin üstünde usulca bir kımıldamak zorunda kalıyor. Fethi Bey, "Okulunuz ne diyor bu işlere bakayım?" diye soruyor birden. Ali ne karşılık vereceğini bilmiyor. Ne üstüne bu soru acaba? Salim Efendi'nin dükkânı üstüne mi? Adliyemiz üstüne mi? Genç Türkiye üstüne mi?

"Ben okulu bitirdim efendim. Bu yıl bitirdim..."

"Fakat okudunuz orada. Gidişimizi beğeniyorlar mıydı Sanat Okulu'ndakiler?"

"Bilmem ki... Onlar..."

İlhan yumruğunu yeniden kasanın tahtasına vuruyor:

"Ne demek bilmem, ha Ali? Sen bu memleketin çocuğu değil misin?"

Ali gözlerini, uçları kıvrılıp didiklenmiş kunduralarına dikmiştir. Bir İlhan Abi olsa neyse. Fakat bu Fethi Bey çok çekingenlik veriyor. Hiç ağzını açmasa da bakışı, hele o dinmeyen tebessümüyle sanki kendisini durmadan çetin bir sınava çekiyor. İlhan, Ali'yi azarlamaya devam ediyor:

"Bu memlekete sahip çıkmalıyız aslanım. Ahlak bozuldu. Yahudilerle Ermeniler yükü tuttu. Aşkale'ymiş! Aşkale'ye kimler gidiyor aslında? Ha? Türk oğlu Türkler. Yahudilerse Adalarda, Modalarda keyfinde. Baştakiler bütün onlarla ortak. Al gülüm, ver gülüm. Kendi açıklarını örtmek için sözümona Varlık Vergisi koydular. Varlığının vergisini ödemedin diye, yürü bakalım. Ellerinden gelse babamı Aşkale'ye sürer bunlar. Sen babamı tanırsın. Söyle bakalım; babam, Türk oğlu Türk değil mi benim? Bi katışığı var mı? Ama bunların niyeti Türklüğün kökünü kazımak zaten. Valla Fethi Abi, inanmazsın, işte şu sokağın içinde bir garip Memduh Efendi var. Kolonyacı. Kendi imalatı. Enfes limon kolonyası, menekşe, sümbül kolonyaları yapıyor. Vanilyalı kolonya bile... Yok efendim, kolonyasına kaçak ispirto kullanıyormuş da... Adamcağızın dükkânını tam bir hafta

kapatıverdiler. Arkan yok mu gâvur evladısın. Sorarım sana Ali; kahraman Alman milletinin bile eşek eti yediği bir sırada nedir beylerimizin debdebesi? Vekil oğlu dövmüşüm. Niye dövmeyeceğim? Giyip çıkardığı hep İngiliz. Ayakkabısına kadar. Sonra da voleybol topunu benim önüme fırlatıyor ben geçerken... Top oynaması kolay. Savaşsana bakalım sıkıysa!.. Evet, Almanlar eşek eti yiyorlar ama, kahramanca, yiğitçe savaşıyorlar. Irkları önünde bütün dünyaya başeğdirecek onlar, görürsün! Bir millet, millet olduğunu böyle gösterir zaten..."

Fethi Bey, yasemin ağızlığındaki sigarasını söndürüyor. Bu derece bir coşkunluk karşısında hem mutlu, hem tedirgindir:

"İyi dedin İlhan. Ama unutma ki onlar katıksız bir millet. Bizse henüz katıksız bir millet değiliz..."

"Fakat böyle bir millet olacağımız günler yakındır, değil mi abi? Yakındır!.. Bozkurtların peşinde gürül gürül akacağımız?.."

Fethi Bey yeniden Ali'ye bakıyor. Ama bu kez biraz huzursuz bakıyor: "Sizlere güveniyoruz hepimiz..." diyor.

"Ali bizden abi. Konuşabiliriz yanında. Bilmiyorsa da lütfedip öğrensin artık. Türklüğümüzü hiçe sayanlara, şanlı ırkımızın değerini bilmeyenlere aman vermesin o da..." Sonra birden Ali'ye dönüyor: "Gözünü aç, gözünü! Bu memlekete her felaket Moskof'tan gelmiştir. Haberin olsun haa!.." diyor.

Ali ne diyeceğini, ne düşüneceğini şaşırmıştı. Her şeyden ne kadar habersiz olduğunu anlıyordu. Akşam lokantada tanıdığı yüzleri anımsadı yeniden. Onlar da büyüklerimizden yakınıyorlardı. Onlar da onurlu bir ulus olamamaktan söz ediyorlardı. Ama onlarla İlhan'ın yöneticileri beğenmemesi arasında büyük bir ayrılık vardı. Neydi bu ayrılık acaba? Nerden geliyordu? Lokantadakilerin konuşmalarını, duruşlarını, şakalarını, tartışmalarını yüreğinde bir sıcaklıkla düşünüyor Ali. Onlar şiirler okuyorlardı, ondan mı acaba? İlhan'ın şimdi bir yumruk sallayıp, bir haykırıp,

bir ağlayıp, bir nutuk çeker gibi konuşması ise Ali'ye hem biraz ürkeklik, hem de için için bir gülme duygusu veriyordu.

"Yoksa Almanları sevmez misin sen?"

İlhan, gözleri çakmak çakmak olmuş, üstüne eğilmişti:

"Moskofları mı seversin yoksa?"

"Bilmem..."

İlhan, Fethi Abisine dönüyor. Bitkinlikle:

"Hani köylüye güvenecektik? Nasıl güveneceğiz Fethi Abi?"

Fethi Bey hiç boynunu kullanmıyor. Dönmek gerekirse bir yana, bütün gövdesiyle dönüyor. Gülümsemesi ise, sanki birden, beklenmeyen bir anda yok olacak yüzünden. O kalın, dik boynun üstünde salt insana ürküntü veren kara bakışlar kalacak. Ali şaşırıyor. Çünkü beklediği olmuyor. O gülümseme dudaklarda hiç değişmesiz duruyor:

"Hiçbir şeyle ilgilenmiyorsanız neden okudunuz peki? Neden okumak istiyorsunuz?"

"Kızlar bile okuyor."

Ali bu sınavdan terlemiş, sıkılmıştır. Üstelik ne dese İlhan Abisinden sıkı bir azar işiteceğini de biliyor artık.

"Bu da yeni moda işte! Kızlar okuyormuş... Öyle. Bizimki de okuyor. Hakim olacakmış. Vay, vay... Kadının en kutsal görevi, analıktır, analık!.." İlhan böyle diyerek yumruğunu yine Ali'ye doğru sallıyor. Fethi Bey birden ayağa kalkıyor. İşte beklenen olmuştur. Yüzündeki gülümseme yer yarılmış, içine düşmüştür. Dükkânın ıslak beton yeri üstünde rap rap bir gidiyor, bir geliyor Fethi Bey. Gözleri Ali'nin beklediğinden de öte sertleşmiş oluyor. Her şeyi kısa kesmek, kestirmeden sonuçlandırmak emelindedir. İlhan'a buyuruyor:

"Delikanlıya bizim mecmualarımızdan ver. Okusun. Aydınlansın."

İlhan siniyor. Çekingenleşiyor. Kekeliyor:

"Bilmem ki... Verelim mi?.."

"Ver!" diye buyuruyor Fethi Bey'in sesi.

İlhan gidiyor. Dükkânın dar kapısından dışarı bir göz atıyor. Sonra dip köşeye yürüyor. Yerden bir kapak kaldırıp aşağı iniyor. Ali, onun bir kibrit çaktığını işitiyor. İlhan gidince Fethi Bey'le Ali arasında yeni bir sessizlik oluyor. Ali, birkaç kez pantolonunun paçalarını çekiştirip parmaklarını çıtlatıyor. Bir söz söylemesi gerekiyor. Ama ne söylemeli?

"Öğretmen misiniz efendim?"

Genç adam, Ali'ye donuk donuk bakıyor:

"Biraz..."

"Biraz" öğretmen nasıl olunur ki? Yani, öğretmenin birazı nasıl olur?

"Ayrıca yazarım..."

"Ne üstüne? Yani, ne yazıyorsunuz? Affedersiniz, yani tahmin edersiniz, biz ne de olsa Sanat Okulu'nda..."

Beriki kesiyor. İyi de oluyor. Çünkü Ali, sözün sonunu nasıl getireceğini zaten bilmiyor.

O sırada İlhan, elinde bir tomar dergiyle dükkânın altından çıkıyor. Kapağı yine özenle kapatıyor. Soluk soluğadır. Fethi Bey, İlhan'ın elindekini gösteriyor Ali'ye:

"Bunları okuyun. Ne üstüne yazdığımı göreceksiniz. Okuyun. Üstünde düşünün. Sonra yine konuşuruz" diyor.

Ali, otele hava karardıktan epey sonra döndü. Kolunun altında kırmızı-beyaz kapaklı dergiler: Dört sayı *Kızılelma*, üç sayı *Bozkurt*, beş sayı da *Ergenekon*.

Sabaha hazır olsun diye hela tenekelerinin suyunu doldurdu. Sofanın açık pencerelerinden birini kapatırken orada yatan uzun, beyaz donlu biri, "Kapama lan. Sıcak!" diye homurdandı.

Gece rüzgâr çıkar, camı kırarsa cep harçlığından olur. Onun için Ali, uzun donlu adamın arkasını dönüp yeniden horlamaya başlamasından yararlanarak yine de kapatıyor camı. Öylece, üstündekilerle gidiyor, dar bir bölmedeki yer yatağına uzanıyor. *Kızılelma*'lardan birinin sayfalarını çevirirken, eline birkaç kuruş geçer geçmez yine o lokantaya gitmeyi kuruyor. Fethi Bey'in içini bunaltan gülümseyişlerinden, İlhan'ın kasa tahtasında gümbürdeyen yumruk seslerinden kaçıp o lokantadan belleğinde kalan tatlı sohbetlere sığınıyor. Bunlara sığındıkça Aysel uzaklaşıyor. Aysel'e yaklaşmak istedikçe, İlhan'ın sinir damarları gerilmiş genç boynuna tosluyor. Bir punduna getirip Aysel'in hatırını bile soramadı. Acaba Aysel de bu dergilerden okudu mu?

O zaman Ali de okumaya başlıyor. Dergilerin içinde şiirler de oluşuna seviniyor. İlkin şiirleri okuyor zaten. Ama fazla sürdüremeyeceğini anlıyor. Bu şiirlerden tat almıyor. Dün gece lokantada kendini daha bir sarıp sarmalayan şiirler dinlememiş olsaydı, belki şimdi bunları sevebilirdi. Dün geceki abilerin okuduğu şiirler yüreğini ısıtmıştı. Oysa şimdi bunları okumaya çalışırken kim olduklarını bilmediği birtakım adamları öldürmeye gider gibiydi. Niçin olduğunu anlayamadığı bir kavgaya kızgın köpükler saçarak gitmek...

Turan neresiydi acaba?

Ya lokantada adı geçen boyalı kuş? Boyalı kuş gerçekten var mıydı?

Denizi hiç görmemişti. Denizi görse. Denizin üstünde bir kayık olsa. Ali kayığa binse. Kayık bir inse, bir çıksa, bir inse, bir çıksa... Kendini böyle bir sallantılı düşe koyverdi.

Salim Efendi'nin dükkânında, kasanın üstünde duran türden küçük kâğıt Türk bayrakları nicedir çoğalmıştı.

VI

Saat 08.03

Oda perdelerinin koyu yeşil olduğunu ayırdediyorum. Acaba oda karanlık da ondan mı koyu görünüyor? Bir ara, arkalarına güneş vurmuş gibiydi. Şimdi hiçbir ışık, dışarda zamanın ne olduğunu söylemiyor. Bana hiçbir ipucu vermiyor. Koyu yeşil perdeleri açsam mı, açmasam mı?

Yatakta değilim. Bir koltuktayım. Perdeleri açsam mı? İşte hep aynı koltukta, üstüne gerçek anlamını yüklemeden bu soruyu soruyorum. Çünkü perdeleri açmak için ne istekliyim, ne de isteksiz.

Her şey kendiliğinden oluyor. Bilinmez. Az sonra bu perdeleri açabilirim de. Sonra da, neden açtım, diye düşünebilirim.

Suyu en kurak güne saklamış, ağzına kadar dolu bir havuzdum sanki. O, artık en kurak gün, artık nerdeyse bütün köklerin kuruyuvereceğini sandığım gün, havuzumun tıpasını açtım. "Gürül gürül akacağım. Her şeyleri sulayacağım. Sonra kendim kuruyacağım, kuruyacağım..." Böyle bir düşünceye kapıldım mı ger-

çekten? Sanmıyorum. Kendimi bu kadar da önemsemiş olamam. Ağzına dek dolu bir havuz oluşumu nerden çıkarıyorum? Belki de ölüm geldi, kapıya dayandı. Kişi böyle parlak imgeleri olsa olsa ancak ölümün eşiğinde yakalar. Böyle, romanlara özgü tanımları en acınası durumlarında yakıştırır kendine. Herhalde yine aynı korkudan: Önemsiz bir toz parçası gibi üflenip gitmekten. Ama ben bu duyguyu daha önce yaşamış olmalıyım. Son haftalarda. Son haftalar boyunca hemen bütün boş saatlerim genç öğrencimle dolu. Sanki dünyanın sonu gelmiş de, sanki iki dakika sonra tümümüz küller altında kalacakmışız da... İşte bu yüzden bütün sevecenliğimi, bütün sıcaklığımı, hoşgörümü engelsiz boşaltıveriyordum. Bir yatağa yeniden girmeden, daha önce yapılmış olanı aşarak, daha önce yapılmış olan her şeyi başkalarına bırakarak, birlikte olunan zamanın her saniyesini yoğunlaşabilecek denli yoğunlaşmış bir özle doldurarak... Hemen nerdeyse sonu gelecek bir dünyanın seyri içinde...

Hatıralarımı ve Hislerimi Yazdığım Defterdir

Başlangıç

Galatasaray'ın orta kısmını pekiyi ile bitirdim. Fakat babam Ankara'ya tayin olduğundan, annem de artık bensiz yaşayamayacağını söylediğinden, hepimiz başkente toplandık. Nurten de zaten ilkokulu bitirmiş bulunuyordu. İsmet İnönü Caddesi üstünde yeni bir apartmanda oturuyoruz. İçinde hem elektriği, hem suyu var. Tabii ailemle birlikte olduğum için çok memnunum. En çok Fransızcam yarım kaldı diye üzülüyorum. Fakat onu da ihmal etmiyorum. Madame Irène'den hususi ders alıyorum. İstanbul'da en çok arkadaşım Metin'i özlüyorum. O liseyi Galatasaray'da bitirecek. Ne mutlu ona! Birbirimizle Fransızca olarak sık sık mektuplaşmaya söz verdik. Şimdiye kadar ben ona iki Fransızca mektup yazdım. İlk yazdığım mektubu Madame Irène'e göstermiştim. Çok yanlışlarımı bulmuştu. Öyle utandım ki... İkinci mektubumu artık daha dikkatli yazdım. Bakalım, daha Metin'den bir cevap gelmedi.

Gazi Lisesi'ndeki arkadaşlarım, tabii Galatasaray'dakiler gibi değil. Sınıfın yarısı köyden, kasabadan gelme. Namık bile bizim sınıfta. İlk yıl çakmış meğer. Namık'a çok kızıyorum. Yapışkan bir hali var. Hemen Milli Şefimiz İnönü'nün oğluna sokulmuş. Erdal da çok nazik olduğu için bir şey diyemiyor. Sınıfımızda bazı vekil ve saylav çocukları da var. Derslerime hızla çalışıyor, yeni hocalarımın gözüne girmeye gayret ediyorum.

Bundan önceki hatıra defterlerimden birini kaybettim. Birinin eline geçmesin de ziyanı yok. Kimbilir o zamanlar ne çocukça şeyler yazmışımdır. Bu defterim yeni çıkan, kapağı anahtarla kilitli defterlerden. Artık bu deftere çekinmeden hatıra ve hislerimi yazabilirim.

1 Sonkânun

Bugün yeni yılın ilk günü. Ders çalıştım ve fizik ödevlerimi bitirdim. Geçen yılların bana kazandırdıklarını bu yıl da bulabilmek temennisiyle bugünümü şen geçirdim.

5 Sonkânun, Pazartesi

Sabahleyin mektebe gittim ve bir toplantı yaptık. Erdal toplantıda benim yanımda oturdu. Biraz konuştuk. Oradan çıkınca fotoğrafçıya gittim ve annemin yılbaşı balosunda çekilen resimlerini ısmarladım. Akşam, annem ve babam, Ferda Hanımlara yemeğe gittiler. Ben ders çalıştım, Nurten'e de ders çalıştırdım. Radyo dinledik. Ajans haberleri müdafaa savaşının Don'da ve Mozdok'ta çetin şekilde devam ettiğini söyledi. Acaba Mozdok neresi? Atlasıma baktım. Bulamadım. Coğrafya hocama sormak istiyorum ama niye bu Rus adıyla alakadar oluyorum diye aklına bir şey gelmesinden çekiniyorum.

7 Sonkânun, Çarşamba

Ulus Sineması'nda *Güliver Cüceler Ülkesinde* filmini gördüm. Çok güzeldi. Sinemada annesiyle birlikte ilkokuldan tanıdığım Aysel de vardı. Babası, onları nasıl sinemaya bırakmış, şaştım. Onlar beni görmediler. Aysel güzelleşmiş. Fakat saçları hâlâ uzun. Böyle giderse Avrupai bir genç kız olamaz. Acaba yine teyzesinin yanında mı okuyor?

12 Sonkânun, Pazartesi

Yılbaşı tatili bitti. Mektep başladı. Yeni yılın bu ilk ders gününde çok çalıştım. Erdal'a yetişmek için daha da çok çalışacağım. Bugün edebiyata çok kalkmak istedim. Fakat hoca kaldırmadı.

21 Sonkânun

Bugün Nail Bey'le bir münakaşa ettik. Bana lisandan sekiz vermiş. Halbuki ben onluk bilmiştim. Gel de bunu Nail Bey'e izah et. Bir de bana, "Daha ne istiyorsun?" demez mi?.. Evet, gerçi Erdal da sekiz almış. Fakat kendi söylediğine göre o, "aller" fiilinin çekiminde iki yanlış yapmış. Ben hiç yanlış yapmamıştım. Namık'ın hali çok komik. Hep bizden kopya çekmeye çalışıyor. Türkçe olsa neyse. Fransızca kopya çekmek kolay değil ki. Bizim ilkokuldan Ali, Erkek Sanat Okulu'nu bitirmiş. İş bulup annesine yardım etmek istiyormuş. Fakat galiba iş bulamamış. Üzüldüm doğrusu.

30 Sonkânun

Dersler kolay. Bu akşam okuldan çıkınca Güner'le Yeni Sinema'ya giderek *Sönmeyen Işık* (Edison'un hayatı) filmini gördük. Fizik hocamız görmemizi tavsiye etmişti. Hakikaten bize çok faydalı, kültür verici bir filmdi. Elektriğin kâşifinin hayatını ibretle seyrettik. Ben de acaba fizikçi mi olsam, diye düşünüyorum. Bir şey keşfetmek de vatana büyük yararlar sağlayabilir. Bunu Güner'e söyledim. Güner de, her şeyin keşfedildiğini, artık keşfedilecek bir şey kalmadığını söyledi. Bilmem ki. Yine ben fikrimde sebat edip, hariciyeci olayım bari.

Akşam evde annemle biraz münakaşa ettik. Beni ne yerine koyuyor bu annem? Erdal'a söyleyecekmişim de, o da babasına söyleyecekmiş de, babamı vali muavinliğine terfi ettireceklermiş. Çok kızdım. Annem de hâlâ, "Ne var bunda? Herkesler öyle yapıyor işte!" deyip duruyor. Bir insan yükselecekse kendi çalışkanlığı sayesinde yükselmeli. Fakat bunu anneme anlatmak kolay değil.

13 Şubat

Bugün lisancı *dictée* yaptırdı. Bir tek yanlışım var. Askerlik dersinde de dışarda talim yaptık. İdman dersi de çok güzel geçti. Voleybol oynadık.

Çoktandır sınıfta kendimi gösteremeyip sessiz sessiz yerimde oturuyordum. Sonunda tarihçi derse kaldırdı. Malazgirt'i anlattım. On aldım. Enver Bey de, "Keşke hepiniz Aydın gibi olsanız" dedi. Yarına geometriden çizilecek şekiller var. Erdal mütalaaya gelmedi.

14 Şubat, Cumartesi

Bugün beni hem sevindirecek, hem de sıkacak iki hadise oldu. Önce Müdür Bey sınıfa gelip Erdal'la benim iftihar kitabına geçeceğimizi söyledi. İkincisi, coğrafyacı bir şeyden ötürü bana kızdı. Ona gidip, kabahatim olmadığını anlatacağım. Sözde marşı, "İmtiyazlı sınıflı kaynaşmış bir kütleyiz" diye ben değiştirmişim. Coğrafyacıya böyle söylemişler. Bunu kimin değiştirdiğini biliyorum, ama neyse...

Öğleden sonra annemle çarşıya çıktık. Bana elbiselik kumaş aldık. Babam da akşam gelirken bana bir dolmakalem almış. Annem kalemi pek beğenmedi. Fakat babam da, "Bu, bulduklarımın en iyisi. Avrupa'da kan gövdeyi götürüyor. Artık iyi kalemler gelmiyor" dedi. Şimdi yeni kalemimle bu satırları yazarken halime şükrediyorum. Fransa'da çocuklar kedi eti yiyorlarmış. Enver Bey'in söylediğine göre, Almanlar zaferden zafere koşuyorlarmış. Radyodan pek geniş bir şey öğrenemedim.

18 Şubat

Nihayet bugün Metin'den bir mektup aldım. Önce çok sevinmiştim ama, sonra baktım iki satırcık bir şey. Acaba onların

dersleri şimdi bizimkinden ağır mı? Metin mektubuna, "Mon Vieux" diye başlamış. Önce beni niye kocamış bir adam yerine koyduğunu anlamadım. Alay ediyor sandım. Sonra Madame Irène'e sordum. Meğer, "Mon Vieux", eski dostlar arasında kullanılan samimi bir tabirmiş. "İhtiyarcığım" falan demek değilmiş. "Benim eski dostum" falan gibi bir şeymiş. Bunun üstüne çok sevindim. Ben burada ne kadar çalışsam nafile. Galatasaray Fransızcası başka oluyor.

Fizikçi derse gelmedi. Biz de dışarda top oynadık. Edebiyatçı beni derse kaldırdı ve çok memnun kalarak benim çalışkan olduğumu söyledi. O sırada Namık, "Bizim de rahat bir evimiz olsa, biz de çalışkan olurduk!" demesin mi? Namık çok değişti. Geçen gün Bahriye Hanım onu yolda sigara içerken görmüş. Namık'ın bu haline çok canım sıkıldı. Üstelik öyle saygısız konuşması üstüne edebiyatçı, onu dersten atmasın mı? İnzibat meclisine vereceğini de söyledi. Mütalaada Hayri Bey'e giderek Namık'ı affetmelerini söyledim. Onun ailevi durumunun bozuk olduğunu anlatmaya çalıştım. Hayri Bey de, "Bu seferlik senin hatırın için affediyorum" dedi.

Kardeşim Nurten'le Park Sineması'nda *Harun Reşid'in Gözdesi* filmini gördük. Çok muhteşemdi. Fakat her şeye rağmen bugün nedense hayatımdan memnun değilim.

21 Şubat

Vilayetin garajında bisikletimi yaptırdım. Garajda bir ustabaşı var. "Babası müdür olan bisikletini bize dayıyor" diye söylendi. Çok aksi bir adam. Canım sıkıldı ama, belli etmedim. Babama da, bir tamirciye götürelim demiştim zaten. Dinlemedi. Neden bilmem, bu son zamanlarda herkes sinirli. Yapılan bisikletime binerek epey gezdim. Uzaktan yine Aysel'i gördüm. Galiba bu sefer o da beni

gördü. Bisikleti, gidonu tutmadan sürebiliyorum. Annemle babam şimdi Ferda Hanımefendilere çaya gittiler. Sabah paltosuz çıkmıştım. C'est pourquoi bugün biraz malade'ım. Boğazım ağrıyor. Fransızca ders aldığım Madame Irène İstanbul'a gitti. C'est pourquoi bu hafta Fransızca derslerimiz aksadı. C'est pourquoi, "bunun için, bundan dolayı" demek. Unutmayayım diye tekrarlıyorum.

Bugün beni Nail Bey çağırdı. İmtihan kâğıtlarını vererek sıraya dizmemi söyledi. Yani, Nail Bey'e asistanhk ediyorum. Hemen kendi imtihan kâğıdıma baktım. Tabii on almışım. Bir de Nail Bey beni inzibat meclisine vereceğini söylemesin mi? Sözde geçen pazar günü bisikletli ve çekik gözlü biri, bir kadına laf atmış. Şaşırdım kaldım. Şaşkınlığımdan ben olmadığımı anladı. Meğer ağzımı arıyormuş. Laf atmak alaturka bir şeydir bir kere. Bir kızla konuşmak istersem, çekinmem ki ben. Ama belki hocalarım bunu da hoş karşılamazlar. Güner, teyzesinin kızıyla Orduevi'ne gitti diye söz konusu oldu.

Galatasaray daha medeni idi. Keşke yine oraya dönsem. Belki gelecek sene...

9 Mart

Bugün İbrahim Bey beni çağırdı ve cebir dersinde böyle dalgın olmamamı söyledi. Demek dalgınlığım belli oluyor. Doğrusu bende bazı değişiklikler var. Ne olduğunu bilemiyorum.

Edebiyat dersinde "Eski Türk Orhon Kitabeleri" bahsini okuduk. Mektep 20 Mart'ta tatil olacakmış ve biz de ikinci karneleri alacakmışız.

15 Mart

Bugün kardeşimin doğum günüydü. Çiftliğe gittik ve babamın uzaktan tanıdığı olan Osman Bey'in delaletiyle Ulu Atamı-

zın evini gezdik. Bira fabrikasına da girdik. Bize tatmak için bira verdiler. Hayatımda ilk içkimi de böylece içmiş oldum. İkram olduğu için annem de ses çıkaramadı artık. (Aslında, bu benim ilk biram değil. Metinlerde bir sefer kaçak içmiştim...)

19 Mart

Yarın tatil diye hocalar bol bol vazife veriyorlar. Bugün mütalaada ikinci karneleri aldık. Askerlikçiye çok kızdım. Yedi vermiş. Çok bozuldum. Zaten, "Dersini iyi öğreniyorsun, ama askerliği sevmiyorsun!" deyip duruyordu. Seveyim sevmeyeyim, mühim olan dersimi bilmek değil mi? Adama bak!..

Tatilde vazifelerimi yapacağım ve bir de *Arsen Lüpen*'leri okuyacağım. Güner'den ödünç aldım. Almanlar galiba gerilemeye başlamışlar.

21 Mart

Artık tatil. Bir hafta dinleneceğiz. Fakat ben boş durmuyorum. Geometri vazifelerimi yapıyorum. Gazi Lisesi'nde çok çalışkan talebe var. Onları geçmek biraz zor oluyor. Bir yandan da Hayri Bey'in tavsiyesi üstüne, *Zavallı Çocuk* romanını okudum. Ama, asıl *Arsen Lüpen*'leri elimden bırakamıyorum. Belki çocukluk ama, bu eserin her tarafı, mevzuu, üslubu ve yazarın buluşları çok hoşuma gidiyor.

22 Mart

Bugün bisikletimize binip arkadaşlarla Çankaya'ya gidecektik. Fakat öyle bir kar var ki. Her taraf bembeyaz. İnsan ister istemez yoksulları düşünüyor. Namık, benim yoksulları hiç düşünmediğimi sanıyordur herhalde.

Tatil ertesi eski elbiselerimizi falan toplayarak savaşta evsiz barksız kalan Avrupalı çocuklara gönderilmek üzere mektebe teslim edeceğiz. Anneme söyledim. Benim Galatasaray'da giydiğim kazağımı ve Galatasaray üniformamı zaten Erbaa kazazedelerine vermiştik.

25 Mart

Yarın tatil bitiyor. Bugün de geri kalan derslerimi tamamladım. Hayri Bey yine uzun saçlara çok kızıyor. Son günler her tıraşsız gelenin saçını kazıtmaya başlamıştı. Ben de bugün berbere giderek saçlarımı kestirdim. Berberden çıkınca, o kabak gibi halimle Aysel ve abisine rastlamayayım mı? Abisi bizim lisede. Ama son sınıfta takmış. Futbol takımında. Mektebin ırkçılarındanmış sözde. Sert bakışları bende bir çekinme duygusu uyandırıyor. Hemen bir hal hatır sorup ayrılmak istedim. Fakat İlhan Abi, "Bize de buyurun. Görüşelim. Konuşalım..." dedi. Aysel, meğer Kız Lisesi'ne gidiyormuş. Şaştım kaldım. Bir taraftan da hoşuma gitti doğrusu. Bravo bu kıza. Akşam evde, Salim Efendi'nin çocuklarına rastladığımı söyledim. Annem de, "Bırak şu köylü çocuklarını!" dedi. Babamsa Salim Efendi'nin bir muhtekir olduğunu söyledi. İnanamadım. Fakat annemle babamın akıllarına bir şey gelir diye çekindim. Sesimi çıkarmadım. Ben, Sevil gibi şımarık bir kız olmadığı için Aysel'i çok takdir ediyorum doğrusu.

Radyodan çok feci şeyler duyuyoruz. Müttefikler Alman şehirlerini bombalayarak taş taş üstünde koymamışlar. Kadın, çocuk, binlerce insan ölmüş yine. Açlık da varmış. Bizim karne ile yediğimiz ekmeklere de arpa unu karıştırılıyormuş. Şimdi artık hiç un kalmadığı, saf arpa unu yiyeceğimiz söyleniyor. Geçen akşam Ferda Hanımefendiler bize oturmaya gelmişlerdi. Annem ona, "Fakat, biz at mıyız ki efendim, arpa yiyeceğiz çoluk çocu-

ğumuzla?" diyecek oldu. Ferda Hanımefendi'nin gözleri sulandı. Zaten Yardımseverler Cemiyeti'nde çalışıyormuş. Bugün bize yarım çuval has un göndermiş.

26 Mart

Mektep başladı. Fakat Erdal bugün gelmedi. İstanbul'a gitmişti. Gezmeden kendini alamamış olacak. Gelince ona böyle takılacağım. İbrahim Bey müzakere etti. Dersten çıkınca Namık yanıma gelip, "Biz mazeretsiz mektebe gelmezsek, kıyamet kopar ama..." dedi. Erdal'ı kastediyor tabii. Erdal zaten Namık'la arkadaşlığı kesti. Namık herhalde bunun kızgınlığından olacak, ikide bir laf atıyor böyle. Geçen yıl arabasından inmezmiş halbuki. "Bak Namık, seni bir defa kurtardım, bir daha kurtaramam!" dedim. "Hadi ordan bacaksız! Sen kim oluyorsun beni kurtaracak, ana kuzusu!.." demesin mi? Dişimi sıktım. Yürüdüm gittim. Efendilik bende kaldı. Serkeşliği bırakıp sıkı çalışsa, o da sınıfın önde gelenlerinden olabilir. Nedense durmadan geriliyor. Şimdi de kendinden büyüklerle sıkı fıkı olmuş. Aysel'in abisiyle çok sıkı görüşüyor.

Boyum daha uzasın diye, yarın holün kapısına tutunup sallanacağım. Bunu her sabah tekrarlayacağım.

Bu gece iyi çalışamadım. İçimde bir sıkıntı var.

30 Mart

Bugün Erdal da mektebe geldi. Hayri Bey saçlı olanları derse kaldırdı ve herbirine birer adet, kendi deyimiyle "aded-i sahih" sıfır verdi. Tarihçi gelmedi. Akşamüstü lisemizin Ticaret Lisesi'yle yaptığı maçı 5-1 kazandık. Maçtan sonra İlhan Abi "Bozkurtlardan Altaylara" diye bir şiir okudu. Kıyamet alkışlandı. Hatta öteki sınıflardan bazı çocuklarla birlikte Namık, koşarak onu omuzla-

rına aldılar. Acaba bir gün evlerine gidip tebrik etsem mi? Fakat nedense kavgacı bir hali var. Çekiniyorum. Ayrıca da şiir okuyuşunu pek sevmedim ben. Çok didaktik. Galiba ben his şiirlerini daha çok seviyorum.

1 Nisan

C'est le jour de poisson d'Avril. Bundan dolayı da je suis très heureux. Bugün Fransızca'dan 37'nci özel dersimi aldım. Biz sınıfta Fransızcacılar çok azız. Herkes nedense Almanca'ya yazılıyor. Madame Irène bana, *Le Petit Chose* adlı bir kitap verdi. Onu okuyorum. Fakat çok zor anlıyorum ve buna çok üzülüyorum. Kitabı okumaya çalışırken ben nedense Cezmi Abi'yi hatırlıyorum. Galatasaray'a ne hayallerle girmiştim. Bakalım Gazi Lisesi'ni ne hayallerle bitireceğim.

Babam, Atamızın çok yakın arkadaşlarından ve büyük bir insan olan Tevfik Rüştü Bey'le tanışmış. Cumartesi gecesi bize yemeğe davet etmiş. Annem, Ferda Hanımefendilerden bazı yemek takımları getirtti. Kardeşim Nurten'le getirdik.

4 Nisan, Cumartesi

Yarın arkadaşlarla bir kır gezintisi yapmayı kararlaştırdık. Bu akşam Tevfik Rüştü Bey bize yemeğe geldi. Çok gururlandım. Çok bilgili bir bey. Hatıralarını çok güzel anlatıyor. Ben de onu büyük bir dikkatle dinliyorum. Fakat, Nurten masada su bardağını devirdiği için annem çok mahcup oldu. Bir de saat ona doğru sarhoş olarak Ziya Bey çıkıp gelmesin mi? Babam da nerde bulur böyle alaturka ayyaşları bilmem. Ben bu gece rakı denen nesneye düşman oldum. Ziya Bey'in yakışıksız halleri yüzünden tabii. Herkes gittikten sonra annemle babam arasında büyük bir kavga oldu.

Şimdiye kadar hiç gizli kapaklı bir şeyim yoktu ve gizlenecek hislerim de yoktu. Fakat mademki bu defter benim sır arkadaşım, ben de gizli hislerimi buraya yazmaktan çekinmeyeceğim. Bunları yazarken ellerim terliyor. Titriyorum. Nerden başlasam bilmem. Beni çok ciddi ve çalışkan bilen ailem, hocalarım, şu satırları okusalar, kimbilir nasıl şaşırırlar ve ben ne hallere düşerim. Aslında ben, bir kızla erkek arasındaki arkadaşlığı çok tabii karşılarım ve buna taraftarım. Fakat bugün üstümde isim koyamadığım veya isim koymaktan kaçındığım bir hal var.

Sabahleyin sekiz buçukta mektepte toplanarak arkadaşlarla Gazi Çiftliği'ne gittik. Hava çok güzeldi. Biz sekiz bisikletliydik. Güner çok neşeliydi. Benim akşamki durumlardan ötürü önce pek keyfim yoktu. Fakat yola koyulduktan sonra her şeyi unutmuştum. Nejat'ın annesi çok güzel bir dolma yapmıştı. Bana annem akşamdan kalan ve Ferda Hanımefendi'nin gönderdiği undan yapılmış börekten vermişti. Çiftlikte biraz gezdikten sonra Söğütözü'ne giderek yemeğimizi orada, çimenlerin üstünde yedik. Sekiz kişi tam üç şişe de bira içmiştik. Biraları Yılmaz getirmişti. Birayı içince beni biraz tutar gibi oldu. Ziya Bey'i gözümün önüne getirerek hakkımın hepsini içmedim. İlerde Kız Lisesi'nden bir grup da, başlarında öğretmenleri olduğu halde bahar bayramı yapmaya gelmişlerdi. Biz, önceleri onlarla hiç ilgilenmiyorduk. Kendi aramızda top, birdirbir oynayarak eğleniyorduk. Fakat Güner, biraz çakırkeyif olmuş, "Böyle yaban ayıları gibi kızlara uzaktan bakmak biz Atatürk çocuklarına yakışmaz. Uygar olmalıyız..." deyip duruyordu. Nejat bir kızı seviyormuş. Onu anlattı. Yılmaz da biraz açık saçık konuşuyor. Evet, ben bu hususlarda geniş ve ileri fikirliyimdir. Fakat her şey terbiye dahilinde olmak şartıyla. Bu konuşmalardan

biraz canım sıkıldığı için, "Çocuklar, ben bisikletimle az dolaşacağım" deyip yanlarından uzaklaştım. Ben yatılıyken daha ne şakalar duydum, böyle. Ama orada çocuklar daha kibar oluyorlar galiba. Bir yandan da içime bir yalnızlık çökmüştü. Neyse, ben daha ağaçların ordan toprak yola çıktım çıkmadım, karşıdan elinde paketlerle Aysel'in geldiğini görmeyeyim mi? O da beni görünce yıldırımla vurulmuşa döndü. Kıpkırmızı kesildi. Üstüne çiçekli basmadan bir rop giymişti. Bilmem neden, çok güzelleşmişti. Kekeleyerek:

"Rabia Öğretmen otobüste paketlerini bırakmış. Beni onları almaya göndermişti de..." falan demeye başladı. İşte o anda içimde bir şeyler oldu. Gizli gizli uyuyan bir yaraya parmak basılmıştı da, o yara birden kanamaya başlamıştı sanki. Ben İstanbul'larda, Galatasaray'larda okumuş bir çocuk olayım da bu hallere düşeyim ha? Aysel gözlerimden her şeyi anlamış olacak ki, hemen kaçıp gitmek istedi. Bense, çoktan bisikletimden inmiş, onu kolundan tutmuştum. Bunu nasıl yapabildim bilmiyorum. Onu çoktan beri sevdiğimi nasıl bilebilirdim. Ben kolunu tutunca Aysel çok utandı. Gitmek istedi. Fakat gidemedi. Anlamamış gibi yaptı:

"Bir şey mi oldu?" dedi.

"Evet. Galiba..." dedim. Usulca güldüm. O da usulca güldü.

"İlkokulda kelebek olduğun günü hatırlıyor musun?" dedim.

"Siz de arı olmuştunuz" dedi.

"Ben yine arıyım işte" dedim. "Erkek bir arı."

"Çok manidar" dedi.

"Evet. Öyle" dedim.

Biz böyle konuşurken o, ürkek ürkek etrafına bakınıyordu:

"Rabia Öğretmen beni merak eder. Gitmeliyim" dedi.

Bütün aklımı kullanıp, "Bir Atatürk kızı olarak hiç yakışmıyor sana bu ürkek haller" dedim. Şaşırıp kaldı.

"Anlayamadım?.." dedi.

"Biz Cumhuriyet çocukları medeni olmalıyız, değil mi ya? Annelerimiz, babalarımız gibi kaçgöç içinde mi yaşayacağız? Bizi Galatasaray'da çok medeni yetiştirirlerdi..." Böyle dedim. Biraz da atıyorum tabii.

"Haklısınız. Ben de sizin gibi düşünüyorum. Fakat öğretmenlerimiz çok serttirler. Böyle şeyleri hoş görmezler."

Nedense içimi birden öfke sardı. Artık bu öğretmenlere de kızmaya başlamıştım doğrusu. Hem, "medeni olun" derler, hem de nefes aldırmazlar.

"Onları da bizim gibi düşünmeye ve hareket etmeye zorlamalıyız. Böyle masumane konuşmak bizim en tabii hakkımız!" diye adeta bağırdım.

Bu öfkeli halim onun da hoşuna gitti galiba:

"Sizin hiçbir şeyden haberiniz yok ama. Size söylemesi kolay geliyor. Okumak için neler çektim. Daha fazlası elimden gelmez. Bir eğri halim görülse, okulumdan olurum sonunda" dedi.

O anda dünyalar benim oldu. Demek ki istediği yolda azimle ilerlemek için her güçlüğe göğüs germişti. Benim seveceğim kız da ancak böyle bir kız olabilirdi!..

"Mücadelemiz bu kadarla kalmamalı" dedim.

"Mücadelemiz mi? Siz niye katıyorsunuz kendinizi? Siz benim gibi değilsiniz. Memur çocuğusunuz siz. Aileniz açık fikirli. Hem, siz erkeksiniz. Siz beni anlayamazsınız. Beni ancak Ali anlar" demesin mi? Beynimden vurulmuşa döndüm.

"Ali de kim oluyormuş? Demek onu bana tercih ediyorsun?" diye adeta sayıklıyordum. Çok üzülmüştüm. Hislerimi anlamış gibi anlattı:

"Ali bizim sınıftaydı. Ama belki unutmuşsunuzdur. Çünkü o, bir köylü çocuğuydu. Köyünden okula hep merkeple gelirdi..."

Ali'yi biliyordum tabii. Fakat o firça saçlı, kaba saba oğlanla neden böyle ilgilendiğini anlayamıyordum doğrusu.

“Ya, demek böyle?” diye neredeyse nefes gibi bir ses çıktı ağzımdan.

“Aramızda bir şey olduğunu sanmayın. Onu burada bir iki kere gördüm. Hem çalışıyor, hem okuyordu. Doğrusu çok takdir ettim” deyince artık dayanamadım, “Ben de yatılıdayken ailemden uzakta neler çektim. Üstelik hep sınıf birincisi, ikincisi oluyorum ve Erdal’ın da en yakın arkadaşıyım!..” diye kükredim.

“Siz hep bizleri küçük görürdünüz. İlkokulda da, sonra Galatasaray’a giderken de dünyalarımız hep ayrı oldu. Dünyalarımızın büsbütün ayrıldığını, sizi bir gün sinemada görünce büsbütün anlamıştım” dedi.

Demek sinemada o da beni görmüştü? Fakat hiç belli etmemişti. Sözleri acı da olsa, içim yine sevinçle titredi. Aynı zamanda da, onu yenmek için elime bir fırsat geçmiş olduğundan hemen atıldım:

“Demek sinemada belli etmeden bana baktınız? Böyle kaçamak bakışlar medeni bir kıza yakışmaz. İnsan, eski bir arkadaşını görünce rahatlıkla yaklaşıp elini sıkmalı.”

Sesimdeki alaycı ifadeyi sezmiş olacak ki, cevap vermeden öfkeyle koşup uzaklaşmak istedi. Onun bu öfkeli hali de çok hoşuma gitmişti. “Aysel” dedim, “bu güzel tesadüf, böyle acı sözlerle bitmemeli. Elinizi uzatın. Dost olalım. Ve yine görüşelim” dedim. Karşılık vermemesinden cesaret alarak da, “İstemesen bile ben seni yine göreceğim. Abin beni evinize davet etmişti. Buna da bir diyeceğin olamaz ya?” diye ilave ettim.

“Senlibenli konuşmayı Galatasaray’da öğrenmiş olmalısınız” diye öyle bir tatlı güldü ki, içime ferahlık doldu.

“Tabii. Yakın arkadaşlar, aralarında sizli bizli konuşmazlar” diye manidar bir söz sarfettim. Bunun üstüne, o da “Biz yakın arkadaş mıyız?” deyince, somurtmuş gibi yaparak, “İyi. Peki. Sen Ali ile yakın arkadaş ol. Hoş, onunla bile rahat konuşamazsın

ya sen. Korkarsın. Bizim cahil kızlar hep korkak olurlar zaten!" dedim. "Biz de böyle erkek erkeğe dans edip gezeriz artık."

Bu anda beni şaşırtan bir şey oldu. Ben, onun yeniden kızacağını sanırken Aysel bana doğru bir adım attı. Sütlü kahverengi gözleri parıldayarak, "Yok yok. Ben korkmam. Sizler de korkmayın. Babalarımız gibi yalnız kalmayacaksınız. Sizi yalnız koymayacağız, korkmayın!.." dedi. Aslında ne demek istediğini anlamama fırsat kalmadan koşarak uzaklaştı. Çevik koşuyordu. Avrupai bir genç kız gibiydi. Saçlarını da çok güzel bir şekilde omuzlarına bırakmıştı.

Arkadaşlarımın yanına döndüğümde bendeki değişikliği anlamalarından çok korkmuştum. Neyse ki bir şey anlamadılar. Fakat ben biliyorum ki Aysel, ilerdeki kızlar grubunun içindedir ve elimde olmayarak göz ucuyla hep onların arasında yeşilli beyazlı sarılı bir robu kolluyordum. Şimdi ise o benekli kahverengi gözleri hiç gözümün önünden gitmiyor. Bilhassa son sözleri kulaklarımdan silinmiyor. Ruhbilimi kitabı buldum. Orada, "yalnızlık" bahsini okudum. Şimdi düşünüyorum da, Aysel'in son sözleri onun çok akıllı bir kız olduğunu ortaya koyuyor.

Acaba Erdal'a bütün bunlardan bahsetsem mi? Hayır. Olmaz. Sonra âşık olduğumu anlar. Artık bu duygularım üstüne Ayseллere gitmeye de cesaretim yok. Yarın Kız Lisesi'nin önüne gitsem mi? Hayır. Bu bana hiç yakışmaz. Bir de hocalarımın kulağına giderse ne yaparım?

Bu gece kendimi hem çok bahtiyar, hem de çok bedbaht hissediyorum.

10 Nisan

Hayri Bey bugün beni de 19 Mayıs'a girmem için yazdı. Akşam babama söylediğim zaman, babam, "Ben seni sokturmam! Yorulur terlersin. Derslerinden de olursun. Nail Bey'e de, Hay-

ri Bey'e de söyler, hallederim" dedi. Ben bu sefer nedense 19 Mayıs'a katılmayı çok istiyorum. Provalarda Aysel'i de görürüm, diye ümit ediyorum. Fakat babama söz anlatmak mümkün değil. Bir yandan da kendini Güner'in babası gibi saylav zannediyor bu babam. Nail Bey'le uzaktan akraba olduğuna güvenip sözde bana torpil yaptıracak. Çok gücüme gidiyor. On sekizime bir girsem, ben yapacağımı bilirim.

Ne kadar değiştim. Eskiden annem için, babam için kötü bir şey düşünsem içim içimi yerdi. Şimdi sadece Aysel'i düşünüyorum. Allahtan derslerim iyi de vaziyeti idare ediyorum.

Derdim yetmiyormuş gibi, bir de bugün bizim bodur askerlikçiyle kavga ettik. Önce bana herkesin ortasında, "Hayvanoğlu hayvan!" diye bağırdı. Ama sonra koca yüzbaşı öyle bir tarziye verdi ki, görülecek şeydi. Kavga, bahçede nişan alma taliminde bana, "Tüfeği öyle korkak Fransızlar gibi tutma. Şöyle yiğit Almanlar gibi tut!" demesinden çıktı. İnadıma, "O yiğit Almanlar galip gelecek mi bakalım?" deyivermişim. "Tabii galip gelecek, hayvanoğlu hayvan!" demesin mi? "Fransız askerlerine küfrettiğiniz gibi babama da küfredemezsiniz efendim! Babam, her şeyden önce, Ölmez Atamızın yanıbaşında çarpışmış ve bu vatanı düşmanlardan kurtarmıştır!.." dedim. Tabii çok bozuldu. Arkadaşlar da donup kaldılar. Herkes işin sonunun nereye varacağını merak ederken tüfeği attığım gibi, "Sizi müdür beye şikâyet edeceğim efendim!" dedim. Bodur yüzbaşının o zaman eli ayağı titremeye başladı. Ne yapacağını bilemiyordu. Doğrusu ben bir Türk subayının bu hale düştüğünü görmektense, ölsem daha iyiydi. O sırada Güner ileri atıldı ve askerlikçiye, "Lütfen arkadaşıma tarziye veriniz efendim. Yoksa çok üzücü durumlar olabilir" dedi. Askerlikçi biraz hık mık etti. Sonra baktı ki olacak gibi değil, Güner'in babası saylav olduğu için durum kötüye gidecek, o zaman bodur boyu ile önüme geldi ve "Oğlum Aydın, sen yanlış anladın. Ben onu demek istemedim?

Sen benim çok çalışkan bir talebemsin. Ben hiç senin babana dil uzatır mıyım? Affedersin, ama uzatmam" dedi. Bu sefer de ben çok fena oldum. Affetsem bir türlü, affetmesem bir türlü. Neyse, bundan sonra bizim askerlikçi öyle her önüne gelene küfredemez artık. Olsa olsa ancak astlarına... Vatanını kurtarmak için çırpınan şu kibar ve kültürlü Fransızlardan da ne isterler bilmem. Doğrusu ben Fransızları severim. Galatasaray'daki bir hocamız bize hep, "Fransızlar çok kültürlü ve hayatı seven bir millettir" derdi. Anlaşılan ben de kültürü ve hayatı sevdiğim için Fransızları seviyorum. Fakat herkes Almanları tuttuğu için tabii sesimi çıkaramıyorum. Galiba büyüklerimiz artık Almanları tutmuyorlarmış.

17 Mayıs

Hislerimi ve hatıralarımı yazdığım bu defteri ihmal etmeye başladım. Bir yandan 19 Mayıs, bir yandan dersler... Erdal 19 Mayıs'a katıldığı için, annem benim de katılmam hususunda babamı kandırdı. Sık sık provalara gidiyoruz. Çok heyecanlıyım. Dün Harp Okulu'nun provalarını seyrettik. Pek güzeldi. Bugün de bizim genel provalar vardı. Fakat kızlar arasında Aysel'i göremiyorum. Zaten babasının, onun böyle şortlu falan olarak bayrama girmesine izin vereceğini hiç ümit etmiyordum. O da sonunda yenildi işte. Jimnastik hareketlerine katılsaydı gözümde daha büyüyecekti.

20 Mayıs

Bugün tatil. Yorgunluk çıkarıyoruz. Tören muhteşemdi. Milli Şef'in ve diğer büyüklerimizin önündeki resmi geçitten sonra hepimiz yeşil sahada sırayla yerlerimizi aldık. Kız okullarla erkek okullar birarada ve siyah-beyaz formalarımız içinde bayramımızı Ölmez Atamıza layık bir şekilde geçirdik. Fakat Aysel'e karşı içimde hafif bir kırgınlık var nedense.

Bugün Metin'den bir mektup aldım. Mektupta çok güzel Fransızca sözler olduğu için buraya bir kısmını geçiriyorum. Şöyle yazıyor:

"... V2 ismindeki bu bombayı duymuşsundur. Çok dehşet bir şeymiş. Tam on bin insanı birden öldürürmüş. Biz, Rusların sonu geldi diye düşünüyorduk. Tevekkeli. Bunlar dokuz canlı olurlarmış. Bütün Avrupa'da ölen ölene. Babam Londra'dan yeni geldi. Çok feci şeyler anlattı? Eeee, c'est la guerre, mon vieux! (Buna savaş demişler dostum!) Et toi? Qu'est-ce que tu fais? Si tu me demandes (Eğer beni sorarsan), je suis heureux, parce que je suis amoureux. –Artık bunu anlarsın diye Türkçesini yazmıyorum. Zaten bu lafı Türkçe yazınca banalleşiyor. Ankara'da sıkılmıyor musun? Est-ce que tu connais des jolies filles à Ankara? Ankara'da güzel kız ne gezer desene... Yazın buraya gelirsen ben, o ve sen birlikte denize girebiliriz. Elle est comme une fille européenne... Yani, tam anlamıyla Garplı bir kız. Geçen gün yolda kimseye aldırmadan yanyana yürüdük.

Ben bu yıl galiba mathématique'ten ikmale kalacağım. İlk notlarım kırık. Bu hafta doğum günüm var. Evde bir parti veriyoruz. Tabii onu da çağırdım. Annenden, babandan izin al, sen de gel. Bir hastalık bahanesi uydurur mektebi birkaç gün asıverirsin. Zaten tatile ne kaldı? Göreceksin, ne çok eğleneceğiz."

Metin'in bu dersi asma teklifi hiç hoşuma gitmedi doğrusu. Yine de kibar bir çocuk. Beni ta Ankara'lardan doğum gününe çağırması güzel bir hareket. Fakat okulu asıp annemi babamı kandırmak meselesi aklımın alamayacağı bir şey. Halbuki biraz eğlenmek benim de hakkımdır sanıyorum. Aysel'i içimde gömmeye ve onu düşünmemeye çalışıyorum. O beni düşünmüyor ki. Düşünse bir yolunu bulur beni görürdü.

23 Mayıs

Edebiyat hocamız güzel bir veda konuşması yaparak son dersini bitirdi. Bana da bir şiir okuttu. Dördüncü derste Hayri Bey iftihar kitabına geçenleri topladı. Müdür bey birkaç güzel söz söyledi. Akşamüstü Kolej'e giderek orada Erdal ve Güner'in tenis oynamalarını seyrettim. Dönüşte, iftihara geçmiş iki kişi olarak, Erdal'la birlikte geldik.

26 Mayıs

Bugün cebirci, kimyacı ve coğrafyacı da son derslerini verdiler. Lisan dersinde bahçede hatıra resimleri çektik. Mektepten sonra asker elbiselerimi ısmarlamaya gittim. Çünkü haziranda kamp var.

27 Mayıs

Çektirdiğim vesikalık resimleri bugün alarak iftihar kitabı için Hayri Bey'e götürdüm. Fakat bugün, Muallimler Meclisi toplandığı için, içeri bırakmadılar. Tatilin ilk gününden itibaren canım sıkılmaya başladı. Mektepler tatil olunca bazı kimseleri görmek ihtimali de iyice azaldı. İçimde nedense gizli bir kırıklık var.

Kardeşim Nurten ikmale kaldı. Ona da çok canım sıkıldı. Bu yaz onu da çalıştırmam icabedecek. İstanbul'a halamın yanına da gitmek istiyorum. Bakalım gönderecekler mi?

29 Mayıs

Bugün asker elbiselerimi aldım. O kadar yakıştı ki, üstümden çıkarmak istemedim. Biri beni böyle görse kimbilir ne kadar şaşırır.

3 Haziran

Bugün kampın ilk günü. Asker elbiselerimi giyerek mektebe gittim. Oradan da Sarıkışla'ya gittik. Sarıkışla'da palaska ve matara aldıktan sonra ancak saat ikide eve dönebildik. Bugün hiç talim yapmadığımız halde çok yoruldum. Fakat savaşın burnumuzun ucuna kadar geldiği bir zamanda yoruldum falan demeden iyi bir asker olmak gerekiyor. Bir de bizim askerlikçi, benim askerliği sevmediğimi söylüyor. Teğmenimiz, savaş sırasında memleketin bizlere güvendiğini söyledi ki, bence haklıdır.

4 Haziran

Saat sekiz buçukta Sarıkışla'da bulunduk. Bu ilk talim gününde esas vaziyetine ve dönmelere çalıştık. Belki mühim şeyler, ama bir lise talebesine aynı hareketleri birkaç saat yaptırmak biraz can sıkıyor.

5 Haziran

Bugün de yanaşık nizam hareketlerine çalıştık. Erdal başka taburda. Fakat talimden dönerken yanıma geldi. Beni taburumdan aldı. Güner'le beraber bizi otomobiline bindirdi. Beraber döndük. Nejat da hemen koşarak geldi ve otomobilin önüne oturuverdi. Ben olsam yapamam.

6 Haziran

Bugün ilk defa olarak silahları aldık. Fakat muamelesi çok uzun sürdüğü için öğleye kadar boş oturduk. Kasatura da verdiler. En mühimi de, bugün 1 lira yemek parası aldık. Bu benim hayatımda kendi kazancım olan ilk para. Harcamadım. Uğur diye saklıyorum.

10 Haziran

Havalar artık iyice sıcaklaştı. Kampta çok sıkıcı talimler yapıyorduk. Fakat dün durum biraz değişti. Yürüyüş kolu halinde Karadeniz havuzuna gittik. Yollarda hep bize baktılar. Bugün de atışa gittik. Ben, 8-5-8 vurdum, fakat 8-9-9 yazdılar. Çavuş karışmasa daha iyi vurabileceğim. Bugün de dahil olmak üzere artık hep Erdal'ın arabasıyla dönüyoruz. Birbirimizi çok seviyor ve sayıyoruz. Üstelik Erdal'ın burnu hiç büyük değil. Metin'den bile daha mütevazı; Metin'in babası eninde sonunda bir gazete sahibi.

Bugün mektepten ikinci 1 liraları aldık. Doğru sinemaya gittik. Nurten'i de götürdüm. *Gece Nöbetçisi* isimli filmi gördük. Peşimize bir oğlan takıldı. Nurten'e laf attı. Asker olmasam bir hadise çıkaracaktım. Nurten de az değil. Şimdiden sağa sola kırıtıyor. Hayır, ben aldırmam. Böyle şeyleri hoş görürüm, ama etraf hoş görmez ki. Sonra ne olsa abisiyim.

Bu sıcaklarda yat-kalk talimi yaptırıyorlar. Dün Nejat bayıldı.

18 Haziran

Kampta istirahat zamanlarımız çok iyi oluyor. Erdal kiraz getiriyor. Çocuklar hemen kapışıyorlar. Bana birkaç defa ısrar etti. Fakat ben kiraz sevmediğimi söyledim. Çünkü kendisine hiç kalmıyor sonra.

Asker kıyafetim artık çok bozuldu. Hemen kirlenip eski gibi oldu. Aysel beni böyle görmese daha iyi.

19 Haziran

Bugün kışlada bir telaş. İnönü gelecek dediler. Fakat sonra yalnız tabur kumandanı geldi. Yılmaz ile Vural bir keşif manevrası yaptılar. Vural çok güzel hareketlerle karşısındakini yendi. Tabur kumandanı da onu tebrik etti.

20 Haziran

Artık kampın son günleri. Sabah çok az talim yaptık ve silahlarımızı artık teslim ettik. Teslim etmeden önce iyice temizledik, parlattık. Öğleden sonra kardeşime ders çalıştırdım ve Madame Irène'e derse gittim. Sözde ikmale falan kalmadım. Yine de ders çalıştır, derse git. Rahat bir soluk alamadım daha. Babam bugün bir işi için İstanbul'a gitti. Galiba halamla mal kavgaları var. Gelirken bana bir tenis raketi getirecek. Erdal'la tenis oynayacağız. Yarın da Erdal'la birlikte Havayolları'na giderek yeni gelen Amerikan tayyarelerinin içini gezeceğiz. Akşamları birçok kız, bulvarda dolaşıyor. Oğlanlarla bakışıyorlar. Aysel yok.

23 Haziran

Sabahleyin sivil olarak Erdal'ı bekledim. Birlikte kışlaya gittik. Teçhizatı teslim ettik. Erdal bana *Yaban*'ı verdi. Ben de ona *Don Quichote*'un Fransızcasını verdim. Bunu bana Galatasaray'ın orta kısmını bitirdiğim zaman babam almıştı. Yepyeniydi. Erdal çok sevindi. Böylece birbirimizden ayrıldık. İstanbul'a gideceği için onu epey göremeyeceğim. Metin'i tanıyormuş. Selam gönderdim. Tenisi de artık Nejat'la Stadyum'un oradaki tenis kortunda oynayacağız. Tabii babam raketimi getirirse. Ah bir getirse! Eh, amma fiyakalı olur ha!

Her iş bittikten sonra mektebe gidip 25 kuruş paramı aldım. İçime bir gariplik çöktü. Bu yetmezmiş gibi bir de Namık'la yine kavga ettik. Bütün yaz birbirimizi görmeyeceğimiz için onunla arkadaşça ayrılmak istedim. O köyüne gidecekmiş. Mektepten çıkarken rastladım. Ona güleryüz gösterdim. Fakat Namık, "Biz tarlada çift süreceğiz, beylerimiz sırtüstü yatacak!.." demesin mi? Erdal aleyhine de atıp tuttu. Halbuki bir zamanlar en yakın arkadaşıymış. Bu kadirbilmezliği için ona çok içerledim. Erdal'ın

aleyhinde bulunmanın Milli Şefimizin de aleyhinde bulunmak olduğunu söyledim. Yüzüme güldü. Dişleri sapsarı. Önce dişlerini fırçalamayı öğrense ya... Böyle giderse biz adam olmayız.

....

İtiraf ederim ki, birkaç sefer Aysellerin mahallesine gittim. Evlerinin önünden geçtim. Fakat bir türlü içeri girmeye cesaret edemedim. Onun benimle hiç alakadar olmamasına kızdığım için tabii. Yoksa ben yapacağımı bilirdim. Bir kere çok uzaktan gördü de beni, görmemiş gibi yaptı geçende...

....

Babama söyleyeceğim. Mutlaka Galatasaray'a dönmek istiyorum. Onu ancak böyle unutabilirim.

....

"Sevgili Kardeşim Behire,

Senden uzun zamandır mektup alamıyorum. Çok merak ediyorum. Dün mektubun gelince nasıl sevindim bilemezsin. Benim tek dert ortağım sensin. Sen gideli daha kimseyle yakın arkadaş olamadım. İki yıl önce sen Konya'da hemşirelik okuluna giderken yine arada bir buraya geliyordun. Birbirimize içimizi döküyorduk. Kütahya Hastanesi'ne gideli hiç gelmez oldun. Neyse kardeşim. Senin oradaki güzel çalışmalarını göğsüm kabararak öğrenmiş bulunuyorum. O difterili çocuğun başında sabahlara dek nasıl beklediğini görür gibi oluyorum. Sen bir kahramansın kardeşim. Genç yaşında kendini vatan hizmetine adadın. Ne mutlu sana. Keşke ben de bir gün senin gibi milletim için çalışabilsem ve ona faydalı olabilsem.

Arkadaşlardan ve öğretmenlerimizden haber soruyorsun. Bilirsin, benim Fransızcam en zayıf dersimdi. Fakat bu yıl Fransızca'ya gelen Nükhet Hanım beni çok seviyor. Böylece

çekingenliğim yavaş yavaş geçiyor. Bu karne Fransızcam sekiz. Kimyaya Mualla Hanım geliyor. İzmir'den naklolunmuş. Çok sert bir öğretmen. Bu yıl bütün korkum ondan. Geçen derste Yıldız bana usulca bir şey sordu. Mualla Hanım da gördü. Bana, 'Sen hiç aile terbiyesi almadın mı?' dedi. Çok gücüme gitti. Benim bir suçum olsa neyse. Ailemin bana nasıl sıkı bir terbiye verdiklerini bilirsin. Daha iki arkadaşımla bir sinemaya gitmedim. Sinema şöyle dursun, beni arkadaşlarımın evlerine bile göndermezler. Şimdi var gücümle kimyaya çalışıyorum. Tarihçinin bu yıl bizim sınıfta olan kızı Tülin sınıf birinciliğini elimden almaya çalışıyor. Ne de olsa öğretmen kızıdır. Kayırırlar diye korkuyorum. Bakalım. Babamın suçsuz yere tam on gün hapiste kalmasının acısını çok çekmiştim. Sen Konya'dan geldiğinde nasıl perişandım, biliyorsun. Bu daha yeni yeni unutulmuşken şimdi de kimya öğretmenimizin sözleri... Neden bilmem, durmadan haksızlığa uğruyoruz. Bu durumlar beni çok değiştirdi kardeşim. Milli Şefimize karşı duyduğum sevginin tellerinden biri içimde koptu sanki. Bu arada Ayten'in babası öldü. Şimdi annesi dikiş dikerek onları geçindirmeye çalışıyormuş.

Ulus gazetesinde bu yıl çok zengin Güzel Sanatlar sayfaları var. Bol bol güzel şiirler, hikâyeler falan çıkıyor. Bir de ben, Nurullah Ataç Bey'in yazdıklarını çok beğeniyorum. Abim her şeyime karışıyor. Eve hep *Tasvir* aldırıyor. Ben de *Ulus*'ta sanat sayfası olduğu günler, Tülin'den istiyorum. O getiriyor. Okuyorum. Tülin benim gizli şiirler ve hikâyeler yazdığımı biliyor ya, tutmuş edebiyat öğretmenimiz Sabahat Hanım'a söylemiş. O da geçenlerde beni çağırdı. Yazdıklarımı istedi. Azarlayacak diye çok korktum. Meğer Nurullah Bey tanıdıklarıymış. Sabahat Hanım, yazdıklarımı okuyup da, eğer bende ümit varsa, beni kendi eliyle Nurullah Bey'e götürecekmiş. Ondan sonra yazıya devam edip etmeyeceğim belli olacakmış. Fakat Nurullah Bey çok aksi bir

adammış. Sabahat Hanım'ın benimle böyle alakadar oluşuna çok sevindim. Geceleri gözüme uyku girmez oldu. Bakalım Nurullah Bey ne diyecek?

Kütahya'da Yusuf Vehbi'nin *İstanbul Kızı* filmini gördüğünü yazıyorsun. Bu film burada da Park Sineması'nda oynadı. Fakat bilirsin bizimkiler sinemaya pek gitmez. Annem bazen babamdan habersiz komşularla gitmeye çalışıyor. Bazen beni de götürüyor. Yılbaşı tatilinde gittik. Filmin adı *Sabah Olmasın*'dı. Charles Boyer ile çok güzel bir artist olan Paulette Goddard oynuyorlardı. Filmde insanda çok yüksek duygular uyandıran Olivia de Havilland da oynuyordu. Ben bu artisti çok beğeniyorum. Ağırbaşlı bir hali var. Film bana çok dokundu. Bilmem gördün mü?

Abim İlhan bu yıl Hukuk Fakültesi'ne gidiyor. Yeni yeni arkadaşlar edindi. Fakat bunlar kendi mektebinden değil galiba. Geçen gün eve bunlardan birini getirdi. Üstelik beni de tanıştırdı. Oğuz, yani abimin bu arkadaşı, 'Kardeşin mazbut, merbut. Tam bir Türk anası olmaya namzet' dedi durdu. Çok sinirime dokundu. Hem, 'Kardeşimiz, kardeşimiz' diye konuşuyor, hem de durmadan manalı manalı bakıyor bana. Yok efendim neler okuyormuşum? Nurullah Bey delinin biriymiş. Onu okumamalıymışım. Onu okuyacağıma Japonca okusam daha iyiymiş. Reşat Ekrem Koçu'nun *Esirci Başı*'sını okumalıymışım. Kendisinin yazılarını okumalıymışım. *Bozkurtların Ölümü*'nü okumalıymışım falan. Herhalde bu Oğuz Bey beni hâlâ çocuk sanıyor. Geçen gece odamda Shakespeare'in *Romeo ve Juliette* piyesini okurken abim tarafından yakalandım. Bunu da bana Sabahat Öğretmen vermişti. Yırtacak diye çok korktum. Beni bir dolu azarladıktan sonra, kitabı başıma fırlatıp gitti. Sözde ben, böyle balkon sefaları anlatan yabancı kitapları okuya okuya, züppe oluyormuşum.

İşte kardeşim böyle. Yanımda olsan sana daha neler anlatacağım. Bir Aydın var. Fakat şimdi mektupta olmaz. Hem sakın

aklına kötü şeyler gelmesin. Sen de sakın benim eski ve canciğer bir arkadaşım olan Semiha gibi düşünme. Ali yüzünden onun bana neler ettiğini biliyorsun. Kahrolmuştum. Ben erkek arkadaşlarıma kötü gözle bakmam ki. Hem, ben her şeyden önce tahsilimi düşünüyorum. *Yıldız* mecmuaları okuyan Suna'ya bakıyorum da, Suna gibiler bu ülkeye nasıl faydalı olabilir, erkeklerin yanında nasıl elele, kolkola çalışabilirler, diye kara kara düşünüyorum. Suna ise hiç aldırmıyor. Ballandıra ballandıra *Yıldız* mecmuasının yıllığını anlatıyor. Yok efendim dört renkli kapağı varmış. Kapakta Betty Grable'ın mayolu bir resmi varmış. Ayrıca içinde de tam iki yüz adet artist fotoğrafı varmış. Bunların dört tanesi de kesilip tablo halinde duvara asılabilecek boyda artist resimleriymiş falan. O, Robert Taylor'unkini kesip odasına asmış bile. Her gece onun resmine bakarak uyuyormuş. Ailesi Suna'yı çok serbest yetiştiriyor zaten. Hoş bilirsin, Yıldız da öyle. Ben de serbestlikten yanayım ama artist resimleriyle uğraşıp ülkemizi bir yana bırakarak değil. Haksız mıyım sen söyle? Bu Suna bana, ilkokulda Sevil diye bir kız vardı bizim sınıfta, işte onu hatırlatıyor. Dedim ya kardeşim, senin gibi ciddi ve çalışkan bir arkadaşı ben bir daha bulamam. Buna inan. Kutsal vazifende sana muvaffakiyetler diler, hasretle gözlerinden öperim Behireciğim. Buraya bir geldiğinde sana Aydın'ı da anlatırım. Ona karşı nasıl yenilmediğimi ve güzel bir ders vermiş olduğumu göreceksin ya... Neyse. Beni unutma. Ayten'in sana çok selamı var.

Aysel"

VII

Saat 08.12

Koyu yeşil perdeleri açmadım. Bunu yapacağım yerde, oturup ayak parmaklarıma bakıyorum. Birinin üstündeki bir nasırı koparıyorum. Canımı acıtmaktan çekinerek koparıyorum. Küçük kalın deri parçasına bir süre bakıyorum. Sonra, bu yozlaşmış deri parçasının şimdiye değin bana hiç acı vermemiş olmasına şaşıyorum. Öyle ya, uzun süredir pedikürcüme gitmedim. Her on beş günde bir uğrardım. Birinde yalnız ellerim için; birinde hem ellerim, hem ayaklarım için. Ayaklarımı sıcak, sabunlu suya koyarlar. Hep de acelem vardır. Ayaklarım bir tas sıcak, sabunlu suda ıslanıp yumuşarken pedikürcü Gönül'ün kız kardeşi önüme dar, tekerlekli bir masa sürer. Masanın üstü açık renk bir formikayla kaplıdır. Gönül'ün kız kardeşi –adını bir türlü öğrenememişimdir– formikanın üstünden hemen bir alkollü pamuk geçirir. Küçük bir plastik kapta ılık, sabunlu su getirir. Sağ elimi alır, tasın içine koyar. O sırada Gönül, benden bir önce manikürüne başladığı hanımın tırnaklarının cilasını sürmektedir. "Hemen geliyorum abla" der. Başını, dikkatle cilaladığı tırnaklardan kaldırma-

dan söyler bunu. Eteğinde bir dolu alet edevatla hemen de gelir. Bütün törpülerini, makaslarını, penslerini alkollü bir pamukla çabuk çabuk siler. Formika masanın öteki ucuna alçak taburesini çekip karşıma yerleşir. Öteki hanım, tırnaklarındaki cilayı üflerken, Gönül'ün kız kardeşi de, içi karamela kutusu gibi, renkli cila şişeleriyle dolu plastik bir sepeti getirir; formika masanın başucuna koyar. Sağ bileğimin altına bir yastıkçık sokuşturur. Sağ elimin tırnakları yumuşamıştır. Gönül, bu elimi sudan çıkarır. Masanın gözünden çektiği mendil büyüklüğündeki bir havluya siler. Tası sol yanıma geçirir. Sol elimi sabunlu, ılık suyun içine koyar. Sağ elimin tırnaklarına şöyle bir bakar. "Kısaltacak mıyız?" diye sorar. "Evet, evet" derim. "Yazı makinesinin tuşlarına hep dikey vuruyorum. Uzun olursa çatır çatır kırılıyorlar."

Böyle yazı, yazı makinesi, kitap vb. gibi işlerle uğraştığımı sağa sola çıtlatmaktan zevk duyarım.

Bundan haz duyduğumu ilkin ne zaman anlamıştım? Bir gün yakalayıvermiştim kendimi. O güne dek sözü bilmeden hep buraya değdiriverdiğimi birden farketmiştim. Ne zamandı? Tamam. Üç ay kadar oluyor. Engin bizde ilk sabahladığı gece.

Birer koltukta karşılıklı oturup sigara içmiştik. Ruhi Su'dan halk türküleri söyleyip Nâzım Hikmet'ten şiirler okumuştuk. Bizim hâlâ kurtarmayı başaramadığımız ülkeyi onların nasıl kurtaracaklarını anlamaya çalışmıştım. Böyle, karşılıklı bir beyin futbolu içinde koltuklarda oturuyorduk. Arada bir kendimi yadırgıyordum. Toparlanmak istiyordum. Sonra Ahmed Arif'ten bir şiir de ben okuyordum. Ya da, benden sonra gelenlerin evirip çevirip devrimciliğe uyarladıkları bir türküye, Batı müziği karışımı bir şarkıya başlıyordum. Devrimciliğin topluca bir dünya görüşü, hatta bir yaşama biçimi olduğunu ona anlatabilmek için başka yolum kalmamıştı sanki.

Bu coşkunluk başıma vurdu. Nerdeyse, hemen o gece devrimin gerçekleşebileceğine ben bile inandım. Yine de kendimi seyredecek aralıklar buluyordum. Coşkunluğumun nedeni apaçık: Aydın oluşum gibi –neden küçümsemeli– kadın oluşumun da giderek gölgede kalmaya zorunlu bulunduğu bir dönemde, kendimi birden yine önde, dipdiri ayakta görüverdim. "Bu, belki de son fırsatımdı. Dört elle sarıldım." İlericiliğimi dirilten bir şırınga yemiş gibi taptazeydim işte.

Bütün bir gece kendime hiçbir şeyi çok görmedim. O kadar da değil. Bazı sahtekârlıklarım oldu. Bana nasıl baktığının farkındaydım. Ama farkında değilmişim gibi durdum. Kadınca şartlanmalar nedeniyle değil. Bir doçent oluşumun şartlanmalarından henüz sıyrılamadığım için.

Yeniden diri, dolu bir kızdım. Bütün aklım, bilgim, saçlarım, dudaklarım, göğsüm, belim, dünyaya bakışım, gülüşüm, söyleyişim bir bütün halinde ortaya dökülüyordu. Bir arada hem saygıdeğer, hem saygıdeğmez; hem kusursuz, hem kusurlu; hem giyinik, hem çıplak. Hem kadın, hem insan.

Havaya değip de bozulmasın diye salamura tenekelerinin üstüne taş koyarlar. O zaman düşünmemiştim sanıyorum. Ama galiba taşı kaldırılmış bir peynir tenekesiydim.

"Dünyam zenginleşti. Büyüdü..." diyerek gitti. Gün ağarıyordu. Daha kalmak istiyordu. "Kal" demedim.

Sabahın oluverdiğini görünce korkuya kapılmıştım. Son on saatin sadece karşılıklı oturarak bu kadar çabuk geçivermiş olması beni ürküttü. Derslerime, notlarıma, okumama, yazmama, konferanslara, sınav kâğıtlarına, forumlara, öğrenci dertlerine, evime, kocama, pedikürüme, alışverişime, bacaklarımın kılını almaya, telefonlara cevap vermeye ve mektuplara; yatakları düzeltmeye,

gıdası dengeli sofralar kurmaya, resmi yemeklere, kokteyllere, tiyatrolara, konserlere, tartışmalara gitmeye; bazı geceler evimizde aydınca toplantılar yapmaya, böyle başka toplantılara gitmeye; en yeni sol yayınları okumaya, en yeni olayları izlemeye, bunları derleyip toplayıp, ayıklayıp, birleştirip bir sonuç çıkarmaya; yeni bir araştırma kitabı hazırlamaya, yapılmış araştırmaları değerlendirmeye; dağ taş gezilere çıkmaya, gezi valizlerini hazırlamaya, saçımı kestirmeye, biten rujumun, kremimin yerine yenilerini almaya, temizlikçiye elbiselerimizi taşımaya, kasapta sıra beklemeye; tıkanan muslukları pompalamaya, anneme seveceği bir şey armağan etmeye, onu doktoruna götürmeye, fizik tedavisinden getirmeye, eş-dost çocuklarının doğum günlerini kutlamaya, başları sıkıştıkça eve doluşan öğrencilerime kendime yaraşır akıllar vermeye, kendime yaraşır yollar göstermeye; kocamla sevişmeye, seviştikten sonra tepeden tırnağa yıkanmaya, ona temiz çamaşırlar hazırlamaya, işlerini dinlemeye, kendi işlerimi anlatmaya, sevgimizi eskitmemeye çalışmaya, yeni sözler icat etmeye, yeni heyecanlar yaratmaya, ekonomimiz üstüne raporlarını tape etmeye –bu işte benden başkasına güvenmez–, onun gezi valizlerini hazırlamaya, gidişinde hüzünlü, gelişinde kıvançlı olmaya; ıspanak ayıklamaya, hamsi kafası koparmaya, soğan doğramaya, yazı makinesini onarıma götürmeye, onarımdan getirmeye, sökülen fermuarımı dikmeye, etek boylarımı gününe uydurmaya; *Le Nouvel Observateur*'ü, *Les Nouvelles Littéraires*'i, *Le Monde*'u okumaya, günlük gazeteleri okumaya, *Ant*'ı, *Yeni Ufuklar*'ı, *Türk Dili*'ni, *Papirüs* ve *Yeni Dergi*'yi okumaya, Parti bültenlerini izlemeye; bütün bunlarda tadına varacağım bir şeyler bulmaya, bütün bunları kafamda vuruşturup tokuşturup, eleyip tarayıp sağlıklı sonuçlar çıkarmaya; dişlerimi fırçalamaya, yüzümü kremlemeye, eskiyen perdelere, koltuk yüzlerine bakıp, "Çok eskidiler" demeye, yıllardır üstünde dolaştığımız iki küçük halımızın çilekeşliğini

seyretmeye ve eriyen yatak çarşaflarını yenilemeye hep dar gelen zamanımın on saati birden, bir dalganın şurdan kalkıp şuraya ağıvermesi kadar yalın bir biçimde geçivermişti. Acaba gerekli ya da gereksiz, severek ya da sevmeyerek yapılan böyle yüzlerce şeyden hangisi beni bu kadar ısıtmış, pırıltılara boğmuştu?

Engin gidince ağzına dek dolu kül tablalarına baktım. Fikirlerin, öfkelerin, kıvançların, yarım yamalak boşalımların birer kül tablasına sığınıp kendilerini orada özetlemeleri canımı sıkardı hep. Soyut olan her şeyin bu somut kalıntısını hemen götürüp çöpe boşaltmakta acele ederim. Şimdi öyle yapmadım. Kül tablaları ince ilgimin dışında kaldı. Kendimi sedire attım. Bacaklarımı tavana dikip ince uzunluklarına baktım. Yenilenmemin ilkağızda tek başına bacaklarımla, kollarım, ellerim, saçlarım, gözlerim ve dudaklarımla bir ilintisi olmadığını bile bile içeri, aynanın başına koştum sonra. Gözlerim yanaklarıma ışıklar yağdırıyordu. Bu aydınlık altında burnumun iki kanadından aşağı inen iki ince çizginin; o her zaman, yorgun günlerin akşamlarında bakıp görmeye bile fırsat olmadan banyoda, dişlerimi fırçalarken gözüme şöyle bir çarpıveren iki çizginin bana bu derece anlamlı bir yüz verişini kıvançla seyrettim. Kendimi kovalamakta bir adım daha attım: Topuzumu çözüp saçlarımı uzun uzun fırçaladım.

O sabahtan başlayarak ilk kez gövdemin elle tutulur, bakılıp görülür somut bir şey olduğunu anladım. Ama o sabah henüz çekingendim. Kılları alınırken bile kendi gözümde hep bir fikir yığını haline gelmiş olan bu başı, bu boynu, bu kolları, bacakları hemen yeniden var saymakta bocaladım. Ellerimi belime, kalçalarıma koydum. Giyinikken öylece önden, arkadan seyrettim kendimi. Bir an soyunup aynanın karşısında çırılçıplak durmak istedim. Bu isteğimi aynadaki görüntümü azarlayarak yendim. Yine saçlarıma sığındım. Saçlarımı yeniden ve bir dolu fırçaladım.

Bütün o pedikürler, manikürler, geceleri yüzümü iyi bir kremle silişim, sabahları yüzüme hafif bir nemlendirici sürüşüm, kollarımın altına, orama burama talk pudraları serpişim, o sabaha değin sanki hep kadınlığımdan kopuk; sağlık, rahatlık için yapılmış birer görevdi. Acaba hiç kendim olmuş muydum? Hiç kendimiz olduk mu? Görevlerin birlikte götürülmediği bir yerim oldu mu hiç? Engin'le doldurduğum son on saat görevsiz miydi acaba? Hayır. Bunu düşünmeyeceğim. Tatildeyim. Acaba nasıl kokuyor tenim? Süveterimin kolunu sıyırdım hemen. Kolumun üst yanını kokladım. Ama pek bir şey anlayamadım.

Aynanın önünde soyunmaya hâlâ cesaretim yok. Koridora çıkıp orada soyundum. Sonra, alacakaranlık bir banyoda kendimi duşun altına attım. Ilık su gövdeme değdikçe büyük tat alıyordum. Buradan hiç çıkmasam. Bütün tortuları akıtsam üstümden. Gövdeme ilgim arttıkça artıyordu. Bu ilgiyi, az önce Caudwell'in *Özgürlük Düşüncesi* üstüne yaptığımız tartışmayı içimde yineleyerek sürdürmeye çalışıyordum. Caudwell'in düşüncesini biraz daha ileri götürmüş, "Toplumculuğun en ileri aşaması, insanı bir kişi yapmaktır" demiştim de, birden ayağa fırlamış, "Bu bireyciliktir! Toplumcu bir felsefeyi, bireycilikle nasıl bağdaştırabilirsiniz? Böyle düşünüyorsanız siz de gerçek bir toplumcu değilsiniz" demiş, kendini bana karşı üstünleştirmek için de, "Bu bir sınıf sorunudur" deyip geri oturuvermişti. Sınıf? Öyle ya. Hangi sınıftanım ben? Düşünenler sınıfı. Bunu da ilk düşünmüyoruz zaten. Ama Engin de sözlerin altında yaşayan, hareket eden kımıltılı dünyanın farkında değil. Yaşanmışlığı olmayan hiçbir cümle kalıbının hiçbir anlamı yüklenmediğini bir gün anlar mı acaba?

Kişi olmak üstüne o düşüncemi Ömer'e açtığımda, "Bunu söylemek için henüz çok erken" demişti.

Her şey için hep erken... Sonuç: Geç kalmak.

Banyodan ağzımda geceden kalan türkülerle çıktım. Karşı dursa da sözün önemi hâlâ yitmemiş demek? Dünyasını zenginleştirdiğime göre... Banyodan türkülerle çıkışım da bundan olmalı. Omuzlarıma bir havlu koydum. Yine yatak odasına, aynanın karşısına koştum.

Odalarda çırılçıplak dolaşmayı o sabah öğrenmiştim demek. Az önce içerdeki banyoda çıplaklığıma nasıl bir alışkanlıkla, nasıl bir rahatlıkla baktığımı düşünüyorum.

Gövdemin bunca yıl benden böylesi kopuk oluşu nedendi acaba?

Yatak odamız tek bir döşek ve tek bir aynayla duru bir yalınlıktaydı. Ben aynanın içinde dimdik duruyordum. Karnımın hafifçe yağlanıp küçücük bir yastık kadar şişkinleşmiş olduğunu da o sabah farkettim. Epeyce baskın bir korkuya kapıldım. Hiç tanımadığım bu korku duygusundan ötürü daha da çok korktum. Hemen giyindim. Mutfağa çay yapmaya gittim. Geceden kalan türküleri unutuvermiştim. Kaşlarımın orta yerinde bir ağırlık duyuyordum. Kanımın kaynaması dinmişti. Bütün o yapılacak şeylerden de kopmuştum. Musluk tıkanmıştı. Pompalamam gerekirdi. Suyun kirli kirli musluğun içine doluşuna bakakaldım.

Temizlikçi kadın o sıra geldi. Yatak odasını havalandırmaya gitti. Çayımı alıp gazetelerin başına çöktüm. Kadıncağız nerdeyse koşarak geldi: "Odayı derleyip toplamışsınız bile" dedi. "Hiç bozmadım ki" dedim. Çırpınmaya başladı: "Uyumadınız mı hiç? Uyumadan olur mu? Niye ama uzanmadınız birazcık olsun?" "Çalıştım da" dedim. Önümden geçti. Banyoyu temizlemeye gitti.

Gazeteyi yüzüme örttüm. Kendi kendimi asıl ilk böyle yakaladım işte. Temizlikçi kadına, "Konuklar geldi. Oturdum", "Bir

arkadaşımla kaldım", "Canım yatmak istemedi. Dikiş diktim" ve bunlara benzer bir yığın başka şey söyleyebilirdim. İlle bir açıklama yapmak zorunda da değildim üstelik. Ama fırsatı bir kez daha okumuşluğum üstüne değerlendirivermiştim.

Pedikürcü Gönül'e de böyle yapıyordum. Ayaklarımı sudan çıkarıp topuklarımı sünger taşıyla ovmaya başlayınca ben de, "Çabuk olun. Kuzum beni geç bırakmayın!" diye tutturmaya başlıyordum. Kızcağız elinden geleni yapıyordu. Hep acelem oluşuna alışıklığından ötürü, hiç "Nedir bu aceleniz?" diye sorduğu falan da yoktu. Ama ben, ne yapıp yapıyor, bir punduna getirip, "Çabuk, konferansa yetişeceğim", "Araştırma Enstitüsü'ne vereceğim raporu tape edeceğim daha" ya da "Aman derse geç kalıyorum" falan diyordum. Pedikürün ardından bir kokteyle davetliysem, alışverişe gideceksem ya da akşama konuklarımız varsa, bunları hiç söylemiyordum.

Hep ciddi görevlerim olmalıydı.

Başparmağımla işaretparmağım arasında sarımtırak sert bir deri parçasıyla bunları düşünüyorum. Nerdeyse, öleceğimi unutmuş gibiyim. Bu odanın içinde nasıl olsa öleceğim. Bu yüzden odaya ilk girdiğim zamanki aceleciliğim de yok şimdi. Kopardığım nasırıma baka baka ölümün gelmesini bekliyorum.

Dinginim. Ağır ağır soluduğumu sanıyorum. İlk savaş bitti. Pürtüklü kumaşla kaplı boz renkli bir koltuk üstünde anadan doğma oturuyorum.

Ölümüme dıştan anlamlar yükleyecek o küçük pusulayı yırttım. Yırttığım kâğıt parçalarını ne yaptım? Alçak, yuvarlak masanın üstüne bakıyorum. Sonra orada duran küçük kâğıt parçalarını hâlâ elimde tuttuğum yoz deri parçasıyla birleştiriyorum.

Avucumda götürüp tuvalete atıyorum. Üstüne sifonu çekiyorum. Banyo kapısını yeniden örtüp yatağa dönüyorum. Tahta ayaklı başucu lambasının duygusal ışığını kapatıyorum.

Bir küçük deri parçasının beni perdeleri açmaktan kurtarışına seviniyorum. Kendimi aldattığımı biliyorum. Perdeleri açıp nerede bulunduğumu, güneşin nereye yükseldiğini ya da ne zaman battığını görmekten kurtuluşuma seviniyorsam, dışarısıyla yeniden ilgi kurma isteğimi pek de köreltmemişim demektir. Tersine. Asıl istediğim bu. Engin'in beni hâlâ nerelerde aramakta olduğunu bilmek istiyorum. Aydın'a telefon etmek, birtakım açıklamalara girişmek, hiç yerli yerine konulmamış bir şeyleri sanki böylece yerli yerine koymak istiyorum. Boş, geçersiz görevler yüklenilmiş olduğunu, bile bile bunun sürdürülmez olduğunu... Ömer'i de uğraştırmak istemiyorum. Bir sabah, birdenbire ağır ağır solumaya başlamamışsa, hep kendi kendine seçtiği bir şeyleri olduğunu sanıyorsa ne yapsın?

Annem ağlıyor mudur? Kız kardeşime telefon edip kayıplara karıştığımı söylemiş midir? Öyle ise, kız kardeşim gündüz uykusunu uyuyamamıştır. Ya da akşamüstü Park Otel'in barına uğrayamamıştır. Haberi bir gece vakti öğrendiyse Taksim'e koşmuş, Ankara otobüsünden bir bilet almıştır. Ama haberi bir gece vakti öğrenemez. Bunun olasılığı çok az. Tezel o saatlerde Kulis'te, ya da Lefteraki falan gibi bir yerlerdedir. Sanatçı oğlanlarıyla. Ressamlar, şairler, patron olamamış tiyatro oyuncuları, adı İstanbul'un dışına taşamamış öykücü tanıdıklarıyla. Annemin tekne kazıntısı. İkinci Dünya Savaşı'nın altıncı yılında doğdu. Üç yılda iki kocadan boşandı. Birinci kocası tiyatro oyuncusuydu. İkinci kocası henüz bir öğrenci... Ama babası zengindi çocuğun. Bizim Tezel'den iki yaş kadar da küçük. Vurgundu kardeşime. Babasından ne koparabildiyse Tezel'e verdi. Kız kardeşim hâlâ bu

çocukcağızdan aldıklarıyla yaşar. Resim yapar. Seramik fırınlarına gider. Yeteneklidir de. Arada bir, bir sergi bile açar. Gazetelerde kendinden övücü cümlelerle söz ettirir. İkinci kocasını, günlük bir gazetenin adı çok yaygın bir fıkra yazarına göz koyduğu için sepetlemiştir. Bu fıkra yazarıyla Tezel, Boğaz'ın balıkçı lokantalarına falan gitmiştir. Onunla ülkemiz sorunlarını tartışmıştır. İki çocuk babası olan bu ünlü yazar, kız kardeşimle gezip tozdukça kendi kuşağının kızlarının bir zamanlar –ve tabii şimdi de şişmanlayıp Divan Pastanesi'nde oturarak– ne yavan şeyler olduğunu, bu yüzden de kadınsızlığa bürünüp gençliğini hiç mi hiç yaşayamadığını düşünmüştür. Bu arada Tezel'in ikinci kocası, Tezel için elinden geleni yapmaya devam etti. Tezel'in sergisinden beş tablosunu babasının, anasının eşi dostu satın aldı. Tezel için hava hoş. Önemli olan sonuç. Sonuçlara övünülecek bir yan, üstün renkler katacak olan da yine Tezel. Biz bir kuşağız ya, Engin de bir kuşak. Diskotekleri dolduranlarla miting alanlarını dolduranlara bakıyorum da, miting alanlarındakileri kalabalıklaştırmak... Evet. Tezel? Şimdi annemden bir telefon almış olsa... Benim ortadan kaybolduğumu öğrense, kadehini Park Otel'in barında boşaltıp, "Amma matrak ha!" diye güler. Çevresindekilere hiçbir şey açıklamadan elinin altındaki ilk araçla annemin yanına koşar. Annem, bu en küçük çocuğunun kendisini avutacağına bir kez daha inanır. Gelişine sevinir. Gözleri yaşlı yaşlı, kucaklar onu. Kızının bütün sorumsuzluklarını unutuverir. Tezel'de hoşlanmadığı, geceleri uykusunu kaçıran ne varsa hepsini unutur. Can havliyle, "Ah Tezel, ne yapacağız? Ne olacak?.." der. Tezel evin içinde dört döner. Can havliyle sorulan o soruları şöyle yanıtlar: "İçecek bir şey yok mu?" Sonra başlar bağırmaya: "Ne diye ağlıyorsun sen? Ne olmuş yani? Koskocaman kadın! Olduğu yerde daha ne kadar kazık kakacaktı ya? Kaçıvermiştir bir adama. Yoo ama, bunu yapamaz o. Bozamaz o güzelim düzenini. Korkar. Gömmüştür o

öğretmen kafasını bir yerlerde yine, bir yığın rakamla dolu kitaplar üstüne. Yok efendim, Anadolu'da beslenme yetersizliğinden ölen çocukların oranı yüzde bilmem kaç. Yok efendim, oyunu kendi kendine kullanmasını bilmeyen kadın oranı şu. Yok efendim bilmem ne... Dur, dur. Kızılcahamam'a gitmiştir yahut. Çamlarda sağlıklı hava almaya. Başka bir şey yapamaz. Keşke yapsa. Ah şu Ömer Abi'yi bir aldatsa! Adam öyle bir emin ki karısından ve de durumundan. Ayaklı kütüphane o da. Hayret yani. Burnundan kıl aldırmaz benim bildiğim. Nasıl oldu da haber verdi sana? Sosyalist bir insan böyle özel mızmızlıklara yüz vermez yaa. Sen de derdine ne şifa olmuşsundur ya adamın. Başlamışsındır siğlim siğlim ağlamaya. Adamcağızı söylediğine söyleyeceğine pişman etmeye... Meraklanacağı yoksa da meraklandırmaya... Büsbütün kuşkuda koymaya... Aman be, ne bileyim ben! Bana ne sizin kıymetli Ayselinizden!.."

Hayır. Annem Tezel'e haber vermemiştir. Ona sormamıştır. İlhan'a haber vermeyi istemiştir. Ama benim kızacağımdan çekinmiştir. Onunla uzak iki ülkede yaşar gibiyiz. İşverenin ünlü avukatı. Şimdi Çankaya'nın tepesine mermer girişli apartmanını diktiriyormuş. Karısına banyo fayanslarını seçtirecek. Adını da Emek koyar belki. Bu yapıya tek kuruş yatırmamıştır. Birinden arsayı iki daire karşılığı almış, sonra, daha temel atmadan bütün daireleri tek tek satmıştır. Bir zamanlar Meclis'te kendine bir de milletvekilliği bulmuştu. Namazlar kıla, mahkemeler basa, alanlarda, "Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır!" diye diye vatanı Türk oğlu Türk yapacak, kurtaracaktı. Kendini kurtardı. Ömer'le benim tutumumuzu çok kötü karşılıyor. Gerekli yerlerde görmemezliğe geliyor, aile içinde de dişlerinin arasından bize küfürü bastığı belli oluyor. Evet. Annem abime de haber vermemiştir. Yarım saatte bir Ömer'e telefon ediyordur. "Polise haber versek mi?" diyordur. "Yalnız oturma. Gel yemeği birlikte yiyelim" diyordur.

Sonra kocamı avutmaya kalkıyordur: "Benim bu kızım öteki gibi değildir. Aklı başındadır. Ne yaptığını bilir. Nerdeyse bir haber iletir..." Annem böyledir. Durmadan Ömer'in gözüne sokmaya çalışır beni. Sanki orta yerde kalıverecekmişim gibi. Sanki Ömer beni kendinden daha iyi tanımazmış gibi. Sanki hâlâ on sekiz yaşımdaki beni, o bitmez tükenmez görücülerine çıkarıyormuş gibi. Annem üstelik kendine göre tahminler de yürütüyordur: "Kızımı belki de komandolar kaçırdı. Belki de komünistler alıp uçurdular Moskova'ya?.." Haksızlık etmeyelim. Artık bu kadarını Ömer'e söylemiyordur. Çekiniyordur. Aklına gelen buna benzer daha pek çok şeyi içine atıyordur.

Karnımda bir çocukla belki, bir otel odasında ölmeye yattığım, Tezel'in bile aklına gelmiyordur. Kız kardeşim bunu bilse, yerimde olmak için can atardı. Değişik bir şey yapmış olmak. Tam ona göre! Şu içinde bulunduğum durum gerçekten öyle ise bu hak Tezel'in olmalıydı. Öyle ya, o fıkra yazarına değil, onun son yıllar bir kahraman gibi gençlerin omuzları üstünde taşınışına vurulmuştur Tezel. Adamı karısından ayıramadı. O zaman da kadıncağızla sıkı fıkı oluverdi. Son görüşmemizde, "Kötü mü? Hepimiz birarada geçinip gidiyoruz işte. Ne gereği var bir yığın problem yaratmanın?" demişti. Asıl aramak istediğim Tezel. Ama, bana gülmesinden çekiniyorum. Şimdiki çocuklara kimseler görev yüklemiyor. Bir görevi kendileri seçerlerse seçiyorlar. Ya da görevsizliği yaşıyorlar. İnançsızlığı. İyi ama, neye inansınlar? Kime? Kimbilir, belki Tezel bile haklıdır. Ya abim, İlhan? O da bir zamanlar çocuktu. Ben de...

Hâlâ neyin haklı, neyin haksız olduğunu araştırıyorum ben. Üstümden birden buz gibi bir rüzgâr esiyor. Kolalı çarşafa sarılmış renk renk kare desenli battaniyeyi tepeme kadar çekiyorum. Battaniyenin altındaki karanlığa bakıyorum. Baktıkça karanlık azalacağı yerde yoğunlaşıyor. Beynimin içinde bir duraksama

oluyor. İçine çimento dökülmüş gibi kıpırtısızlaşıyor. Başımı yastığın üstünde sağa sola döndürüyorum. Beton duvarlara tın diye bir çakıltaşı vuruyor. Ardından ne kadar sallasam başımı, artık hiçbir tınlama olmuyor. Bütün beyin sinirlerim kafatasımın içine dökülen çimentoyla birleşiyor. Soğuyup donuyor. Anımsama, düşünme adına ne varsa yok oluyor. Karanlık battaniyenin içine bazı yüzler koymak istiyorum. Bu yüzlerin çizgilerini, ağız burun kıpırtılarını görmeyi, gülümseyip konuşmalarını bekliyorum. Hiçbir şey olmuyor. Ardından beynimin son çabası geliyor. Betonlaşmış beyin sinirlerimin ucu duyulur duyulmaz, "İşte" diyor, "işte bitti bu iş. Ölümle savaşmak o denli uzun sürmedi."

Şu odaya girdiğimden buyana bu kadar ağır solumanın, solumanın ardından artık başka bir şey gelemez miydi? Ne gelebilir ki? Hep aynı çizgide boy atmak, büyümek, yaş almak, sınıf geçmek, değişmeyen kurumlarda değişmiş kişiler bulmayı ummak, tek başına değişmeyi ummak, buna inanmak hatta, hatta suçlamak ve yakınmak... Yakınmak ve bir gün, bir cami imamının sizi yönettiğine nerdeyse şaşmak... Çocukları unutmak... Unutup çocukları, ölüme yatmaları bile suçlamak...

"Bin Atlı Akınlarda Çocuklar Gibi Şendik"

Aysel'in *Ulus*'un Güzel Sanatlar sayfasını okuduğu yıl, kuru soğanın ve patatesin kilosu 24 kuruş, pırasanınki 16 kuruştur. Tanesi 5 kuruşa satılan mandalina evlerine çok ender giriyor. Muz henüz hiç girmemiştir. Cumartesi öğleden sonraları annesiyle Yenişehir Pazarı'na gidiyorlar. Annesi, Salim Efendi'den aldığı dört lirayla küfenin dolmayacağını, dolsa da küfeciye verecek para kalmayacağını biliyor. Çünkü artık biraz mercimekle pirinci ve birkaç kalıp Hacı Şakir sabununu da pazardan almak gerekiyor. Salim Efendi, İsmetpaşa Pazarı'nın daha ucuz olduğunu söylüyor. Fakat İsmetpaşa şimdi oturdukları eve çok uzak düşüyor. Esat neresi, İsmetpaşa neresi...

Öyle. Salim Efendi doğup büyüdüğü yerden soğumuştu. Bir iki tarlasını, dükkânı başkente taşırken geride bıraktığı evini de satmış, ilçeyle bağını tümden koparmıştı. Artık ilçeden bir iki torba erzak da gelmiyordu. Hergele Meydanı'nda otobüs başı beklenmiyordu. Fakat Salim Efendi, sattıklarından eline geçeni çarçur etmedi. Küçükesat tepesinde, iki katlı bir yapı satın aldı. Küçükesat'ın hemen hemen son yapısıydı. Üç küçük dairesi vardı. Üst kattakine kendisi yerleşti. Alttakilerden birini 23 lira 25 kuruştan, ötekini ise 19 lira 75 kuruştan kiraya verdi. Böylece *müstecir* sahibi oldu. Kontratların altına mal sahibi diye imza koydu.

Milli Korunma Kanunu yürürlükteydi. İstanbul'dan Aşkale'ye gönderilenler ise nedense çarçabuk geri dönmüşlerdi. Kars-Sivas yolu yapılmış mıydı? Aşkale'den İstanbul'un Büyükada'sına, Moda'sına, Şişli'sine geri dönenler keyifle ellerini ovuşturuyorlardı. Durumu kolay atlatmışlardı. Varlık Vergisi adı altında pek de bir şey ödememişlerdi. Çoğu, neleri var neleri yok, çoktan karıla-

rının, çocuklarının, analarının üstüne yaptırmışlardı çünkü. İthal mallarının fiyatı durmadan yükseliyordu. Kısıtlı ithalat, değer kuralını işletiyordu.

Japonya ile ilişkilerimizin kesildiği söyleniyordu. Amerika'nın bize büyük dostluk göstermeye başladığı, o halde artık Moskof'tan da çekinmenin bir nedeni olmadığı anlaşılıyordu!

Avrupa'nın batısında Alman direnmesi gittikçe zayıflıyordu. Şimdi en çok düşünülmesi gereken buydu işte. Almanlarla dostluğumuz bozulur, ticari ilişkilerimiz sona ererse ne olacak? Amerika çok uzak. İşadamlarımızın Amerikalı işadamlarını tanımaları güç olacak. Avrupa'da Almanların üstüste geri çekilmeye başlamalarıyla Hitler'e yavaş yavaş sırt çevirdiğimiz bir gerçek. Hükümetimizin Almancı bazı yazarları, genç genç üniversite öğrencilerini, Hitler'i örnek alarak kendilerini ırkçılığa adamış olanları, şimdi birden gözaltında tutma çabasına girişmesi neden? Bugüne dek göz yumulan bir hareketin şimdi peşine düşülmesi bile, İstanbul ithalatçılarının durumlarını yeniden gözden geçirmelerine yetmektedir.

Salim Efendi on paralık düğmeyi yirmi paraya sattığı iddiasıyla hakkında açılan soruşturmayı ucuz atlattığına sabah akşam şükretmektedir. İlçedeki boğulma duygusunun yerini korku almıştır. Şimdi, soruşturma sırasındaki borçlarını da ekleyerek günde belki on kez namaza duruyor. Dükkânın bir köşesi küçük bir mescide dönmüştür. Oğlu İlhan'ın, dört beş yıl önceki o çörek dedikodusunda olduğu gibi, yine kendisinden utanacağını sanıyordu. Ama gördü ki, İlhan'daki utanç duygusunun yerini gözü dönmüş bir öfke almıştır. Salim Efendi'nin, neye karşı olduğunu hiç anlayamadığı bir öfke. Sıkıyönetim mahkemesinde tutuklu olarak süren soruşturmasından dükkânına döndüğü zaman, kasanın tamtakır olduğunu gördü. Buna karşılık dükkânın altı, kırmızılı beyazlı, bazılarının üstünde uluyan bir bozkurt resmi

bulunan tomar tomar dergiyle doluydu. Oğluna bunların ne işe yarayacağını sordu. İlhan baştan savma bir karşılık verdi: "Bir arkadaşın da... Yakında alacak..."

Salim Efendi oğlunun, liseyi bitirdikten sonra artık dükkânda oturmasını, baba işini sürdürmeye hazırlanmasını isterdi. Ama İlhan, "Yoo baba. Eskiden olsaydı belki. Ama artık geçti. Şimdi ben hukuk okuyacağım. Türklüğümüzü yerlerde süründüren bütün o soysuz takımından teker teker hesap soracağım!" dedi. Salim Efendi düşünüyordu: Acaba hukuk okumakla bu hesap nasıl sorulur? "Gördük mahkemedekileri. Onlar benden hesap soruyorlar. Sen de benden, benim gibilerden ve daha da sahapsızlardan mı hesap soracaksın yoksa?" İlhan dik dik, "Kimden, nasıl hesap sorulacağını biliriz biz!" dedi. Baktı, oğlu hiç kendini dinlemez olmuş, kendi başına buyruk olmuş; öfke tepesine sıçradı Salim Efendi'nin. Hiç aklında yokken işi inada bindirdi. Bir oğluna bile kendini saydıramayacak mıydı? Oğlu bile onu adam yerine koymayacak, İstiklal Savaşı'nda İsmet Paşa'yı ta nerden nereye götürdüğünün, göğsünü ona siper ettiğinin değerini bilmeyecek miydi? "Bana karşı durma! Bana karşı durma! Yoksa parçalarım seni!.." diye haykırdı. İlhan, küçümsemeyle, "Zoor!.." diye başkaldırdı. Sonra yüzünde bir iğrenti sanki, "Hay keşke göğsünü siper etmez olaydın o tilkiye!" diye söylendi. Salim Efendi oğlunun üstüne yürüdü: "Nankör!" İlhan kollarıyla başını sakınıp dükkândan kaçtı. O günden sonra babayla oğul arasında sık sık su yüzüne çıkan bir savaşım başlamıştı.

Salim Efendi, oğlundan öç almak için, onun Hukuk Fakültesi'ne yazılmasına inat, tuttu, dükkânın altındaki bütün o kırmızılı beyazlı dergileri bir akşamüstü kapının önüne yığıverdi. Hem de İlhan'm gözleri önünde. İlhan'ı önce bir telaş, bir korku aldı. Sonra ağlamaklı oldu. Sonra da, "Yedik sanki dükkânını. Hoş, bu kutsal şeyler zaten senin küflü bodrumuna çok!" dedi.

Doldurup bir çuvala dergilerini, çekti götürdü. Nereye götürdü acaba? Bir gün de dükkâna uzun boylu, burnunda et beni bulunan ve yüzünden gülümseme hiç eksik olmayan gençten bir adam geldi. İlhan'ı sordu. Salim Efendi de, "Kâhyası değilim!" diye homurdandı.

Salim Efendi'ye şu dünyada karşı gelmeyen, onunla zıtlaşmayan tek kişi karısı: Giderek daha da gözünün içine bakar oldu. Sessizce yuğup yıkar, pişirir kotarır. Eskiden arada bir şundan bundan yakınırdı. Şimdi yakınmaları yok. Çünkü Fitnat Hanım, başkentte oturmaktan, içinde akarsuyu, elektriği ve çevresinde beton duvarları bulunan bir evi olmasından mutludur. Babayla çocuklar arasındaki çekişme olmasa, nerdeyse Allah'ın kendisine son dirliği verdiğine inanacaktır. Sinemaya da kaçıyor arada bir. Daha ne?

Yatakta da daha bir sıcacıktır Fitnat Hanım. Hem başkent onu güzelleştirdi. Topukları, elleri yumuşacık oldu. Ocak üflemekten, lamba şişesi silmekten, çamaşırı isli bir kazanın başında avluda yıkamaktan, her yanından yelin üfürdüğü ahşap bir evin tahtalarını ovmaktan kurtuldu; ondan olacak. İki gözlü bir havagazı ocakları da var. Çak kibriti, koy tencereyi üstüne. İstediğin kadar kaynat. Sok kordonu deliğe, ütünü yap. Çevir düğmeyi, odan alabildiğine ışısın. Arada ellerindeki farklı renkli ekmek karneleriyle, karnelerin "T", "V" kuponlarıyla Salim Efendi ona çiçekli Sümerbank basmalarından, nazillilerinden kesiveriyor. Fitnat Hanım, kızına ve kendisine yarım kollu, havuz yakalı giysiler dikiyor. Omuzlarına pamuktan küçük yastıkçıklar tutturuyor. Böylece kentli bayanların havası usulca onların da üstünde esiyor.

Son aylar en büyük derdi, ya tekne kazıntısını Salim Efendi soruşturmadayken doğuruverseydi? Bundan çok korkuyordu. Korktuğu olmadı işte. Bir de şu baba-oğulun arası açılmasaydı!..

Fitnat Hanım o zaman belki de ömrünün en rahat doğumunu yapacaktı. O sıralar Tezel'e altı buçuk-yedi aylık gebeydi. Amerikanbezlerini kireç kaymağına yatırarak beyazlatmayı öğrendi. Beyazlattığı bu bezleri özene bezene işlemeye, yeni kundak takımları yapmaya başladı.

Evin sobası kuruldu. Çok geçmeden de kış bastırdı.

Fitnat Hanım, bazı akşamüstleri, kızı okuldan döndüğünde, onun eline mendil kadar tülbent bezleri sıkıştırıyor, "Ha anam, şunları oyulgayıver" diyordu. Evdeki sessiz düzen, ana-kız açısından da böyle bozulmaya başladı. İlçelerde çocuklar ya çok küçük ya çok büyük yaşta okula başlarlar. Okuma yazma seferberliği okul sıralarını başka türlü doldurmuyordu çünkü. Aysel de işte bu yüzden, yarı yıl ara vermek zorunda kaldığı halde, bir lise son sınıf öğrencisi olmak için çok küçüktü. O yıl on yedisini sürüyor. Okumaya karşı olan deli ve anlaşılmaz tutkusuna Salim Efendi teslim olduğu sıra, karşısına annesi çıktı. Sanki kendi okumamışlığının öcünü alıyordu. Aysel'e durmadan ev işi buyuruyordu. Kızını her an bir kitabın başından kaldırmaktan nerdeyse gizli bir tat alıyordu. Önüne bir de bebek bezleri oyulgamak işi çıkınca Aysel, "Kendin yap!" deyip fırlatıverdi bezleri. Annesi önce şaşırdı. Sonra artık kızının yaşının erdiğini, onu iyi bir baskıya almak gerektiğini düşündü.

"Yarın senin de çocukların olacak. Kim dikecek bezlerini? Eller mi?" diye çıkıştı.

Herkes evleniyor. Herkesin çocuğu oluyor ve herkes, "Evlenmez olaydım!.." diye ağlıyor. Semiha da işte...

"Evlenmeyeceğim ben! Çocuklarım da olmayacak!.."

Vurdu holün kapısını, çıktı.

Fitnat Hanım kapıya bakakaldı. İlk aklına gelen, kızını Salim Efendi'ye söyleyip, "Bunun gözü açıldı artık, alsak mı eve?" diye sormak oldu. Ama yine aynı anda, kızının ne sinsi bir çetin ceviz

olduğunu düşündü. Ondaki inat insanı öldürür. Boşuna babasına duyurup da İlhan'dan gelen dirliksizliğe bir yenisini eklemek istemedi. "Ben usul usul kendim başa çıkarım onunla, alırım zapta rapta. Hep babasına karşı korudum. O da çıktı oturdu tepeme hınzır!" diye geçirdi içinden.

Aysel, holün önündeki aralıkta, soğukta durmuş, "Şimdi de sıra çocuk bezleri diktirmeye geldi. Beni ille kendine benzetecek!" diye düşünüyordu. Aklına yeniden Aydın geldi. Ta bahardan buyana Aydın, hep en beklenmeyen zamanlarda aklına düşüyordu. O çekik gözlerini, gözlerinin hoşgörüyle alay karışımı bakışlarını sevmiyordu. Ama sanki ne yapsa ona inat, ne yapsa onun gözüne girmek için... Sanki Ulu Ata, Aydın'ı başına bekçi koymuş gibi bir şey... "Bir de çocuk bezi oyulgarken görse ne demez!.."

Elinde file ya da sepet, annesiyle Yenişehir Pazarı'ndan dönerlerken, kuru köfteleri Bomonti'ye, Kocatepe'nin arkasına taşırken yüreği ağzına geliyordu. Ata ya da Aydın, kendisini bir köşeden seyrediyormuş sanıyordu. "Bugünlerde Nurullah Bey beni kabul edecek. Görürler hepsi günlerini!" diye şişindi. Sonra yeniden bir korkuya kapıldı: "Ya annem kendisine kafa tuttuğumu babama söylerse? Ya babamın aklına getirirse beni!.."

Annesi holün kapısını araladı:

"Ne duruyorsun orada, soğukta öyle?"

"Hiiç" dedi.

Elinden geldiğince yumuşak söyledi bunu.

"Gel içeri. Bir de hasta olma başıma. Eline iş veriyorsak öğrenesin diye veriyoruz. Yaptığın bana ise, öğrendiğin kendine. Hadi gel içeri."

Aysel içeri girdi. Sehpanın üstündeki bezleri görmezden geldi. Yine de uysal uysal odaya döndüğü için kendine kızdı: "İlle dalkavukluk ettirecekler insana!"

Bir Atatürk çocuğu olup da bu ödünleri vermek zorunda kalmak! İşte bu, yalnız bu bile mutsuz etmeye yetiyordu kendisini. Dünya başına yıkılıyor, bu yıkıntının altından, "Yakında lise bitecek. Üniversiteye gideceğim. Yurduma daha yararlı olacağım ve benim gibi kızlar sayesinde erkeklerimiz artık yalnız kalmayacaklar" düşüncesiyle çıkıyordu.

Ana-kız arasındaki yeni çekişme sessiz sürüp giderken İlhan, evin içinde bağırıp çağırıyordu. Annesinin giydiğine, kız kardeşinin yürüyüşüne karışıyordu. Fethi Abisiyle milliyetçi bir şair kendisinden çok memnundular. İlhan'ı pek seviyorlardı. İlhan da onların gözüne daha iyi girebilmek için çırpınıyordu. Babasının kendisini derste bildiği saatlerde Fethi Abisinin düzenlediği toplantılara gidiyordu. Türk'ü kurtarmak için yeni yollar öğreniyor, bunları Hukuk'taki sınıf arkadaşlarına da, kendince çaktırmadan, öğretmeye çalışıyordu. Fethi Abisi liselileri de boş bırakmamak gerektiğini söylüyordu. İlhan da eski okuluna, Gazi Lisesi'ne yöneliyor, orada tanıdığı daha küçük çocuklarla neredeyse bir çete kurmanın planlarını yapıyordu. Bu tasarılarını Fethi Abisine ve milliyetçi şaire anlatıyordu. Ötekiler, onu ilgiyle dinliyorlardı. İlhan, adam yerine konulmaktan gurur duyuyordu. Böyle böyle *Bozkurt*, *Kızılelma*'nın bir iki sayısına da atak, heyecanlı şiirler yazdı. Evde babasının olmadığı saatlerde bu şiirleri büyük gümbürtülerle okudu. Hartı hurtu o denli arttı ki, Aysel bir akşamüstü artık bu gürültücü abiye dayanamadı, eline alıp evin içinde öttüre öttüre dolaştırdığı zurnanın sesinden şişmiş kafasını tarih kitabının üstünden kaldırıp, "Abi ne olur sustur şunu artık!.." diyecek oldu.

İlhan sanki bu fırsatı bekliyordu. Birden kız kardeşinin üstüne atıldı. Suratına iki tokat aşkettikten sonra, ağzı köpükler saçarak bağırmaya başladı: "Niye susturacakmışım? Halis muhlis bir Türk sazı! Hanımefendimiz ders çalışacakmış!.. Niye okuyorsun

bir kere sen? Kadın kısmına okumak nerden çıkmış? Anandan mı gördün, ninenden mi? Yarın lise bitince bir de üniversiteye gitmeyi düşünüyorsan, nah gidersin! Babam bıraksa, ben bırakmam. Oralarda okuyan kızların ne mal olduğunu şimdi çok iyi biliyorum ben. Üniversite öğrencisi adı altında bir yığın yırtık orospu!.."

Aysel ilk kez o akşamüstü umutsuzluğa düştü. İçinden, "Ne talihsiz kızmışım ben! Herkesin kızları okumak istemez, anaları babaları zorla okuturlar. Özel hocalar tuta tuta... Ben okumak isterim, karşıma ya babam dikilir ya annem. Şimdi de bu çıktı işte!.." diye ağlamaya başladı. Neden sonra annesi mutfaktan gelip, "Sus, baban böyle yumruk gibi gözlerle görmesin seni. Bir şey var sanır. Birine tutuldun falan sanır!.." deyince aklı başına geldi. Öyle ya, abisi o sözleri söylerken ya babası evde olsaydı! Ya hazır yanında bir destek de bulmuşken, yeniden, "Hadi bakalım artık eve!" deseydi? Hayır. Babasının aklına getirmemek gerek; ne büyüdüğünü, ne de hâlâ okumakta olduğunu. Bir bardak su istedi mi, hemen fırlayıp vermeli. Ders çalışıyorum falan dememeli.

Böylece kendini evin içinde yeniden unutturmak için elinden geleni yaptı. İlhan, daha o akşam radyodan Batı müziği dinlemeyi yasakladı. Aysel üstelemedi. Abisi evde olmadığı sıralar Beethoven'i, Çaykovskiy'i falan dinlemeye devam etti. Hatta bir cumartesi öğleden sonra pek hasta olan, ölüm halinde bulunan bir öğretmenini görmeye gidiyormuş gibi yapıp, Konservatuvar konserlerinden birine bile gitti. Bileti kendisine Sabahat Öğretmen vermişti. Bir başka hafta okuldan seçilen bir grubun içinde Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nün ilk temsili olan *Kahvehane*'yi bile gördü.

Yeni yılın ilk ayıydı. Fitnat Hanım'ın doğumu iyice yaklaşmıştı. İlhan bu kez de eve *Doğu* başlığını taşıyan, altında da ince harflerle "Büyük Ülkü Gazetesi" diye yazan bir yığınla geldi.

Dipteki karanlık bölmeye girdi. Saatlerce çıkmadı. Annesi öğle yemeğine çağırdı. İlhan, mercimek çorbasını içti. Kıymalı patatesini yedi, çıktı. Az sonra kafasını usturayla kazıtmış olarak geri geldi. Annesi, "Ah oğlum, ne yaptın o güzelim kıvırcık saçlarını?" diyecek oldu. İlhan homurdandı. Ne dediğini anlaşılmadı. Kazınmış kafayla pek çirkinleştiğinin farkındaydı. Ama, inandığı dava uğruna saçlarını feda etmiş olmanın da gururunu taşıyordu. Yeniden karanlık bölmeye kapandı. Yeniden çıktı. Elini yüzünü yıkadı. Üstüne nerdeyse yerleri süpüren paltosunu giyip, "Fakülteye gidiyorum" diyerek, gitti.

İlhan, Gazi Lisesi'nin bahçesine vardığında çocuklar henüz mütalaadan çıkmamışlardı. Onların çıkmasını bekledi. Avlu kapısı önünde iki araba duruyordu. İçinde sırma kasketli şoförler. İlhan o yana baktı. Yere tükürdü. Zil çaldı. Dışarı boşalan öğrenci kalabalığının içinde Namık göründü. Sanki kolları gittikçe kısalıyor, gövdesi gittikçe dört köşeleşiyor, rengi nerdeyse morluğa dönüşen yuvarlak yüzü, patlayacakmış gibi şişkin duruyordu. Garip, önlenemez, üstüne geçirilen her şeyi dar bulan bir gelişme içindeydi Namık. Şişmanlamaktan çok, genişliğin söz konusu olduğu bir büyüme.

Ortaokula başladığından buyana başkentte uzak bir akrabasının yanında kalıyor, her gün Telsizler'den İtfaiye Meydanı'na kadar çamurlu yolları tepiyor, yazları köyüne gidip bağrını esen rüzgâra vererek yatıyor, okullar açılınca gözüne kestirdiği en iyi, en çalışkan öğrencinin yanma yerleşiyor; kâh ondan kâh kitaplardan ustalıkla kopya çekiyordu. Bu yüzden adı, arkadaşlarının arasında, "Kopyacı Namık"a çıkmıştı. Girişkenliği ve becerikliliğiyle saylav ve büyük memur oğullarının en zengin evlerindeki en zengin sofralardan o uzak akrabasının bir torba içindeki kuru eriğine dek ne bulsa yiyordu. İlk yıllar Milli Şef'in oğluyla kurduğu arkadaşlığı, "şu sinsi Aydın" geleli beri bozulmuştu. Ömründe

ilk öfkeyi de belki sadece bu yüzden tanıdı. Bir süre peşlerinden ayrılmadığı *büyüklerimizin* çocuklarından şimdi nerdeyse nefret ediyordu.

Lisenin iç kapısından çıkınca çevresine bakındı. İlhan'ı gördü. Ona el etti. İlhan da ona belli belirsiz bir işaret yaptı. Bunun üstüne Namık, hemen kalabalığın içinden beş altı çocuğun kollarını dürterek, "Tamam. Şöyle gelin. Hadi, toplanıyoruz!" dedi. Çocuklar, başlarında, Namık, okulun arka duvarının dibinde, İlhan'ın çevresinde halka oldular. Kimi çömelmiş, kimi yere diz çökmüş, kimi ayakta durmuştu. Bu görünümleri o, alanın bir köşesinden hiç eksik olmayan bastıkaracıları andırıyordu. İlhan çevresindekilere tek tek baktı. Sonra Namık'a, "Tamam mıyız?" diye sordu. Namık sinirlenerek, "Tamamız abi" dedi. "Bu kadar mı olduk?" Namık bir yığın oyunla, bir yığın becerikli sözle toplayabildiği bu altı çocuğun az bulunmasından ötürü biraz düş kırıklığına uğradı. Bir kaşını kaldırdı, "Kötü mü abi? Bu kadar olduk işte, kötü mü?" dedi. İlhan hoşgörüyle onun omzunu okşadı. Çömelmesini işaret etti. Namık düğmeleri gerilen eski ceketinin içinde yere çömeldi. İlhan, çocuklara yeniden teker teker baktı. Ötekiler heyecanlı bir oyuna başlamanın sabırsızlığı içindeydiler sanki.

"Genç arkadaşlarım..." diye söze başladı İlhan. "Keşke her Türk çocuğu sizler kadar vatansever olsa. Sizler kadar Türksever olsa. Sizler kadar ahlaklı olsa. Nerde?.. Onlar analarını, bacılarını Moskof'a satmaya hazır, alçak kişilerdir. Arkadaşlarım, biz bu davaya başını koymuş çok değerli abilerimle birlikte ant içtik. Ben de onlara namus sözü verdim. Biz bu ülkede Türk oğlu Türk olmayana artık hayat hakkı tanımayacağız. Bir kendi halinize bakın, bir kapıda özel arabaları, öğle vakti ellerinde dört kat sefertasıyla apartmanlarının kapıcıları bekleşen öteki arkadaşlarınıza bakın. Siz bu vatanın evladı değil misiniz? Asıl Türk oğlu Türk olan sizler değil misiniz yani? Başımızdakileri sevmeli,

saymalıymışız! Niyeymiş? Memleketimizi savaşa sokmamışlar da ondanmış. Vay vay... Türklüğün şanı, şerefi öldü mü yani? Almanların yanında biz de ırkımıza layık şekilde kahramanca savaşsaydık, bir yandan yeniden Viyana kapılarına, öte yandan Turan'a dayansaydık kötü mü olurdu? Atalarımızdan bize miras kalan bu ırk, böyle durumlara mı düşecekti arkadaşlar?.." Ağzında tükürüğü kabarmaya başlıyordu. "Benim gözümü de bu vatanı kendi gibi seven Türk oğlu Türk abilerim açtı arkadaşlar. İnanın gözüm açıldı, aptallığıma şaştım kaldım. Öyle ya! Başımızdakiler, yaptıkları yetmiyormuş gibi, bir de babalarımıza, bu vatanı asıl kurtaran kahraman babalarımıza leke sürmeye çalışıyorlar. Onları mahkeme kapılarında süründürüyorlar. Milli Korunma Kanunu'ymuş!... O kanun babalarımıza işliyor da, Kambur için işlemiyor ama. Kimden söz ettiğimi anlamışsınızdır?.."

Çocuklar evlerinde bu "kambur" sözünü sık sık duyuyorlardı. En sonunda onlar da bir şey bildiklerinin sevinci içinde, bir ağızdan, "Anlıyoruz!" diye bağırdılar. İlhan başını çevresindekilerin karın hizasına doğru indirdi, "Eğilin!" dedi. Eğildiler. Çocuklardan biri, yanındaki birine oyun olsun diye bir parmak attı. Kıkırdaştılar. İlhan kaşlarını çattı, "Gülmeyin çocuklar, gülmeyin! Gülünecek zaman değil!.." dedi. İki çocuk gülmelerini tutmaya çalıştılar. O sırada uzaktan, hademenin, "Üle Hüseeeynnn!" diye nağmeli bir seslenişi geldi. Bu kez çocuklardan dördü birden hık hık gülmeye başladılar. İlhan, çok çirkin bir şey görmüş, acı bir şey yemiş gibi yüzünü buruşturdu, "Yazık... Yazık!.." dedi. "Ben de sizleri sahici birer Türk erkeğisiniz sanmıştım. Yazıklar olsun!" Sonra daha bir yığın "teessüflerini" bildiren söz sıraladı. Çocuklar utanır gibi oldular. Boyunlarını dikip artık dikkatle İlhan Abilerinin ağzının içine bakmaya koyuldular.

"Sanki o okuduğunuz 'Mantık' kitabını anlayabiliyor musunuz siz? Kim yazmış? Milli Eğitim Bakanımız... Hıh. Sözde öz

Türkçe. Ben tam bir yıl bu kitaptan bekledim arkadaşlar. Ben Türkçe bilmiyor muyum? Şu konuştuğumuz özbeöz Türkçe değil mi? Ama bir satırını anlayamıyordum o 'Mantık' kitabının. Kökü Altaylar'dan gelmeyen bir yığın uydurma laf. Siz anlayabiliyorsanız aşkolsun!" Çocuklar yine bir ağızdan, "Valla biz de anlayamıyoruz. Çok zor abi, haklısın" falan dediler. "Yarın sizler de bu kitaptan çakacaksınız işte. Nah, buraya yazıyorum, çakacaksınız? Yeni uydurma kelimeleri özel hocalarından öğrenen çocuklar geçecekler ama... Hoş, onlar öğrenmeseler de geçerler ya!.." Sapsarı saçlı, sapsarı kaşlı bir oğlan kımıldadı: "Yahu, son yazılıdan yine üç almışım be!.."

İlhan birden ayağa kalktı. Ökçelerini birbirine vurdu: "Kalkın! Bu vatanı seviyorsanız, kendinizi seviyorsanız, ananızı, bacınızı seviyorsanız benimle gelin!.."

Çocuklar doğruldular. Şaşkın sarsak durdular. İçlerinden ikisi, "Nereye gidiyoruz abi?" diye sordu. İlhan, yeniden çocukların karın hizasına eğildi. Sesini alçalttı: "Yürüyün. Halkevi'nde bir tören var az sonra. Orayı basacağız. Orada başka arkadaşlar da var. Daha kalabalık olacağız."

Çocuklar epeydir heyecanlı bir oyun oynamamışlardı. Her gün aynı şey. Liseye gir, liseden çık; derse kalkmaktan kork, evde ders çalışmaya otur, kafana girmesin. Eh, işte şimdi önlerine bir fırsat çıkmıştı. Değişik bir şey yapmış olacaklardı. Üstelik bu oyunda vatanı ve kendilerini kurtarmak gibi soylu bir yan da vardı. Birbirlerini ittiler, "Hadin!" diye bağrıştılar.

İş bu noktaya gelince Namık biraz duraksadı. Toplantının yalnız lise avlusunda kalacağını sanıyordu. İlhan ona dönüp, "Hadisene!" dedi. Namık bir çöple dişini karıştırarak gözlerini İlhan'dan kaçırdı, "Valla abi, gelirdim, ben de seve seve gelirdim ama, evdekiler okul dönüşü biraz odun kırmamı istedilerdi... Odun kıracağım ben..." dedi. İşte ben elimden geleni yaptım.

Çocukları topladım. Benden bu kadar, demek istiyordu. İlhan öfkeden kudurdu, "Odun yerine sen o koca kafanı kır! Pis!.." diye homurdandı. "Hem niye sen habire odun kırıp, kar kürüyorsun? Hariciye Vekili'nin oğlu neden hiç odun kırmıyor, ha? Sen mi daha Türk'sün, yoksa o mu daha Türk? Ama müstahak sana! Hakkını aramayanın hakkını yiyiverirler işte. Oh olsun!" Baktı, Namık kıvranıyor, onu hemen sırtından itti, "Hadi yürü! Fethi Abine, bir de sana güvenebileceğimizi söyledim ben" dedi.

Önde İlhan ve Namık, ardlarında öteki çocuklar, Halkevi'ndeki törene doğru yola çıktılar. Denizciler'i atlayıp Sergievi yokuşunu tırmandıkları sırada Namık, elini sağlıksız kırmızı yüzünden geçirdi, "Ne merasimiymiş bu abi?" diye sordu. İlhan, "Dil ve Edebiyat Komitesi tarafından ikinci defa açılacak Edebiyat Müsabakası için" diye yanıtladı. "Demek daha müsabakanın açılışı bu? Kimler kimler geliyor?" İlhan başını bozkurt gibi yukarı kaldırdı, "Bütün o bok soylular! Dalkavuklar!.." dedi.

Sergievi Caddesi üstündeki bodur çamları atlayarak kestirmeden Halkevi'nin önüne çıktılar. Yapının önündeki küçük alana varmadan İlhan birden durdu. Şaşırmış, nerdeyse paniğe kapılmıştı. Halkevi'nin önünü polisler sarmıştı. Milliyetçi şairi ite kaka götürüyorlardı. Kalabalık bir lise öğrenci topluluğu kâh ileri atılıyor, kâh ellerinde taşlarla geri çekiliyordu. İlhan ne yapsındı? İlerlesin mi küçük ordusuyla, geri mi çekilsin? Ne yapacağını bilemeden olduğu yerde kakılıp kaldı; curcunayı seyre daldı. Bu arada baskın için sabırsızlanan küçük ordusunu yatıştırmakta epey güçlük çekti. Milliyetçi şair, bir polis arabasına doğru itelenip götürülürken İlhan cılız bir sesle, "Tamam çocuklar. Bugünlük bu kadar. Bitti" dedi. Bodur çamların arasına dalıp, gözden kayboldu. Çocuklar bir süre alanın önünde itişip kakıştılar. İkisi, aralarında güreşe tutuştular. Bir polis gelip sopasıyla onları kovaladı, "Evlerinize!" dedi. Çocuklardan birkaçı baskının başarıya

ulaştığına inanıyordu. Namık da ortalarda yoktu. İçlerinden ikisi başbaşa verip durumu görüştüler ve kendilerine öncülük eden Namık'la o kabak kafalı abiden uzak durmaya karar verdiler. Bu ikisi, Samanpazarı'na doğru çıkan yokuşu tırmandılar. Keskin bir ayaz vardı. Üşüyorlardı. Okuldan çıkışta eve dönmekte geciktikleri için babalarına ne diyeceklerini düşünüyorlardı. Öteki ikisi, Kız Lisesi'nden aşağı inen yokuşu bir solukta koştular. Keyifliydiler. Cıvıl cıvıldılar. Değişik, başka günlerinkine benzemeyen bir akşamüstü geçirmişlerdi. Yeni polis arabalarını ve saçları rüzgârda dalgalanan bir ünlü şairi görmüşlerdi. İçlerinden geri kalan ikisi, polis arabasının peşine takıldılar. Koşabildikleri kadar Sergievi yokuşundan aşağı koştular.

Halkevi'ndeki Edebiyat Komitesi üyeleri iç rahatlığıyla masalarının başında otururlarken, İlhan, bir süre bodur çamların altında bekledi. Ortalık yatışıp hava iyice kararınca uzun yün atkısıyla başını gözünü iyice sardı; Halkevi'nin arkasına dolandı. Kız Lisesi büyük sessizlik içindeydi. Kız kardeşi çoktan eve dönmüş olmalıydı. Ah, onu şimdi görebilseydi! Verilecek bazı görevleri vardı. Dükkândan babasının attığı dergiler... Fethi Abi'nin bugün, saklaması için kendisine Kolej'in oralarda teslim edeceği bildiriler... İkisini birden nasıl koruyacaktı? Kolej'in oraya koştu. Ağlayacak gibiydi. Uzun süre, yakasında küçük bir bozkurt rozeti olacak genci bekledi. İnce bir kar başladı. Babası eve dönmeden, hiç değilse evdeki dergilerini koruyabilmek umuduyla, Esat'ın yolunu tuttu. Sonra caydı. Görevden kaçıyormuş duygusuna kapıldı. Yanakları pençe pençe kızararak her zaman toplandıkları ve adına "otağ" dedikleri odanın yolunu tuttu. Baktı, sokakta, kapının önünde küçük bir kalabalık. İçerde ne var, ne yok, birtakım adamlar dışarı taşıyorlar... Kalabalığa yaklaştı. Bir adama, "Ne oluyormuş hemşerim burada?" diye sordu. Adam, "Bilmem

ki. Irkçıların yerini mi ne basmışlar" dedi. Demek otağları basılmıştı? Fethi Abi neredeydi acaba? Halkevi'nin önünde onu görememişti. "Yine de bana düşen görevler var!" dedi. Yeniden evin yolunu tuttu. Alı al, moru mor kapıdan içeri girince annesine, "Beni soran olursa, evde yok deyin" dedi. "Ben Ankara'da değilim. Oğlunu seviyorsan bunu yaparsın!"

Fitnat Hanım, oğlunun bu gözleri patlamış, dudakları uçuklamış haline bakıp bakıp ağlamaya başladı, en sonunda, "Hay seninle uğraşanlara!.." diye uğundu. Eliyle günü gelmiş karnını tuttu. "Şu halimle ortada dönenlere bak sen!" Aysel fırsatı kaçırmadı: "Hep o Atsız olacak adamın başından!"

İlhan öylesine korkmuştu ki, kız kardeşine ikinci bir tokat indirmeyi bile akıl edemedi. Sadece, "Neden anlarsın sanki sen?" diye homurdanarak karanlık aralıkta bekleşen, Türklüğün şanlı tarihini kurtaracak dergilerinin yanına gitti. Kuluçkaya yatmış tavuk gibi, tam bir saate yakın, eli çenesinde bu dergi yığınının üstünde oturdu. Bu arada bir kez evin kapısı çalındı. İlhan'ın yüreği ağzına geldi. Memnune Hanım'ın, alt katta telsizci oğluyla oturan geveze kadının, evinde sigorta atmış. Elektriği sönmüş. O da korkmuş. Oğlu eve dönene dek Fitnat Hanım'ın yanına çıkmış. İlhan işitiyor. Kadın arada bir sokuşturuyor, "Bu evin de sık sık sigortası atıyor kardeş. İkide bir karanlıklarda kaloorum. Korkuorum..." diyor. Aysel ona kahve yapıyor. Memnune Hanım, ev sahibinin kızını oğluna alabilmeyi tasarladığı için, "Kahve yapan güzel ellerini seviym senin, yavrum" diyor. "Aman kardeş, bu kızı okutup da ne edeceksiniz? Yazık değil mi? Baksana gül yüzü solmuş. Ver kocaya, o da kurtulsun, sen de. Hem ortalık kötü" diyor. Tabii bunu Aysel odada olmadığı bir sırada söylüyor. Telsizci oğlu çelimsiz melimsiz ama, ayda tam 58 lira getiriyor eve. 22 lirasını kiraya veriyorlar. Elektrik, su parası; pekâla kalanıyla da tencereleri kaynıyor işte. Soğanın kilosu yirmi beş kuruşa çıkmamış olsa

daha rahat edecekler. Fakat oğlunun bir levazımcı arkadaşı var. Ucuza sabun, pirinç, fasulye, nohut alıyorlar. Urfa'dan her kış başı bir teneke yağ geliyor. Biraz acımış oluyor ama, halis tereyağıdır. Eritiyor, süzüyor. Pilavda bile belli olmuyor beklemiş yağ olduğu.

Memnune Hanım, Aysel'den çok oğlunu öve öve gitti: Şuna buna kapılmaz, etliye sütlüye karışmaz. İşinden evine, evinden işine. Eli her işe yatkındır. Evin kopan, bozulan her şeyini o onarır. Günde tek bir sigara içer. O da akşam yemeklerinden sonra. Eh, şimdiki kızlar da sigara içen erkeği beğeniyorlar. Ama oğlunun her şeyi planlı. Haftada bir mutlak yıkanır. Çoraplarını beş günde bir değiştirir; yine de mis gibi kokarlar. O, bu temizliği esasta Bursa Lisesi'nde öğrenmiştir. Disiplini de. Tabii Harp Okulu'nun da hakkını yememek gerek. Eh, Allah devlete millete zeval vermesin. Yetişti gitti işte. Ben memnunum. El kızı da memnun olur. Kapıda ayakkabılarını çıkarıp terliklerini giymeden içeri girmez.

Aysel, Memnune Hanım'ı geçirmek üzere geri geldiğinde bu son sözleri işitti. Oğlu akşam nöbetini bile bitirip dönmüş, annesini yukarda aramaya gelmişti. Sivrisinek gibi bir adam. Aysel ondan hoşlanmıyor. Merdivenlerde rastladıkça gövdesinden yapışkan bir sıvı aktığı duygusuna kapılıyor. Çelimsiz bir telsizcinin de içinde bir yürek taşıyabileceğini düşünemiyordu henüz. Ama o zaten, "Türkiye'yi uygar milletler seviyesine yükseltecek" görünüş ve çabada olmayan hiçbir şey ve hiçbir kimseyle ilgilenmiyordu. Bu, ayakkabılarını kapı önünde çıkarıp terliklerini giyen, annesi Haymana Kaplıcaları'na gidince kendilerinden salatası için bir fincan sirke istemeye gelen miskin telsizci mi sanki Türkiye'yi uygar uluslar düzeyine çıkaracak?

O akşam, Memnune Hanım gittikten az sonra, Salim Efendi, elinde bir küçük teneke tahinle döndü eve. Dar gelirlilere aylık şeker hakkı dokuz yüz grama çıkarılmıştı, ama Salim Efendi dar

gelirli karnesi taşımıyordu. Şu sıralar biraz bolluktan söz edilmeye başlanmış olsa da, Salim Efendi yemeğin üstüne pekmezle karılmış tahini yemeden doyduğunu anlamıyordu. Çocukları da ısıtıyor hem.

Aysel, babasını öfkeli gördü. Elinden tenekeyi kapıp aldı. Salim Efendi, tenekeden kurtulur kurtulmaz, "Nerde bu öküz?" dedi karısına. "Bekle... Bekle. Uğramadı dükkâna. İnsan bir uğrar... Eve gidecek gelecek bir şey var mı, diye sorar!" Karısı usulca, "Varma üstüne" dedi. "Oğlun bir şeylerden korkmuş. Aman bugün varma üstüne oh olasın" demeye kalmadı, Salim Efendi gürledi: "Len rezil! Çık ortaya!.. Başımı yeni dertlere mi sokacaksın sen? Çık ortaya diyorum, köpek!" Yolda gelirken, yakalanan gençlerden söz edildiğini duymuştu. Zaten içine kurt düşmüştü. Oğlunun boyundan büyük, üstüne elzem olmayan işlere kalkıştığından kuşkulanıp duruyordu: Vatanı kurtaracak sanki! Biz kurtardık da ne oldu? Ülen şu Ankara'nın hayhuyundan artık göze batmam, son günlerimde onunla bununla dalaşmam diyorsun, sıkıntını içine gömüyorsun; bu sefer de karşına ya Milli Korunmacılar çıkıyor, ya oğlun ortalıkta kızgın kurt gibi döneniyor. Hukuk okuyacaktın. Okusana! Hakim olacaktın. Olsana!.. "Len köpek!.." Böyle haykırdı.

İlhan, dergi yığınlarının üstünde önce daha bir büzüldü. Babası oda kapılarını gümbür gümbür açıp kapamaya başlayınca ansızın, ta Halkevi'nin önünden buyana içine çöreklenip kalan korkudan utandı. "Ölmek var, dönmek yok!" diye yemin etmemiş miydi? Hem de ölüm yok ya ucunda: Olsa da ne çıkar? Utanç altında yaşamaktansa ölmek yeğdir. Yaptığın şerefli bir iş. Irkının yücelmesi için mezarının üstünden sert adımlar yürüsün!.. Yer gök inlesin!..

Başını yine uluyan bir kurt gibi yukarı dikti. Karanlık köşesinden çıktı. Sert adımlarla babasının önüne yürüdü. Salim Efendi,

onu öyle, kazınmış kafasıyla karşısında görüverince boşa giden bir yumruk salladı. İlhan, yana kaçırdığı başını yine havaya dikti, "Vur!" dedi. "Vur bakalım! Gülerek ölürüm!.."

Salim Efendi, kazınmış kafanın dışında, oğlunun bu bozkurt halini farkedemedi bile. Galiba korktuğu başına gelmişti. Ona yanıyordu. İlhan, vur dediği için değil, zaten vuracağı için suratına iki tokat, sırtına da bir yumruk indirdi: "Geçen yıl Milli Korunmacılar dükkânı teftişe geldiklerinde alt kata da iniverirler diye ödün bokuna karıştıydı. Anladım şimdi! Sonunda, al bu boku püsürü, nerden getirdiysen oraya götür, demedim miydi ben sana? Dükkânın önüne yığıvermedim miydi? Demet demet insan topluyorlar. Otobüslerde konuşuyorlar. Meğer asıl kanunsuzluk benim bağrımın içinde, başımın altındaymış yahu! Burnumun dibinde!.."

Öfkelenip bağırdıkça aklı başına geliyordu Salim Efendi'nin. İlk kızgınlığı tahin tenekesini taşımaktan. Bunlar başlangıçta hiç yoktu aklında. Bak bak şimdi daha neler söküyor işin içinden. Neleri yeni yeni keşfediyor.

Karısına döndü, yine bağıra bağıra anlattı: "Hadi onları kapının önüne yığdım, başımdan gitti sandım da bilemedim..." Oğlunun kafasını sumsukladı: "Hay benim uyurgezerliğime hay. Geçen sabah boş bir çuval aramak için dükkânın altına indim. Orayı burayı karıştırırken bir de ne göreyim? Merdivenin altına yeniden tıkmış tıkıştırmış. Ülen sen bunu o gün, ben Şengül Hamamı'na gittiğim zaman yaptın! Tıkmış tıkıştırmış yeniden... Yasak değillerse bu zıkkım olası mecmua mı nelerdir, eh ben de bir şey bilmiyorum artık. Yasak olmasalar niye tıkıştırıyorsun dükkânın altına ikide bir, ikide bir?.. Milli Korunmacılar bana yetmiyorlar mı ülen? Onlara verdiğim hesaplar yetmiyor mu ha?" İlhan homurdandı, "Hiç bile yasak değil onlar. Artanlar..." diyecek oldu. Dinlemedi babası: "Attım hepsini bodrum penceresin-

den arkaya. Verdim ateşi, verdim ateşi!.." "Ne yaptın baba? Irkına ihanet ettiğinin farkında mısın?" Ağlamaya başladı. Babası bir tokat daha attı. Kendisine o kadar güvenmiş olan abilerine nasıl hesap vereceğini bilememenin acısından ağlıyor İlhan. Ağlarken bir yandan da burnu akıyor.

Aysel ilk kez, abisini yine de sevdiğini anladı. Son aylar, zorbalığından ötürü onu hiç sevmediğini sanıyordu. Bir üniversite öğrencisi olan abisinin şimdi kendi önünde böyle çocuklar gibi dövülmesinden çok, İlhan'ın birden içine düştüğü çaresizlik yüreğini parçaladı. Yanma sokuldu. "Abiciğim..." diyecek oldu. Babası, bir itişte onu aradan çekti: "Seninle de görüşeceğim daha! Seninle de! Ankara büyük yer. Sahip çıkamadım. Memlekette, Salim Efendi büyük şehirde de tutunamadı, dedirtmemek için, ardımdan güldürmemek için milleti, varsa yoksa dükkâna sarıldım dört elle. Yetmezmiş gibi, başım boktan kurtulmadı. Böyle böyle bunun gibi senin de başın bokta kaldı değil mi? Yoo ama, artık bitti! Yağma yok. Şu ananın haline bakmazsın. Karnı burnunda, demezsin. Elde çanta, kırıta kırıta mektebe... İyiymiş! İşten kaçan soluğu mektepte alıyor."

Aysel'in yüreği güm güm atmaya başladı. Ne iyi unutulup gitmişti işte. Artık okula gidersin, gitmezsin savaşı bitmiş gibiydi sanki. Babasının aklına gelmemeye, gözüne çarpmamaya çalıştı durdu. Şimdi ne olacak? Bir yandan İlhan da sümüğünü çeke çeke ortalığı kızıştırmaz mı? "Hah işte, sen benim şerefli işimle uğraşacağına, kızınla uğraş! Ne yakıyorsun benim şeylerimi? Ne yakıyorsun?.." "Yakarım. Bilmiyorum sanma! O eve taşıdıklarını da hemen şimdi buradan defetmezsen, o cenabet şeylerini değil yalnız, evi de yakarım, seni de yakarım! Anlaşıldı mı? Şerefli ırkımızı kurtarmak, Altaylar'a varmak size kalmış. Pis sümüklüler! O, Oğuz olacak solucanla sen mi varacaksınız Altaylar'a ha? Bu değil mi kafa kafaya verip dükkân köşesinde olsun, burada

olsun fiskoslaştığınız? Fiskoslaşmayla Viyana kapılarına varılsa, hey babam!.. Öyle olsa o Meclis-i Mebusan'dakilerin herbiri, devlet dairelerinde müdür kıçı yalayanlardan herbiri dünyayı dört bucağından Merkezi Hükümetimize bağlarlardı be!.." Aklına geldikçe herbir şey, öfkesi daha bir kabarıyor. Haykırdıkça eli ayağı titriyor. Titredikçe aklına yeni yeni şeyler geliyor: "Ben kimin için yerimden yurdumdan, bağımdan bahçemden olup buralara geldim, ha?" İlhan homurdanıyor: "Niye olacak? Geçinemedin kimseyle. Şakir Ağa'yla bile takıştın!" Babası üstüne yürüdü yine: "Vay! Akla bak herifte!.. Vay! Demek sen bunu böyle bildin ha? Yuf olsun sana nankör! Ülen ben, önce sen, sonra olmaz olasıca şu kız, ille okuyacağım, diye tutturdunuz da, ondan göçmedim mi? Unuttun mu Balıkesir'de okurken zır zır ağladığın günleri sen? Şakir Ağa'yla takışmışım da ondanmış! Takışsam da, takışmasam da memleket onun malı mı, dürzü? Herkesin oğlu okuryazar oldu, kaymakam oldu, doktor oldu, diye karşıma dikilmedin mi? Paydos! Bir daha başından büyük işlere burnunu soktuğunu görmeyeceğim anlaşıldı mı? O Fethi Abin midir, ne herzedir, onun yanında da görmeyeceğim bir daha seni! Boşnak suratlı herif! Kendi önce bakalım özbeöz Türk mü? Bir de gelmiş geçende, beni kışkırtacak. İyi. Dangalaktım ben sanki. Bir vuruştum; bir daha hiçbir bok için vuruşmam. İşte evim, işte dükkânım, işte siz. Bu kadaaar!.."

Fitnat Hanım kocasının tir tir titremesinden korkmuş, korkudan neredeyse doğuracak hallere gelmişti. Ama bu son sözleri duyunca yüreği azıcık yatıştı. Gururla baktı Salim Efendi'ye. Bir aile babası da olursa ancak böyle olur işte. Beri yandan İlhan, Fethi Abisine Boşnak suratlı, dedi diye Allahına küfredilmiş gibi oldu. Kendini tutup tutup, sonra birden, "Boşnak sensin!" diye babasının üstüne yürüyüverdi. Annesi, işte o zaman, bir çığlık atarak araya girdi. "Vay başıma gelenler" deyip çırpındı. Salim

Efendi o sıra sobanın maşasını kapmış veryansın sallıyordu İlhan'a. Aysel yarım kalan matematik dersini düşünüyordu. Fitnat Hanım ağlıyordu: "Hay dilim kopsaydı da söylemeseydim!" diye inledi. Olup bitenden kendini suçlu saydı: "Ne bilirim böyle olacağını? Bilsem, evde yok, deyiverirdim." Çocukların kusurlarını kocasından sakladığını da böylece eleveriverdi. Salim Efendi'nin elinde maşa, oğluyla tahta masanın çevresinde dönmeye başladılar: "Bir de bana el kaldırıyor. Benim gibi bir babaya! Ülen senin leşini sermezsem yere!.."

Salim Efendi, ta Kurtuluş Savaşı'ndan buyana... Yoo, belki de Cumhuriyet'in onuncu yılından buyana hiç kendisini böyle atak, bu derece çevik bulmamıştı. Aysel, babasının kalpten gidivereceğini sandı. Kendisini yeniden hatırlatmayı bile göze alıp, "Babacığım, babacığım!" diye önüne geçmeye, onu okşayıp yatıştırmaya çalıştı. Oysa Salim Efendi hiç hoşlanmaz, "babacığım" gibi cıvık sözlerden. Ama o sıra Aysel'i görecek durumda değil. Habire maşayı sallayıp, masanın çevresinde dönüyor; İlhan'ı kovalıyor. Sonunda yoruldu. Soluk soluğa durup oğluna son sözü söyledi: "Ya bu eve sakladığın döküntüler hemen bu evden gider, ya sen defolup gidersin!" İlhan da soluk soluğa durup son sözünü söyledi: "Yoluma ışık tutan her şey nerdeyse, ben de ordayım!" "Defol ülen! Cehennemin dibine kadar yolun var. Mapuslarda sürüneceğine öl daha iyi!"

Sanki ev Fitnat Hanım'ın başına göçtü. O artık, içinde akarsuyu, elektriği olan evi... O artık, dördü bir arada rahat yaşayacakları sıra...

İlhan hemen karanlık aralığa daldı. Irkı için kendisini feda etmenin zamanı gelmişti işte. *Bozkurt*'ları, *Büyük Doğu*'ları, *Kızılelma*'ları üstüne yorgan eder, uzanıp bir köşede ölürdü. Gözlerinden sicim gibi yaş inerek hepsini bir kömür sandığına doldurdu. Annesinin yakarmalarına direnip sandığı sürükleye sürükleye

çıktı, gitti. Salim Efendi ardından sokak kapısına koşup, "Bir çıktın madem, bir daha dönemezsin haa!" diye bağırdı. Aşağıdan ses gelmedi. Kapı bir süre açık kaldı. Salim Efendi, aptes alıp namaza durdu. Yüksek sesle, "Sen doğru yoldan çıkanları yola getir Yarabbi" diye dua etti. Selam verip kalktı. Aysel'e buyurdu: "Örtsene şu kapıyı!"

İlhan, aşağıda, kapının ağzında bir süre arkasından koşmalarını, geri çağırmalarını bekledi. Hiç değilse, Aysel koşar gelir diye umuyordu. Kız kısmının akşam karanlığından sonra evinin kapısından burnunun ucunu bile çıkarmaması gerektiği üstüne ona da, annesine de verdiği öğütleri unutmuş gibiydi. Epeyce bekledi. Gelen giden olmadı. Demek bu kadarmış bu evde değeri! İçine bir acı çöktü. Fethi Abisine, şair Hüsamettin'e, Osman Bey'e büsbütün bağlandı gönlü. Onlar kendini adam yerine koyuyorlardı işte. Şimdi nerdeler acaba? "Otağ" basıldığına göre, onları nerde bulabilir? Oraya devam eden öteki arkadaşlarını aramak acaba doğru olur mu? Bu akşam kimsenin kapısını da çalamazdı ki? Çalmamak gerekir. Kimbilir, belki de izleniyordur bile! Bu, ilk an aklına geldi. Kapıdan vuran ayaza karşın, ellerini, alnını bir ateş sardı. Bu sandıkla ortalıkta da duramazdı. Bir ara kömürlüğe inmeyi düşündü. Ama sabahın kör karanlığında ya Aysel, ya annesi bir kova kömür almak için oraya inerler. Kömürlükte gecelemiş olduğunun bilinmesi gururunu incitir. Salim Efendi'nin hiçbir şeyiyle, kömürlüğüyle de ilgisi kalmadı artık!.. "Onurlu bir Türk, tükürdüğünü yalamaz!" Böyle deyince, yeniden yüreklendi. Kömür sandığını dış kapının basamağına koyup sırtına yükledi. Pencereden görünmemek için, arkaya, çöp tenekelerinin toplandığı duvar dibine gitti. Sandığı duvarın üstüne koydu. Kendi de çıktı. Yükünü yeniden yüklendi ve Turan'a yürürmüş gibi, içi kabara kabara dere yatağına doğru inmeye başladı. Karanlıkta birkaç kere tökezledi. Birinde ise kıçüstü oturakaldı. Sonunda

yüzükoyun kapaklandı ve gerçekten de *Bozkurt*'lar, *Kızılelma*'lar ve *Büyük Doğu*'lar bir yorgan gibi üstünü örttü. Bir süre öylece kaldı. Şimdi ölüverseydi ne iyi olurdu! Burada ölüsü böyle bulunduğunda, bugün, bu karanlık dönemde değilse bile ilerde, gerçek vatanseverlerin anlaşılacağı, mutlak anlaşılacağı şanlı bir gün, adına marşlar düzülürdü... Fakat, adına marşlar düzüleceği günü kendi gözleriyle görmek için yerinden doğruldu. Üstüne, çevresine saçılan dergileri çamurların içinden silkeleyip teker teker öptü, alnına koydu, sandığa doldurdu; derenin çukuruna indi. Çok uzaktan bir bekçi düdüğü işitti, ürperdi. Çıt çıkarmadan bekledi. Üstünde o uzun, yerleri süpüren paltosu bile yoktu. Peşinden koşamayacakları, ardına düşmeyecekleri, geri çağırmayacakları hiç aklına gelmemişti... Daha sabaha saatler var. Bu sandıkla hiçbir yere gidemez. Yürüse, hızlı, sert adımlarla yürüse ısınır. Fakat şu inişli çıkışlı yerde, sırtında bir sandıkla bunun olanağı yok ki... Keşke doğrudan Esat Caddesi'ne çıksaydı. Artık geri dönemez. Derenin içinden çıkarken bir gören olur. Başkentte pasif korunma günlerinden talimli herkes, yadırgayabileceği her şeyin altında Türkiye'yi bir gecede ele geçiriverecek savaş planlarının kokusunu sezer. En azından İlhan'ın kendisi...

Derenin içinden sırtında bir sandıkla çıkamaz işte. Kuşkuyu çeker. Bakarsın bir bekçi, bir polis falan dikilir karşısına; sandığın içindekileri görmek ister. İşte o zaman her şey çorap söküğü gibi gider. Arkadaşlarının evini sorarlar. Fethi Abisinin izini bulurlar. Ne yaparlarsa yapsınlar tek söz söylemem ben! Derimi yüzseler konuşmam. Hem sanki ben Fethi Abimin nerde olduğunu biliyor muyum kendim? Düşünüyordu: Fethi Abisi hiç mi gelmemişti Halkevi'ne? Yoksa gelmiş de durumu vaktinde haber mi almıştı? Yoksa, Halkevi'nde toplanacak olan "o komünist güruhu" basmak işini haber alır almaz, önce Fethi Abisini mi götürmüşlerdi? Baskın başsız kalsın istemişlerdi mutlak. İyi ama,

Fethi Abisi hep arkalarında yüksek yerden kimselerin bulunduğu söylüyor, "Korkmayın, yürüyün!" diyordu.

Düşündükçe aklı karışmaya başladı İlhan'ın. Soğuktan dudakları, ellerinin uçları keçeleşti. Son bir güçle kafasını çalıştırdı. Toplatılmadıysa da, artık mutlak toplatılacak olan bu dergiler, bu bildirilere ötekilerin kirli elleri değmemeli. Bunları, kendisinin de, arkadaşlarının da başını derde sokacak şeyler olmaktan çıkarmalı: Hem değil mi ki içlerinde yazılı olanlar kafamıza kazınmıştı. Geçende gördüğü bir filmde, pusuya düşen iki Alman askeri, Ruslara teslim olmamak için kendi beyinlerine ateş ettiler! Sinema alkıştan yıkıldı.

Esat'ın yolları karanlıktır. Bu yüzden hepsi de ceplerinde birer kutu kibrit dolaştırma alışkanlığı edinmişlerdi. Sandığı boşalttı. Kibriti çaktı. Her dergiyi birbirinden tutuşturdukça başını yine uluyan bir bozkurt gibi karanlık gökyüzüne kaldırıyordu. Dergiler, bildiriler teker teker yanıp kül olunca ısındı, gevşedi ve gerçekten de ulumaya başladı. İyice bir ağladı. Ağlaması bitince aklına İvan geldi. İvan, Beyaz Rus'tu. Komünizmden nefret ediyordu. Türkçülüğün, Türklüğün en ateşli savunucusuydu. Fethi Abi ona çok güvenirdi: "Memlekette İvan gibi on komünist düşmanı olsa sırtımız yere gelmez. Davamızın en elle tutulur delili bu İvan'dır işte," derdi. Evi, Kolej'in yakınlarındaydı. Onunla tavan arasından indirilmiş, tuşları eksik çok eski bir yazı makinesinde bildiriler çoğaltmışlardı. Makinenin "Z", "Ş" ve "Ç" harfleri yoktu. "B", "Ü" ve "H" ile "Y" de hep büyük harf çıkıyordu. "E" ise taş çatlasa kırmızı. Lise son sınıf beklemelerde bu makineyle bildiriler çoğaltırken çok da eğlenirlerdi. Ama kızamık çıkarmış gibi kâğıt üstünde küçük kırmızı 'e' harflerini gördükleri zaman, "Ah şu kızıl mikrop 'e'!" diye küfrü basarlardı. O güzel günleri düşündükçe içi ılıdı. Kalktı. Önündeki ilk patikayı izleyerek İvanlara doğru koşmaya başladı. Hem İvan daha yatmaz. Karpiç'te garsonluk eden baba-

sını bekler. Onun tabaklardan toplayıp getirdiği bir çikolatalı pastayı ya da iki muzu yemeden uyumaz.

Oraya varınca baktı; iki katlı ahşap evin alt katı karanlık: Burada ev sahipleri oturuyor. İvanlar üst katta. Üst katın, önünde şimdi çiçekleri kurumuş boyalı gaz tenekelerin durduğu küçük penceresinden ışık geliyor. Radyodan misket havası. Kapının ipine asıldı; çaldı. Radyonun sesi bir an kesilir gibi oldu. İlhan yeniden kapının ipine asıldı; asıldı, ama radyonun sesi büsbütün kayboldu. Küçük penceredeki ışık söndü. Kapı açılmadı.

Aysel, annesi ve babası, birbirlerinden gizli, bütün gece kalkıp bir kapıya, bir pencereden aşağı, sokağa baktılar. İlhan'ın geri dönüp geleceğini umdular. Aysel yatağında, ertesi gün okula gitmemeyi de kuruyor. Okula gitmeyi bir yana bırakıp abisini aramaya çıkmayı... Buna izin verilir mi ki? Buna izin verilirse kime, nereye başvurmalı? O, Oğuz denen Dil-Tarihli çocuğu hiç sevmiyor. Üstelik koskoca fakülte içinde, o her gün saygıyla önünden geçtiği, üstünde "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" diye yazılı büyük yapının neresinde kim, nasıl aranılır, bilmiyor. Aklına birden Ali geliyor. Ali'yi bulsa, işte o arayabilir İlhan'ı. İyi ama, Ali'nin çalıştığı otele gitmek de olmaz. Otel... Aysel'in kafasında otel çekinilesi bir yerdir. Hele bir kızın orada bir delikanlıyı aramaya gitmesi... Durup dururken Semiha bile neler uydurdu. Bir de Ali'nin oteline gitse, kimbilir oradaki adamların aklına neler neler gelir... Belki artık Ali'nin bile... Aydın? En iyisi sabah erkenden gidip Aydın'ı Gazi Lisesi'nin önünde beklemeli... Bunu düşününce eli ayağı titredi. Ne ilgisi var Aydın'ın? Buz gibi bahane işte. Aydın'ı görebilmek için İlhan'ı öne sürmeyi düşünüyor...

Kırdaki o rastlaşmadan çok sonra sokakta bir iki kez daha karşılaştılar. Her rastlaşmada ikisi de mosmor kesiliyor. Öyle, ne olduğu belirsiz bir ilgiyi herkesler seziverecekmiş gibi... Aysel,

Aydın'ı görmemiş gibi davranıyor. O böyle yaptıkça Aydın, hem Aysel'e öfkelenip ondan soğuyor, hem kız büsbütün aklına çakılıp kalıyor; oradan gitmiyor. Kim ki Aysel? Bir esnaf kızı. Nasıl olur da kendisi gibi İstanbul'larda doğmuş, Galatasaray eğitimi görmüş, Tilla'larda çay içip dans etmiş bir kaymakam oğlunu görmemezliğe gelebilir? Aysel'in onu küçümseyişi daha az değil: Yürekli bir çocuk olsa benim görmemezliğe gelişime aldırmaz bile. Korkağın biri. Sözde Galatasaray'larda okumuş. Batı kültürü almış!.. Biz de Batı kültürü alıyoruz okullarımızda... Zaten erkek arkadaşlarımızın bize kardeş gözüyle bakmaları gerek... Elele, öyle, vatanı... Nerdee?.. Bu Aydın hem kötü niyetli, hem de korkak. Onun bu ikiyüzlülüğünü, bu yalnızken başka, şunun bunun ortasındayken başka tutumunu bizim ilçenin köylü oğlanları bile göstermez. Bence Ali ondan daha Batılı...

Böylece Aydın, hem gözünde küçülüyor, hem büyüyüp erişilmez oluyor. Onun bu tutumunda daha uygarca bir yan bulmasından ve bunu kendisinin sezememiş olmasından korkuyor. Yolda son rastladığında Aydın'ın elinde bir tenis raketi vardı. Aysel artık, tenis oynayan bir Cumhuriyet çocuğunu önemsememezlik edemez. Durup başka ufuklar görmeye yer kalmamıştır. Üstelik başkentte öyle ender, öyle yepyeni bir şey ki bu; tenis oynamak... Elinde bir raket dolaştıran her genç kız, her genç erkek, ilgi çekicidir. Övünçlü, övülesi...

Aysel, Aydın'ı düşünmekten hemen cayıyor. Yandaki odada annesinin derin derin iç çektiğini duyuyor. Babası artık uyumuş olmalı. Az sonra holün ışığı yanıyor. Aysel hemen doğruluyor. Holün kapısına çıkıyor. Annesi, gözleri ağlamaktan şişmiş, geceliğinin üstünde bir hırka ile eli böğründe, ayakta duruyor. Aysel'i görünce, "Niye uyumuyorsun?" diye soruyor. Bir an sessizlik oluyor. Sonra Aysel, "Siz neden uyumuyorsunuz?" diyor. "Bilmem ki... İşte... Belki sancı... Geliyor belki..." Derken kadıncağız

birden boşanıyor: "Ah kızım, nereye gitti acaba abin? Böyle bir günümde ne yaparım şimdi ben?" Ve böylece Aysel'e ilk kez bir şey sorulmuş oluyor. Aile içinde ilk kez bir şey için fikri alınmak isteniyor. Akşamki olayın geçmiş olmasına nerdeyse sevinecektir Aysel... "Üzülmeyin siz anne. Ben bulurum abimi." "Bulur musun? Nerde bulursun? Bulsan bile eve döner mi bakalım?" "Ben getiririm onu." Artık kendine güveni olan kocaman bir kadındır. Annesinin doğum yapacağını babasına da kendisi haber verecek belki. Belki telsizcinin annesine de haber vermek gerekecek. Memnune Hanım'a... "Ben bulur getiririm onu. Bir de kardeşimiz oluyor, derim... Ama siz de babama söyleyin. Üstelemesin artık." Annesi derin derin içini çekiyor: "Korkma. Üstelemez. O da ancak uyudu zaten. Bütün gece bekledi durdu. Ne olsa tek oğlumuz. Tek umudumuz..."

Aysel, içinde onarılmaz bir kırıklık duyuyor. Yeniden evin kıyıda köşede unutulmuş eşyası olduğunu seziyor. İlk gerçek öfkeyi tanıyor. Dışa vurulamayan, o, insanı içten içe kırbaçlayan, insana kendini aştıran ve durmadan kendini zora koşturan... Eline geçen bu ilk fırsatı ne olursa olsun iyi değerlendirmeli. Kendisinin de bir "kişi" olduğu akıllara yer etmeli. Yer etmeli. Hiç çıkmamasıya...

Lise olgunluk sınavlarını verdikten sonra üniversite ve yüksekokullara o yıl toplam dört bin sekiz yüz doksan sekiz öğrenci kaydolmuştu. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Anayasa'nın Türkçeleştirilmesi görüşmeleri sürüyordu. Bazı ay isimlerinin değiştirilmesi için de Meclis'e bir önerge sunulmuştu. Kızılordu Varşova'ya doğru yürüyordu. Her gün hemen hemen bin Alman ele geçiriliyordu. Başkentteki bütün ırkçılar nerdeyse ele geçirilmişti. 1 No.'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nce duruşmalara yakında başlanacaktı.

Sabah 7.30'da radyoyu açtılar. Fitnat Hanım'ın doğum sancıları sıklaşırken bunları duydular.

Salim Efendi, Aysel'i önce gazeteciye koşturdu. *Tasvir*'in yanı sıra bir yığın başka gazete aldırdı. Başta *Ulus*, sonra *Tanin*, *Cumhuriyet*... Hayır. *Tan* çıkmıyordu. Aysel kimden duymuştu bu gazetenin adını? Neden almak istemişti? Bilmiyordu. *Tan* kapatılmıştı. Evet. Çıkmıyordu. Salim Efendi dünkü tutuklamalarla ilgili haberleri kızına okuttukça çeşitli korkulara kapıldı. O korktukça Fitnat Hanım'm sancıları sıklaştı. Aysel'in babası o sabah dükkânını açmaya gitmedi.

Tezel, eve ilk defa dört gazetenin birden girdiği, ilk defa, dolaşma sokaklarda, denmeksizin Aysel'in bir ebeye, bir komşuya, bir Sakarya, bir Ege eczanelerine koşturulduğu ve bu koşturulmalar sırasında abisini bir duvar dibine sinmiş olarak görüverdiği, görüp onu kucakladığı, kucaklayıp çenelerinin birbirine vurduğunu bildiği, yalnızlığını, bırakılmışlığım bildiği, Fethi Abi'siz, Oğuz'suz kalıp, İvan'sız, İvan'ın tuşları eksik yazı makinesiz kalıp merdiven başında kız kardeşinin ellerine sımsıkı sarılarak, "Beni sakla, beni sakla!" dediği, sonra ardından sessizce yukarı çıkıp sessizce bir köşeye oturduğu; Salim Efendi'nin oğluna sadece, "Saklan, birkaç gün görünme ortalarda. Dükkâna da gelme!" diye buyurduğu; ekmek istihkakının 450 grama çıkarıldığı ve Ankara Valiliği'nin de şeker dağıtımıyla ilgili olarak gazetelere şu resmi ilanı verdiği o, Aysel'in kafasında süsleyip püslemeden bile pek süslü püslü bir roman sayfası olabilecek, gün doğdu:

"1– Değişmez ve dar gelirlilere ocak-şubat-mart ayları için şeker dağıtımına ayın 15'inden itibaren başlanacaktır.

2– Dağıtma, Memurlar Kooperatif Şirketi tarafından yapılacaktır.

3– Miktarı: Değişmez gelirliler için nüfus başına 1 kg., dar gelirliler için 500 gr.'dır. Şeker satış fiyatı 128 kuruştur.

4– Emekli, dul ve yetimlere dağıtım ayrıca ilan edilecektir."

Ta bir hafta sonra bile; başkente sabaha doğru kar yağmaya başlarken ve o gece radyodan DDT'nin keşfedildiğini öğrenmişlerken, İlhan Abisi, yeniden coşup, o gün kimin arkasına takıldıysa takılarak ırkçıların duruşmasında 1 No.'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'ne baskın yapmaya gitmişken, baskında yakalananların içinde bir kez daha kendini dar kurtarıp anasının loğusa döşeğine sığınmışken ve ortalıkta Moskova'nın zafer şenlikleri yaptığı haberleri dolaşırken; işte karlı bir başkent sabahı, içeriden Tezel'in ağlayışları hiç durmamasıya iki katlı beton yapının içine yayılırken Aysel, X'i, Y'yi ve Z'yi belirsiz bir denklemi vazgeçmeksizin çözmeye çalışıyor: Değişmez gelirlilere X, dar gelirlilere Y ve geri kalanlara da Z dersek, değişmez gelirliler de Aydın'ın babası ise, o zaman Ali'nin anası, Z, yani değişen ve çok gelirli olursa, babam ne olur? Biz Y isek, Yıldız'ın babası da Z ise, Ali X olur. Ama Ali hem yetim, hem dar gelirli olduğuna ve Valiliğin bildirgesine göre de hem X, hem Y ve hem de Z olamayacağına göre... Hayır, olmuyordu. Bu denklemi kuramıyordu. Henüz kuramadığı bir denklemi çözmeye çalışmanın boş çaba olduğunu kendi de biliyordu. Ama vazgeçemiyordu. Bir tutku gibi bütün edebiyat, tarih, coğrafya, mantık kitaplarının içine karışıyordu kurulamayan bir denklemin havada uçuşan X'leri, Y'leri, Z'leri... Sonunda dayanamadı. Cebir öğretmenine 128 kuruştan ayda nüfus başına 1 kg. şekerin kimin hakkı olacağını sordu. Cebir öğretmeni, önce hiçbir şey anlamadı. Aysel, çevresinden örnekler vererek, bildiği ilçesinden, Ali'den, Namık'tan, bütün o, ilkokula gelen yakın köy çocuklarından örnekler vererek, hatta alt katlarında oturan telsizciden, Memnune Hanım'dan örnekler vererek

ve Tezel'i doğurtan ebeden ve babasının dükkânının karşısındaki demirciden örnekler vererek, Çocuk Esirgeme Kurumu Ankara Merkezi'nin iki ay sonraki kostümlü balo hazırlıklarına girişen bayanlardan örnekler vererek, Yıldız'ın babasını da örnek olarak öne sürmekten kendini alıkoyamayarak derdini anlatmaya çalıştı.

O kadar çok şeyi birarada anlatmaya çalıştı ki, cebir öğretmeni bu beyin karmaşıklığı önünde sadece güldü. Çocuğun çok çalışmasını da özür olarak gözönünde tutup, öfkesini içinde saklamayı becerdi. Sadece, "Senin beynin karışmış son zamanlarda. Bundan nasıl bir problem çıkabilir ki Aysel? Senin anlatmaya çalıştığın problem o ise, o çoktan çözülmüştür: X+Y+Z = İmtiyazsız Sınıfsız Kaynaşmış Bir Kitle." Ardından kendini alamadı. Arkadaşlarının kıs kıs gülüşmesi ortasında Aysel'le alay etti, "Yetişmiş dahileri iyi öğrenelim yeter. Bir de dahi çıkma başımıza kuzum" dedi. Aysel çok utandı. Önüne baktı. Kızardı. Durup dururken başına iş açmıştı: Cebir öğretmeni artık en küçük yanlışını hoş görmüyordu. Ne zaman küçük bir hata yapsa, "Eee usta matematikçi, nedir bu iş?" deyiveriyordu. Böyle böyle Aysel, okul kitaplarının yazmadığı ve kendisinin çözemediği hiçbir sorunu öğretmeninden sormamaya karar verdi. Başka yerler... Başka... Kitaplar mesela. Belgeler... Hayat...

Fethi Abisinin, Oğuz'un, Hikmet ve Hüsamettin ile daha tanımadığı pek çok ırkçının mahkemeleri başladığında mahkemeyi basan bir grubun içinde bulunduğunu İlhan yalnız Aysel'e söylemişti, "Ama ağzını sıkı tut. Yoksa patlatırım! Babam duymasın. Sana da söyledimse, yeniden saklanmak zorunda olduğum için söyledim haa!" demişti. "Hem sömestr tatili. Bok izimi bulurlar! Evi bulamadıkça bulamazlar!.." Ama bu sefer, daha da çok korkmakta olduğu belliydi: "Bundan sonra zaten derslerime çalışacağım. Son gayretimi gösterdim. Ülkümüz adına elimden geleni yaptım. Yapmadım mı? O gece donacağımı bile sandım

hatta. Ölümü göze aldım." Böyle durmadan mırıldanıyordu Aysel'i buldukça. Bir çeşit günah mı çıkarıyor, içini mi rahatlatıyordu? Korkusunu paylaşmaya mı çalışıyordu? Yoksa, mahkeme bile basmayı göze aldığı halde içeridekilerin, "Burnunu sokmasın artık bir şeye!" diye haber salmış olmalarından ötürü kırılmış mıydı? Neyse ne, fakat Aysel, abisinden artık eskisi kadar çekinmiyordu.

"Ülkünüz neydi ki abi?"

İlhan şaşkın bakakaldı. Sahi, neydi ülküleri? Araya o kadar çok olay girmişti, öylesi yalnız günler yaşamıştı ki, daha önce abilerinden, o bozkurtlu falan dergilerden öğrendiklerini bir türlü kafasında toparlayıp cümlesini kuramadı. Sadece, "Vatan Turan'dır, vatan Turan'dır, vatan Turan!.." diye mırıldandı. "Vatan, üstünde yaşadığımız yerdir" dedi Aysel. İlhan düşünmekten yorgundu sanki. "Anlamazsın seen!" deyip kız kardeşini başından savmak istedi. Abisi belki de haklıydı. Aysel'in anlamadığı şeyler çoğaldıkça çoğalıyordu.

Tezel'in salıncağı başına koştu: "Gül bakayım kız, gül. Sen gülünce ay, güneş, toprak, deniz de gülecek mi bakalım!"

Tezel'in yumruk kadar yüzü morardı, buruştu. Kundağının içinden pırt diye bir ses geldi.

İçeriden abisinin hüzünlü sesi geliyordu. Yenik, kırgın; artık hiç de kükremeden: "*Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik / Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik*" diye mırıldanarak iki yanma sallanıyordu. Meydan acaba şimdi iyice o Kızıllara mı kalmıştı? O *Markopaşa*'cılara, *Zincirli Hürriyet*'çilere, *Yirmi Dört Saat*'çilere? Artık hiçbir görevi olmayacak mıydı vatanı uğruna? Turan'a gidilmeyecek miydi artık, bin atlı, öyle, nallarını şakırdatarak ve şen?..

VIII

Saat 08.23

Sıçrıyorum. Ne oluyor? Odanın dışında bir kadın sesi. Koridorda. "Çıt istemem. Uyuyacağım!" Açık seçik duyuyorum bu üç sözcüğü. Oysa beynim bulanık. Bir ara tüm karanlıktı sanıyorum. Beyin sinirlerimde hiçbir hareket yoktu. Nerdeyim? Ne yapıyorum? Niçin? Hiçbir soru yoktu. Bir ameliyattan uyanmış gibiyim. Tam böyle de değil. Ameliyattan uyanılırken her şey henüz buğuludur. Henüz hiçbir acı duyulmuyordur. Yaranın yeri neresi, nereyi kesip biçtiler; hemen bilinemez bu. Yavaş yavaş bir uyanıklık başlar. Oysa ben açık seçik işittim kadının sözlerini. Küçük, olağan bir dalgınlıktan birden uyanır gibi. Ardından mırıl mırıl konuşmalar. Sonra kapının küt diye kapanışı. Bir anahtarın kilitte çevrilişi. Bir "Uff!" sesi hatta. Hatta bir gırtlağın temizlenmesi. Gargara. Bir duş sesi sonra. Bir gecede olmalıyım. Ya da bir sabaha doğru. "Çıt istemem. Uyuyacağım!" Bu ses pürtüklü. Çok ve kötü sevilmişlik kokan, sigara ve uyku kokan bir ses. Sonra uzun. Uzun ve kuru bir şey. Uzun. Gelip gelen, bir yerde duran, orda kuruyan... Yine de bir kadın sesi işte. Belki bir işka-

dını. Yoldan gelmiş. Ardında da bırakıp aynı tür yorgunlukları. Bir işkadını. Bir toplantıya, belki bir seminere gelmiş başkente. Geç bir saatte. Ya da sabaha doğru. Bir hostes de olabilir. Türk Hava Yollarımızın uzamış seferlerinden... Hayır. Bu tür bir sesi ayırdedebilecek yaştayım. Bilmek, görmek, tanımak her şeyi, her şeyi seyretmek üzere, bilgililiğim içinde, takıp okuma gözlüklerimi, barlara falan dalıp çıkmışlığım da var. Erkek arkadaşlarımın yanında önce. Sonra kocamın kolunda. Hayata bakarken, toplum yapımızı incelerken barlar, barların orospuları seyredilmesin olur mu? İşte yararı. Bu tür bir sesi ayırdedebiliyorum. Bir orospunun sesi bu. Kabul etmeliyim. İşkadını falan nerden çıkıyor? Hostes ya da? Bu da bir iş işte, işler içinde... Bir orospuyla aynı çatı altında bulunmak incitiyor mu yoksa beni? Ve saygıdeğer oluşumu ve yüce düşüncelerimi ve anlamlı ölümümü?

Sesi ayırdedince bir tedirginlik duydum. Hâlâ da sürüyor bu. Şimdi yatağı o denli temiz, odayı o denli namuslu bulmuyorum galiba. Buraya girdiğimde öyle mi bulmuştum? Oysa buraya fahişe gibi girdiğimi bir ara düşünmüştüm. Büyük bir oteldi ama. Döner camlı kapısı vardı. Karşımda iki büyük devetabanı beni selamladı. Her şey güven vericiydi. Sanıyorum *Daily News*'ların durduğu ince demir çubuklu gazete sehpası. Adımı öğrenip saygısını belirten karşılayıcı da... Şimdi bu ses... Sanki ölümüm kirlenecek. Böyle garip bir tedirginlik içindeyim. Ölümümü temiz mi kılmak istiyordum ben? Ona bir anlam mı yüklemek istiyordum? Buna mı çalışıyordum? Saçma. Böyle uzun süren bir ölüm nasıl temiz kalabilir ki? Nasıl yüce olabilir böyle bir ölüm? Bir türlü dirilmeyen, bir türlü de sönmeyen... Çehov'un anlattığı halk, onun mujikleri ya da bizimkiler böyle bir durum karşısında tek şey isterler: Ölse de kurtulsak!

İşte battaniyenin altındayım ve sinsi sinsi dışardaki sesi, sonra kapıyı, sonra gargarayı, sonra duşu dinliyorum. Duyuyorum.

Ayırdediyorum. Kendimi de ayırdediyorum ve her şey olduğu gibi duruyor. Çehov, evet. Bir kadın ona sormuş bir gün, değil mi? "Sizce hayatın anlamı nedir?" demiş. Hep sıkılan, Moskova'da Kırım'ı, Kırım'da Venedik'i, Venedik'te Melikhovo'yu özleyen Çehov'a... "Bir havucun anlamı nedir?" "Havuç havuçtur işte. Havucun anlamı neyse, hayatın anlamı da o." Galiba buna benzer bir şey söylemiş Çehov da... Evet. Hayatın anlamı? Ölümün anlamı? İnsanın anlamı? İnsanın anlamı? Tiyatroya pek tutkun bir öğrencimin, Alev'in gözünde Çehov gerici. Tutucu. Belki öteki arkadaşlarının gözünde de. Üner'in belki... Henüz bu konudaki düşüncelerini söylemedi onlar. Eh, biz de zaten 19. Yüzyıl Rus toplum yapısını inceliyoruz. Çocuklar iyi bilsinler istiyorum; doğru değerlendirebilsinler her şeyi. Yanlışlarımı ben de arıtıyorum. Yeniden, yeniden... Yüzümüzü döndürdükleri yerde bir doçentin önüne yeni baştan, yeniden ve yeniden öğrenilecek bu kadar çok eski şey birden çıkar mı? Bir yeni dönemde her şeyimi gözden geçiriyorum. Ta, o dersten bir hafta kadar önce, gövdemi bile gözden geçirmemiş miydim? Kendimi; hücrelerime, kokuma değin?..

Alain'i de tanıdım oysa ben. Yıllar önce. Paris'te. Paris'te ya... Tabii. Sorbonne'a konuk öğrenci oldum. Bir yıl. Kendi fakültemde bir yıl kaybedecekmişim. Umurumda mı?.. Eh, babam da öldüğünden... Bir gemiye binip... Elimde beyaz eldivenler, başımda beyaz bir keten şapka. Yemek kampanası çalındı. Eldivenlerim hâlâ elimde. Çıkarırsam gemide olmanın büyüsü bozulur sanıyorum. Geminin yemek salonunda siyahlar giyinmiş garsonlar bana hizmet ediyorlar. Hepimize. Ancak bileklerimde biten beyaz eldivenlerim... Onları çıkarmam gerek artık. Ama şapkamı? Onu çıkarmak için de bir neden bulmak gerek. İşte o nedeni bir türlü bulamıyorum. İlk yemek geldiğinde, çatal bıçağıma sarılmak gerektiğinde eldivenleri çıkarmamın bir nedeni vardı. Bir masada yalnızım. Hep gözetleniyorum sanki. San-

ki... Öyle ya, o yıllar bir genç kız tek başına, Marsilya'ya doğru yol alan bir gemide... İşte yaz tatillerini İstanbul'da, ailelerinin yanında geçirip Sorbonne'larına, L'Ecole des Beaux Arts'larına, Strasbourg'daki Avrupa Konseyi bürolarına dönen delikanlılar. Bir elmayı bir tabak içinde çatal bıçakla yemeyi nerde öğrenmiştim ki ben? Neden yaptım bunu? Herhalde karşımdaki masada oturan dört kişi öyle yapıyordu da ondan. Darwin sağ olsaydı da bizi tanısaydı, kolayca kanıtlardı kuramını. Yanımdan geçen delikanlılardan biri, "Isıra ısıra yemek daha kolaydır" dedi. Metin'miş. Metin'i Parisli günlerimden sonra gördüm mü hiç? Gemide tanıdığım zaman Batı görenekleriyle dalga geçmeye başlamıştı çoktan. Yerine ne koymuştu? Doğallık. Intelligenzia'nın yeni buluşu. Yeni peygamberler: Köylüler.

Sınıfta anlatıyorum: "1860'ların Rusyası'nda büyük çoğunluk köleliğin kalkmasını, sosyal reformların gerçekleşmesini özlüyordu. Okumuşlar, aydınlar daha güzel bir geleceğin umudu içindeler... Rus toplumunda kötü olan ne varsa hepsi de mujiklerin köle oluşundan ötürü. Aydınlar bunu görüyorlar. Mujikleri de oldukları gibi görecekleri yerde, düşlerinde onlardan kusursuz bir model yaratıyorlar. Onu yüzyılların getirdiği koşullar altında çürümüş, bozulmuş bir topluluk olarak görecekleri yerde, çıplak ayaklı, kirli sakallı bir peygamber olarak görüyorlar. Kölelik bir kalksın, toplum hemen ertesi gün cehaletinden sıyrılacak, ortalık güllük gülistanlık olacak. Mujiklerin köleliği kalktı. Ama bir de bakıldı ki köylü eskisi gibi hırsız, yalancı, pis, cahil... Soylular, ağalar, beyler de yarım yırtık şimdi. Hele memurlar... Dosyalarının başında uyumaktalar... Hoş, Gogol'ün anlattığı gibi, memurlar zaten birer entrikacıdırlar. Hep uyuyan tozlar arasında... Derken, 1881 suikastından sonra düşünceye yasak, basma yasak, konuşmaya bile yasak. Rus Intelligenzia'sının yaptığı helva, önce kendi boğazını tıkamıştır. O denli yüksek düşünce, o denli

halkını sevmek, o kadar yazı, o kadar söylev... 'Neye yaradı bunlar?' diyorlar. Artık ne düşüneceklerini bilmiyorlar. Suskunluğa gömülmüşlerdir. Politikadan da, sosyal reformlardan da usanmışlardır. Tam bir umutsuzluk, bezginlik. Yalnız, işçi sınıfı hâlâ biraz hareket içindedir. Ama onlar da aydınlardan öyle uzaktalar ki..."

Evet. Alev'in görüşünü tartışabilmek için Irène Nemirovsky'nin çizdiği bu yalın tabloyu onlara da göstermem gerekiyordu. Ama biliyordum, "İşçi sınıfı artık bizden o kadar uzak değil" diyecekler. Ben bile inanmıyor muyum buna? En azından inanmak istemiyor muyum? İşçi Partisi mitinglerinde işçiden çok memur, öğrenci, yazar, öğretmen, taşra politikacısı, her yeni akıma sevecenlikle sarılan yufka yürekliler, açıkgözler, saflar, renkli, atak genç kızlar tıpkı Tezel gibi, sonra Selma'lar, günün parlak kürsü adamlarına tutulu tutuluveren... İşçiden çok bunları gördüğüm halde; açılası bir kapı arayacağım yerde, kapalı bir kapının önünde umutla durmayı, yeni peygamberleri sevmeyi yeterli bulmam neden? Ne denli anlatmaya çalışsam öğrencilerime, ne denli göstermeye çalışsam kitaplardan kafamda kalan tabloyu ve ne kadar iyi anlamış olsam da Çehov'u; geçilmesi ille gerekli bu yolu... Olunması kaçınılmaz olanı... Neydi belli belirsiz bir içtensizlikle beni, kafamda durmadan tazelediğim o tabloya kuşkuyla bakmaya iten? Korku. Ne korkusu? Engin'in gözleri. Bakışı. "Bunlarda iş yok. Olamaz da!" dedirtmemek... Görülmemiş şey! Duyulmamış... Bir öğrenciden çekinmek... Alev'e her şeyi anlatmam daha kolay. Üner'i inandırmam da. Bir yığın kitap salık verirsin. Tarihi iyi değerlendirmelerini, toplumu iyi çözümlemelerini anlatırsın. Kitaplar üstünde olduktan sonra kolay. Kanıtlarsın herbir şeyi teker teker. Ama karşına fabrikalardan gelmiş bir delikanlı oturmuşsa dikkatli bakışları, yaşanmışlığı olan alnıyla; haklıysan da hakkın yok. Bir kez çalıştığım yerle anlaşamayıp istifa etmiştim. "Tabii onun

istifa etmesi kolay. Arkasında kocası var kendini doyuracak" demişlerdi. Bazı dönemlerde ve bazı koşullarda kimseleri kendine inandıramazsın. Daha buralarda çok uğraşılacak. İlle inandırmaya çalışmanın gereği ne peki? Olmayacağı olur yapmaya çabalamanın?

Dışardaki bir pürtüklü sesin bana ettiği oyun bu: Alain'i düşünmeye zaman kalmıyor. Bir yargıcın karşısındaymışım gibi kendimi kendime karşı savunmaya yelteniyorum. Hani her şeyin dışındaydım? Hani ölü bir deri parçasına bakmıştım öyle? Hani omuzlarım, hani görevlerim, hani yeşil perdeler, hani temizlikçi kadın, hani Gülten'in çocuğuna söz verilen boyalı kalemler, hani Ömer –hep sona bıraktığım– dışında kalmıştı bir odanın? Karnımda bir çocuk olup olmadığı bile ilgilendirmiyordu beni? Hani hiçbir anlam yüklemeye çalışmıyordum hiçbir şeye ve Engin'in odasında yeniden yırtılan kadınlık zarıma?

Çok özel bir duruma geniş anlamlar vermeye çalışmamalıyım. Yalın bir şey: Belki de salt gövdesi çekmiştir beni. Şimdi Intelligenzia'larımızdan biri de olsa, evde kalmış kızlardan biri de kalkıp odasına gittiğimi bilen, "Bazı kadınlar yaşlanmaya doğru gençlere düşerler... Bu da öyle!" derdi. Bu yargıyı hemen kabulleneceğim. Kolay da olacak. Bir şeyi çözebilsem! Neden seyrettiğimi onu, odasını, Anıtkabir'i... Ve son üç ay içinde isteklenebilseydim. Yeniden girseydim yatağına... Yeniden özleseydim... Özleyip yasaklasaydım kendime onu... Hemen kabulleneceğim okumuş ya da cahil, kolay çözümleyici hayat yargıçlarının yargısını. Ve bu öylesine işime gelecek ki!.. Artık hiçbir şey fazla uzamayacak. Bu yatakta öleceğim. Ya da kalkıp giyineceğim. Çantamı alıp çıkacağım... Asansörle tam on altı kat ineceğim. Girişteki devetabanlarına bakacağım. Kasaya hesabımı ödeyeceğim. Döner kapıyı itip dışarı çıkacağım. Geceyse evime, gündüzse fakülteye gideceğim.

Akşamüstüyse annemi görmeye ya da Gülten'in çocuğuna boyalı kalemleri almaya... Aradan birkaç gün geçmişse, "Bir bunalımdı" derim. "Sürmenaj..." "Böyle yapmam gerekiyordu, böyle yaptım." Aydınların bu tür hakları vardır. Bu haklardan birini kullanmış olmam kimseyi yadırgatmaz. Yadırgatsa da aydınların başkalarına aldırmama hakları vardır. Ne yapalım? Bu böyle.

Herhalde bir saat gelecek, bir gün yahut, yahut bir zaman... İşi sağlam tutup tutmadığımı bileceğim. Ya da hiçbir şey bilemeyeceğim artık. Hiçbir şey öğrenemeyeceğim. Engin'le yatışımı, o pek yalın görünen, ama bana kalırsa pek karmaşık olan gerçeği çözemeyeceğim. Biliyorum, yığınla çözümleyici çıkacaktır. Hasip çözecektir örneğin. Düğününde tutup kendisinden yirmi yaş küçük bir kızın elinden, karısı diye, bir İsrail türküsü eşliğinde hora teperken çözecektir... Sevil çözecektir asıl. Bir özel tiyatroda sahneye çıkıyor. Köy oyunu yazmış ve köy oyunu yazdığı için övünçle bağra basılmış, İstanbul sanatçılarının bağrına, Silifke'nin köylüklerinden İbrahim'i kendine üçüncü koca yapan... Hayır. Sevil değil böyle yapan. Ama biri var. Bir başkası daha var. Sevil olmuş olmamış ne farkeder? Neyi seviyoruz? Bir gövdeyi mi? Bir düşünceyi mi? Bir akım bile olmayan yeni esintileri mi? Maksiyi... Miniyi... Takma saçları... Yapma burunları...

Engin'in odasındayım. Eğri tavanlı, tek küçük penceresi tavana yakın bir oda. Bir hafta önce matbaada açıkladığı ve benim de üstüme alınmamakta ustalık gösterdiğim isteğini aynı ustalıkla anlamamazlıktan gelememiş olacağım. Salt bir merak da olabilir bu. Bilmiyorum. Ordayım işte. Demir bir somya üstüne atılmış yataktan kalkmışım. Bir gömleğe silinip giyinmişim. Onunla yatmaktan aldığım tat bitmiş. Hiçbir şey olmamış gibi. Öfkeli miyim? Sanmam. Utanıyor muyum? Neden? İki kişiyle yapılabilen bir iş bu. Ömer'e saygım mı azaldı? O saygı, o, olabildiği ka-

dar iyi, olabileceği kadar güzel birliktelik zedelendi mi? Neden? Her şeyi merak eden karısıyım. Bu da onun bir uzantısı belki... Kimbilir? Ayrıntı bunlar. Düşünmek yersiz. Ama orda, odanın ortasında durmuş, içimden hep bir şarkı gibi mırıldanıyorum: Senin okumuşluğuna da, koşuna da, yarışına da, Fransız plaklarına da, makalelerine de, kitaplarına da, Cebeci mitinglerine de, vatanı kurtarman, erkeğini kurtarmana da senin!.. *Topal Karganın Hatıraları*! *Topal Karganın Hatıraları*! *Topal Karganın Hatıraları*! İçimden geçen şarkının nakaratı da bu: *Topal Karganın Hatıraları*. Pitigrilli'den gizli gizli okuduğum ve gizli gizli okuduğum için kendimi övdüğüm bir kitabın adı. Ya koskoca Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Mareşal Fevzi Çakmak komünistlerle işbirliği yapmakla suçlanırken neyle uğraşıyordum? Wendell Wilkee'nin *Tek Bir Dünya*'sıyla. Ya eski bir milletvekilimizin, karısını ve kızını ille devlet büyüklerinden birine peşkeş çekmek zorunda olduğuna inandığını duyduğumda? O zaman ne düşünüyordum? *Beaumarchais'nin Yapıtlarında Sosyal Kritik*... Bu budalalıkları, bu "saf kız"lıkları tamamlamak gerekir. Ne tuhaf bir öç alış!.. Bu öç alıştan ne tuhaf ve hemen de tükenen bir tat alış!..

Engin demir somyada uyuyor. Pencerenin uzağında Anıtkabir'i görüyorum. Anıtkabir'in başkent isinden güçlükle seçilebilen alın: Bir beyaz uzunluk, bir kara uzunluk. Bir beyaz, bir kara... Bir beyaz, bir kara... Böyle, tekdüze sürüyor Anıtkabir'in alnı. Sıkıcı. Hiçbir yerlere kondurulamayan can sıkıntısı bir yapı. Anıtkabir'in çizik çizik can sıkıcı alnına sırtımı dönüyorum. Somyanın başucundaki duvardan karşı duvara bir ip gerilmiş. Üstünde bir pantolon, bir kazak, bir çatkılı gömlek, bir çorap teki. Ta öteki uçta bir çorap teki daha. Engin'in gardrobu... İpin üstündekiler bu kadar değil. Bir de don var tabii... Fanila. Yıldız marka ve beyazı azmış. Anlaşılan düzenli bir delikanlı. Az önce büyük bir acelecilikle

soyunup üstüme yatarken –rızamdan cayıvereceğimi sanmıştır belki– donunu yere fırlatmamış. Kaldırıp ipin üstüne asmış... O donunu çıkarırken ben gülümsüyordum. Mutluluğumdan sanmıştır. Aklıma çok eskilerden kalmış bir söz gelmişti. Ömer beni yatağımıza alıştırırken donuyla hiç görünmezdi. "Babam bana, sevdiğin bir kadının yanında sakın içdonunla gezme, demişti!" Saçma olduğunu bile bile bu öğüdü tutar kocam. Demek Engin böyle görgü dersleri almamış. Şu yapılır, bu yapılmaz, denmemiş ona hiç. Biraz çekingenliği vardı tabii. Hocası oluşumdan. Eh, bu kadarı da olur artık... Saygıdeğerliğime aldırmayışım bile şaşırtmadı onu. Ben biraz şaşırdım galiba. Yani onu böyle bir durumda hiçbir şeyin şaşırtmayışına...

Odayı nerdeyse ikiye bölen yıpranmış giysilerin ve rengi azmış bir donun altından geçiyorum. Hapishane grisi gibi bir renge boyanmış kapının, o tek kapının iki yanında uzanan duvarlara bakıyorum. Herhalde duvarlara bir zamanlar tirşe renkli badana vurulmuş. Ama sonra, çatıdan sızan yağmurla, üstlerine asılıp kaldırılan öteberiyle duvarların asıl rengi yer yer, sonradan takma süs gibi kalmış. Şimdi de birinin üstünde bir tabak asılı. Ortasında Mevlevilerin döndüğü bir Konya tabağı. Turistik bir tabak. Şimdi her yerlerde var. Tabağın altında, alçak bir taburenin üstünde boş bir Çubuk şarabı şişesi. (Bir kadın, yattığı adamın hemen bütün geçmişini, geleceğini, yaşayışını, özelliklerini bilmek ister. Hemen. Hemen. Belki de anaçça bir gözetleme, anaçça bir görme, anlama merakıdır bu...) Plastik bir küçük tabakta kavrulmuş kestane kabuğu. Çok değil. Belki iki kestanenin kabukları... Bir yerde kırık bir ayna da vardı. Ama nerdeydi? Şimdi bilemiyorum. Kestane sever mi ki? Ben çok severim. Kavrulmuşunu. Yere düşmüş bir tıraş sabunu. Ama bu, ipe asılmış donun düzenine yakışmıyor. Çelişiyor onunla...

Bu oda bizim öğrenci odalarımızdan ne kadar farklı ama... Ali'nin odasını görmeyi çok istemiştim. Gizli bir özlemdi bu bende. Belki o da göstermek istemiştir. Nerden uyduruyorum? Hiç böyle bir istek olmadı. Akıllarından bile geçmedi. Olsa olsa Engin'in odasına bakarken böyle düşünmüşümdür.

Öteki duvarda bir eski lider fotoğrafı. Engin'in bıyıklarını takınmış. Castro, yumuşak olup da sert olmaya çalışan bakışlarıyla, duvara çizilmiş küçük bir kız resminin üstünü süslüyor. Küçük, güleç; evleri bizim evlerimize benzemeyen, kır yolları ve bahçeleri bizim kır yollarımıza ve bahçelerimize benzemeyen; inekleri, babaları ve gıcır gıcır kolalı önlükler kuşanmış köylü anaları bizim ineklerimize, babalarımıza ve köylü analarımıza benzemeyen, ilkokul okuma kitaplarında sayısız rastladığım bu küçük kız resminin, Castro'nun görev yüklenmiş ince omuzları altında işi ne? Bunu sorayım mı uyanınca? Hayır. Sormayayım. İnce, çok ince düşlerini herkesin kendisine bırakmalı.

Köşede derisi yüzülmüş, bir kilidi kopmuş, orta boy bir valiz. Uzun ve kötü yolculuklardan edindiği deneylerle... Görmüş geçirmiş. Şimdiden... Belki henüz yirmisindeyken Engin, bütün Türkiye'yi uzun ve kötü yolculuklarda tanımış...

Başkent dışına birinci yolculuğum Bursa Hüsnügüzel Kaplıcaları'na idiyse benim, ikincisi Ankara vapuruyla Marsilya üstünden Paris'e. Uslu ve çalışkan bir öğrenciye verilen ödül. Evet. Yine bu. İlk Parisimizi birbirimize yıllarca anlatırız biz. Hâlâ da anlatmaktayız. İlk Parisimizin hiçbir şeyi unutulmaz. Hiç. İlk gece Sophie'nin lokantasında, karşı masada oturan Tunuslu öğrenciyi bugün görseniz tanırsınız. Cluny Oteli'ndeki Madam Valérie'nin yüzü ananızın bile yüzünden daha belirgin durur kafanızda. Hatta birilerini sokakta, durmadan ona benze-

tirsiniz. Ve sık sık, "Aah, Deux Magots'nun güngörmüş tahta masaları uzun!.." dersiniz. Otuz yıl geçse, orada ilk kez kiminle ya da kimlerle oturduğunuzu hiç unutmazsınız. Hüsnügüzel'den akılda kalan ne? Havuza sarkıtılan karpuzlar... Her neyse. Bizim valizlerimizin Anadolu tozuyla tanışması için 60 sonralarını beklemek gerekecek. Hani öyle büyük bir özlemle de değil bu bekleyiş. Bir görev yüklenerek... Geciktirilmiş, utanç verici olmaya başlamış bir nezaket ziyareti.

El kadar bir sırmalı yelek. O da duvara çakılmış. Artık şaşıyorum. Dönüp yatağa bakıyorum. İnce, kavruk ve yine de güzel uyuyor. Dönüyorum. Sırmalı yeleğin sol alt yanında, delikli tuğlalardan örülmüş bir kitaplık. Yığınla *Yön*, yığınla *Ant* dergileri, Karl Marx: *Kapital*, I. cilt, birinci kitap. Oscar Lange: *Sosyalizmin Yeni Meseleleri*... Sonra yine Lange: *Sosyalizmin Ekonomi Teorisi*... Nüvit Özdoğru: *Siğil Taş Olsa. 38 Harp Okulu Olayı ve Nazım Hikmet*... Kitaplara hiç dokunmadan, hiç oynatmadan yerlerinden, gözüme değenlere bakıyorum: *835 Satır*, *Sesini Kaybeden Şehir*, *Varan 3*. *İnce Memed*. *Dava*: Kafka. *Vatan İçin Dövüştüler*: Şolohov... Gorki: *Ekmeğimi Kazanırken*... Aristophanes: *Kuşlar*. *James Bond* (iki adet)... *Zübük*: Aziz Nesin. *Ölüm Gemisi*. Traven'in... Adalet Cimcoz'un çevirisi. *Kaderin Cilvesi*: Hüseyin Rahmi Gürpınar. Gorki: *Ana*, cilt I. *Balık ve Amatör Balıkçılık*. *Osmanlı Tarihi*, I. cilt. Ne diye görmemeye çalışıyorum? İşte tuğlaların üstünde, en üstte daha matbaa mürekkebi kurumamış, benim, geniş boyu, geniş bosu, sütbeyaz kapağıyla yeni araştırma kitabım. İmzalatmadı. İstemedi. Alıp getirmiş. Koymuş. Henüz dağıtılmamışken hiçbir yere.

Güzel uykusundan uyanmış. Somyanın ortasında çıplak, ama sanki öğrenci sırasında karşımda oturuyormuş gibi duruyor: "Kitaplarımın hepsi bunlar değil. Burada fazla yerim yok da..." Hiç-

bir şey olmamış. Tohumunu içime akıtmamış. O bir sınıfın sıralarında, bense kürsüde yine. "Bütün bu kitaplar okununca, Hanya'yı Konya'yı görünce bir insan... Bir erkek... Yani nasıl anlatsam, her kadından tat alınmaz olunuyor. Salt bir kadının gövdesi değil aradığım. Beynimle de doymak istiyorum. Aynı düşünceyi paylaştığımız bir kadın istiyorum yatağımda. Ama öyle bir kadın da yatmak için temiz bir yatak, sonra da yıkanmak istiyor." Duruyor. Kıs kıs gülüyor: "Bir duş almak..." Bir çeşit özür dileme. Ama sorun bu denli yalın işte.

Bütün gün derslerde sayıları birbirine vuruyoruz. Oranlıyoruz. İstatistikler, araştırmalar... Oranlıyoruz, oranlıyoruz. Hiçbir şey hiçbir şeye yetmiyor. Hiçbir şey hiçbir şeye denk düşmüyor. Elbet. Bunu biliyoruz. Bile bile olmuyor. Bile bile, göre göre...

Tuhaf bir canlılıkla yatağın içinde doğruluyorum. Şimdi beynim daha aydınlık. Ölmediğime göre, belki henüz çok erken. Belki henüz başındayım, diyorum. Şimdi böyle düşünüyorum.

Artık Savaş Bitti Ey Şen Arkadaş!..

Yirmi yıl önce imzalanan Türk-Sovyet Dostluk Antlaşması'nın süresi dolmaktadır. Bu nedenle Sovyet Hariciye Halk Komiseri Molotov, özellikle savaşta ortaya çıkan değişikliklerden ötürü bu antlaşmayı yenilemeyeceklerini hükümetimize bildirmiştir. Açık adıyla bu bir fesih kararıdır.

Molotov bu kararı bildirdiğinde mart ayının son haftasıdır. Ama ondan önce, mart ayının ilk haftasında, başkentte ve İzmir'de öğrenciler solculara karşı bir yürüyüşe çağrılmışlardır. Ulus Meydanı'nda toplanan Ankara Üniversitesi öğrencileri, Birlik Başkanı'nın çağrısına uyup hep bir ağızdan, "Kahrolsun Kızıllar!" diye bağırmışlar, toplayabildikleri kadar *Markopaşa*, *Zincirli Hürriyet* ve *Yirmi Dört Saat*'i alanın ortasında yırtıp ateşe vermişlerdir.

Grip salgın haldedir. İlhan da o gün yüksek ateşle gripten yatmaktadır. Yazık ki kendi kendisine yaktığı *Büyük Doğu*, *Kızılelma* dergilerinin öcünü, bu izinli yakıp yırtma gününde almak fırsatını kaçırmıştır.

Daha önce, şubat ayının son haftasında yani, Türkiye Büyük Millet Meclisi, alınan tarihi bir kararla Birleşmiş Milletler Topluluğu'na katıldığımızı, böylece artık özgür ve uygar devletler içindeki yerimizi aldığımızı açıklamıştır.

Ulus gazetesinde bir ilan çıkmıştır: İsteyenlere anasız babasız iki yaşında bir erkek çocuğun evlatlık olarak verileceği bildirilmektedir. İlanı, başkentteki amcasının posta kutusu numarasına başvurulması dileğiyle Adapazarı ilçesinin genç ve çalışkan kaymakamı vermiştir. Kaymakam başkente, Adapazarı parkesinin yapımıyla ilgili bazı işleri görüşmek üzere gelmiştir. İş gezisinin görünürdeki nedeni bu. Bir taşla çok kuş vurmayı sever Kaymakam. İçişleri Bakanlığı'nın bazı kaymakamları takdirname ile

taltif edeceğini duymuştur. Bu kaymakamlar içinde kendisinin de bulunmaması için neden yok. Merkezin buyruklarına harfi harfine uymakta, hatta son gelen genelgeye uygun olarak, Köy Enstitüsü'nü bitiren eğitmenleri Sapanca'da olsun, Arifiye'de olsun, Akyazı'da olsun korumakta, "halkın onlara kötü gözle bakmamaları için" çaba göstermektedir. Ayrıca Belediye Başkanı ile iyi geçinmekte, Adapazarı ilçesi İmar Cemiyeti'ne başkanlık etmekte, Belediye Meclisi toplantılarında başkan vekili olarak ilçenin, yol, su, elektrik yapım, onarım sorunlarını tez elden çözmek üzere olağandan gayri olağanüstü toplantılar da yaptırmakta, ilçelilerin her derdiyle yakından ilgilenmektedir doğrusu! İşte başkentte de yalnız bu Adapazarı parkesi yapımında ortaya çıkan pürüzleri Nafia Vekâleti'ndeki ilgililerle görüşmekle kalmayacak ki... Şu çocuğa bir yuva bulmak için de çırpınacak... Çocuğu evlat edinmek isteyen "köklü bir aile" bulursa keyifle dönecek Adapazarı'na... İçi rahat olarak... Döndü değil mi? Hemen İmar Cemiyeti Umumi Heyeti'ni toplantıya çağıracak. Olağanüstü bir toplantıya. Çünkü şu 16 büst işine girişecek. Bu 16 büstün dikilmesi için karar çıkarttıracak. Önerisi çoktan hazır:

"1- Cumhuriyet Alanı'na Atatürk'le İnönü'nün tek kaidede tabii cesametten en az üç misli büyüklükte olmak üzere birer büstleri.

2- Sapanca Nahiye Merkezi ve Arifiye'de de İnönü'nün tabii cesametten iki buçuk misli büyüklükte birer büstü.

3- İlçenin diğer on iki köyünde de yine Milli Şef İnönü'nün tabii cesamette birer büstleri...

4- Sanatçıların fiyat tekliflerini almak ve ona göre bir karara varmak üzere hemen gazeteye (*Ulus*'a) resmi bir ilan verilmesi..."

Evlatlık ilanını verirken çocuğu, anasız babasız olarak göstermek zorunda kaldı. Analı babalı dese, kimse ilgilenmeyebilir.

Anasız babasız bir çocuk iyilikseverlerin yüreklerini daha çabuk yumuşatır. Hele evlat edinmek isteyen birileri çıksın, gerisi kolay... Kendisinde inandırma yeteneği var. Bunu biliyor. Konuşkan. Sevimli. Boyu kısa, kaşları da biraz fazla kalın ve kara, ama farkında: Bu kaşlar ona güvenilir bir hava veriyor. Boyunun kısa oluşu ise zıpır bir genç gibi görünmekten kurtarıyor kendisini. Sesi etkili, sıcak. Şimdiye dek bütçe olanakları içinde ya da dışında, dileyip de kararını çıkarttırmadığı hiçbir şey hatırlamıyor.

Büstlerin onayı çıksın, gerisi kolay... Bunun ardından hemen elektrik santralı işiyle uğraşacak. Şimdilik ilçeye elektrik enerjisini sağlayan, *Ziraat Donatım Fabrikası*'nın santralı. Ama bu santralın lokomobilleri çok eskimiş. İkide bir karanlıkta kalıyor Şehir Kulübü. Adapazarı'na yepyeni bir santral kurulmalı... İlçe, İstanbul gibi parıldamalı her gece... Santral için para? Kolay.

Şehir planına göre yapılacak binalar sorunu da var. Evlerin, resmi yapıların kat sayıları için dikkatli olunmalı. Bu iş bir plana bağlanmalı. Yapıların kat sayılarını "tayin ve tespit" edecek bir komisyon kurulmalı...

Adapazarı ilçesinin kaymakamı atılgan, yaratıcıydı evet. İdare meclislerine böyle çeşit çeşit öneriler verir, verdirtir, bunları kabul eder, ettirir... Ancak küçük bir kusuru vardı Kaymakam'ın: Kararlar alınıp yapım, onarım, büst dikilmesi gibi işler için ihale, teklif ilanları *Ulus* gazetesinde çıktıktan, bu ilanların içinde, örneğin, "Belediye Meclisi, Başkan Vekili Kaymakam'ın başkanlığında olağanüstü toplanarak... vb." gibi bir cümle yer aldıktan sonra, işin ucunu pek aramaz. Görevinin bittiğine inanır. Ondan sonra da yeni yeni tasarılarla, yeni yeni toplantılara koşturur meclis üyelerini...

Adapazarı parkesi mi? Ne yapsın ki, onunla uğraşmak zorunda kalmıştı. Devletin yol bölge şefi ve kontrol mühendisi bir olmuşlar, Kaymakam'ı müteahhitle işbirliği yapmakla suçlamış-

lar. Kaymakam baktı, eli kulağındaki takdirnamesi suya düşecek belki; *Ulus*'un bölge muhabirine hakkında, "Adapazarı'nın ateşli ve dinamik kaymakamı sayesinde..." falan diye yazdırdığı onca haber boşa gidecek, ne yapsın? O da koyduğu gibi parke yolun yapımında taş kırıcılığı eden Recep oğlu Rıza'nın bir çocuğunu evlatlık vermeyi dileyen pullu, pulun üstünde de eğri büğrü "Irıza" diye bir imza taşıyan rızanamesini cebine, –Kaymakam, taş amelesi Rıza'ya böyle takılmıştı da–, ver elini başkent. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir dairesinde reis olan amcasının evine indi doğruca. Orada tam on gün kaldı. Nafia'nın da, İçişleri'nin de herbir dairesini, hemen her odasını ince ince dolaştı. Sonunda Bakan Hilmi Beyefendi'yle bile görüştü. Önünü ilikleyip daire daire dolaştığına, oraya buraya koştuğuna yandı. Suyun başına çıkmak varken... Hayır. Korkusu boşuna. Bakanlığa hiçbir asılsız haber yansımış değil. Hem Bakan Beyefendi, başarılı kaymakamları öz evlatları gibi adım adım izliyor. O yörelerde en çok Adapazarı göğsünü kabartıyormuş. Evet. Gerede, Ayaş, Beypazarı kaymakamları da fena çalışmıyorlar. Ama Adapazarı'ndaki ilerleme, kalkınma haberleri hepsinden göğüs kabartıcı.

"Beyefendi, bendeniz şimdi ilçemizdeki Cumhuriyet Alanımıza Ulu Önderimizle Milli Şefimizin tabii ebatlarından üç misli büyüklükte birer heykellerini diktireceğim. İlçenin kuzeybatısından geçen derenin üstüne de bir çark kurdurursak elektrik enerjisi için..."

Bu çark işi hiç yoktu aklında. Kafasına orada doğuverdi işte. Bakan, bu yaratıcı kaymakamı pek sevdi. Memleketin uyanık ellerde olmasından gurur ve sevinç duydu. On dakikalık bir randevuydu. Sıcacık, loş ve bir duvarında yanyana Atatürk'le Milli Şef'in büyük boy fotoğraflarının asılı bulunduğu makam odasında yarım saat karşılıklı oturdular. Her şeyden de konuştular hem. İki gün önce Misis ve Ceyhan'daki yer sarsıntısında ülkemizin

uğradığı mal ve can kaybından söz ederken çok hüzünlendiler. Ama Kaymakam hemen beyefendiyi teselli etmesi gerektiğini düşündü: "Başımızda sizler gibi büyüklerimiz varken daha ne Ceyhan'lar, ne Misis'ler yaptırırız beyefendi..." Bakan da, "Sizlere güveniyoruz" dedi. Ürperdi Kaymakam. Kıvançla ekledi: "Birleşmiş Milletler camiasına girişimiz ise hakikaten Yüce Meclisimizin tarihi bir kararıdır." Birkaç yıl önce Almanları severdi. Ama şimdi onların kamplarda insanlara ettiklerini öğrendikçe soğumuştu. Açıkça söyleyebilirdi artık düşüncesini. Montgomery, dört cephede birden Ren'i geçmek üzereydi. Batıda Alman direnişi ha sona erdi, ha sona erecek. General Patton, Berlin kapılarında: Aslan Amerikalılar!

Bakan yeniden hüzünlendi: "Bir de şu Boğazlar meselesi olmasa savaş tehdidi üstümüzden büsbütün kalkardı. Ülkemiz o zaman hızlı ilerler..."

Kaymakam sonu gelmez iyimserliğiyle atıldı hemen: "Haddim olmayarak konuşuyorum ama beyefendi, göreceksiniz San Francisco Konferansı'nda her şey güzelcene hallolacaktır. Dostumuz Amerika, Rusya'ya da ağzının payını verecektir... Bizlerin içimiz rahat beyefendi. Geçende bir büyüğümüzün inanç ve güvençle söyledikleri gibi, *gerekirse Memet'le Coni elele ölüme bile gideceklerdir*. Hem de seve seve efendim. Sizler çok daha iyi bilirsiniz tabii beyefendi, ama kanaatimce sayın Dış Bakanımız Hasan Saka Beyefendi başkanlığındaki heyetimiz çok güzel haberlerle dönecektir Amerika'dan."

Bakan biraz şaşırmıştı. Ama gülüyordu: "Bir heyetimizin gideceğini nereden biliyorsunuz?" Boynunu büktü Kaymakam: "Bir mahzuru yoksa beyefendi, duydum." Ve bir öykü anlatır gibi tatlı tatlı anlattı yine: "Çok şükür halkımız da seviyor Amerikalıları. Belki henüz yüksek malumatınız dışındadır. Çok daha mühim işleriniz arasında duymamışsınızdır belki. Fakat bugün

emrinizdeki yiğit emniyet mensupları Karapençe Çetesi namını taşıyan bir çeteyi yakalamışlar efendim. Yoo, telaş buyurmayın... Çocuk işi... Yaşları on yedi ile on sekiz arasında üç gangster taslağı, beyefendi. Bunlar bugüne kadar Samanpazarı'ndaki bir kundura mağazasından dokuz çift kundura, yine aynı semtlerdeki bir tuhafiye mağazasından şöyle bin küsur liralık eşya, Anafartalar Caddesi'ndeki bir radyocudan da beş yüz lira kıymetinde radyo çalmışlar. Her girdikleri yere de Varan I, Varan II, Varan III diye pusula koyarlarmış... Efendim, bu çocuklar işte... Amerika sevgisi... Bu işte, evet. Çocuklar yakalanınca ne demişler, biliyor musunuz efendim? Şöyle demişler: 'Biz bu çaldıklarımızla Amerika'ya gidecek, orada yerleşecek, hayvan yetiştirecek ve sinema artisti olacaktık' demişler."

Yeniden gülüştüler. Neyse, söz tatlıya bağlanmıştı. Artık izin istedi Kaymakam. Evlatlık isteyen biri var mı acaba, diye de soracaktı. Adapazarlı ile nasıl yakından ilgilendiğini de iyice anlatmış olacaktı böylece, ama vazgeçti. Amcasının posta kutusunda bir düzine istekli mektubu bulmak umuduyla geri geri gitti. Saygılarını, teşekkürlerini sunup bakanın himmetlerini de dileyerek güneşli bir kış gününün pespembe başkent akşamına çıktı.

Amerika'nın bize on beş kuruştan un vereceği doğru mu acaba? Ah bir doğru çıksa bu haber! Rıza'yı, oğlunu evlatlık vermekten hemen vazgeçirir. Cebinden Rıza'ya her ay bir elli kuruş verse, o çocuk da öteki beşinin arasında doyar gider mis gibi... Un böyle ucuz, böyle bol oldu mu, gerisi kolay... Kaymakam da çok gönüller fetheder. Ama Rıza okutamaz bu çocuğu. Kendisi gibi bir amele olur kalır. O da her zaman bulunur bir iş değil ya! Kimbilir ne zaman nereye yeni bir parke yol?.. Yine en iyisi başkentte iyi, namuslu, zengin bir aile bulmak. Okuturlar oğlanı belki. Kendisi gibi kaymakam çıkar belki de... Kaymakam olmak kolay mı? Öyle üniversite bitirmek falan da yetmiyor. Tatlı dil,

güler yüz istiyor. Büyüklerin gözüne girmek, küçükleri sevmek ve sevdirmek kendini... Aynı zamanda da sert olmak. Herkeslerin senden çekinmesini sağlamak. Hem iyi yürekli olmak, hem katı yürekli. Hem dindar, hem serkeş; hem tutucu, hem uygar görünmek. Rakıyı da adabına göre içmeyi bilmek, şarabı da. Kendisinde bütün bu yetenekler vardı işte. Takdirnamesi ise pek yakında gelecektir. Herhalde taltif edildiği gazetede çıkar. Ondan sonra kendisi ilçenin ileri gelenlerine bir ziyafet verir. Büyüklerimiz hakkında çıkarılan bütün dedikoduların yalan, yersiz olduğunu gösterir onlara: İşte, herkesin hakkı veriliyor. Kimseninki hasıraltı edilmiyor.

Çocuk gibi seviniyor Kaymakam, İçişleri Bakanı'nın, anlattıklarını gerekiyorsa gülerek, gerekiyorsa ciddi ciddi, gerekiyorsa hüzünlü dinlemiş olmasına... Çok dozundaydı her şey canım!

Uça uça yürüyor sanki. Uça uça Atatürk Caddesi'ndeki kestane ağaçlarının yapraksız dalları altında bir gidip bir geliyor. Kızılay'ın kırmızı ayını seyrediyor. Tek tük yanmaya başlayan dükkân ışıklarını...

Sapanca Gölü'ne kuzu çevirmeye giderlerdi bazı. Göle akşam güneşinin düşüşüne bakar bakar, "Cennetteyiz biz? Cennet... Cennet...." derdi. Belediye Başkanı takılırdı: "Sanki doğma büyüme Adapazarlısınız Kaymakamım." O da hemen kondururdu: "Eee, Reisim, Cumhuriyet Türkiyesi'nde vatanın her karış toprağı bizim doğup büyüdüğümüz yerdir. Vatanın her köşesi baba ocağımızdır." Oradakiler, Kaymakam'ın bir ara Nusaybin'e tayini haberi çıkınca başkenti boylayıp işini düzelttiğini bilmemezliğe gelirlerdi. İmar Cemiyeti üyeleri, bu düşçü Kaymakam'ı severler. Onun yeni tasarıları kendilerine yeni "hakk-ı huzur"lar sağlar. Gerisi de... İş olacağına varır zaten. Yapılan yapılır, yapılmayanın da üstüne varmaz Kaymakam. Yeni tasarılar düşünür hep. Yalnız bir kez Cumhuriyet Alanı'nın tam orta yerine uzun bir

havuz yaptırılması, havuzun orta yerine boy boy kadın heykellerinin konulması ve suyun tepesine de boydan boya "*İnönü Sağol*" sözlerinin yanıp söner, yanıp söner, renkli *Osram* ampulleriyle yazılması önerisiyle gelince, hepsi karşı durmuştu artık: Hayır bizler '*İnönü Sağol*' ibaresinin yazılmasına karşı değiliz. Milli Şefimiz sağ olsunlar tabii. Fakat, onca elektrik enerjisini nereden bulacağız böyle gece gündüz yanacak, onca ampulü biz? Yaa, bakın şimdi bile hava kararır, Zirai Donatım lokomobilleri de bir arıza yaparsa, bu toplantımızı da dağıtmak zorunda kalırız. Sonra daha önemli endişelerini belirttiler: Kadın heykellerini gören halk ne demez hem? Azdı bu meclis üyeleri, demezler mi? "Versay Sarayı'nın avlusunda ne heykeller var. Resimlerini de mi görmediniz baylar? Çıplak çıplak... Her uygar ülkedeki her havuzda vardır bu çıplak kadın heykellerinden." "Onlara eskiden kalmış" dediler. "İyi ya! Biz de yeni yaparız. Bizden sonrakilere eskiden kalır." "Hem onlar Hıristiyan memleketi. Biz Müslümanız, elhamdülillah." Ardından hemen düzelttiler: "Hayır, yani, din işlerini devlet işlerine karıştırdığımızdan değil. Gerekirse çıplak kadın heykeli de kondururuz ilçemizin münasip bir yerine. Ancak şimdi daha su derdimiz var. Yol derdimiz var. Gıda derdimiz, yakacak derdimiz, gaz, tuz... et..."

Yapraksız kestane ağaçlarının altında gülümseyerek yürüyor Kaymakam: Taşralıların derdi günü yemek olur zaten...

Gülümsemesi nerdeyse gülmeye dönüştü: Çıplak kadın heykeli, deyince benim azdığımı sandılar. Kötü mü oldu? Düğün dernek, mis gibi başgöz edildim. Doktorun kızıyla. Hem zengin, hem okumuş. Çıtıpıtı bir eczacı hanım işte. Şimdilik işletsin dükkânını bakalım da, ilerde ben vali olunca alırız eve. Vali hanımı da ilaç dükkânında çalışmaz ya!.. Başkentten karısına bir şey götürmeli. Ne götürmeli? Bir kadın neden hoşlanır acaba? Caddenin üstündeki Bezen Parfümeri dükkânının vitrinine yaklaştı.

)oo, buradaki her şey çok pahalı. Yarın Ulus'a çıkmalı. Oralarda akınmalı. Vitrinin önünden ayrıldı. Aynı sıradaki muhallebiciye irdi. Bir supangle yedi, çıktı. Bir *Akşam Haberi* aldı.

Kızılordu'nun Avusturya sınırını geçtiğini, Danzig'in düştüünü, Çıkrıkçılar Yokuşu'ndaki eski Mahmutpaşa Bedesteni'nin ınkara Arkeoloji Müzesi haline getirildiğini, ırkçıların davasının arara kaldığını, Amerikalıların Okinava'yı işgal etmek üzere lduklarını, Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi'nin Ameıkalı yazar Thornton Wilder'in *Bizim Şehir* adlı eserini temsile azırlandığını, şapka moda salonu Beyhan'ın kış ve baharlık son ıoda bayan şapkalarını satışa çıkardığını ve Kastamonu'da kosımlü bir balonun hazırlıklarına başlandığını öğrendi. Kafasında eni bir ışık çaktı. Neden Adapazarı'nda da kostümlü bir balo apılmasın? Yerliler biraz homurdanacaklardır. Onların da gönlüü etmenin bir yolunu bulur. Belediye Başkanı'na söyler; bir süre alkabaklarının, kuru soğanların, az fındık ve az tütünün üstünen kontrolü gevşetiverir. Hem canım, ne yapabilirler ki sonuna? Cumhuriyet'in bir idare memuruna karşı duramaz onlar. Iükümetin ilçe temsilcisine... Bir iki homurdanırlar. Dedikoduı olur balonun. Hepsi bu... Eh, buna da göğüs germezsen nasıl ygarlaştıracaksın bu ülkeyi birader? Yine bakanla karşı karşıya turuşu geldi aklına. Mutluluktan titredi. Koşup amcasına her eyi anlatmak için sabırsızlandı. Ayrıca, evlatlık verilecek çocuk ;in de mektuplar gelmiş olabilir... Başkentin göbeğinde, akşam aranlığına sığınmış bir merkeplinin tıkır mıkır geçtiğini gördü. Iemen önünü kesti: "Ayıp değil mi? Niye merkeple geçiyorsun uradan?" Merkebin üstündeki adam korkuya kapıldı. Bir şey nlatmaya çalışıyordu, ama Kaymakam dinlemedi: "Hadi hadi, ir daha görmeyeyim. İyi günüme rastladı, yoksa!.." Gününü erbat eden, tek can sıkıcı olay.

Üç gün sonra bindiği tren kavaklıklar, kabaklar, şekerpancarları, donsuz çocuklar, çamurlara yan gelmiş mandalar arasından geçe geçe Arifiye istasyonunda durdu. Kaymakam'ın cebinde *Hasanoğlan Köy Enstitüsü* dergisi ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın çıkardığı *Kadın ve Ev* dergisinin iki sayısı. Karısı için yengesi tarafından. En önemlisi de cebinde Rıza'nın oğlu için üç ciddi teklif mektubu. Kaymakam, ailelerin üçüyle de görüşmüştü. Üçü de birbirinden insaniyetli, üçü de birbirinden varlıklı... Artık Rıza seçsin seçsin beğensin oğlunun yeni yuvasını. 23 Nisan Bayramı'nda, Cumhuriyet Alanı'nda vereceği söylev için iyi bir örnekti şimdi şu Rıza'nın oğlu. Bir çocuğumuzun yüzü daha gülecek. Vatan biraz daha şenlenecek...

Çocuğu hiç görmemişti. Çağırtıp görmek istedi. Hemen. Ertesi günü. Ama bu kadar bile beklemesi gerekmedi.

Soyunup dökünüp yemeğe oturmadan az önce ahşap Kaymakamlık evinin kapısı vuruldu. Ev işlerine bakan Döndü Kadın, "Kimmiş bu şimdi akşam karanlığı?" diye söylenerek açmaya gitti. Karısı da merakından ya da belki ilaç içindir diye, Döndü'nün ardından yürüdü. Öyle, henüz kabaran üç aylık karnıyla. Kaymakam musluklu tenekeden elini yüzünü yıkıyordu. Karısı esmer ve ufak, gelip yanıbaşında durdu, "Bir köylü karısı ille seni görmek istiyor" dedi.

Kapısının olur olmaz saatlerde vurulması alışılmamış bir şey değil. Ama bir köylü. Hem de kadın! Ne ilçeden, ne çevre köylerden hiçbir kadın tek başına gelip de bir ezan saatinde Kaymakam'ın kapısını çalamaz. Ona bir derdini söyleyemez. Onlar dertlerini memur karılarıyla iletirler en çok.

Karısı, geleni içeri almamıştı. Yarı aralık bırakılmış kapının dışında bekliyor. Başı gözü bir örtüyle sarılı. Kapının ağzına bırakılmış eski ve kirli bir pamuk çuvalı gibi hareketsiz duruyor. Kaymakam, boynunda havlu, kapı önüne çıkınca kadının gövdesinde

hafif bir kıpırdanma oldu. Yırtık kara lastikli ayakları usulca geri çekildi. O zaman Kaymakam boz renkli dokumadan, ama artık gerçek bozluğunu çoktan yitirmiş uzun bir etekliğin kıvrımları arasında hafifçe kımıldayan bir çocuğu da gördü. Çocuk durmadan etekliğe asılıyordu. Oraya, içine, bir yerlere saklanmak istiyordu. Kadın hemen kucağına aldı. Kuş kadar bir şey. Çelimsiz. Boncuk gibi gözleri var.

"Ne o hatun? Ne var bakalım?"

"Senunla konuşacağum Kaymakamum!"

Dışarısı soğuk, ıslak. Kaymakam üşüdü. "Yarın gel Kaymakamlığa." "Çarşidan ceçüp de nasil varirum Kaymakamluğa? Şimdi konuşaçağum senunle... Takmışım çanumi tırnağuma. Celmişum kapina. Dinle derdimu, da..." "Gir bakalım. Gir içeri. Soğuk baksana." Döndü Kadın koştu geldi. "Ayaklarını çıkar bari hatun. Baksana çökek lastiklerin." "Ortaluk çamurdur da. Bataktur..." Kendince özür diledi. Konuk odasına alınmadı. Çocuğu yeniden kucağından indirdi. Sofada, bir odun sobasının başında kendisine gösterilen yere ilişti. Hemen soba maşasına saldırmak isteyen çocuğu yanına çekti: "Azutma ha! Bonaltuyisun Kaymakamummun başuni... Hem de hanumisunun da..." Çocuk, anasının kucağına tırmandı. Oraya yerleşti. "Anlat bakalım. Neymiş derdin?"

Kadın, "Ben Rıza'nınkiyim" dedi, başladı. Anlattı: Çocuğu ellere vermeye kalkmış. İşte şuncağızı. Ellerden duydum. Sana mühürlü kâğıt vermiş. Kendi konuşmaz. Samut. İnat. Zor elbet. Ben bilmez miyim? Altı çocuk. İki de biz. Doymuyoruz. Bir inek, bir bahçe. Biz Düzce'deydik önce. Ablamların yanında. Hoş orda da gurbetteydik. Olmadı memlekette. Rıza saat tamir ederdi. Hep kafasızdır zaten. Köy yerinde saat kimde ki sen saat tamir edeceksin? Elinde bir kara çanta, köy köy dolaşır. İlle saat tamir edecek. Samut. Konuşmaz. Eline bir zilli saat geçirdi mi

günlerce oturur başında. O zamanlar üçtü çocuk. Fındıkta çalışırdım. Çayda sonra. Bez de dokurdum. Babasının da fındıklığı vardı sonra. Küçük. Az. Benim samut, saat onaracağım diye hiç el vermedi oraya da. Kardeşleri de dehleyiverdiler bunu. İyi oldu. Kaldık iyice ipsiz sapsız. Eniştemе haber salmış sonra. Benim ondan da haberim yok ya. Yeni yol geçecek İstanbul'la Merkezi Hükümet arasından, demiş. Sanırsın ki diyecek, yolda çalışacağım. Gelen geçen, saati bozulan çok olur, demiş meğer. Enişte, önce buna yanında bir iş verdiydi. Karosercilik eder de. Onlarla da geçinemedi benim samut. Kız kardeşimle görüştürmez şimdi beni. Derledi topladı bizi Düzce'den ablamların yanından, getirdi attı buralara. Meğer, enişte, işi bıraktı, saatle oynadı diye, bir gün surat etmiş buna. Biz Düzce'deyken iki çocuk daha olduydu. Önceki üçünden biri oğlan, ikisi kız. Düzce'dekilerin biri kız, biri oğlan. Parke yolda çalışırım. Etmem kimseye müdana, demiş ablama. Küstürdü onları da hınzır samut. O kara çantayı yanından ayırmaz. İlle bozuk saat bulacak da onaracak. İyi oldu. Buldu da onardı sanki. Böyle işte. Bu sonuncu buralı. Yol bitecek ya yakında. Rıza yine saat tamirciliği diyecek, başka şey demeyecek. Ondan atar şu masumu başından. Ben anasıyım fakat. Vermem yavrumu. Ötekiler doymuyor, peki. Ölmüyorlar da işte. Bu da ölmez. Düşkündür bana. Hepsinden çok. Ana kuzusu daha. Veremem. Hayır. Sana geldiğimden haberi yok. Sabahleyin haber soracak senden. Soracaktır. Madem bastı pullu kâğıdı, tutuşturdu eline. Ne oldu, der. Sen de dersin ki: Yok evladını evlat etmek isteyen. Böyle dersin. Ne yapacak? Sokağa atacak değil ya? Ta gelinliğimden sakladığım herbir şeyimi sattım savdım. Bir bahçe edindik. Küçük müçük. Bahçe. Batak ama. Soğan dikiyorum. Memur hanımlarına çamaşıra gidiyorum. Yahut baklava börek açmaya. Güzel yufka açarım. Size de açayım. İstemem bir şey karşılığında. Ama yavrumu vermem.

Kadın sustu. Bu kez de Kaymakam anlattı: Başkenti, başkentteki şekerci dükkânlarını, pastaneleri, ışıklı vitrinleri, asfalt yolları. Böyle bir başkentte oğlunu evlat edinmek isteyen aileleri. Onların Haraççı Kardeşler möblelerini, kadife masa örtülerini, bu masalarda yenen tatlıları... Ballandırdı. Sıra geldi vatana. Onu da anlattı: Vatanın okumuş evlatlara ihtiyacı olduğunu, vatanın evlatlarından hizmet beklediğini, bir diploma edindi mi oğlan, her şeyin tamam demek olduğunu, ne çocuğun kendine, ne anasına, ne vatana yok diye bir şeyin kalmayacağını... Fakat ne anlattıysa Kaymakam, kadını yumuşatamadı. Yumuşamak şöyle dursun, daha da zorlanırsa Milli Şef'e kadar çıkacağını, o da olmazsa çocuğu bir gece koynunda boğuvereceğini, ama gözü göre göre asla ellere vermeyeceğini söyledi. Kaymakam ürktü. Bunlar yapar mı yapar. "Sizdeki de Laz aklı işte. Akıl olsa!" dedi sadece. Okumuş karısı araya girdi. Çocuğu bu şekilde anasından ayırmanın doğru olmayacağını söyledi. O, hiç öfkelenmeyen Kaymakam, artık parladı. Çıkarıp oğlanı evlat edinmek isteyenlerin yazılı kâğıtlarını cart cart yırttı, bağırdı: "Sanki bana ne!.. Beni de kaç gün uğraştırdınız boşu boşuna be! Başkentteki kıymetli günlerimin içine ettiniz, içine!" Çocuk ağlamaya başladı. Kaymakam'ın karısı kâğıtlı şekerler getirdi. İkisini çocuğun eline verdi: "Adı ne?" "Ha bunun mi? Bunun ati Encin'dur hanumum. Demeysun bu nasil attur. Doğduğunda pire cibiydi bu. Çansuz doğdi sandiyduk. Cırlamadi. Tutçi oyle çansuz. Tedu Rıza, ha bu çocuk encin..." "İyi. Güzel. Engin. Modern bir ad" dedi Kaymakam.

Ertesi gün öğle tatilinde Kaymakamlık'tan çıkarken taş işçisi Rıza'yı karşısında buldu. Gerçekten de çok az konuşan bir adamdı bu Rıza. Ellerini karnına bitiştirmiş duruyordu. Çocuğu isteyen var mı Kaymakamım, demeye getiriyordu. Kaymakam, kadının tembihini unutup, "Ulan Rıza çocuklarını evlatlık vere-

ceksen analarının da rızasını al bir daha. Ananın rızası olmadan olmaz. İşte bu. Hadi artık, gelme başıma!" dedi. Yürüdü gitti.

Ondan sonra Rıza'yı Adapazarı'nda bir daha gören olmamış. Kaymakam daha sonraları öğreniyor: O öğle vakti, doğru ilçenin dışındaki bahçesine koşmuş, ineğin böğrüne bir tekme atmış. Çapa çapalamakta olan karısının elinden çapayı kapmış, ta uzaklara fırlatmış. Kimi, Sakarya'ya düşmüştür o çapa belki de, der. Böyle fırlatmış çapayı ve "Ha sen penu caymacama nası mahcup koyirsun karııı!" diye bağırmış, fırlamış, bahçenin kıyısındaki o tek gözlü, her yanından su alan evden saat tamir çantasını kapmış, kolunun altına sıkıştırmış, öylece, sanki bütün dünyaya küs, çekip gitmiş.

Başkentte dar ve sabit gelirlilere ekmek karnelerinin "U" harfli kuponlarıyla zeytinyağı, "S" ve "R" harfli kuponlarıyla ve yalnız büyüklere 25 gr. çay, 300 gr. kahve dağıtılacağı bildirilmiştir. Tereyağının da karaborsaya düştüğü, İstanbul'da Mısırçarşısı'nda 2 kg.'lığı 328 kuruş olan zeytinyağı fişlerinin el altından beş liraya satıldığı söylenmektedir. Türkiye İş Bankası, o yılın ikramiyesi olarak "sayın mudilerine İstanbul'da, Büyükyalı'da bir adet arsa ile 20 000 lira tutarında para" dağıtmaktadır.

Avrupa'da savaş, Almanlardan son olarak toplanan 15 vagon cesetle son bulmak üzeredir ve Amerika'da Carmen Miranda *Değişen Dünya* adlı filmini çevirmiştir.

Herkesin olan güneş, toprağı ısıtmaya başlamıştır.

Saat tamircisi Rıza'nın karısı, altı çocuğu ve bir ineğiyle Adapazarı'nın batak bir köşesinde kocasını beklemekten vazgeçmiştir. Gözünü güneşe dikmiştir. Kendi dokuması iki çulunu evin önüne, çalıların üstüne asıp kurutmakta, bahçenin otunu yolmakta, çamurunu kabartmakta, en büyük oğlunu iş arasın diye on üçünde İstanbul'a yolcu etmekte, öteki çocukları en büyük

kızına bırakıp Ziraat Donatım'ın önünde kuyruk olmakta, üç beş gün böyle gidip geldikten sonra bir avuç tohumluğunu, birkaç fidesini almaktadır.

Kaymakam'ın karısı, kostümlü balonun yemekli olmasını istemiştir. O yüzden de Rıza'nın karısına tepsi tepsi börek yufkası açtırılmıştır. Kadın böyle güpgüzel, akpak, tül gibi ince bir unu yıllardır görmemiştir. Engin, annesi oklavayı bir yuvarlak tahtanın üstünde tıkır tıkır getirip götürürken onun yanıbaşında, eline tutuşturulan minicik bir hamur parçasıyla oynayıp durmuştur: Bu tırmık. Bu kürek. Bu yaba... Hamura kendince böyle şekiller vermiştir. Sessiz, sıska, esmer ve durmadan burnu akarak...

Avrupa savaşının sona ermesinden ya da Rusların Japonya'ya harp ilan etmesinden bir şey anlamayacak kadar küçüktü Engin. Annesi ise daha yeni bir savaşın başında. Kimbilir daha kaç yıl annesinin durmadan oradan oraya koşan kara lastiklerinden, ikide bir ipini koparan sarı inekten, hep gözyaşı döken ya da bir türkü tutturan ablalarından, küfrü bol abilerinden ve durmadan karınlarının acıkmasından gayri de bir şeyden haberi olmayacaktır Engin'in. Ona bir zamanlar bir babası olduğunu düşündürecek hiçbir anısı da yoktur.

11 Nisan

Ders yılı sonu geldi. Yakında liseyi bitiriyorum. Sınavların ne zaman başlayacağı belli değil. Takıntısız bitireceğimden emin olsam da, imtihan korkusu başka. Oğlum Aydın, göreyim seni... Aklını başına topla.

13 Nisan

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Roosevelt dün ansızın ölmüş. Dostumuz Amerika'nın bu sulhperver başkanının beklenmeyen ölümü hepimizi derin kedere boğdu. Tarih hocamız bize onun hayatını anlattı. Ankara'da bütün bayraklar yarıya indirildi. Roosevelt'in yerine muavini Harry Truman geçecekmiş. İnşallah o da Roosevelt gibi sulhperverdir.

17 Nisan

Ben artık gazeteci oldum. Sevinçten uçuyorum. Annem böyle bir işin şu imtihan sıralarında beni derslerimden alıkoyacağını sanıyor. Babam da, "Hele lise bitsin, sonra" diyor. Fakat ben, elime geçen bu fırsatı kaçırmak istemiyorum. Bu yüzden evde yine bir tatsızlık oldu. Fakat ben kararımı verdim.

Ne zamandır Nejat'a gazetecilikte çok hevesim olduğunu söyleyip duruyordum. Metin'in babasının hayatı gibi bir hayatım olsun istiyordum. Ahmet Bey'i herkes tanıyor. Sonra insan her yere kolayca girip çıkıyor. Her şeyden haberi oluyor. Kültürü, bilgisi artıyor. Asıl benim, kendimin bir gazetesi olsa, belki de hariciyecilik mesleğini seçmekten vazgeçerdim. Çünkü insan büyük bir gazetenin sahibi ve iyi de bir gazeteci olunca zaten sık sık yabancı

memleketleri görmek mümkün oluyor. Nejat beni pek ciddiye almıyor sanıyordum ama, meğer alıyormuş. Onun dayısı yazıişleri müdürü. Başka birçok da gazeteci tanıdıkları var. Nejat, Ulus Meydanı'nda bazı gazetelerin nasıl yakılıp yırtıldığını gördüğümüz gün kahrolduğumu, üzüntüye boğulduğumu anlamış. Gazete ve gazeteciliğe sevgimin bir hevesten ibaret olmadığını sezmiş. Geçen hafta beni *Ulus* gazetesine götürmüştü. Cemal ve Kemal beylerle tanıştırmıştı. Onlara benim edebiyatta çok kuvvetli olduğumu, çok iyi kompozisyon yazdığımı da söyledi. Cemal Bey de bana, bu haftaki Salı Pazarı'na giderek, orda Halkevimizin köy çalışmalarını yazıp getirmemi istemişti. Ben de yazıp götürmüştüm. Fakat Nejat'a da yemin ettirdim. Kimseye bahsetmiyorduk. Yazım çıkmazsa mahcup olurum diye korkuyordum. Halbuki işte bugün çıktı. Çok heyecanlıyım. Daha yazılarıma imza konmuyor. Yani henüz muhabirim. Olsun varsın. Bu benim ömrümde gördüğüm ilk basılı yazım. Nurten'e gösterdim. Onun bile bugün bana saygısı arttı. Okulda kız arkadaşlarına söylemiş. Aklı sıra övünecek. Dur bakalım daha... Kızlar şimdi yolda görünce birbirlerini dürtüp gösterirlerse beni, işimiz var doğrusu!..

Yazım mot à mot şöyle: (Eee, Fransızcamı çok ilerlettim tabii.)

SALI PAZARI

(Bu büyük başlık. Ardından küçük başlık konmuş. Onu galiba Cemal Bey koymuş. –Muharririn notu–.)

Ankara Halkevi Köycülerinin
Haftalık Şehir İçi Çalışmaları

(Derken yazım başlıyor. Gazeteden kestim. Defterime tamamını yapıştırıyorum.)

Halkevimizin Sayın Köycülük Komitesi Başkanı ve Değerli Üyeleri'yle çeşitli meslekten pek çok köycü dün gece Koyun ve Atpazarı'ndaki kahvehane ve hanlara giderek, Salı Pazarı dolayısıyla şehrimize gelmiş bulunan köylü konuklarımızı ziyaret etmişler, şehir içi çalışma programı gereğince köylülerin dertlerini dinlemişler, bitirilmesi zaman isteyen işlerini defterlerine not etmişler, köylümüze Halkevi'nin ve büyüklerimizin selam ve sevgilerini götürmüşler, Cumhuriyet Hükümetimizin köylümüz yararına son günlerdeki büyük çalışmalarından, Toprak Kanunu Tasarısı ve sıtma ile savaş için alınan tedbirleri ve bu noktalarda köylüye düşen görevlerle ödevleri belirtmişlerdir.

Bu samimi ve faydalı konuşmalardan sonra Küçük Ali'nin öğretici ve güldürücü konudaki Karagöz oyunu kahkahalarla seyredilmiş, köylülerimiz kendilerini köyde ve şehirde düşünen Cumhuriyet Hükümeti'ne sonsuz minnetlerini anlatmışlardır.

(Yukardaki paragrafta "götürmüşler"den sonraki cümle ile son paragrafta virgülden sonraki cümleyi, utanarak itiraf edeyim ki, ben yazmadım. Ben "götürmüşlerdir" ve "seyredilmiştir ve sonra da herkes neşeyle hanlarına uyumaya çekilmişlerdir" diye bitirmiştim. Aziz köylülerimiz elbette hükümetimize minnet duymuşlardır. Bunu Yazıişleri Müdürü'nden önce benim düşünüp yazmam gerekirdi. İyi bir gazeteci, gördüğü bir olayın her cephesini, hatta görünmeyen cephesini bile iyi aksettirebilen insandır. Neyse, bu benim daha ilk tecrübem...)

–Gece–

Ankara Kız Lisesi'ni Bitirenler Kurumu üyeleri, yoksul öğrenciler yararına E. Behiç Koryürek tarafından tercüme edilen *Şaşkın* piyesini hazırlıyorlarmış. Provalarda bulunup bir sonraki yazımı da bu faaliyet üstüne yazacakmışım. Yazıişleri Müdürü, Kurum

Başkanı'na telefon edecek. Provalara girebilmem için bana izin çıkacak. Provalar Halkevi'nde yapılacakmış. Acaba Aysel'i de görür müyüm oralarda? Bana yine yüz vermezse şaşarım doğrusu! Acaba "Salı Pazarı"nı benim yazdığımı biliyor mu?

Ders çalıştım. Fiziği su gibi biliyorum.

23 Nisan

Bugün tatil. Evde ders çalışıyorum. Radyoda marşlar dinledim. Annemle babam, Nurten'i Orduevi'ndeki Çocuk Balosu'na götürdüler. Koskoca kıza kırmalı mavi tafta bir elbise giydirdi annem. Görgüsüz bir kılık. Ne çare ki sesimi çıkarmadım.

25 Nisan

Bitirmeler yaklaşıyor. Bugün İbrahim Bey herkesin doğrudan doğruya imtihanlara girebileceğini, imtihana girme hakkı diye bir şeyin ortadan kalktığını söyledi. Bazı dersleri zayıf olan arkadaşlar yaşadı.

Molière'i ve *Şaşkın* piyesini iyice öğrendim. Yarın kızların provasına gideceğim. İçimde sebebini bilmediğim tuhaf bir his var. Provayı gördükten sonra oturup yazmaya başlamalı. Galiba annem haklı. İmtihan üstü biraz vaktimi alıyor gazetecilik.

–Gece–

Akşamüstü okuldan gelince çok güzel haberlerle karşılaştım. Birincisi: Babam terfian vali muavinliğine getirilmiş. Taşraya vali olarak tayini söz konusuydu. Şimdi ailem başkentte kaldı demektir. Annem çok seviniyor tabii. 19 Mayıs'ta tören dolayısıyla protokoldeymişiz. Yani, kapalı tribünde bizim de bir yerimiz olacakmış. Gerçi benim ihtiyacım yok. İstesem gazeteden bana da bir yer verirler herhalde...

İkinci sevindiğim haber, Metin'den gelen bir mektup. Çoktandır sesi çıkmıyordu. Zarfın içine bir de resmini koymuş. Tam bobstil modasına göre giyinmiş. Saçını da uzatmış. İnce düz bir bıyık da bırakmış. Robert Taylor'a benzemiş nerdeyse. Galatasaray'da bıyık bırakmaya izin vermezler. Fakat Metin bir aydır hastaymış. Okula gitmemiş. "Hastalığım da numara haa. Dame de Sion'lu bir kıza tutuldum da ondan" diyor. Bazen çok kızarım şu Metin'e. Vatanın bizden görev beklediğini unutuverir. Şıpsevdi gibi sık sık da âşık olur. Fakat ben severim onu. Savaş gerçekten biterse babası onu siyasi ilimler öğrenmesi için Paris'e gönderecekmiş. Dame de Sion'lu kızını değilse de bunu kıskandım doğrusu!

On gün önce babasıyla Galata rıhtımına, Almanya'dan dönen Türkleri görmeye gitmiş. Rıhtımdaki heyecan ve sevinci öyle güzel anlatıyor ki, ben de oradaymışım gibi oldum. Hükümetimiz, Almanya ile ilişkilerini kesince Almanlar da talebe ve diplomat olmak üzere orada bulunan tam 314 Türkümüzü "interné" edivermişlerdi. Yani, bulundukları yerde tutmuşlardı. Buna biz bütün Türkler çok üzülüyorduk. Neyse Drottningen adındaki İsveç bandıralı bir gemi nihayet bu vatandaşlarımızı da güzel yurdumuza kavuşturdu. Metin'in yazdığına göre, gemi sabahın saat sekizinde Sarayburnu'nda görünmüş. Bütün karşılayıcılar, gelenlerin yakınları, daha yığınla halkta heyecan o anda son haddini bulmuş. Gemideki Türklerimiz, Drottningen rıhtıma yanaşana kadar bir ağızdan hep:

"Yaslı gittim şen geldim
Aç koynunu ben geldim."

marşı ile kulakları ve kalpleri çınlatmışlar. (Ah, ben orada olsaydım da bunu yazsaydım işte gazeteye.) Gemi rıhtıma yanaşın-

ca, başta İstanbul Vali ve Belediye Reisi Dr. Lütfi Kırdar olmak üzere, daha bazı ileri gelenler gemiye binip, gelenlere, "Yurdumuza hoş geldiniz" demişler. Metin'in babası da ileri gelenlerin arasındaymış. Tabii Metin de. Sevinçten bayılanlar olmuş. Gelenler uzun uzun Almanya'nın halini anlatmışlar. Berlin yerle bir olmuş. Dresden de öyleymiş. Almanlar artık ne Hitler'i dinliyorlarmış, ne de Goebels'i. Goebels'in V1, V2 silahlarına onlar şimdi, "Goebels'in Kurusıkısı 1, Kurusıkısı 2" diyerek alay ediyorlarmış. Hitler balon gibi sönmüş. Gestapo şefi Himmler ise karanlıkta şarkı söyleyen çocuklar gibi boşuna esip savuruyormuş.

Metin'in siyasi işlere merakına hep hayran olmuşumdur. "Almanların sonunun iyice geldiğine inandım. Babam barışın artık çok yakın olduğunu söylüyor. Babamın Amerikalı yakın dostu Mister Herman çok hoş bir adam. Babama yakında Amerika'nın Almanların ipliğini iyice pazara çıkaracağını söylemiş. Onların Nazi kamplarında yaptıkları müthiş mezalimi yerinde çektikleri filmlerle bütün dünyaya ibret olsun diye göstereceklermiş" diye yazıyor. Ben babası gibi Metin'in de Alman taraftarı olduğunu sanıyordum. Neyse, böyle zamanla değişmiş olmasına sevindim.

Bazen düşünürüm: Acaba benim babam ne tarafı tuttuğunu neden hiçbir zaman söylemez? Bizim evde konuşulanlar, yok terfi, yok tayin, yok şu yemek pişecek, yok bugün falanlara gidilecek... Bir ilçe kaymakamıyken babamla daha çok iftihar ediyordum. O zamanlar daha önemli bir adamdı galiba.

27 Nisan

Halkevi'nde provaya gittim. Kızlar güzel çalışıyor. Yazımı hazırlıyorum.

28 Nisan

Bitirme imtihanları 29 Mayıs'ta başlıyor. Bugün bildirildi. Hepimizi bir korku ve heyecan aldı. Sınıfta hocalarımızla hep imtihanların nasıl olacağını tartışıyoruz. İnşallah Metin'in yazdığı doğru çıkar, savaş biter de, biz imtihanlarımıza yürek huzuru içinde gireriz. Gerçi biz savaşa girmedik, fazla bir yokluk da çekmedik ama, ne de olsa Avrupa'da ölenlere üzülüyorduk.

–Gece–

Şimdi radyodan dinledik. Himmler, Amerika ve İngiltere'ye bir mesaj göndermiş. Almanya'nın kayıtsız şartsız teslime hazır olduğunu söylemiş. Müttefikler de, bu teklif Rusya'ya da yapıldığı takdirde Almanya'nın isteğinin kabul edileceğini bildirmişler. Hitler kayıpmış.

Bütün ev halkı radyonun başındaydık. Ders çalışamadım. *Şaşkın* üstüne yazımı da bitiremedim daha... Hoş, çalışamamam sadece radyodan duyduğumuz heyecanlı haberlerden değil ya, neyse...

29 Nisan

Akşamüstü gazeteye giderek yazımı verdim. Fakat Kemal Bey bu yazıyı hemen koyamayacaklarını söylediler. Çünkü savaşa ait üstüste çok önemli haberler geliyormuş. Bunun için benim yazı belki biraz geç çıkabilirmiş. 6 Mayıs'tan daha geç kalmasın da, ziyanı yok. Temsil 6 Mayıs'ta çünkü. Keşke derslerimi bırakıp acele acele bu yazıyla uğraşmasaydım.

Bu defterimde Aysel'in sözünü artık hiç etmek istemiyorum. Fakat yine de kendimi tutamıyorum. Öğretmenlerinden izin alıp geçen gün o da provaları seyretmeye koşmuştu. Fakat benim de gazetecilik inadım tuttu. Çekinmeden yanına yaklaştım kapıda.

Çok tabii bir ses tonuyla, "Merhaba Aysel. Ne kadar zayıflamışsın?" dedim. "Evet" deyip koşarak salona girivermesin mi? Öteki kızlara karşı çok mahcup oldum. Artık ne yapıp yapıp onunla konuşmayı kafama koydum. Birinci perdenin provası bittikten sonra öğretmenlerinden izin aldım. Dedim ki: "Provaları seyreden öteki seçkin talebelerinizle de bir röportaj yapmak isterim. Onların da intibalarını yazmak çok iyi olurdu."Tabii biraz yukardan atıyorum. Ne yaparsın? Şu Kız Lisesi'nin hocaları öyle cadı şeyler ki... Bir erkekle konuştu diye Ayselciği sınıfta bile bırakırlar. Bizimkiler de farklı değil ya!.. Babama dinletememiştim ki Galatasarayıma dönmek için... Ah, biz ne zaman tam anlamıyla uygar olacağız acaba? Aysel'i önceden tanıdığımı ve içimdeki niyeti öğretmenleri bilseler, beni oradan yaka paça atarlardı dışarı. Ben de böylece ilk gazetecilik hünerimi göstermiş olurdum.

Önce birkaç kızla şöyle üstünkörü bir konuştum. Hepsi de ne sorsan gülüp duruyorlar zaten. "Adınız efendim?" diyorum, gülüyorlar. "Kaçıncı sınıftasınız?" diyorum, gülüyorlar. Güle güle zorla bir, "Son" diyebiliyorlar. "Nasıl buldunuz arkadaşlarınızın çalışmalarını?" diyorum. "İyi bulduk" deyip gülüyorlar. Derken beni de bir gülme almasın mı? Baktım, kimse ciddi bir işle uğraştığıma inanmayacak; hemen toparlandım. Birkaç koltuk ötede tek başına oturan Aysel'in yanına iliştim: "Adınız?" dedim. Bu sefer ikimiz birden gülmeye başlamayalım mı? Tabii Aysel fırlayıp öğretmenlerinin yanına koştu. Böylece de kaçırdık fırsatı elden. Ama ben yine de yılmadım. Kapılarda bekledim. Yollarda bekledim. Sonunda konuştum onunla. O da bu yıl bitirecek. Ben, Aysel'in bir yıl sınıfta kaldığını sanıyordum. Meğer Aysel hiç sınıfta kalmamış. Bir yıl babası onu ilçeye geri çağırmış. Sonra kendi de başkente taşınınca kızcağız yeniden okuyabilmiş. Demek birlikte mezun olacağız! Artık büyüdük. Ona istikbalde daha serbest hareket etmesini söyledim. "Ne olacak?" dedi. Ben

de ona artık rahatça arkadaşlık etmemiz lazım geldiğini söyledim. Güldü. "Bir kere ekmek karnelerimizin rengi ayrı. Biz sizinle arkadaş olamayız" deyip gitti. Ne demek istediğini anlayamadım doğrusu. Kendi kendime de kızdım.

Aman canım! Ne istiyorum bu Aysel'den? Kendi halinde bir kız işte. Başkentte daha ne kızlar var. Atatürk inkılaplarına göre yetişmiş kızlar... Tenis oynamaya gelen bir Semra var mesela. İstersem hemen benimle arkadaş olmaya hazır... Aysel'in üstüne düşmemin sebebi? Düşünüyorum da herhalde onun böyle erkekten kaçan bir kız oluşunu doğru bulmuyorum ve bir Atatürk çocuğu olarak değişmesini istiyorum. Bu da bize düşen bir görev, değil mi?

"Behireciğim,

Şimdi derslerimi çalışıp bitirdim. Sana yazmaya başladım. Sen beni unuttun. Fakat görüyorsun ki ben seni unutmadım. Nasılsın kardeşim? 19 Mayıs Bayramı'na buraya gelecek misin? Hani geçen yıl mektubunda geleceğini söylemiştin? Tören bu yıl çok parlak olacakmış. Fakat biz son sınıflar için, bir yandan da bayrama hazırlanmak çok zor oluyor. Bitirmelerin tam üstüne geliyor. Yine de hepimiz sevinçle hazırlanıyoruz tabii. Bu bizim gençlik bayramımız.

Babam beni üniversiteye göndermezse, aklıma koydum, ben de ilkokul öğretmenliği yapacağım. Acaba liseyi bitirene ilkokul öğretmenliği yaptırırlar mı? Benim amacım kardeşim, ne olursa olsun, bizlerin de bir işe yaradığımızı ispat etmek. Hani sana Aydın diye birinin sözünü etmiştim. Ona 'Galatasaraylı Aydın' derler. İyi ki bir orta kısmını bitirmiş! Ben kaçtıkça üstüme geliyor. Bir de gazeteye yazı yazmaya başlamış, artık görme! Benim açık fikirli bir meslek kadını olabileceğime nedense bir türlü inanmak istemiyor. Bugün yine karşıma çıkıp beni küçültmek istedi. 'Yakında kocaya verirler seni Aysel. Bir sevgilin bile olmadan çoluk çocuğa karışır gidersin' demesin mi? Cevabını verdim. Ama bu onu kaçıncı utandırışım... Neyse kardeşim, ben de kendi dertlerimle senin başını şişiriyorum.

Burada uzak akrabalarımızdan birinin oğlu askerliğini yaparken bize sık sık geliyor. Benim edebiyata merakım olduğunu bildiğinden şair Nazım Hikmet'ten çok söz eder. 'Piyer Loti' diye bir şiirini de verdi. Çok sevindim. Ona göre ise bu, en kötü şiiriymiş. Şairden abimin yanında hiç söz etmez. O evde yokken gelirse, uzun uzun anlatıyor. Şiirlerini ezbere biliyor. Bana okuyor. Bu genç bana tam bir kardeş gözüyle baktığı için onun yanında

hiç çekingen olmuyorum. Aydın'la hiç de böyle değil. Hem alaycı, hem insana hep kadın gözüyle bakıyor.

Hastanede işlerin çok mu? Bazen sana gıpta ediyorum. O güzel ellerinle hasta vatandaşlarımıza şifa dağıtıyorsun. Halide Edip'in *Türk'ün Ateşle İmtihanı*'nı okudum. Hep seni düşündüm. Hele *Ateşten Gömlek*'ini okurken... Bugün memleketimiz de kazara bir savaşa gidecek olsa, sen de Mehmetçik'le birlikte cephede olacaksın demektir. Ne güzel!

Abimin bağlı olduğu o grubun mahkemeleri görülmüş. Hepsi üçer beşer yıl hapis cezasına çarpılmışlar. Bir Oğuz'la bir de Hikmet mi ne vardı; onlar kurtulmuşlar. Abim artık onlarla bile görüşmüyor. Gazi Lisesi'ni Bitirenler Derneği'nin eğlence komitesinde. Şimdi bir yandan Hukuk'a devam ederken bir yandan da okulun çayını hazırlıyor. Çaya beni de götürmek istiyor. Fakat ben gitmek istemiyorum. Son sınıflar da gelecekmiş.

Benim ilkokulda Semiha diye bir arkadaşım vardı. Ona çok güvenirdim. Fakat o, Ali adında bir başka arkadaşın benim yüzümden köyünü, anasını bırakıp da buralarda sefil olduğunu yaymış herkese. O gün bugündür küsüz. Onu da hoş görmeli. Ne de olsa bir ilkokulu bitirdi. Hem de kalbi yaralıdır. Yine de Ali'yi böyle küçük düşürmesine, bana da iftira etmesine çok kızdım. Bu söylediklerimden dolayı sakın sen üstüne alınma. Aydın'la aramızda bir şey olduğunu sanma.

İçim çok sıkılıyor Behireciğim. Nedense avazım çıktığı kadar bağırasım geliyor. Halbuki bu ılık bahar günü benim için ne güzel bir gün olabilirdi. Öyle ya, ilk defa yanımda oldukça kültürlü bir çocukla biraz yürümek, ne derse desin onun yine de benim peşimde koştuğunu bilmek... İçim rahat olsaydı, ben de bugün genç kızlığımı biraz yaşadım diyebilirdim.

Beni unutma. Arada sırada yaz. Senden sonra lisede hiç yakın bir arkadaşım olmadı. Evet, okumayı seviyorum ama, arada sırada

insan bir yakınıyla de dertleşmek istiyor. Başını şişirdimse beni hoş gör kardeşim. Bayramda bekliyorum. Hasretle gözlerinden öperim.

Aysel"

"İngiltere'den ithali sabırsızlıkla beklenen en kaliteli Ganyer-Dormöy, Fişer vb. gibi en mükemmel elbiselik kumaş markaları. Kuponu (3 metresi) 70 TL'den mağazamızda."

Metin'in babası, kumaş mağazasından içeri girdi. Dükkân sahibi, onu koşarak karşıladı. Ahmet Bey. Herkes tanır. Her yerde sözü geçer. Aşkale'ye gitmekten onun sayesinde kurtuldu. Altına hemen bir koltuk sürdü. İlle otursun, bir şey içsin istedi. Ahmet Bey istemedi. "Degüstasyon'da bir Amerikalı dostumla buluşacağız. Yemek yiyeceğiz, konuşacağız." Dükkân sahibinin gözleri parladı: "Nedir? Diplomat mı? Meslekten midir?" Ahmet Bey anlatmadı. "Sen şurdan bizim oğlana bir kupon ver bakalım. Galatasaray bitiyor. Eli kulağında. O da artık bir İngiliz giysin değil mi? Gençtir. Kızların da gözüne girmek ister." Güldü. "Yol hazırlığı da olur hem." Dükkân sahibi çırpındı, didindi ve Ahmet Bey'e güzel bir kupon beğendirdi. Ahmet Bey 70 lira ödemedi ama. Kumaşçının istediği 30 lirayı verdi, kolunun altında paket, dükkândan çıktı. Bir yandan düşünüyor: Yer yerinden oynasa, kimimize yok yok.

Üç dil bilir Ahmet Bey. Kültürlüdür. Kafasının içi doğruyu da, eğriyi de zamanında yakalar. Fakat doğruların da eğrilerin de dışa vuruluşu yerine göredir. Buna göre de eğitmiştir kendisini Ahmet Bey. "Yer yerinden oynasa adama bir güzel Marmara kılıcı tattırırım ben. Defnelerle, biberlerle şişe geçmiş..." Ağzının tadını bilmek de belli bir kültür ister.

Lokantadan içeri girdi. Başgarson koştu. Mister Herman henüz gelmemişti. Ama Ahmet Bey'i telefonla gazetesinden aramışlardı: Mussolini ölmüş. Cesedi Milano'da tepe aşağı asılmış. Ölmeden önce son sözü, "Beni kurtarınız. Size bir imparatorluk veririm" olmuş. Ahmet Bey bir an düşündü. Sonra almacın içine güldü: "Machiavelli de öldü işte" dedi. Yazıişleri müdürüne,

okumadıysa henüz, *Prens*'i okumasını salık verdi. "Ama *Prens*'in öğütlerine uymamak şartıyla!" Masasına döndü. Mister Herman geldi. Her şeyi biliyordu.

Mussolini, Dongo kenti yakınlarında bir villada tutuklanmış. Yanında yirmi beş yaşındaki metresi Clara varmış. Vatanseverler müfrezesi kendisini yakalamaya gelirken önce kurtarmaya geliyorlar sanmış. Sevinip metresini kucaklamış. Öpmüş. Ama bakmış ki diktatör, iş başka türlü... Müfreze tarafından hemen yakalanmış. Yargılanması sonunda ölüme mahkûm edildiğini öğrenince böyle bağırmış işte. Müfreze gülmüş. Mussolini ve metresini kurşuna dizmek için hemen hazırlığa girişmiş. İdam mangasının başı, "Ateş!" buyruğunu vermeden önce Mussolini, "Hakkınız yok! Hakkınız yok!.." diye bağırmaya başlamış ve metresiyle birlikte kurşunları yemişler. İkisi de delik deşik yere serilmişler. Mussolini, gözleri bile bağlanmadan kurşuna dizilmiş. Onların ve diğer on beş faşistin cesetleri Milano'ya getirilmiş. Tabii törensiz falan. Cesetler kentin Loretta Alanı'nda tepesi aşağı asılmış. Halk, memleketin felaketine sebep olan bu adamın cesedine şu anda bile tükürmekte ve onu ayakları altında çiğnemekteymiş. Hatta yaşlı bir kadın, diktatörün cesedine beş el ateş etmiş. "Bunlar öldürülen beş oğlum için!" demiş. Milano'da saatler 16.10'u gösteriyormuş. Günlerden 28 Nisan.

Mister Herman, her şeyi bu kadar inceden inceye öğrenmişti işte. Bir adam bir başka ülkede, bir başka ülke üstüne her şeyi böyle inceden inceye biliyorsa, ondan çekinmek de gerekir. Ahmet Bey böyle düşünüyordu. Durmadan kalın çerçeveli gözlükleriyle oynuyor, Mister Herman'ın İstanbul'daki gerçek işinin ne olduğunu bulmaya çalışıyordu. Bir ticaret müşaviri için Mister Herman'ın kulağı fazla delikti.

"Prens'in kurbanı!" diye ince ince güldü. "Bilirsiniz Mister Herman, diktatör hep bu kitaptan ezberlediği cümlelerle konu-

şurdu: Bir başka devletin ilerlemesine izin veren Prens, kendi gücünü sıfıra indirir, derdi. Biz İtalya'dan başka hiçbir devletin ilerlemesine izin vermeyeceğiz, diye haykırdı durdu. Savaş sanatını tek inceleme konusu yapmalıyız. Hükümranların en özel ilmi, savaş ilmidir, derdi. Tıpatıp Prens'in sözleri..." Mister Herman'ın kitap bilgisi kıttı. Prens'in haklı olabileceğini düşündü. Ama onun ilmini uygulamak için de yeni ilimler gerekli, diye geçti aklından belki. Fakat Ahmet Bey'e duyduğu hayranlığı belirtmekle yetindi. Pembe şarabı kristal bardaklarda havaya kaldırdılar.

Mister Herman, taptaze başka haberler de getirtmişti: Laval ve arkadaşları Bavyera Hürriyet Hareketi'ne bağlı oldukları sanılan ihtilalciler tarafından İsviçre sınırı yakınlarında ele geçirilmişlerdi. Onlar da vatana ihanetten suçluydular. Münih alınmıştı. Berlin'de Reischtag binası ele geçirilmişti. Buraya ilk giren Amerikan askerleri Buchenwald'dakinin tıpkısı işkence odaları ve fırınlarla karşılaşmışlardı. Ortalıkta Hitler'in öldüğü haberi dolaşıyordu.

Mister Herman'ın anlattıklarını gece gazeteye gelen yabancı ajans haberlerinin bültenleri doğruladı. Anadolu Ajansı'ndan geçen bültenlere ekli fotoğrafta ise, müttefik orduları Elbe'de el sıkışıyorlardı.

Ahmet Bey de Mister Herman'la el sıkışarak ayrılmıştı. Amerika'ya çağrılması gecikmedi. Gazetesinde, gelişen Amerikan harp sanayiinin övülmesi ve Amerika'nın bize eski elbise, postal ve hurda demir vermeye hazır bulunduğunun yer alması da. Onlar bize, kilosu 12 kuruştan şeker vermeye de hazırdılar.

Memleketimize şeker geldi. Şekerden önce de –çörçillerin ardından fazla gecikmeden– ruzvelt postalları ve bol bol montgomeri ceketi.

Çayeli'nden Rıza'nın İstanbul Şişe Cam Fabrikası'nda çalışan en büyük oğlunun ayakları sağlam bir ayakkabıyı ilk böyle gördü.

Engin'in silik anılarında, o küçüklük yıllarında bu ruzveltlerin ayrı bir yeri vardır. Abisi bayramlarda, tatillerde, eve geldikçe, Engin'in yüreğini büyük bir güven duygusu kaplar. Ruzveltlerin üstünde onun her şeyi ezip geçiverecekmiş gibi bir yürüyüşü vardır. Postalların çamurlu bahçede bıraktığı nokta nokta izler günlerce avutur Engin'i.

IX

Saat 08.31

"Anam bir bayram günü ineğini kaybetti. Dört bir yana saçıldık. Ben tabii anamın eteğindeydim. Çok küçüğüm. Bayram, diyorlar. Yer yerinden oynuyor. Bize ne? Anam ineğini kaybetmiş. Deli danalar gibi gece yarılarına dek koştuk Adapazarı'nın dere ve tepelerinde. Saatçi babam Kaymakam'a atmış, daha ikime bile basmadım diye. Ama dördüme yakınmışım. Çelimsizliğimden göstermezmişim. Siz bilmezsiniz. Bir çocuk ne kadar küçükse o kadar kolay evlatlık oluyor. Gözü açılmaması gerek. Henüz anasını, babasını, sarı ineğini, abisinin postallarını falan tanımaması... Tamsa ne yapsan, ne etsen berikileri ana-baba bilmiyor. Onlar da tabii onca masraf edip, bakıp büyüttükleri bir çocuğun artık kendilerini ana-baba bilmesini istiyorlar. Sahi, o gün ne bayramıydı acaba?"

"Kimbilir? Belki de Almanların Reims'te teslim vesikasını imzaladıkları gündür. Zafer günü, diye ilan edilmişti Ankara'da. Bütün yurtta bayram yapılması buyrulmuştu. Her yana Birleşmiş Milletler'in bayrakları asılmıştı. Kızılay'da bir bando çalıyordu. Herkes, 'Yaşasın Amerika!' diye bağırıyordu."

"Biz anamla, kaybolan sarı ineğimizi arıyorduk."

"Saatçiyi aramadınız mı hiç?"

"Saatçiyi aramadık. İnek bizim karnımızı doyuruyordu."

Gençlik Parkı'ndayız. Kış sonu. Havuz kuru. Gazinolar birer tahta yığını. Göle bir vapur konduruyorlar. Parkın bir yığın banka kanepesini bir düzlüğe üstüste yığıyorlar. Parkın açık olan tek kahvesinde birer bardak çayın başındayız. Orta yere bir soba kurmuşlar. Sobayı beyaz yaldız boyayla boyamışlar. Acı bir koku tütüyor. Az önce fakülteden çıkmıştım. Öğrencilerde belli bir tedirginlik. İsteksizlik. Bir süredir böyle. Kurul toplandı. Tartıştık. Öğrencilerin İşçi Partisi mitinglerine katılmalarına göz yummakla suçlandım. Vicdan ve fikir özgürlüğünden söz ettim. Birkaç başka öğretim üyesi de böyle şeylerden söz ettiler. Bilgiç bilgiç başlarımızı salladık. Dağıldık.

Parktayız işte. Benimle olmak istedi. Oturup konuşmak. "Siz düşünürsünüz, biz yaparız!" demek için bana. Oturacağımız yerin Gençlik Parkı olmasını ben istedim. Gençlik Parkı'nda oturursak, halka daha mı yaklaşacağım nedir? Engin'in gözüne girmek istemişimdir belki. Düşüncemle tavrımı, tutumumla yaşamımı özdeşleştireceğim... Hayır. Böyle değil. Bu düşüncenin dışındayım. Daha yalın bir nedeni var bunun: Seyretmek. Değerlendirmek.

Uzaktan parkın o ilk küçük meyhanesini görüyorum. Orada ilk "Avrupai kız" oluşumu. Aydın'la oturup bir bardak bira içişimi yani. Daha da "Avrupaileşip" az sonra karlı bir bank üstünde kıçım üşüye üşüye elimi tutmasına izin verişimi. Ne üstünde oturduğum ıslaklığı, ne yanımdaki genci; fakat uygar olmayı sevişimi...

Üstümdeki renk renk kareli battaniyeye bir tekme atıyorum. İşte o zaman ölmeyi bile beceremeyecek denli geç kalınmış olduğunu anlıyorum.

Ölmek nedir? Ölmek, yaşamış olduğunu bilmeyi gerektiriyor.

Ah benim Dündar Öğretmenim! Ah benim gazetelerim, liselerim, kaymakamlarım, babalarım, abilerim. Kâh Alman, kâh Amerikan kılıklı askerlerim, çocuk yüzlü Halkevlerim, "Bir Türk bir dünyaya bedel"lerim, marşlarım, heykellerim, Alman yengelerim ve "Tout va très bien Madame la Marquise" şarkılarım! Havada uçuşan her şeyden biraz. Ve savaş bitmiştir ey şen arkadaş! Büyük zaferin gününü terennüm edelim... Bu muymuş yurdunu sevmek? Yurdunu budununu özünden çok sevmek? Sevmek...

Sevmek, bilmektir. En iyi öğrendiğim şeyse "vecize" söylemek.

Çantam düşmüş. İçindekiler yere saçılmış. Ne zaman olmuş bu? Bilmiyorum. Bütün o aydın ve Türk kadını karışımı öteberinin arasında açılmamış Samsun paketini de görüyorum. Bu bana yeniden bir sigara içmeyi düşündürüyor. Dışardan yine bir elektrik süpürgesinin horultusu geliyor. Ne çok süpürüyorlar odaları. Bütün gün. Günün hangi saati? Ölmediğime göre, belki de artık hiç ölemeyeceğime göre, zamanı bilmek gerek. Çıplak kolumu kaldırıyorum. Odanın o hiç değişmeyen karanlığı. Saati görmeye çalışıyorum. Yüzükoyun dönüyorum. Başımı bileğime yaklaştırıp yakından bakıyorum. Sekizi on geçiyor. Sabah mı, akşam mı? Durmuş mu yoksa? Kulağımı dayıyorum. Saatin yüreğini dinliyorum. Durmuş. Evet. Ben ölümümü beklerken, o ölmüş demek! Ölebilen tek şey bu. Zaman. Bir de jandarmanın önüme fırlattığı leylak dalı. Şimdi o kirli morluğu da kalmamış. Kararmış.

Saat günün hangi sekizi on geçesinde durmuş? Bunu neden bilmek istiyorum? Ölümden caydım mı büsbütün? Yoksa ölüm mü benden caydı?

Kalkıyorum. Saçlarımın cıvık bir terle enseme yapışmış olduğunu anlıyorum. Bu ter ne zaman, niçin, hangi uyurgezerliğin bunaltısıyla fışkırmış ense kökümden? Terin, ensemde bir tüy gezdiriliyormuşçasına usul usul soğuyuşunu seviyorum. Bundan

nerdeyse cinsel bir tat alıyorum. Bu tat alışı sezinlememden olacak, ölümü hak etmeyen birine ağlar gibi başlıyorum ağlamaya. Zayıf olmayı kendime yasaklamaksızın. Bir toplumcuya yakışıp yakışmayacağını düşünmeksizin. Bu ağlayışı durdurmaya kalkmayışım şaşılası bir şey. Bir sarı inek peşinde koşanları şaşırtmayacak denli de gerçek. Böyle işte. Ne ağlamayı yasaklıyorum kendime, ne de ağlamamla dalga geçiyorum. Geldi. Boşandı. Akacağı kadar aktı. Sonra dilediği yerde durdu.

Şimdi bir sigara yakıyorum. Ardından ne yapacağımı biliyorum. Aydın'a telefon edeceğim. Ondan sonra en az iki saat beklemem gerekecek. En az iki saat daha ölmek istemiyorum. Buraya girdiğimden beri ilk korku. İlk telaş.

Aydın'a telefon edeceğim. Merhaba saksı çamı diyeceğim. Merhaba saksı çamı. Benim: Saksı çamı. Hayrola, diyecek. Gülecek. Hepimiz saksıda. Saksıda çam olur mu? Ben de ona, Olmaz tabii, diyeceğim.

Hayır. Böyle bir şey söylemeyeceğim. Bir türlü ölemiyorum. Çabuk gel. Ölmeme yardım et, diyeceğim. Ölmeye yattığımı söyleyecek miyim? Sanmam. Ölmeye yattığımı söylemeyeceğim. Asıl bilmek istediğim ne? Matbaaya gittim. Kendisiyle yattığım delikanlıya. Bu yatışı odasında seyrettiğim... O da koskocaman, matbaa mürekkebine dalmış eliyle dışarı itti beni. Yani, tamam artık. Uygarlaştım. İşim bitti mi demek bu? Aydın'a bunu mu soracağım?

Çok karmaşık. Böyle bir şey nasıl sorulabilir? Hele gelsin. Gelsin de Ertürk'ün, Namık'ın, Metin'in, elbet, neden olmasın Metin'in de ve Sevil'in, hatta Ali'nin, Ali'nin ne olduğunu soracağım ona. Kendisinin, kendimin... Dündar Öğretmen'in "irfan ordusu"nu, Dündar Öğretmen'in... Bir ilçe mahfelinde bekliyor mudur hâlâ? Leblebisini tek tek atarak ağzına, emekliliğini mi

bekliyordur? Kaymakamlarla uzlaşmakta mıdır? Ya da valilerle? Ya da maarif müdürleriyle? Ve onlar Atatürk'ün "tabii cesametten üç misli büyüklükteki heykellerini tek kaide üstüne dikmek" için şehir meclisleri üyelerini olağanüstü toplantılara koşturuyorlar mıdır? Yok. Bunu sormam. Bunu biliyorum. Tek kaidelerin hep oldukları yerde durduğunu, kaidenin değişmediğini, ama üstündeki heykellerin çeşit çeşit, bir galeriyi dolduracak denli değişik çoğaldığını biliyorum. Kaideler durursa heykel dikmek daha mı ucuza gelir ki? Apaçık öyle. Bunu da sormam. Ama basıp istifayı Dışişleri'nden, onca dilediği "hariciyecilik" mesleğinden, niye İstanbul'da tümen tümen sol yayınlar basan bir yayınevi kurduğunu soracağım Galatasaraylı Aydın'a. Bunu sormak hiç aklıma gelmemişti. Tepip çıtkırıldımlığı; o, bir tabak içinde çatal bıçakla armut ve şeftali soymaları sefir sofralarında ve sofraların altında bacaklarını kadın bacaklarına değdirmeleri, o, "Vous permettez?.. Avec plasir" demeleri, usanasıya Moustache sürünmeleri, usanasıya Calèche koklamaları ve gittiği her yerde milletvekili karşılamayı, milletvekili uğurlamayı, karşılamayla uğurlama arasında milletin vekillerinin karılarına ucuzluk satışlarından avuç ölçüsüne göre sutyen aramayı, satıcı kızların kalçalarını kararlayıp kararlayıp lasteks mayo, korse, don seçmeyi. Evet. Tepip bütün bunları nihayet, oh nihayet, aslan gibi, bir değişim kavgasına yayınlarıyla katılışına sevinmiştim. Yine de seviniyorum tabii. Ama onca, yılların getirdiği onca susuzluk, açgözlülükle okunan bu kitapları, bu kitapların yeni yeni biriktirdiğini yeni okuryazarlarda, evet biriktirdiğini, nereye, kiminle, nasıl akıtacağız? Elbet, Parti'nin İstanbul'da bir ilçesinin başkanıdır da Aydın. Bilecektir. Ne yapacağız birikeni? "Salı Pazarı'ndaki Karagöz'lü, Halkevi Köycü Akşamı'nda derdini dinleyip, gerçekleşmesi zaman isteyen dileklerini bir köşeye not ettiğimiz efendimiz... Yaklaşın. Size bir çift sözümüz var" mı diyeceğiz? Böyle mi diyeceğiz? Bunu sora-

cağım. Bir çift söz yerine, bir çift öküz beyim, derse ne yapacağız? Bunu soracağım. Bir matbaa işçisine ya da bir öğrenciye istediğini verdik. İyi. Bir kez için bir duş almaktan vazgeçip. Gülünç.

"Elimi uzattım, geldiniz. Benimle yattınız. Uysal. Kolay. Alçakgönüllü. Neden?"

Gençlik Parkı'nda birer bardak çayın başında oturuyoruz. Sobanın tüten boyası genzimi yakmıyor artık. Alıştım. Parkın o ilk meyhanesi de ilginçliğini yitirdi. Engin'i dinliyorum. Durmadan parlayan gözlerinden kuşku karanlığı geçiyor. Bunu örtmek için mi nedir, kumral Gorki bıyıklarının altında usul usul gülüyor. Bir şey söylemem gerek:

"Analarımızın erkekleri Hitler bıyıklıydı. Bizimkiler, iyi tıraş olmuş bir Teksas kovboyu gibi bıyıksız. İçlerinde Don Ameche ya da Clark Gable bıyıklı olanları da vardı ama..."

Yüzünün sinirleri geriliyor. Bekliyor. Onun Gorki bıyıklarını atlıyorum. Yollarda çoğalan Lenin bıyıklarını da. Kalkıyorum: "Gel Hergele Meydanı'na gidelim. Yıllardır gitmedim." Yerinden kımıldamıyor. Mavi yağlıboyası Vietnam askerlerinin arazi üniformaları gibi sarı-yeşilimtırak-kahverengiye boğulmuş tahta masaya abanarak dik dik bakıyor. Alnında bir yığın çizgi. Engin çocuk değil. Hayır. Nerden takmışım aklıma çocuktur diye? Güç bir yaşamışlığa saygısızlık etmeyelim. Kendime güldüğümü anlamıyor. Kendisine güldüğümü sanıyor. Parmaklarının matbaa karası tırnakları... Bir fikirden yana olmakla bir fikir olmak aynı şey değil. Bu delikanlının yanında kendime bir yer ayıra ayıra, nerdeyse benimsediğim fikir olduğuma inanacağım. Parmaklarının matbaa karası tırnakları. Onun tırnakları bu. Benim değil. Benimkiler... Benimkiler bana yaraşır: "Hadi Gönül, çabuk ol. UNESCO'ya vereceğim rapor gecikiyor." Ne bilsin kız UNESCO'nun ne olduğunu? Benim tırnaklarım manikürcü

Gönül'ün önünden kalkar, UNESCO'nun yeşil keçeli toplantı masası üstünde durur. Orada bir yeri olsun diye ellerimin, Galatasaraylı delikanlılar beğensinler diye ellerimi durduracağım yeri...

"Ama süs değil bu bıyıklar!"

Söylemesi gerekmezdi.

"Belki" diyorum.

"Belki... Belki... Ne demek belki?" Böyle söyleniyor. "Gelir misin benimle şuraya?" "İşe gideceğim." "İyi ya."

Yürüyüp çıkıyorum parktan. Yüreğimde büyük bir rahatlık duyuyorum. Kendi yaşıtımdan kim olsa, işi mızmızlığa dökerdi. Ya "Sen de gitme" ya da "Ben de geleyim" diye... Ne zaman buluşuyoruz yeniden? Nerde görüşüyoruz? Bize gelin. Hayır, biz size gelelim. Aramadınız bizi. Biz de sizi arayamadık...

Engin'le rahattım işte. Onunla aynı yatağa girdiğimi unuttuğum çok günler olmuştur. Gerçekte hiç önemli değil bu. Öyle mi?

Sigaram bitti. Telefona uzanmak için garip bir çekingenliğim var. Sanki burada sesimi kim duysa, mezardan çıktığımı sanacakmış gibi çekiniyorum. Ne garip yer burası! Kapının dışına, "*Lütfen rahatsız etmeyiniz*" levhasını asmak yetiyor. Sukabağı biçimindeki o levhayı dışarı asalı, bir horultu kapının önünde dolaşıp dolaşıp uzaklaşıyor. Elektrik süpürgesinin hortumu ağzını dayıyor bir yerlere, bütün tozları emiyor. Odalarda, koridorlarda, kapı aralarında, pencere önlerinde dünden kalan, önceki günden kalan bütün tozları, göze çirkin görünen bütün döküntüleri emiyor. Ayırmaksızın yutuyor. Sonra temizlikçi kadın gidip, torbaya herkesten ve her yerden doluşan, doluştukça benzeşen, benzeştikçe sonunda çimento rengi bir küçük kaba kitle haline gelen yığını, dökülmesi önceden saptanmış yere boşaltıyor.

Aydın'a telefon edecektim. Geciktirmenin bir anlamı yok. Sonunda kaldırıveriyorum almacı. İstanbul'da şu numarayı aramalarını söylüyorum. Acele aramalarını istiyorum. Ben almacı kaldırır kaldırmaz santraldaki adam, "Günaydın efendim" dedi. Hangi sabahın günaydını bu? Hangi sabahtayım? İki gün sonra mı, üç gün sonra mı, bir gün sonra mı?..

"Aysel,

Bu mektubum biraz sert ve kısa olacak. Artık kusuruma bakmazsın.

Şu karışık zamanda ve Moskof'un bize temelli göz diktiği bir sırada güzel yurdumuzu Ruslara satmak isteyen o adamdan şair mair diye bana sakın bir daha söz etme. Ve sen de eğer, söz etmesen bile, bu pisi seviyorsan ve hâlâ bu hainin yazdıklarını okuyorsan, boz. Ne yapalım, ben de kader böyleymiş der, bağrıma taş basar otururum. Çok şükür bizim buradaki hastanede Moskof'u da, Moskof'u sevip beğeneni de seven hiçbir kimse yok. O bakımlardan çok rahat ve memnunum. Bizim gibi az çok okumuş Türk kızlarına Moskof uşağı birini, şair de olsa, sevip beğenmek yakışmaz.

Bu mektubu senin iyiliğin için postayla göndermiyorum. Ankara'ya gelen bir hemşire arkadaşımla elden gönderiyorum. Bu Nebahat arkadaşım benim en iyi arkadaşımdır. Ona güler yüz göstermeni bilhassa rica ediyorum. İnşallah bitirmelerini muvaffakiyetle verir, mezun olursun. Ben 19 Mayıs'ta oraya gelemiyorum. Çünkü nişanlanıyorum. Darısı senin başına. İnşallah karşına benimki gibi helal süt emmiş biri çıkar da, sen de bir yuva sahibi olursun. Nişanlım bir sağlık müdürüdür ve haklı olarak bazı şeyleri hoş görmez. Buradaki doktor hanım birçok hususlarda bizi uyarıyor ve bize gerçekten tam bir analık ediyor.

Yolda oğlanlarla dolaştığını öğrenince de sana kızdım doğrusu. Dolaştığın kimse Aydın yahut başka kim olursa olsun, doğru değil. Yakışık almaz.

İstikbalde sana da namuslu bir hayat temenni eder, selamlarımı bildiririm Aysel.

Behire"

"Kardeşim Ali,

Bu mektubu sana, tatil dolayısıyla ilçeye geldiğimde ve pazarda anneni gördüğümde biraz da annenin ağzından yazıyorum.

İlkokuldan sonra hayat herbirimizi bir tarafa attı. Seninle de iki yıldır görüşemedik. Çünkü sen köyünden de, evinden de iyice elini ayağını çektin. İki yazdır buralarda görünmedin. Daha da okuyup, daha da büyük adam olmak isteyişini ben şerefli Türk Ordusu'nun müstakbel bir subayı olarak iftiharla karşılarım. Eylülde Bursa Askeri Lisesi'ndeki takıntımı hayırlısıyla verirsem artık Ankara'ya Harp Okulu'na geleceğim Ali. Subay çıkıp vatanımı ölünceye kadar müdafaa edeceğim.

Neyse kardeşim, benim sana söylemek istediğim, annenin yürekler acısı perişan hali. İki kız kardeşinle birlik saçlarını sana süpürge etmişler. Sen de, bilmez miyim, bunlara nankörlük edecek bir çocuk değilsin. Belki niyetin orada bir iyi iş tutup ailene olan borçlarını ödemektir. Fakat duyduğuma göre, eline aldığın sanat okulu diplomasıyla hiçbir işe de girmemişsin. Dündar Öğretmen de, Ali bizi beğenmez oldu, diye çok hayıflanıyor.

Bana kalırsa, sen şimdilik yüksekokullara girmekten vazgeç. Kız kardeşinin büyüğü geçenlerde Akyazılı İsmail'e kaçmış. Buna bile ses etmemişsin. Ayrıca, burada senin hakkında kötü laflar da dolaşıyor. Ben söyleyeyim de bil. Sözde komonist olmuşsun. Komonist olan bazı edebiyatçılarla düşüp kalkıyormuşsun. O uyanık gençlerimizin yaktıkları *Markopaşa* mecmuası için bile bütün kış bedavadan çalışmışsın. Kardeşim, sen ne yapıyorsun? Farkında mısın? Ben bu satırları belki kıymetli bir kardeşimi düştüğü çukurdan kurtarabilirim, diye yazıyorum. Sözlerimin sana bir tesiri olursa kendimi bahtiyar addederim. Kardeşim, ya mesleğinle ilgili şerefli bir işe gir, annene, kız kardeşine para yolla, ya köyüne dön, sabanının başına geç. Ailenin mert bir erkeği ol. Bu gittiğin yol yanlış bir yoldur. Bunu söylemekle sana, ailene

ve vatanıma karşı olan vazifemi yerine getirmenin huzuru içindeyim. Ben askeri lisede çok şey öğrendim. Bana inanmanı ve güvenmeni hassaten rica ederim.

Hadi benim yiğit Alim. Ertürk kardeşini kırma. Gel bir baltaya sap ol. Hiç bilemedin burada ilçede bir elektrik tamir atelyesi kurarsın. Nasıl deme. Allah kerim. Gerçi ilçemizde henüz elektrik yok, fakat yakında o da olacaktır. Allah'ın izniyle. Allah büyüktür. Bak üstelik Toprak Kanunu da Yüce Meclisimize sevk edilmiştir. Şakir Bey babamla konuşuyordu, duydum yaa... Bu kanuna göre, topraksız köylüye bol bol toprak dağıtılacakmış. Bakarsın sizin hissenize de dönüm dönüm toprak düşer, sen de sürer, biçer, büyük bir çiftçi olursun. Tabii Şakir Bey de, babam da bu işe çok muhalifler, fakat görüyorsun ki ben, o kadar muhalif değilim inan. Beni kırma kardeşim, hadi seni göreyim.

Baki annenin ve kendimin selamlarını gönderir, iki ellerinden sıkarım kardeşim Ali.

Kardeşin
Harp Okulu Talebe Namzedi
Ertürk Tarakçı"

Not: Kızılcahamam'da bir Sovyet uçağı düşmüş, değil mi? Burada çok heyecanlandık. Herkes onların Rus casusu olduğunu söylüyor. Düştülerse iyi oldu. Allah ayaklarına dolandırdı demektir. Hasip Hoca'nın ayrıca selamı var. Bu eski arkadaşımız, camimizin saygıdeğer bir imamıdır. Yeni Türkçe yazmayı unutmuş. Buna, bir Atatürk çocuğu olarak çok üzüldüm. Ben kendisini, Eskişehir'deki İlahiyat'a girsin diye zorluyorum. Bakalım...

"Salim Efendi Kardeşim,

....

Memleketi bir terk ettiniz, bir daha da biz eski hemşerilerinizi unuttunuz. Siz sağ olun, afiyette olun da ziyanı yok. Biz ailecek sizi takdir etmiş, çoluk çocuğunuzu nafakasız bırakmayacağınızı her daim söylemişizdir. Şimdi de gelip gidenden duyuyor, Sümerbank bayiliğini almış olmakla biraz işlerinizi yoluna koyduğunuzu öğreniyorum. Allah daha âla buyursun.

Efendim, size bu satırları yazmaktan muradımız, hayırlı bir iş içindir. Kerimeniz hanımın artık mektebi bitirdiğine ve artık evde dizinizin dibinde oturduğuna muttali olmakla, bahtiyarlığımız sonsuzdur. Efendim, ayrıca benim şimdi burada küçük de olsa bir manifatura dükkânı açan büyük oğlum Remzi, geçende mal almaya oraya vardığında ve selamlarımı tevdi için sizin dükkâna uğradığında, oradaki kerimeniz hanımı anneleriyle beraber görmüş. Beğenmiş. Küçük oğlum Ertürk, bu yıl Harp Okulu'na girecek. Gerçi bu oğlum Remzi tahsilsizdir. O zamanlar ille çocuklarınız okuyacak diye bir şey olmadığı için bu oğlum hayat içinde pişmiştir. Çok akıllı çıkmıştır ve dükkânını da günden güne tekâmül ettirmektedir. Siz de kendisini tanırsınız. Tam olgun bir yaştadır.

Hülasa efendim, dükkânınızdaki o tesadüfte sizin bu yaz sonu çocukları Bursa Kaplıcaları'na götüreceğinizi de duymuş. Oğlum Remzi de eylülde Ertürk'ün imtihanı dolayısıyla ve mal almak üzere Bursa'ya gidecektir. Bilal ve şürekâsından biraz ipekli almak istiyor. Allah'ın izniyle orada olacakları tarihleri denk düşürürsek, ben de çocukların analarıyla hamamlara gelirim. Kısmetse görüşür, konuşur, hayırlısı ise bu işi bir karara bağlarız efendim. Maruzatım sizce de münasipse kaplıcalarda olacağınız tarihi bize bildirmeniz kâfidir. Malum ya efendim, çocukları da

bir vesile ile gözümüzün önünde bir görüştürmek, devrimizin icabatındandır.

Baki selam ....

Hemşeriniz
Emin Efendi"

"Kıymetli Hemşerim Emin Efendi,

Evvela selam ve hürmetlerimi arzeder, iki ellerinizden sıkarım. Nasılsınız? İyi misiniz? Mektubunuzdaki niyetiniz için size şimdiden münasip bir şey söyleyememekteyim. Allah ne yazdıysa o olur. Ben de kendim Bursa'dan mal alacağım. Çocukları da bu vesileyle götürmeyi düşünmekteyim. Kıştan beri bizimkine bazı sırt ağrıları ârız olmuştur. Yeni doğmuş olan kız da, boğmaca olmuştur. Sümerbank bayilik işleri vaktinde biter ve Allah kısmet ederse eylülün ortasında kaplıcalara gidip on beş gün kadar kalalım diyorum. Çoluk çocuk yıllardır dünya yüzü görmedi. Şimdilik başım çok sıkışık olduğundan bu kadar yazıyorum. Bu işin olup olmayacağını şimdilik bilemem.

Baki selamlar.

Salim"

"Ali Baysal

Emniyet Oteli
İtfaiye Meydanı
Şehir.

Kardeşim Ali,

Ne zaman başım sıkışsa nedense aklıma hep siz gelirsiniz. Fakat her seferinde çekinir, vazgeçerim.

Kardeşim, şimdi artık dişimi tırnağıma taktım, ayıbı falan bir tarafa bıraktım size yazıyorum. Sizinle mutlaka görüşmem lazım. Benim için hayati bir mesele. Pazartesi günü diplomamı almak bahanesiyle Kız Lisesi'ne gideceğim. Hazır abim de üniversite askerlik kampındayken sizinle daha korkusuzca buluşup konuşabilirim.

Eğer sizin için de büyük bir engel yoksa, beni pazartesi günü sabah saat 10.00'da Dil-Tarih'in arkasında biraz yukarı doğru, yani eski taşmektebin orada bekleyin. Görüşünce her şeyi anlatırım.

Selamlarımı sunarım kardeşim.

Kardeşiniz
Aysel"

"Aziz Kardeşim Günay,

Size bu mektubu ilçemde, karasineklerin arı gibi vızıldadığı, uyuz bir çamın altında lise yıllarımızın bize verdiği kıymetli arkadaşlığa güvenerek yazıyorum.

Aziz kardeşim, ailemin durumunu az çok biliyorsun. Onlar ilçeye taşındıktan sonra durumları büsbütün kötüleşmiş. Harp yılları içinde köydeki birkaç malımızı da satıp savıp yemişler. Benim babam zaten biraz tembeldir. Biraz da beceriksizdir. Bu arada kimler ne adamlar oldu halbuki!..

Aziz kardeşim Günay, lisenin son yıllarında sana ve ailene karşı borcumu ne yapsam ödeyemem. Bana çok yakınlık gösterdiniz. Sofranızda yer verdiniz. Çok rahatsız ettimse hepinizden özür dilerim. Vatanıma olan borcumu biraz olsun ödeyebilmek için ırkçıların davasında şahitlik etmiştim biliyorsun. Herhalde benim bu şahitliğim bu davada çok yararlı olmuştu. Baban da bu yüzden benimle iftihar etmişti. Ben o mahkemede bildiğim her şeyi söyledim de birinin adını söyleyemedim. Ne olsa memleketlimdi. Ve zaten oldukça masumdu. Şimdi böyle karanlık işlere burnunu sokmaktan vazgeçti. Bu itirafımı bugün sana yaptığım için, ağır bir yükten kurtulmuş gibiyim kıymetli kardeşim. Sen İstanbul'da Yüksek Mühendis Mektebi'ne girecektin, ne oldu? Elbet bu senin en tabii hakkın. Ben de artık bu ilçede kalmayacağımı anlıyorum ve senin yardımına müracaat ediyorum. Duyduğuma göre, benim bütün varlığımla bağlı olduğum CHP'nin İstanbul'da bir talebe yurdu varmış, fakat bu yurda değil parasız, paralı olarak girmek bile çok zormuş. Tahsiline devam etmek isteyen bir kardeşin olarak, babana söylesen de beni bu yurda parasız alsalar. Babanın Parti'de çok tanıdıkları vardır. Senden yalvararak babandan bu istirhamda bulunmanı istiyorum. Eğer ben bu yurda yerleşebilirsem istikbalim kurtulur. Fakir ailemin başında kalmaktan da kurtulurum. Bir yandan Hukuk'a devam

edip bir yandan çalışmak benim idealim. İstanbul'da iş bulmak daha kolaymış. Eğer pek sayın ve değerli babanız bana bu imkânı bağışlarsa, bu iyiliğini de ötekiler gibi hiçbir zaman unutmam ve ne senin ne de babanızın yüzünü kara çıkartmam.

Beni kurtaracağınızdan emin olarak, gözlerinden öperim aziz kardeşim.

261 Namık Şener"

8 Temmuz, Pazartesi

Liseyi bitirdikten sonra geniş bir oh çektim. Ondan sonra da hakkım olarak kendimi eğlenceye, gezip tozmaya verdim, İbrahim Bey, bitirme konuşmasında bize istikbalde de başarılar diledi ve yaz aylarında hiçbir şey düşünmememizi, bol bol gezip tozmamızı söyledi. Arkadaşlarımla çok güzel günler geçirdim. Fakat şimdi herbiri tatil için bir yere ayrıldılar. Canım sıkılmaya başladı. Ben de babamın iznini bekliyorum. Beni hâlâ çocuk yerine koyuyorlar. Hiçbir yere göndermiyorlar.

Erdal'la da artık yollarımız ayrılıyor. Ben burada Mülkiye'ye gideceğim. O, yeni açılan Fen Fakültesi'ne girecekmiş. Ben ta çocukluğumdan aklıma koyduğum hariciyecilik mesleğini elde etmeye çalışacağım. Annem buna çok memnun oluyor. Halbuki benim için mülkiye ve hariciyecilik artık eskisi kadar cazip değil nedense.

Nurten'i sık sık sinemaya götürüyorum. Yine cebir-geometriden ikmale kaldı. Bir de onu çalıştırmak var. Babam bu akşam annemle onu Baraj'daki Yardımseverler Derneği'nin yemeğine götürdü de, neyse rahatım.

9 Temmuz, Salı

Dün gece evde yalnız kalınca eski hatıra defterlerimi okudum. Birinin ilk sayfasına, "Hatıralarımı ve Hislerimi Yazdığım Defterdir" diye bir başlık koymuşum. İçine de bir bok yazmamışım. Ders, ders, ders... Korka korka biraz da Aysel'den bahis var. Ey Aysel! Şimdi sen nerelerdesin? Yine öyle papatya gibi beyaz ve ince misin? Alaturkalık etmeyip, benimle arkadaşlık kursaydın kötü mü olurdu? Bu gece seni Gençlik Parkı'na götürürdüm. Çocuklar gibi eğlenirdik.

Sıkıntıdan patlıyorum. *Ulus*'a yazı yazmak hevesim de kaçtı. Adımla basarlarsa belki o zaman yazarım. Mülkiye'de de kızların yanında biraz forsum olur hiç değilse. Çok yalnızım.

10 Temmuz

Dün güneş tutuldu. Akşamüstü saat dört falandı. Herkes ellerinde isli camlarla güneş tutulmasını seyre çıkmıştı. Ben de hemen isli bir cam uydurdum, babamın bana lise bitirme hediyesi olarak aldığı fotoğraf makinesini da omzuma takarak parka koştum. Herkesin güneş tutulmasını nasıl karşıladıklarını fotoğraflarla ve müşahedelerimle tespit ettim. İyi bir yazı konusu çıktı. Hemen eve döndüm. Oturup yazdım. Başlığını da "Karanlık Dünya" koydum. Bugün *Ulus*'a götürdüm. Kemal Bey izindeymiş. Nihat Bey'e verdim. Yer olursa koyacak.

14 Temmuz, Pazar

Oh, nihayet bu şehirden kurtuluyorum. Yarın trenle İstanbul'a gidiyorum. Harçlığım çok olmadığı için, halamlarda kalacağım. Hiçbir ciddi işle uğraşmak niyetinde değilim. Onun için bu defterimi de götürmeyeceğim. Bütün eski arkadaşlarımı göreceğim. Metinler Büyükada'da yazlıktaki evlerindelermiş. Bir gün ona gideceğim. Mektup yazdım. Uzun uzun konuşacağız. Kimbilir onu artık bir daha ne zaman görebilirim. Sonbaharda Sorbonne talebesi oluyor.

İstanbul'a gündüz tren seferleri de haziranda başladı. Sabah 7.30'da kalkıyor, 9.30'da Haydarpaşa'da oluyormuş. Fakat bana gece trenine bilet aldık. Tenzilatlı kuşet. Gece tren yolculuğunu çok severim. Hele yalnız olunca. Hep karşıma bir macera çıkacakmış gibi gelir. Elbet, geceler kimbilir nelere gebedir.

15 Temmuz, Pazartesi

Çantamı hazırladık. İçine bütün temiz ve yeni gömleklerimi koyduk. Bugün kendime bir de yazlık ayakkabı aldım. Yıkanacağım. Fakat sular kesik. Suyun gelmesini ve tren vaktini beklerken bu satırları yazıyorum.

Ulus'ta "Karanlık Dünya" yazım çıktı. Hem de ismimle! Fakat Nihat Bey başlığını değiştirmiş. Bugün vedaya ve teşekküre gittiğimde benden özür diledi. "Bugün için Japonya'nın, Çin'in, Suriye'nin, velhasıl geri memleketlerin dünyası karanlıktır. Cumhuriyet Türkiyemizde bizlerin dünyası daima aydınlıktır ve aydınlık olacaktır" dedi. Bilmiyorum. Belki de haklıdır. Bana iyi tatiller diledi.

Annem, babam ve kardeşim istasyona beni geçirmeye gelecekler. Oradan da galiba Gar Gazinosu'nda babamın işi dolayısıyla danslı bir resmi yemeğe gidecekler. Annem saçlarını kıvırıyor. Babam içme suyuyla tıraş oluyor. Bakıyorum da, babam iyice göbek bıraktı. Eskiden kaymakamken, memleket meseleleriyle ilgilenirdi. Şimdi hiç. Dünyada olup bitenleri ajans haberlerinde dinliyor. Bu kadar.

Artık ders çalışmak bittiği için ben, her şeyi dikkatle izliyorum. Şimdiye kadar dünyadan hiç haberim yokmuş meğer. Dünyada olup bitenleri bilmem, zaten seçeceğim meslek için de lazım değil mi?

Şimdilik durum şöyle: Avrupa'da savaş bitti. Fakat bir yandan Suriye'de, bir yandan Japonya'da bütün hızıyla devam ediyormuş. Geçenlerde Tokyo, Amerikan uçakları tarafından tam sekiz saat aralıksız bombalanmış. 160 Japon gemisi de batırılmış. MacArthur'un Filipinler'deki Manilla Karargâhı, Japonların yenilmesinin artık bir gün meselesi olduğunu bildiriyormuş. Mister Truman da zaten ellerinde çok güçlü bir yeni silahın olduğunu söylüyor. Bu silah kullanılırsa bütün dünya altüst olabilirmiş. Henüz daha vatanımız için hiçbir şey yapamamışken bizim de sonumuzun gelmesi çok acıklı olur. Ayrıca, daha bir kızla doğru dürüst arkadaşlık bile edemedim. Semra ile konuşmayı istedim. Ama sonra öğrendim ki, o meğer üç kişiyi birden idare ediyormuş. Kızdan soğudum. Aysel fazla çekingen. Semra da

pek malmış canım... Neyse, ne diyordum? Öte yandan Suriye'de kanlı savaşlar olurken ve Fransızlar Şam'ı dehşetli bir top ateşine tuttukları zaman, İngilizler hemen araya girdi. Mister Çörçil, Fransız kuvvetlerine derhal ateşkes emrinin verilmesini istemiş. Fransızlar aslında sulhü severler. Mecbur kalmasalar Şam'ı top ateşine tutmazlardı sanıyorum. Bu arada bir de Birleşmiş Milletler Anayasası kabul edildi. Bir de Polonya işi var galiba. Bunun aslını pek bilmiyorum.

San Francisco görüşmeleri çok uzun sürdü. Sanırsam Ruslar mızıkçılık ediyorlarmış. Memleketimizde bu yüzden bir huzursuzluk varsa da koyun eti bollaşmış durumda. Ekmek de daha bol. TBMM'de ise Toprak Kanunu görüşülüyor. Fakat görüşmelerde bazı çatlak sesler çıkıyormuş. Saylavlardan Emin Sazak, Hikmet Bayur ve Adnan Menderes, bilhassa bu Adnan Menderes kanunun hazırlanışını hiç beğenmemişler. Kanunda Nasyonal Sosyalist maddeler bulunduğunu iddia etmişler. Nasıl olur? Aklım almadı. Bazıları da çatlak seslerin solcuların başının altından çıktığını söylüyor. Bildiğimize göre Celal Bayar, Recep Peker falan da şiddetli muhalifler arasındalar. Bunlar yakında Parti'den ihraç edileceklermiş. Onların da yeni bir parti kuracakları söyleniyor. Biz aslında artık çok partili olmalıyız. Mademki her medeni ülkenin demokrasisinde çok parti var, elbet bizim de öyle olmalı. Fakat önce aynı partiden olup da sonra ayrı parti kurmak bana çok çocukça geliyor. Lisedeki arkadaşlarımdan da biliyorum ki CHP'liler hep yakın dostturlar. Sonra birbirlerinin yüzüne nasıl bakarlar? Mesela ben Erdal'la iyi arkadaşım. İlerde başka bir partiyi tutmaya başlasam ona karşı biraz ayıp olur. Ben de çocukluk ediyorum ya. Elbette siyasette her şey efendicedir ve görüşler değişse de öyle olmalıdır. Benim fikrim bu. Atatürkümüz başımızda sağ olsaydı, zaten bütün bu çekişmelere lüzum kalmazdı sanıyorum.

Annem sesleniyor. Sular gelmiş. Saat 18.00 olmalı. Acele etmeliyim. Trene ancak yetişiriz.

Ada'da bir gün Aysel'le dolaşmak isterdim. Ne yapalım? Bu da içimde kalacak işte. Bizim gençliğimiz de böyle hep, ders çalışmakla, sinemaya gitmekle geçiyor. İş mi? Beğendiğim bir kızla bir akşamüstü güneş batarken deniz kıyılarında, çamlar altında yürüyemedikten sonra ne anladım ben okumuşluğumdan?.. İçimde böyle bir hasretle gidiyorum açıkçası. Annem gene sesleniyor. Şu anda birden nasıl dertlendiğimi bilmiyor tabii. Ona bakarsan kızlar oğlunu sanki hemen elinden kapıverecekler. Nerde?..

Şimdilik hoşça kal benim tek dostum, büyük dostum, defterim.

X

Saat 08.40

Telefonun zili çalıyor. "İstanbul numaranız cevap vermiyor efendim. Başka numaranız var mı?"

Hayır. Yok. Günün hangi saatinde olduğumu bilmiyorum. Hareket etmek için zamanı bilmek gerek. Aydın'la ne konuşacağım hem? Onu görmek istiyor muyum gerçekten? Ona ne anlatacağım? Anlattıklarımdan ne çıkaracak? Neden hep ona anlatmam gereken bir şeyler olduğunu sanıyorum? Bu da ölümle didişmenin bir parçası olsa gerek. En olmadık işleri, en olmadık biçimlerde anımsıyor insan.

"Bizim Adapazarı'nda bir kaymakam vardı. Frenk Ziya derlerdi. Adam ilçede uzun süre kalmış olmalı. 'Takdir' ve 'taltifname'lerini altına minder yapmıştır herhalde!.."

Üç ay önce. Başkentin buzlu ve isli bir öğleüstü. Sınıfta seminerdeyiz. Örnekleme yoluyla bazı illerimiz ve ilçelerimizde yaptığımız, idare-halk ilişkisi anketlerini değerlendiriyoruz. Onlara katılıyorum. Tersini savunabileceğim yeterli belgem yok. Bir gün

önce UNESCO'daki *Sosyal İlimler Dokümantasyon Komitesi* toplantısında... Çevresinde bir uzun masanın... Kaykılmış, yorgun gövdeler yüksek arkalıklı iskemlelere... İskemlelere, kırmızı vinileks kaplı... Yüzlere bakıyorum. Sanki bir ilçe ilkokulunun derme çatma sahnesinde yeniden toplanmışız. Ardımızda bir öğretmenin bir delikten usul usul yukarı doğru ittiği Atatürk portresi ve bir komut: "Hazrol! Marş!" Bir komut. Kan ter içinde koşmuşuz, koşmuşuz, düşe kalka. Ayaklarımıza dolanan dikenleri ayıklaya ayıra ve birbirlerimizi ite kaka. Soluk soluğayız, bitkin. Bildiğimiz tek şey koşmak, yorulmak. Nereye koşuyoruz? Ne yapmaya? Birer sandalyeye oturmaya. Bir uzun, keçe kaplı masa başında profesörler, doçentler, uzmanlar: Kalküta Kollekyumu, Tokyo Semineri, Madrid Forumu... Genel sekreter, gelecek Yetişkinler Eğitimi Alt Komisyonu'nun Venedik'te toplanmasını önermiş. Kabul edilmiş. Venedik'te film festivali de var o zaman. Kim gidecek? Kim seçilecek? Yorgun yüzlere, daha genç ya da daha yaşlı, bu yüzlere bir anlam verebilmek için, Cebeci Çayırı'nda yeni bir mitingi beklemek gerekecek. Bir anlam vermek için bu koşuya, bu Venedik'teki Türkiye sıramızı doldurmaya, fakülte sıralarındaki sabırsız kıpırdanmalara anlayışla bakmak gerekecek. Onlarla bir olup gülüşmek hatta. Bizler gibi sonradan ve yavaş yavaş ayılmalarını bekleyemeyiz ki.

"Anlat bakalım. Nerden çıktı bu Frenk Ziya? Sizin Adapazarı kaymakamı?"

Matbaada kitabım diziliyor. Provaları görmem için çağırdılar. Gittiğimde orada karşılaştım. Engin'le fakülte dışında ilk karşılaşışım. Kitabı diziyor. Makine gürültüleri arasında insanı ezici bir rahatlığı var. Doğduğundan buyana hep bu işi yaptığı sanılır. Elbet değil. Ama buna benzer işler: Kampana fabrikası önce, sonra kibrit fabrikası. Ardından su pompaları, elektrik sayaçları, hatta

traktör montajı. Bunları gün geçtikçe öğrendim. Birazını Gençlik Parkı'nda, biraz odasında, biraz matbaada. Çoğunu da o gün işte, matbaada karşılaştığımız gün; kalkıp bize gittiğimiz, karşılıklı koltuklarda tam on saat oturup, şiirlerle türküler söylediğimiz zaman. Nerdeyse her şeyin birden değişivereceğini sandığım gece. Değişti, evet. Ne? Engin'in dünyası. Söyledi ya: Zenginleşti. Ah, en sonunda, en sonunda okumuşluğumun bir işe yaradığı duygusu içindeyim. Somut, elle tutulur. Vermek, vermek... Sakınılmış ne varsa... O gidince gövdemi incelemeye kalkışım herhalde bundandı. Pamuklardan çıkarmaya hazır.

Kadınlık zarı gerçekte nasıl yırtılır? Kan nasıl şorul şorul akar? Sonra nasıl unutulur bir yandan da kadın olduğumuz? Gecikerek de olsa bir şey, yani yeni bir şey öğrendim işte. Uygun bir birleşme hiçbir kadının hiçbir yerini parçalamaz, yırtmaz, eskitip, atıp değiştirmez. Uslu bir ülkücülük ile uygun bir birleşme arasındaki ayrım ne? Biri ötekinin uzantısı değilse?.. Herhalde bir gün Engin de öğrenecek bunu. Frenk Ziya'lara güle güle, değerlendire değerlendire en küçük ayrıntıları bile.

Kalıpların başından kalktı. Anlatmadan önce bana bir kahve ısmarladı. Sonra iyi yürekli ve heykel dikmeye meraklı bir kaymakamı anlattı. Onu başkente evlatlık vermek için nasıl çabaladığını bu kaymakamın. Güle güle anlatıyordu. Matbaada gürültü cam bölmeyi zorluyor. Zorlayıp sözlerin arasına giriyor. Bir sigara dumanının, daha doğrusu başkent isinin her köşe bucağa dağılması, kapı altlarını, kitapların aralarını, halı püsküllerini, tül perdelerimizin deliklerini, kuruma bulaması gibi. Her yere sızmış, her yere bulaşabilirliği olan... "Her yer bunlarla dolu hâlâ!.."

Güle güle anlatırken birden yüzünde beliren iğrenti, başkentin kömür isinden olamaz. Ama artık düşündüğüm bu değil. Uzun bir gecikmeyle de olsa, kurulu bir düzenin bir yerinde bir

köşe tutmak için sıraya girişinin nedenini düşünüyorum. Nereye olduğu bilinmeyen bir koşuya katılmak için mi? Durdurmak, bozmak bu koşuyu, sonra da bildiği yöne doğru gitmek için mi?

"Ama adam haklı. Şaşmayın hayır. Gülmeyin de. Haklıymış işte. O ailelerden birinin yetiştirmesi olsaydım ve sizden bunu isteseydim, yatardınız benimle..."

Saygıdeğer kalmanın en kolay yolu, makine gürültülerine sığınıp duymamış olmak. Duymamış, görmemiş, bilmemiş. Ben de öyle yapıyorum zaten. Duyup, "Aaaa, terbiyesiz!" demek için okumuş, incelmiş biriyim. Böyle diyemem ama duyup ona kaşlarımı çatabilirdim. Hatta derslerde sinsi sinsi uğraşırdım onunla. Yahut –tabii, anlayışlı, soğukkanlı davranmanın onun tarafından nasıl yorumlanacağını kestiremediğim için o da– evli ve namuslu bir kadın olduğumu uygun biçimde anlatmaya kalkmam da söz konusu olabilirdi. Geçelim hepsini. Bir kez duymuş olduğumu belli ettikten sonra, biraz ucuzlamaya katlanabilirdim. Buna katlandıktan sonra artık daha bilinen hiç su götürmeyecek engeller de hatırlatılabilir: Biraz gayret etsem, anası olabileceğim, örneğin... Bunu da geçelim. "Hocanım, canım ben senin..." Ya, yönetmelik üstelik. Bir öğretim üyesi, öğrencisiyle nasıl özel bağlar kurabilirmiş! Hem de yatıp kalkmacasına! Nasıl düşünecektim başka? Bir aydın gibi. Evet. Aydın bir kişi gibi: Olur böyle şeyler. Önemli değil. Hemen kollarına atılacak değilsin. O da senin hemen üstüne atlayacak değil zaten. İnsanca bir duygu işte. Baktın sen de istiyorsun, konuşulmaz bile. Olur, geçer. Hem zaten bir fikri anlatmak için söylenmiş bir söz. Bir durumu. Seni kastetmedi. Yani ille seni kastetmedi. Kastettiyse de bir öğrencime gerekli saygıyı verememişim demek. Saygı... İlle gerekli mi peki? İlle kürsülerin tepesinde mi durulacak? Kürsülerin tepesinde olununca bir dokunulmazlığa mı bürüneceğiz? Hem canım, kadınlığımı, koca-

mın yanında bile düşünemem ben. Beni düşündüren hep başka şeylerdir. Hep başka şeyler... Daha yüce, daha soylu şeyler. Okudum o kadar, öğrendim. Koştum, koştum... Nerdeyse yoruldum. Nerdeyse bir köşede oturmak dönemi. Nerdeyse... Ama daha vatan... Kurtarmak, yüceltmek, öğrenmek, öğretmek, koşmak daha... Daha uygarlaşmak.... Batı... Az gelişmiş... Çok gelişmiş... Gelişmekte olan yani... Daha kurtarmak... Kurtulmak... Semiha... O da bir şey mi?.. Nizip'te on iki yaşında bir kız, babasına tam on yıl karılık etti... O baba da... Hasip... Hasip kendini kurtarmış diyorlar... Ertürk. Albayken emekli olmuş... Eşitlik daha... Daha ahlak... Kural... Yönetmelik... *Yön*... *Ant*... 1.75 miyopmuşum... Gözlük tak... Geçen seçimler... Gelecek seçimler... Halk... Kızılcıklar oldu mu, selelere doldu mu?.. Rapor... Hizmetçi gitti... Mali porte. Hâlâ "portre" diyorlar, koskoca milletvekilleri bile... Yıllık gelir... Parti... Kurul... Vietnam... Russel... Sartre... Kemal Tahir... Boris Vian... Tekin Erer... Miting... Georges Brassens... İyi oldu gitti de. Çok konuşuyordu o hizmetçi zaten... Kıbrıs... Türk...lük... Ortak Pazar... NATO... CENTO... Tiyatro... Peynirin kilosu... Kapıcı çöpü dökmemiş... TRT... Sular kesik... Aybar... Sınavlar ne zaman?.. Çorabım kaçmış... Yetişkinler eğitimi... Örgün eğitim... Bu notlar neden çıkmadı hâlâ teksirden ama Nurten Hanım!.. Kaloriferler yanmıyor... Castro... Aslan Fidel!.. Bugün aybaşıyım... Kasıklarım... Paris düştü... Okumalı Ehrenburg'u... Niye? Evet... Dolmuşun kontak telleri ya... Ateş aldı... Hah hah... Yanmadım. Çarpışacağız... İlhan Selçuk ne yazmış?.. Haklı... Böyle kurtulmaz... Böyle kurtulur... Sivilceyle oynama. Mikrop alır... Balık güzel. Taze... Turp al... Doğu'da durum... Cezvenin sapı kopmuş... Var git ölüm yine gel diyor... Al onu sosyalizm için kullan... Evet... Hayır... Her sabah bir kaşık bal ye. Güç verir... Örgüte inan... Örgütün de yanlışları var... Tatil geliyor... Bir deniz kıyısı... Kadın derneğiymiş!.. Siz hiç Dişi Kuşlar Derneği diye

bir şey duydunuz mu? Ayrı kapta mı onlar?.. İnsanın geleceği... İnsanımızın... Mızmış... *Devlet Ana.* Sen çok sigara içiyorsun... Öksürüyorsun... Molloy... *Bitmeyen Kavga*... Fosfostimolüm nerde?.. Kimindi *Uğursuz Avlu*?.. İvo... İvo.. Hay Allah!.. Olur. Yatarım. Neden yatmayayım? Batılı bir şey gibi, bir insan gibi yani... Neyim eksilir?.. "Sende olanı bölüş" demiş hem Marx, hem de Hazreti Muhammed. Rodin... Rodinson... Maxime Rodinson... Duymuş gibi yapmadım ki... Duymadım. Hem neden ille ben?.. Kim kimle neyi bölüşüyor ki? Hiçbir şey bölüşme üstüne bütünleşmemişken... Önemli mi bu öyle? Olup biter. Sadaka mı veriyorsunuz? "İnsan olmanın bazı küçük anları..." Tezel olsa, "zayıf bir an"a sığıştırıverir her şeyleri. Ümmü Ninem? Ninem benim. Sen hiç bilmezdin: Bu dünyada ne varsa kadının eseridir, yaa... Öyle öyle erkeklerini yalnız koydun hep. Sonra da pörsük memeni bana sömürterek... Duymamış gibi olur mu? Duymuşken? Hiçbir şey duymamışken duymuş gibi oluyor da bu neden olmuyor? Duymadım. Makineler... Bir matbaanın ortasında... Kocam canlı bir adam benim... Demek bende de yansıyor bu canlılık!..

Özet: Sevinmişim demek. Duymamış gibi yapsam da pek sevinmişim. Kadınca mı bu sevinç, uygarca mı, Batı'ca mı, yoksa geri kalmışça mı, bilemiyorum... Hepsi de söz konusu olabilir. Neden olmasın? Nasıl ayırabilirim ki artık bunu? Nasıl ayrılabilir herbiri ötekinden?

Kalkıp giyinsem. Ölünecekse giyinik de ölünebilir. Çok eskiden bir gün hesap etmiştim, yılda kaç kez giyinip soyunuyoruz, diye. Bu yılki 698 bilmem kaçıncıyı da 699 yapmak niye? Ölüm gecikiyor. Ölüm geciktikçe de insan eski alışkanlıklarına dönmeye vakit buluyor. Yeniden giyinme düşüncesine saplanışım bundan olmalı. Ya da yeni bir direnme gücü icat etmek...

Ali, Ertürk'ün mektubunu almadan bir hafta önce, içinde altı yıla yakındır barındığı o karanlık köşesine oturmuş, Nazım Hikmet'in şiirlerini bir defterden bir deftere geçiriyordu. Dil-Tarih'te ve Halkevi'nde sık sık düzenlenen *şiir matinelerine* gide gele (tabii oralarda her şey, her şiir okunmuyordu. "Vatan borcu biter bitmez ordayım" ya da "Atam ben her zaman izindeyim / Bayrağımı istersen mezarına dikeyim" ve "Bu mis kokulu hava bu toprak...", "Aşk çiçekleriyle bezenmiş masum bakışlı kızlar..."a benzer şiirler okunuyordu) yeni arkadaşlar edinmişti. Bu gençlerden biri, kendi gibi boysuz bossuz bir şiir dergisi çıkarıyordu. Evinde. Yeni, çağdaş şiire çok hizmet ediyordu. Ali, vakit buldukça dizgi düzeltmeleri için oraya gider. Bu işi seve seve yapar. Derginin yayımladığı şiirlerden ayrı, yeni bir tat alır.

Avni Abisinin yanında Ali başka dostlar da edinmişti. Onlar Ali'yi, iki yıl önce kendi kendine bir bayram armağanı sunmak üzere gittiği lokantaya da götürüyorlardı. Ali onlar için, "tam bir halk çocuğu"ydu. Onu seviyorlardı.

Ertürk'ün mektubunu aldığı günler Ali'nin başkentteki o uzun yalnızlığından henüz kurtulduğu günlerdi. Çevresindeki "yazar-çizerler"e bakıyor, bir kişi olmak için ille de bir yüksek diplomanın gerekli olmadığını düşünüyordu. Yeni arkadaşları ona, o büyük şairin hayatını da anlatıyorlardı. Daha doğrusu Ali, konuşmalarından öğreniyordu. "Onun mektebi hayattı işte" diyorlardı. Ali biraz diretiyordu: "Ama abiler, O yüksek bir ailedenmiş. Bu biir. Bizim gibi köylü değilmiş. Memleketini, memleketinin insanını sevmiş, o başka. Sonra, ikincisi, onunki gibi bir kafa, onunki gibi bir yürek hangimizde var be abiler?.. Hele bende hiç!.." diyordu.

Avni Abisinin evinde rastladığı, lokantada tanıdığı yaşlı başlılar bile Ali'yi görünce sevinirler. Duruluğu, açıklığı, gözlerinin acılı acılı bakışı, hele bir yazar dendi mi, elinin ayağının birbirine dolanışı yüreklerini titretir hatta. Şimdi bir başka sarı samanlı deftere aktardığı şiir defterini bu abilerden birine vermişti. "Şunun gibi dört dörtlük eserler nasıl okunmaz ulan? Ama yasak işte. Okunması da yasak, elden ele dolaşması da. Basılması tümden yasak yaa... Sen de ona göre işte" demişti. Ali için gizli bir hazineydi bu defter. İçindeki son şiiri de kendi defterine çekerken aşağıdan Molla Kâtip'in sesi geldi: "Nerdesin yezit!.. Koş, müşteri var!.." Yaz günü. Akşam karanlığı düşmek üzere. Radyoda *ajans haberleri* okunuyor: "Şeker ve gaz dağıtımı 1 ve 2 Temmuz günleridir... Hindistan bağımsızlık istiyor... Gandi, Lord Wawell'le görüştü... Balıkesir'e Milli Şefimizin heykeli dikildi..."

Ali, defterleri yatağının altına soktu. Aşağıya indi. Molla Kâtip'in önünde beyaz hasır şapkalı, terlemiş bir adam duruyor. Oda sormuş. "Kaça gecesi?" diyor. Ali, pazarlığın sona ermesini beklerken radyo spikerinin sesini açık seçik duydu: "Ankara Radyosu'na Sanat Okulu mezunu elektrik tamircisi alınacaktır... İsteklilerin yapılacak imtihan için diplomaları ve doğruluk kâğıtlarıyla birlikte Radyomuz Müdürlüğü İdari İşler Şefliği'ne müracaatları..." Kendi koşulları uyar mı acaba? Girse bu sınava, kazanır mı ki? Kazanırsa eline belki ayda seksen lira falan geçer. Geçmez mi? Seksen lira geçerse bunun on beş lirasıyla bir göz oda tutar. Bir duvarını kitaplarla döşer. Yeni dostlarıyla her akşam buluşur. Onlardan tümen tümen kitap da alır ödünç olarak. Okur. Geri verir. Kim karışacak? Odasında rahat rahat istediği şiirleri çeker defterine. İstediklerini yüksek sesle okur geceleri. İlk maaşından annesine öteberi yollar. Sonra her ay birazını yollar kazandığının. Bütün o arkadaşlarını lokantaya çağırır yine ilk maaştan. Şarap ısmarlar onlara. İkinci ay, bir ayakkabı alır. Yok,

ayakkabıyı kışa girerken alır. Şimdi yerler kuru daha. Bir pantolon alır en iyisi. Ardından gömleği yeniler. Sıra ayakkabıya geldi mi, bir bayram tatilinde falan, kalkar köyüne gider. Kollarının altını doldurur. Has ekmek, akide şekeri falan götürür. Biraz portakal. Köyüne böyle girince kimse de artık, "Okudu da ne oldu?.." diyemez. Hele bir de Radyoevi'nde çalıştığını duysalar, ohooo!.. Yoo, belki yanlış anlarlar. Şarkıcı, sazcı falan oldu sanırlar. Kendisi de geçen yıla kadar o kapıdan içeri kimin girdiğini görse, öyle sanmaz mıydı?

Molla Kâtip, kolundan sarstı: "Sana diyom ey Âşık Kerem! Alsana beyin çantasını!.." Adamın bavuluyla Molla'nın önüne fırlattığı kocaman anahtarı aldı. (Tozlu, tahtakurulu odalar hep kilitli durur nedense. Sanki Molla görmeden biri yukarı çıkacak da somyanın üstüne yatıverecek...) Yukarı çıktı. O çıkarken Molla, hasır şapkalıya dert yanıyordu: "... Kaldı bu oğlan da başımda sülük gibi. Otur dersin oturmaz, git dersin, gitmez. Git de diyemiyorum ya pek. Şakir'in canına minnet. O çekmiyor ki derdini tasasını... Eee, boğaz tokluğuna başka da kimi bulur bugüne bugün, elbet. Ama olmuyor beyim. Eline vereceksin ki biraz bi şey, ümüğüne basmaya hakkın olsun."

Başkente ilk kez geldiği belli olan hasır şapkalıya bir çay ısmarladı. Öteki de memnun. Yabancı bir yerde akşamın garipliğini attı üstünden. Çözüldü. Bu kez de o anlatmaya başladı. Molla da ona başkent hakkında çok bilgiler verdi. Hacıbayram'daki cuma namazlarını anlata anlata bitiremedi. Otelde el ayak çekilince Ali, fırladığı gibi Radyoevi'nin önüne gitti. Karanlıkta yapının çevresini dört dönüyor. Gözcüler kendinden kuşkulanmasınlar diye önündeki kaldırımda durmuyor. Karşı kaldırımdan yürüyor. Sonra Türkkuşu'nun ta oralara geçiyor, yeniden karşı kaldırıma. Oradan Dil-Tarih'in önüne... Tekrar derenin yoğun yoğun aktığı bu yana. Bakıyor Radyoevi'ne göz ucuyla. Giriş pek

aydınlık değil. Ama altta bir oda ile üst katta daha çok pencereli bir oda iyice aydınlık. Geri yanlarında ışık yok yapının. Gece hiç girilemez ya, gündüz olunca nasıl girilir ki buradan içeri? Hemen alırlar mı? Yoksa bir sürü adamlar, polisler, jandarmalar falan karşısına dikilip, duur, nereye mi derler? Öyle derlerse... Eh, ben de, efendim, derim, akşamki ilan üstüne... Kılığına kıyafetine bakacaklar. O iş için geldiğine inanmayacaklar... Bu hiç aklına gelmemişti. Üstbaşın önemli olabileceği, köye geri dönmek söz konusu olunca düşündürürdü Ali'yi. Kente gitmenin, orada bir okul bitirmenin gereksizliğini anlamasınlar diye. Bu biçimsel kaygı ilk kez kafasında anlamını yitiriyor, Radyoevi'ne baktıkça o oranda da kaçınılmaz oluyordu. Avni Abi'ye gitmeli. Bu tedirginlikten kurtarır o, Ali'yi. Yine şiir düşünmeye yöneltir belki. Koşmaya başladı. Yoğun akan dere boyunca koştu. Sonra kestane ağaçlarının tozlu serinliğinde Kızılay'a vardı. İzmir Caddesi'ne gitse. Dese: "Avni Abi..." Bu saatte? Artık o kadar da rahatsız etmek olur mu?

Havuzbaşı'nın ışıkları yanıyor. İnsanlar parkta kanepelerin üstüne doluşmuşlar. Kabak çekirdeği çitliyorlar. Küçük memurlar, abideyi görmeye gelmiş taşralılar. Abidenin iki iri heykeli çıplak, tunç-siper, parkın üstünde ürkütücü bir gerginlikle duruyor. Ali, bu iki iri heykele uzunboylu bakamamıştır hiç. Küçüklük duygusuna kapılır. Yanlış bir adım atacak da iki iri heykelin ikisi birden elli adaleyle bezenmiş kollarını ensesine uzatacaklarmış, "Nereye, aylak?" diye soracaklarmış ya da kendisini ağızlarına atıp yutacaklarmış sanır. İki iri heykelin altında iri harflerle TÜRK yazılı. Ali, heykelleri ilk gördüğünde, Bunlar Türk'se, ben neyim, diye düşünmüştür. Küçüklük duygusu o zamandan kalma. Ama TÜRK'ün altındaki Öğün-Çalış-Güven buyruğu onu çok sarsmamıştır. Dündar Öğretmen'den hazırlıklı. Ne ki, bu üç sözcüğü bu sıraya göre bir ara nasıl bağdaştırabileceğini şaşırdı-

ğı çok günler de olmuştur. Bu gece gibi örneğin. Bu üç sözcük beyninde garip bir karışıklık yaratıyor. Bu karışıklıktan ürküyor. Sözcüklerden de sık sık kaçıyor. Birer buyruk olan sözcüklerden. Yine öyle yaptı. Abidenin ardına dolandı. Gitse mi Avni Abisine? Sınavı kazanırsa en sonunda, işte en sonunda bir şeyle övünebileceğim söylese mi? Avni Abisi daha uyumaz. Okumaya yazmaya dalmıştır. Ama ev halkı bu saatte kapının çalınıp yüreklerinin oynatılmasına içerleyebilir. Bütün o anneler, yengeler, gelinler, enişteler... İşte Ata. İki adam bir yanında, iki adam öte yanında. Ata'nın sarındığı çok ince bir pelerin olmalı. Bir çarşaf belki. Hadi ulan, koskoca Ata. Çarşaf olur mu? Bütün kolları, bacakları bir tül altındaymış gibi. Kaşları çatık. Boyunsuz burda Ata, belli değil. Kükrüyor belki. Belki Ata'nın en yüce duruşuydu bu. Göğsünü, adalelerini şişiriyor da boynunu kısıyordu belki... Bir yanında, sağdakiler elele. Ali'ye kalırsa güreşe tutuşmuşlar. Köy alanlarında, bayramlarda zeytinyağlanmış iri güreşçiler de tıpkı böyle tutuşurlar ilkin. Yok canım. Güreşe tutuşmamışlar. Ata'nın yanında niye tutuşmuş olsunlar güreşe? Bunlar elele böyle, dostluk-barış-yurtta sulh-cihanda sulh demek istiyorlardır belki. Ata'nın öte yanında, solundakiler bir palayı almışlar orta yerlerine, çekiştiriyorlar. Sanki dünyanın bu en büyük palasını paylaşamıyorlar. Ötekiler barış demekse, bu palayı çekiştirenler, onu paylaşamayanlar ne öyleyse? Ama bunlar da iki yüce ve çıplak Türk işte. Bütün adaleleri dışa fışkırmış iki güçlü Türk. Çenelerini, saçlarını, kafa biçimlerini ne köylüde, ne başkentte gördüğü insanlara benzetebilmekte Ali. Bir gün bir derste Yunan tanrılarını okudular. Bazı resimler gördüler. Ata'nın iki yanındaki güçlü dört kişi o derste gördüğü resimleri anımsatıyor Ali'ye. Ama tanrıların adlarını bir türlü bulup çıkaramıyor. Sonra birden şair abilerinin konuşmalarından bir ad bulup çıkarıyor. Öyle ya, Herkül bunlar.

Bütün bu heykeller, bütün bu yüce ve çıplak Türkler neden bu kadar surat asıyorlar? Neden kızıyorlar? Öfkeleri niye? MCMXXX. Hepsi de yukardan aşağı. Ortalarına Ata'yı almış dört öfkeli heykelin altında MCMXXX. MCMXXX'un iki yanındaki kabartmalara hiç dikkat etmemişti. Parkın ışıklandırıldığı bu sıcak başkent akşamında, Avni Abi'ye gidip gitmemeye bir türlü karar veremediği için, şimdi kabartmalara inceden inceye bakıyor. Solda saban süren bir adam. Saban sürenin ardında tozsuz, topraksız, yırtıksız, yamasız köylüler. Tek kolla gidiyorlar. Onların ardında yine tek kolla kadınlar. Herhalde kadınlar. Düzgün etekler altında adım atışları hiç de hantal değil. Bu görünüm yine de pek düşündürmüyor Ali'yi. Saban var önde ve ardındakiler, besbelli işte, köylüler. Besbelli. Anlaşılıyor. Ama sağ yanda, bir dizi kabartmada çözemediği çok şey var: Düşünen adamın ayağının dibindeki kedi başına benzer baş örneğin! Sonra, örse doğru eğilmiş adamın tepesine bir ruh gibi asılı duran sakallı, sarıklı, galiba, evet, sarıklı adam başı. Ali Şir Nevai mi bu? Hangi padişah yahut? Yok canım, padişah olur mu? Padişahları devirdik. Ne işi var çekiç sallayan bir adamla bir duvarcı arasında? Ama kimbilir, padişahları bunlar ezdi işte, başlarında Atamız denmek istenmiştir. Duvarcı da duvarcı haa! İstesem ben de böyle olurdum pekâla. Okumuş bir duvarcı olurdum. Şu aşağıdaki bankanın yapımında çalışsaydım burnu büyüklük etmeyip, olurdum. Ama insan okuyunca duvarcı, amele falan olmak istemiyor nedense. Duvarcı olacak olduktan sonra ne diye otelin ve Molla'nın kahrını çektim bunca yıl? Anamı da dertli ettim üstelik... Hep şu sabanın başında olmamak için... Hep bu duvarcı olmamak için... Dündar Öğretmen ne kadar çırpındı. Adamcağızın kendini paralamasından utandım. İnsan olan insan utanır tabii... Elin adamı. Babam değil ya. Çırpındı okuyayım diye. Kravat takayım, ütülü pantolon giyeyim diye. Kendimi kurtarayım;

bir zanaatkâr olacaksam da temiz pak olayım, köylü kalmayayım, diye... Dündar Öğretmen'den utanmasam zaten bunca yalnızlığı çekmezdim. Köpekliği Molla'nın yanında... Evim evimdir. Evimin tek erkeği olarak üstelik...

İlk iki yıl böyle böyle çok düşündü. Şimdi pek düşünmüyor. Kabartmadaki duvarcının sağlıklı görünümüne bakıyor: Ya sen fırça kafa? Gücün ne senin? Soysalar, ortaya kemirilmiş mısır koçanı gibi çıkarsın. Senden nasıl duvarcı olur? İki taşı kaldırıp koysan tamam. Halin duman.

Molla anlamaz. Ama Ali, kömür, su tenekelerini merdivenlerden yukarı çıkarıncaya kadar ikide bir oturmak ister: Önceleri hep açlık duyardım. Hep bir şeyler olsa da yesem derdim. Şimdi, iyi, çekmiyor canım. Şair-yazar abileri Ali'ye, "Ulan, miden büzüşmüş senin!" derler. Gururunu incitir bu. "Yoo, ben oldum olası az yerim" der.

Zaman durmadan ilerliyor. Kabak çekirdeklerini bitirenler, çocuklarını ellerinden tutup çoktan gittiler. Parkta kalanlar, bir şapkalı bey, boynunda bir atkı, yaz günü; iki kapıcı. Herhalde kapıcıdır bunlar. Kasketleriyle parka girme üstünlüğü olanlar yalnız kapıcılar. Bekçiler onları tanır. Mahallenin kasketlileri. Köylüklerinden kim gelse Havuzbaşı'nı göstermeye getirirler bir kez. Bodrumlardaki kapıcı odalarına dönerlerken de onlara en küçük külahlarından birer dondurma alıverirler.

Zaman ilerliyor. Avni Abi'ye gitmeli. Şurayı aşıvermeli hemen. Radyoevi'nde sınava girme düşüncesi öyle kolay kolay, tek başına altından kalkılabilecek bir düşünce değil ki. Nerdeyse reisicumhur olmaya karar vermekle bir. Kabartmaların karşısında da durulup durulmaz öyle. Bakmıyor bile artık.

Parktan acele çıktı. Avni Abisi evdeydi. O eski, tek katlı evin meyve ağaçlarıyla dolu, ama her yanını ot bürümüş bahçesine bir masa atmış. Tepesine de bir ampul sallandırmış masanın. Ali, pek

sevindi bahçede yanan ampulü görünce: Benim çektiğim hat bu. Evden alıp çektiğim. Duyunu falan taktım da, o gün fazla ampul bulamadıydık evde. Annesi aralıktakini almamıza izin vermediydi. Şimdi iyi. Bahçe şenlenmiş.

Avni Abisi de almış on iki yaşındaki kız kardeşini karşısına, şiir dinletiyor. Çocuk sıkılmış. Uykusu gelmiş belli. Başı masanın üstüne düşmüş. Avni Abisi hâlâ okur: "Ak güvercin göğsünde/ Al al açmış gelincikler..."

Ali'yi görünce birden, sevindi: "Sıcak ulan. İçerlerde oturulmuyor. Tüü be, kız da uyumuş baksana..." Kaldırdığı gibi çocuğu içeri götürdü. Gülerek geri geldi:

> *"Sen ışıttın gecemi*
> *Ey elleri nasırlı*
> *Yüreği somun gibi sıcak*
> *Acemi çaylak!"*

deyip gerindi: "Bunu sana ithaf ettim." Bir dingildek iskemleye oturdu: "Evcek açık hava sinemasına gittiler. *St. Louise'de Buluşalım*'a. Buluşsunlar bakalım. Judy Garland! Kızı götürmediler. Daha da götürmezler tohuma kaçana dek. Bekçi durduk başına. Dur ulan, limonata yapacağım sana. Dayadık şeker tevzi kâğıdımızı, aldık yeni istihkakımızı... Değişmez gelirli olaraktan... Kartın yanındaki 'A'yı da verdik, pirinç. Yüklenip geldik. İstersen pilav pişireyim sana, ha?" Ali güldü: "İstemez abi. Ben de değişmez gelirli olucam artık." Ardından kem küm edip niyetini açıkladı. Avni otuzuna yakın, ama Ali'den çocuk. Hemen onunla bir oldu. Oturup şöyle olur, böyle olur, diye tartıştılar. Planlar kurdular. Sonunda Ali'nin üstüne bir de pantolon gömlek uydurdular. Avni bunları liseyi o yıl bitiren erkek kardeşinin dolabından aşırdı. Pantolunun belini kayışla iyice sıktılar. Gömleği de üstüne sallandırdılar: Eh, idare eder.

Ali gideceği sıra, Avni onu tuttu. Dikkatle yüzüne bakıp düşündü: "Radyoevi'nin sınavına gireceksin, iyii... Ama kardeş, birinin kulağına fıslamalı ki hakkın yenmeye. Torpil sanma haa! Başka türlü hakkın yenir. Başarsan da başaramadın olursun..." Bir utangaçlıkla ekledi: "Hadi git. Ben bizim Doryan Grey'e söylerim. Forsum var yanında. Senin hatırına o bok şiirlerinden birini de basıveririm, n'olacak be!" Ali'nin içi daraldı. Yine de Ankara yaz gecesinin yıldızları başına hiç böyle yakın olmamıştı. Giysi paketi kolunun altında, bahçe kapısına koştu. Avni Abisi ardından bağırdı: "Ulan sümüklü! Sen de dalacaksın bürokrat çarkına ha?.. Sen de kaybolacaksın!.." Böylece içine bankada toplanan zehri boşalttı oracıkta. Ali o saat ağlamaklı oldu. Geri koştu. Paketi geri verecek, Radyoevi'ni falan da unutacaktı nerdeyse. Avni anladı. Bir sorumluluktan ya da bir bencillikten kaçar gibi Ali'nin yanağını okşadı: "Hadi hadi... Bir başaracaksın ki!.." Ali karşısındakine yüklediği çaresiz bocalamayı sezdi. Bunu, Avni'nin yanağına değen, gözünden, yüzünden fışkıran sıcaklığını, her şeyi ödemek için, "Kaybolmayacağım valla! Görürsün abi... Kaybolmayacağım işte!" dedi. Kim kaybolmuş ki? Avni böyle düşündü. Ama bu kez ağzını açmadı.

Ali, ertesi gün ikinci vesikalık fotoğrafını çektirdi. Tam altı adet. Hergele Meydanı'nda, körüklü bir fotoğraf makinesi karşısına Avni Abisinden aldığı giysileriyle durdu. Bu fotoğrafını Hamamönü'ne giden yokuşun ordaki fotoğrafçıda çektirebilmeyi isterdi. Orada bir aynanın karşısında duruyorsun. Kendi kendine pozunu verip düğmeye basıyorsun. Yanında kimse olmuyor. Bakışını, tebessüm durumunu, baş eğimini istediğin gibi ayarlıyorsun. Ama Hergele Meydanı'nda ayaküstü çekilenden daha pahalı bu. Şimdi şu fotoğrafı bile, on altı kuruşluk dilekçe pulu da dahil Ali'ye yüz on altı kuruşa patlamıştır. Onun da elli kuruşunu alan-

daki fotoğrafçıya borçlandı. Ali değişmez gelirli olabilmek, bir yerde kazık kakabilmek için ne çok kişiye ne çok şey borçlanmak gerektiğini düşünüyor. Şakir Ağa'ya bile... Ardına bakmadan tepip çıkmak oteli. Molla'yı da nazı geçecek birinden yoksun bırakmak sonra... Hep "değişmez ve müemmen olmak" için...

İyi hal kâğıdı da çıkarttı. Sonra koyup diplomasının yanına bunu, parlak kâğıt üstüne soluk soluk çıkmış suretlerini ve altına on altı kuruşluk pul yapıştırılmış dilekçesini, götürüp Radyoevi'ne verdi. En güç iş o zaman başarılmış oldu. O "mabetten" içeri nasıl girişi, gerekli kâğıtların nereye nasıl verilişi... "Anlatsam bir roman olur..." dedi daha sonra Avni Abisine. Çok telaşlı günlerdi. Nazım Hikmet defterini epeyce bir zaman yatağın altına bıraktı. Tam bir hafta başını eski okul kitaplarından kaldırmadı. Yalnız şiirlere değil, otelin helasına, suyuna, temizliğine de boş verdi. Bir okul arkadaşı, şimdi babasının yanında, onun radyo tamir atelyesinde çalışıyor. *Altın Ses Radyo Tamir*. Günde üç saat oraya gitti. Bir alıcının tellerini, lambalarını, vidalarını ezberlemekle bir vericinin işletilmesi aynı mı? Arkadaşının babası, bildiği her şeyi anlattı. Henüz kimsenin radyosu bozulmuyordu galiba. İşler çok değildi.

Sınavdan bir gün önce işte o, Ertürk'ün mektubu geldi. Ali'nin kafası yine karıştı. Yine bocalamaya başladı. Her şeyden cayıp köye dönmeyi düşündü. Kız kardeşlerine sahip çıkmayı. Ama boşuna geçmiş altı yılı nasıl ödeyecek onlara? Hem nerede yazıldığı belirsiz o yasa ne olacak? "Bir bay olmadan köye dönmeyi yasaklayan" yasa?.. Dönmeyeceğim be! *Markopaşa*'ymış! Nerde o günler? Ben *Markopaşa*'yı çıkaran abinin yanma yaklaşacak kadar adam olsam daha ne isterim? İnek! Komünistlikmiş! Sittir ol sen de!.. İçinden böyle dedi; Ertürk'ün mektubunu yırtıp attı. Henüz çocuk sayılır Ali. Gelecekte şerefli Türk ordusunun saflarına katılacak şerefli bir Türk askerine hakaretin cezayı gerektirdiğini bilmiyordu daha!

Ertesi gün Molla'nın, "Tereees! Suları taşımadan nereye sıvışıyorsun yine?.." diye bangır bangır bağırmasına aldırmadan, giyinmiş, kuşanmış, taranmış olarak Radyoevi'nin, o "esrarengiz mabet"in yolunu tuttu.

O mabet artık çoktandır 120 kw'la çalışmaktadır. Yayınlar saat 7.28-12.29-17.58'de başlamakta, aralıklı olarak saat 23.00'e dek sürmektedir. Ali, Ankara'nın sesini bütün dünyanın dinlediğine içtenlikle inanmaktadır. İşte nihayet bu ülkeye yararlı olacağı gün gelmiştir. Hem ülkesine, hem annesine, hem kendine. Ah şu sınavı bir kazansa! "Sesimizi bütün dünyaya duyurmak"ta onun da küçücük bir katkısı olsa, ah!.. Biraz da karnı doysa. Ama Ali'de vatan için bir şey yapmak duygusu, doymak özleminden daha güçlü gelişmiştir.

Mabedin azizleri Ali'ye sınavı kazandırdılar. Hatta, *Ulus* gazetesine bir de vesikalık resmini bastırdılar. Altına da "*Köyden çıkma bir Türk evladının radyo sınavlarındaki başarısı*" diye yazdırdılar. Ancak, "Hükümetimize ve büyüklerimize şükran duyma"yı hiç akıl etmemişti Ali. Ama resmin altındaki iki satırlık yazıda muhabir, Ali'nin bu kadirbilmezliğini düzeltmişti işte. İyi. Güzel. Ne yapalım? Şükran gerekliymiş demek? İşe başlanınca bir kutu şekeri bütün çalışanlara tek tek dolaşıp sunmak gibi bir şey. Dündar Öğretmen, bir hafta içinde Ali'nin resmini *Ulus*'ta gördü, başarısını okudu. Çok geçmeden de ona okul piyeslerinden birini gönderecek ve *Temsil Saati*'nde oynatması için "tavassut"unu isteyecektir.

Evraktan orta yaşlı bir kadın, Ali'ye, "İşleriniz, yapılacak, edilecek şeyleriniz varsa yapın. On beş gün müddet. On beş günü geçirmeden gelin. İşe başlayın. Fakat ay başından önce gelin ki, bordroya giresiniz" demişti. Bordro da ne ki? Sevecen bir kadın. Ali'ye bakarken gözleri sulanıyordu. Memleketi adına gurur duyuyordu herhalde. Belki de, Avni Abisinin bu işteki payını

bilmediğinden, Ali'nin başarısını gözünde büyütüyordu. Çok iyi. Ali, bu ara belki bir köyüne gidip gelebilir. Ama ya otobüs yollarda bozulursa? Bozulur da Ali işe başlama gününü kaçırırsa? Gireceği bordronun kapısı kapanırsa ya? Hem dur bakalım. Kılığı kıyafeti düzmeden köye gitmek yok. İşe başlama gününü beklerken asıl başka bir kurt içini kemirip duruyordu Ali'nin. Acaba teknisyen sınavına giren on altı kişiden en başarılı olan gerçekten kendisi miydi? Avni Abisi şeyetmeseydi acaba?.. Bu kurt da içini daha uzunboylu kemirmeye fırsat bulamadı. Ali, Molla Kâtip'e, yerine başka birini bulmalarını haber verip, kendisine oda aramaya başladığı güzel, aydınlık, yanık yaprak kokulu bir günün akşamında Molla, artık kendisine körkütük küs olarak, önüne Aysel'in mektubunu fırlattı. Yine iyi adam. Domuzluk olsun diye, vermeyebilirdi de Ali'ye gelen bir şeyi.

Günlerden cuma. Kimse için değilse de, Ali için en önemli gün. Sınavı kazandığını öğrendiği günden daha önemli bir gün. İşte bunda kime ne söylendi? Mektup kendiliğinden geldi. Ali bu mektubu alsın diye hiçbir yere başvurulmadı. Hiçbir kulağa hiçbir şey fısıldanmadı. Yufka yürekli bir bey ya da duygulu bir küçükhanım Ali'ye acısın da onunla ilgilensin denmedi. Geçende güneş tutulmuş. Hadi bakalım, şimdi de tutulsun! Bu, üstünde bir tavandır diye oturduğu, daha iyisini düşünemediği, her gün boklarını temizleyip Şakir Zümre sobalarını yaktığı otel ne güzelmiş meğer! Ne beyaz, ne iç açıcı, ne mis kokuluymuş!..

Mektup dikkatli bir şekilde, "Kardeşim..."le başlıyor. Yine dikkatli bir şekilde, "Kardeşiniz"le bitiyor. Aysel özenli, sana başka bir gözle baktığımı sanma, demek istiyor. Aferin oğlum. İyi bildin. Nasıl bildin yahu? Yok senin fırça saçlı kafana vurgundu da... Kızcağızın kimselere açamadığı bir derdi var besbelli. Yine de bu derdini açmak için seni seçti ama, ne haber? Bu, onun gönlünde iyi kötü bir yerin olduğunu göstermez mi yani? Son bir yıl-

dır sokakta bile rastlaşmadığımız halde beni unutmamış demek? Yerimi izimi bildiğine göre, hayatımı izliyor demek? Acaba gazeteyi gördü mü? Resmimi gördü mü? Başarımı beğendi mi? Gurur duydu mu benimle? Bir iş sahibi oluyorsun... Sevinmez mi inek? İnsanın düşmanı olsa sevinir.

Kâh böyle düşüne düşüne, kâh Molla'nın homurdanmalarını dinleye dinleye pazartesi sabahını dar etti. Bir ara yatağının altından şiir defterini çıkardı. Belki Aysel'in de hoşuna gider düşüncesiyle şiirlerden ikisini temiz bir kâğıda özenle yazıp cebine koydu. Aysel, onun neler okumakta olduğunu bilirse belki önemser kendisini... Götürdü de, Avni Abisi pantolonla gömleği geri almadıydı. "İşe giderken ne giyeceksin ulan? Baksana, sınavda giydikleri de ödünçmüş garibin mi dedirteceksin be? Hadi maaşı peşin aldın, üstbaş nerde bulacaksın peşin?" "Hergele Meydanı'nda çook. Dolu eskici var" diyecek olduydu da, Avni Abisi artık bağırı bağırıverdiydi: "Elin giyilmişini giyecek olduktan sonra, mis gibi kardeşimin mis gibi giyilmişinin suyu mu çıktı ulan!"

Şimdi giyinirken Ali keyifli keyifli gülümsüyor. Avni Abisinin kendisine böyle kızışını seviyor. Onun bu öfkelenişleri, bu bağırı bağırıverişleri insanın içini ısıtıyor nedense. Okşanıp sevilip tatlı sözler dinlemekten çok ısıtıyor. Biri tarafından yürekten sevilmenin tadına varıyor Ali.

Çok erken kalkıp işlerini bitirmişti. Giyindikten sonra aşağı indi. Baktı, Molla körkütük küslüğünden caymış, "Nereye gene len?" dedi takkesinin altından. "Bazı kâğıtlar lazımmış da Radyoevi'ne... Perşembeye de işe başlıyorum zaten..." "Eee, biz ne olacağız?" "Birini bulacaksınız, bulana dek kalırım. Elimden geleni yaparım. İşten çıkınca tabii... Şakir Ağama da yazdım. Beni hoş görsün dedim. Hakkını da helal etsin istedim. Bir cevabını alamadım daha..." "Ben aldım... Ben aldım..." diye başını

salladı Molla. "Salıver dürzüyü gitsin, köpek!" demiş. "Nankör çıktı baksana... Gözü daha yüksekte olandan zati bana hayır gelmez..." demiş. Bunu öğrendi; içinde bir cızlama, yanma gibi bir şey duydu Ali. Şakir Ağa'nın kendi adına pek fazla sevineceğini ummamıştı. Fakat böyle diyeceğini de hiç beklemiyordu. Bir teşekkür, bir hayır dua paraynan mı be ağa? Ama bunu Molla'ya söylemedi. Yüreği dolmuştu. Giderayak patlamaktan, hatta ağlamaktan çekindi. Çıktı. Aysel'i bulmaya gitti.

Beklemesi gereken yerde birini, bir kızı üstelik, beklediği belli olmasın diye, yoldan bir gazete aldı. Binde bir dayanamayıp bir gazete alırsa, *Tan* alıyor. Abilerinden öyle duyuyor. Kendisi de bu gazeteyi daha çok seviyor. Yine öyle yaptı. Sokakta bazı beyler görür. Gazeteyi okuyarak yürürler. Bu onlara üstün bir görünüm verir. Hergele'deki bütün insanlardan ayırır onları. Ali de bu güzel gün onuruna aldığı gazeteyi yolda açtı. Bir göz attı:

"İngiltere'de Seçimi İşçiler Kazandı. Churchill İstifa Etti..."

Allah Allah!.. Daha bir hafta önce Mister Çörçil, Potsdam Konferansı'nda Truman ve Stalin'le birlikte Almanya'ya verilecek yeni şekli görüşmüyor muydu? Şair arkadaşları son günler aralarında hep bu konuyu, en çok da İngiltere'deki yeni seçimleri tartışırlardı. Kimi, muhafazakâr İngilizlerin taş çatlasa iktidarı vermeyeceğini; kimi, bu kez işçi lideri Attlee'nin çok güçlü olduğunu söylerdi. "Attlee seçimi kazanacak" derlerdi. "Keşke. Ama görülmüş mü İngiltere tarihinde böyle bir şey hiç?" diye atılırdı biri. Avni abisi öfkelenir, "Görülmemişse görülür oğlum. Ne yapalım... Sen de görürsün hem" derdi.

Ali'nin, gazeteyi açar açmaz karşısına ilk çıkan bu haberle ilgilenişinin nedeni salt bu tartışmalar. Yoksa ne İngilizler hakkında bir fikri var, ne Attlee ne yapmak ister, onu biliyor. İşçi

Partisi kazanırsa ne olur, kazanmazsa ne olur? Yeni kabineyi Attlee kuracakmış. İşçi Partisi'nin seçimi kazanması bütün dünyada büyük yankılar yapmış. Neden acaba? Bütün dünyayı İngilizler yönetmiyor ya? Kendisine kızdı yine: Hay benim sınav kazanmalarıma hay! Ulan kafam hiçbir şeye yatmıyor be! Gazeteyi haşır huşur katladı. Kolunun altına sıkıştırdı.

Dil-Tarih'in arkasına doğru bulvardan gitmiyor da, tırmanmış, eski Ankara evlerinin arasından, kamyon, torna sesleri, kantarcılarla yoyocular arasından gidiyor. Yolu doğru tutsa, Radyoevi'nin önünden geçmesi gerekecek. Oradan geçerse, sanki bütün memurlar pencerelere üşüşecekler de, "Bakın, bakın... Yeni alınan elektrik tamircisi geçiyor!.." diyecekler. Hoş, işinin ne olduğunu da tam tamına bilmiyor ya...

Aysel, saat onda, diye yazmış. Gazi Lisesi'nin üstündeki saate baktığında henüz dokuzu on geçiyordu. Erken çıkmış yola. Neyse, ağır ağır yürüyüverir. Yine erkense, bir boy Samanpazarı'nın oraya çıkar. Ya da daha önce Sümer-Sus sinemalarına bir göz atar, vurup sola. Oraya saparsa gecikebilir ama. Sinemaların afişlerinden değil. Oradaki eski ve ucuz kitap sergisinden... Bir kez tam üç saat başından ayrılmamıştı okunmuş eski kitaplar sergisinin. Karınca duaları, sureler ve hıçkırık romanlarıyla *Mandrake*'ler arasından... En iyisi doğruca gider, Hacettepe Parkı'nda oturur biraz. Belki bir boyacıya eski ayakkabılarını da boyatır. Aslında bunu daha önce yapmalıydı. Bir mendil, bir *Tan* gazetesi, iki yaprak esericedit kâğıdı –Allahtan sınava giderken yeni saç tıraşı olmuştu–, ayakkabı bağı... Epey pahalıya malolmuştu bu buluşma Ali'ye. Ayakkabıları boyatmayı bir yana koymalı. Yeni bağcıklar pabuçlarının fırt fırt ayağından çıkmasını önlüyor işte. Hacettepe Parkı'na gitmemeli. Erken olsun daha iyi. Belki Aysel de erken geliverir. Beklemesin. Ben beklerim, hadi neyse. Ama o, köşebaşlarında bekleyemez. Dikkati çeker. Niye kapalı bir yer, bir pastane

falan dememiş acaba? Neden olsun inek? Bir pastanede bir kıza keşkül, dondurma ya da gazoz diyelim, bir gazoz bile ısmarlayamayacak denli züğürt olduğunu bildiğinden...

Yokuşun sağ yanında bir avlunun üstüne odaları çepeçevre sıralanmış, biraz da Yahudihane'yi andıran iki üç ev vardı. Ali, "Bir memleket de bunlar" diye düşünerek önlerinden geçiyordu. Avluların kırık dökük tahta kapılarından, duvar üstlerinden dışarıya kavrulmuş soğan ve susamyağı kokusu taşıyordu. Karşıdan yokuş aşağı bir atlı araba geliyordu. İçi eski püskü eşyayla dolu arabayı çeken at, kendini frenleyemeyip iki ön bacağının üstüne kapaklanıverdi. Arabanın üstünden bir teldolap düşüp, zaten yırtık olan telleri iyice dağıldı. Bir hamur tahtası tıngır mıngır yuvarlandı, ta yokuşun altında, üç beş çocuğun gazoz kapaklarıyla ütmece oynadıkları düzlükte fırıldak gibi döne döne durdu. Çocuklar hamur tahtasının üstüne fırladılar. Arabacı, "Vay başıma!.." diye bir feryat koyverip ata üstüste dört kırbaç şaklattı. Ama at, tozlu yokuşa iyice yayılıp kaldı. Evlerin geniş tahta kapılarından donsuz çocuklarla başları yemenili kadınlar sokağa fırladılar. Arabacı, ağlamaklı bir yüzle durmuş, çevresine bakıyordu. Ali, yürüyüp geçmekle durup yardım etmek arasında bocaladı. Temiz pak da giyinmiş şimdi. Ellerini yıkamış, tırnaklarını kesmiş.

"Aldırma dayı. Boşaltalım arabayı önce, gel..."

Neyse ki arabanın yükü beş dakikada boşaltılabilecek kadar azdı. İki denk, bir lazımlık, bir süpürge, bir leğen, birkaç bakır tencere, bir çamaşır kazanı falan... Avlu kapısından bakan kadınlardan biri, "Uyy, elin eşyasını sokağın ortasına yığıverdiler!" diye bağırdı. Gençler gülüştüler. Ali ile arabacı yükü hafifleyen atı biraz aşağı sürüklediler. Sonunda arabacı, atın karnına iki tekme vurdu. Ali atın başını tuttu. At, salya sümük kalktı. Başını salladı ve paldır küldür aptesini yaptı. Seyirci kadınlardan biri, "Amanın

bunun götü torbasızmış!" dedi. Yine gülüşenler oldu. Belediye başkanı bir zamanlar kent içinde dolaşan at ve merkeplerin arkalarına torba bağlanmasını zorunlu kılmıştı da şimdi, aradan zaman geçse de, halk ağzında böyle şakalar edip gülüşmek âdet olmuştur.

Ali, "Artık sen yüklersin dayı. Ben geç kalıyorum" deyip ayrıldı. Ellerini, Hergele Meydanı'ndan aldığı turuncu mendiline sildi. Mendil kirlendi. Aysel'in yanında elleri terleyecek yine. Yüzü terleyecek. Bu mendili ortaya çıkarmak da olmaz ki artık.

Orada beklerken, yıkık bir taş duvarın önünde, ayağını şöyle mi tutsa, böyle mi? Elini şöyle mi koysa, böyle mi? İşte herkes bilir bir kızı ilk kez bir durakta, bir pastanede, bir köşebaşında falan beklemenin ne olduğunu. Gazete okumaya dalmış gibi de yapılabilir. Kızgın güneşli bir başkent sabahında beklemek... Yüzünü buruşturuyor insan. Acaba duvarın dibine, gölgeye çömelse mi? Hiç olmaz. Ayıp. Öyle, elin kızını beklerken çişe oturmuş gibi...

Başını çevirdi. Ardında, yeni yapılmakta olan uzun beton yapıya baktı. Eski taş mektebin yeri. Şimdi burada Tıp Fakültesi kuruluyormuş. Yanına baktı: Pembe Dil-Tarih... Sırtını güneşe vermiş, dalında erken olgunlaşan bir kışlık Ankara armudu... Daha çok da, Hergele Meydanı'nda satılan boyalı kalıp helvaları andırıyor. O, bu yapılarda hiç okumayacak. Buraların ünlü profesörlerini hiç tanıyamayacak. Aysel tanıyacak. Belli de olmaz ki... Bakarsın yine tıkarlar eve. Başlatırlar koca bekletmeye... Belki Aysel yine dinlemez...

Aysel'i karşıdan bekliyordu ya, o ardından çıkageldi. İyi de oldu. Ta uzaktan bakışa bakışa yanyana gelmek pek güçtür. İnsan ne yapacağını şaşırır. Gülümsesin mi, ciddi mi dursun, el mi sallasın, gelene doğru yürüsün mü?.. Böyle durumların en salak anı...

Aysel, "Beklettim mi?" diyerek yanında bitivermişti işte. Ali, onun yüzüne bakıp kaldı. İlk karşılaşmada söylemeyi tasarladığı hiçbir söz şimdi aklına gelmiyor. Aysel, sıkıcı sessizliğe izin vermiyor ama: "Ben bir koşu Hacettepe'ye bakıp geldim de Ali... İçeri giremedim tabii... Kapısından. Şöyle uzaktan bakıp geldim. Tenha gibi park. Gelin oraya gidelim isterseniz... Durmayalım burada... Hem sıcak... Hem..." Böyle bir solukta konuşuyor. Tedirginliğini, ilk karşılaşmanın yadırgatıcılığını falan silip süpürmek istiyor. Rahat da görünmek istiyor bir yandan.

Yürümeye başladılar. "Siz daha çok zayıflamışsınız Aysel..." "Bitirmelerden... Belki. Bilmem. Neyse, bitti... Keşke bitmeseydi ya... Daha da zayıflamıştım ama, bir aydır evde otur otur... Sevmiyorum öyle, evde ev işlerini bitirdikten sonra, elim çenemde oturmayı. Pencereden bakmayı. Hiç sevmiyorum. Tezel ağlar bir yandan... Ben anneme küserim bir yandan... Sıcak da... Çenem kilitleniyor sanki. Bazen üç gün konuşmuyorum annemle. Bunaltıyorum onu da... Onun elinde ne var, değil mi? Neyse, kusura bakmayın. Sizi de rahatsız ettim. Hemen de başınızı şişirmeye başladım işte. Hele oturalım da gölgeli bir yere... Çok kalamayacağım zaten. Saatle çıkıyorum evden. Ne o elinizdeki? *Tan* mı? Bizim eve *Tan* girmez. *Tasvir* girer en çok. Romanı da gizli okuyorum. Okulda da gizli okuyordum ya zaten... Ben bir gün Russo'nun *İtiraflar*'ını okuyordum. Okudunuz mu bilmem... Kışın, mütalaada coğrafya kitabımın altına koymuş okuyordum. Onu da zaten eniştemin kitaplarının içinden almıştım gizlice. Yakalandım okurken... Yaa, coğrafyacı beni yakaladı... Ama ne oldum! 'Seni sevmesem, muallimler meclisine verirdim' dedi. 'Ne okuyacağınızı bilmiyorsunuz madem, bize sorun bari' dedi. Onlara sorsak, *Ev ve Kadın* dergisi... Çok çok *İki Çalgıcının Seyahati*... Düşünün artık... 'Hem ders çalışacağına roman okuyorsun. Utanmıyor musun? Görmeyeyim bir daha!' dedi. Kitabı da aldı

elimden. Vermedi de. Yalvarttı beni. Ta evine kadar gidip yalvardım. Benim olsa neyse... Vermedi. Kendisi okumamış. Adını duymuş. Terbiyesiz bir kitaptır, diye duymuş. Okuyacakmış da şimdi, ne kadar zehirlendim, terbiyem ne kadar bozuldu, onu anlayacakmış. Neyse aman, bitirdim şurayı... Şimdi de diyorum, keşke bitmeseydi... Yine de biraz gizli, biraz saklı bir şeyler görüyor, okuyordum. *Tek Bir Dünya*'yı bile okudum. Bir şey daha okudum ama, artık onu belki siz bile ayıplarsınız diye söylemeyeceğim. Yani çok da bir şey değil canım... *Topal Karganın Hatıraları* diye bir şey... Hoşlanmadım zaten..."

Yokuşu tırmanıyorlardı. Artık soluğu kesiliverdi. Saçlarının dibi terlemişti. Gözlerinin çevresi yeni ağlamış gibi kırmızı kırmızı olmuştu. Dirseklerinin üstünde biten bir mavi ketenin altından uzun düzgün kolları tutuk tutuk sallanıyordu. Ali biraz şaşkındı. Ama sıkılmıyordu. Aysel'in bu, hani susarsa dünyanın sonu geliverecekmiş, konuşursa bir şey sanki hep ayakta duracakmış gibi aralıksız, nefes nefese anlatışı hoşuna gidiyordu. Sık sık tuhaf bir duyguya kapılıyordu: Uzanıp hemen Aysel'in tedirgin bileklerinden tutuveresi geliyordu.

Parkın önünde ona, "Girelim mi?" dedi. "Bilmem ki... Acaba girmesek daha iyi olmaz mı? Otururken görürlerse belki herkesin aklına bir şey gelir. Acaba geri dönüp Cebeci'ye doğru yürüsek mi? Hamamönü tarafından gitmeyelim ama... Orada bizim tanıdıklar oturuyor... Bakın, şimdi buraya gelince düşündüm: Oturmamızın daha kötü olacağını düşündüm... Yürürsek, ne olacak, yolda rastlaştığımızı sanırlar... Hem de..."

Birden küt diye sustu. Ama dudakları kımıldıyordu. Sanki konuşmasını sessiz sürdürüyordu. Hızlı hızlı yürüyor. Başını da durmadan sallıyor. Yanında Ali yok artık. Kimse yok. Almış başını gidiyor. Birden küt diye de durdu. Yüzünü Ali'ye çevirdi. Bu kez gözlerini hiç kaçırmadan, hem de iyice açarak dedi ki:

"Üstelik çok gururuma dokunuyor böyle böyle hesaplar yapmak. Planlar kurmak... Nasıl anlatsam?.. Kendi gözümde kendime rezil oluyorum. Küçülüyorum kendi gözümde..."

Yeniden yürümeye başladı. Tabii Ali de. "Aldırmayın Aysel... Kimseye aldırmayın siz de... Kötü bir şey yapmıyoruz ki..." Hoş buna Ali de pek inanmıyordu ya.

Aysel'in yüzündeki, gövdesindeki gerginlik gevşedi: "Tabii ya" dedi, güldü. Sol yanağının altı çukurlaştı. "Tabii ya. Suç bende. Her şeyi dert ediniyorum..." Derken sizli bizli konuşmayı bir yana bıraktı: "Düşün bak... İlkokullarda bizleri pekâla birbirlerimizin üstüne ittiler. İlle dans edin, dediler. Atatürk öyle istiyormuş diye... O zaman bizim ne kadar zorumuza gitti, ne kadar utandık değil mi? Şimdi de şuna bak. Bir arkadaşına bir derdini söylemek için bin türlü dalavere. Bir roman bile okutmazlar insana. Sanki Atatürk, Jan Jak Russo'yu okutmayın mı dedi? Okulda danslı müsamere yaptığınız arkadaşlarınızı yolda tanımamazlığa mı gelin dedi sanki? Büyüdükçe uzak, daha uzak mı durun dedi birbirinizden?" Ali, "Bence tam tersi" dedi. "Bana kalırsa Atamız kaçgöç olmasın... Eşitlik olsun istedi... Kız erkek elele... Bence... Benim kanaatim bu. Bana sorarsan..." Hay Allah! Şair arkadaşlarının, abilerinin yanında pek güzel konuşkan, derdini açıklayabilen biri olmuştu; şimdi kekeleyip duruyor. Ne düşündüğünü anlatabilmenin güçlüğünü çekiyor. Bir yandan da Aysel'in kendisini neden aradığını merak edip duruyor tabii. Kafasında hep bu. Cebindeki şiirler de var. Acaba şimdi mi verse, ayrılırken mi? Öyle pat diye de verilmez ki. Yeri gelmeli, sözü düşmeli. "İş buldum ben!" Aysel pek ilgilenmedi. "İyi" dedi sadece. Sonra toparlandı: "Affedersin yani. Kendimi düşündüm hep. Seni hiç sormadım. Artık o otel işinde çalışmayacak mısın?" Ne ince kız! Otel hizmetkârlığı demiyor. Benim gururumu düşünüyor bak. Ne iyi kız... "Radyoevi'nde bir iş. Sınavla..." "Ne güzel!

Çok sevindim inan. Sen şimdi hep Mesut Cemil'leri, Tahsin Temren'leri, Ayşe Abla'ları, sonra Saime Arcıman'ı, Kadriye Tuna'yı falan, hepsini görürsün değil mi? Arkadaş bile olursun onlarla değil mi?" Sesinde gizli bir kıskançlık çınlıyor. Ali utanıyor. Avni Abisinin Doryan Grey'ini bir suç gibi gizliyor. Bunu kendi içinden itmeye, sürüp çıkarıp unutmaya çalışıyor. "Bilmem ki... Bakalım... Kendimi sevdirebilirsem, bakalım..." Ali'nin içini bir bunaltı kaplamıştı. Neden acaba Aysel beklediği kadar sevinmedi bu işe?

"Köye dönmeyeceksin öyleyse?"

Aysel de Ertürk gibi köye dönmesini mi istiyor yoksa onun? "İstiyordum ama, şimdi..." "Ben, döneceksin diye duymuştum. Hiç değil birkaç günlüğüne de gidip gelmeyecek misin şu sıralar?" "İstiyordum ama... Vakit yok ki... İki üç gün sonra başlıyorum..." Aysel'in canlılığı yitmişti. Kızgın güneş mi onu böyle bitkinleştirdi acaba? "Bir şey mi oldu, Aysel?" "Hayır. Ne olsun? Bir şey yok."

Bir süre yine sessiz yürüdüler. Sonra Aysel yine soluksuz başladı: "Dönelim. Cebeci'ye falan da gitmeyelim. Ne diye saklanacakmışım? Ne diye kıyı bucak dolaşacakmışım yollarda? Yengeçler gibi yan yan, niye? Doğru bulvara çıkalım. Güven Parkı'nın orta yerine de oturalım. Oturacağım işte. Görürler... Eylülde on yedimi bitiriyorum. Kimse bir şey yapamaz. Döverler, söverler. Söz ederler. Ölüm değil ya bütün bunlar. Canımızı da alacak değiller ya? Basıp yürüyeceğim bulvarın ortasında seninle. Havuzun başında da en gözönü yere oturacağım. Çekinecek bir şeyim yok benim. En, en gözönüne oturacağım!.." Ali gülüyordu. İçindeki sıkıntı biraz çözülür gibi olmuştu. "Gel. Oturacağım bak. Görürsün... Rahatça... Gölgelik, serin bir kanepenin üstünde rahatça oturacağım. Sırtımı yaslayıp, bacaklarımı güneşe uzatacağım. O tüccar herifle de evlenmeyeceğim işte!"

Ali nihayet anladı Aysel'in derdini. Ardından hemen onun kendisini neden aradığını da: "Ben diyordum ki hazır Ali köye gidiyor madem, nasıl olsa ilçeden de geçer... O adama bir mektup yazmıştım. Ertürk'ün abisi işte. Ona. Koskoca adam. Yazdım mektubunu. Elden seninle gönderirim diyordum. Gizlice cebine koyuversen de olurdu pekâla... Peşimi bıraksın. Ben daha okuyacağım. Hiç umutlanmasın. Nah işte mektup!"

Mavi, ucuz ketenden, Yenişehirli kızlara göre etek boyu biraz ihtiyatlı tutulmuş entarisinin cebinden mektubu çıkardı. Bir kâğıda sarılı ayrıca. Sarı bir okul defteri yaprağına. "Bizim oraların adamlarını bilirim. Kendilerine gizlice, üstelik bir oğlanla mektup gönderen bir kızı zaten istemezler. Bu adam da şıp diye cayardı, ne güzel." Babasına yazılan mektup eline geçmiş. İşte o zaman aklı başından gitmiş Aysel'in. "Beni kimse istemesin, kimse beğenmesin diye ne kadar eskim varsa onları giyiyorum. İnadına giymiyorum yeni ketenimi işte. Yazık, annem özeniyor. Bir jorjet dikti. Giymedim. Neyse, Bursa'da giyersin, deyip duruyor. Bursa'ya giderim. Niye gitmeyeyim? Ankara dışında hiçbir yer görmedim daha. Ben Bursa'ya gideceğim ya, o jorjeti de giymeyeceğim... Hem gitmesem zorla götürürler zaten. Burada yalnız koymazlar evde. Gideceğim. Gidip, Behire'ye inat, Nazım Hikmet'i bir göreceğim. Konuşacağım onunla hem. Niye hapsediyorlar? Ne yapmış ki? Anlatır herhalde, değil mi? Anlatmaz mı?"

Caddenin orta yerinde yine durdu. Ali, onun Nazım Hikmet'le ilgilendiğini hiç bilmiyordu. Nereden bilsin? Böyle ortak bir yanları oluşundan ötürü coştu, sevindi. Cebinden hemen o iki şiiri çıkardı: "Bunları senin için çekmiştim kâğıda ben de. Al." Aysel iki yaprak kâğıda bir göz attı: "Ne güzel yazmışsın. Özenmişsin de... A, ama bunlar bende var! Çaldım bir yerden. Olsun olsun... Yine de teşekkür ederim. Senden bir hatıra kalır Ali. Çok sağ

ol. Hiç arkadaşım yok benim. Hem kızlardan ne öğreneceğim? Yemek tarifi, kek tarifi, modellerden patron çıkarma ve hangi oğlan kime bakıyor... Kim kime iç çekiyor... Bunlar... Bir Behire vardı. Şımarık değildi. Yoksuldu da. Ben de severdim onu. Okula götürdüğüm bütün zeytinlerimi onunla ortak yerdim. Eskiden, çocukken daha. O da böyle çıktı işte. Sen hiç Nazım Hikmet'i gördün mü sahi?" "Görmedim. Ama bir arkadaşım var. O görmüş..." "Nasılmış, nasılmış?.. Yani, öyle senin benim gibi bir insan mıymış?" "Eee tabii. Ama bir saçları varmış, çok gürmüş. Sonra sarıymış.... Şiirlerini de çok güzel okurmuş kendi..." "Uyku uyur muymuş mesela?" Ali güldü. "Niye uyumasın? Herhalde uyuyordur." "Yeri rahat mıdır peki?" "Cezaevi bu. Rahat olur mu? Bacakları ağrıyormuş galiba..."

Yine yürüdüler. Aysel şiirleri cebine koydu. Ama o mektup hâlâ elinde: "Şimdi bu ne olacak?"

Çok üzülüyorum Aysel. Kahroluyorum. Kırk yılda bir bana işin düştü. Beni aradın. Bense... Tabii seninle konuştuğuma çok seviniyorum. O Remzi'ye varmak istemeyişine de... Ama senin için bir şey yapamıyorum. Seni sevindiremiyorum. Bana olan güvenini boşa çıkarıyorum...

"Bak istersen gidip postaya atalım, ha?" Cebini karıştırdı. Pula yetecek kadar parası olduğunu göstermek istedi. "Ben postayı düşündüm, ama aklıma bin türlü şey geldi. Bakarsın olmayacak birinin eline geçer. Bizim orada posta memuru herkesin mektuplarını bile açıp okuyordur belki..." "Yok canım artık. Olur mu öyle? Haberleşme hürriyetimiz ne olur o zaman?"

Düşündü: Bu hürriyet var tabii de, işte baksana yine de her insan her insana rahatça mektup gönderemiyor. Bu sıkıntı Aysel'i iyice şaşırtmış. Peki şaşırtmasa ne yapabilir? Ali ona ne akıl vereceğini bilmiyor. Kendisi gitseydi bile rahatça götürebilir miydi Remzi'ye Aysel'in mektubunu? Derken aklına bir

fikir geldi: "Ertürk bana bir mektup yollamış, Aysel. Beni kendimden utandırmaya kalkışmış. Sanki bugüne kadar bir arayıp sordu da... Cevap bile vermeyecektim Ertürk'e. Ama istersen ona yazarım. Aysel, abisi istemiyor derim..." "Sakın. Olmaz öyle! Seninle aramızda bir şey var sanırlar. Kendin gitseydin başka. Bakarlar, görürler, seninle aramızda bir şey olamayacağını anlarlardı o zaman... Şey... Onu demek istemedim yani... Seni küçük gördüğümü sanacaksın şimdi de... Aklına öyle bir şey gelmesin bak, küserim. İyi anlatamadım ben. Artık bugün kusuruma bakma olur mu Ali? Böyle şaşırdım kaldım da işte... Ne yapayım artık, baktım gördüm, adam kalkmış Bursa'ya gelmiş... Babam da verimkâr... Yüzüne karşı, ben sizi istemiyorum efendim, derim. Olur biter. Bunu diyemezsem eğer, annemin babamın görmeyeceği zamanlarda hoşuna gitmeyecek bir şeyler yaparım. Mesela, bir oğlanla konuşurken yakalatıveririm kendimi. O da cayar."

Ali iyiden iyiye kırılıyor. Bu kez kırıldığını da belli ediyor: "Benimle böyle ortalarda yürümen de ondan olmasın Aysel?" "Hii! Ölümü öp! Aklımda böyle bir şey olsa, söylerdim ben. Sana her şeyimi söylemedim mi zaten? Bunu da söylerdim? Baştan, bak Ali, böyle böyle yapacağız, derdim. Çok üzüldüm şimdi. Böyle düşünmeni hiç istemezdim. Hep böyle oluyor zaten... Hep bir şeyler birbirimizle arkadaş olmaktan alıkoyuyor bizi. Çok üzüldüm şimdi... Kolum kanadım iyice kırılıverdi işte..."

Aysel öyle içtendi ki, Ali söylediğine pişman oldu. Neden sanki her şeyin altında bir sinsi düşünce yatıyor? Neden sanki her şey daha başlamadan bozuluyor? Nasıl inandırabilir ki Aysel'i kendine yeniden? "Ben şaka ettim sadece... Takıldım öyle... Gülelim diye..." Birbirlerine bakıp zorla gülümsediler. Daraltılmış, tutuklu gülümsemeler... Bu çocuklar ta yürekten patlayan bir gülüşü hiç tanımıyorlar.

Konuşacak hiçbir şey kalmamıştı sanki. Suskunluk uzadı. Böyle hiç konuşmamak Aysel'in konuşurken kovaladığı her tür baskıyı, basıncı yeniden üstüne yığıyordu. Sağını solunu kolaçan etmeye başlıyordu. Tedirginleşiyor, uzaklaşıyor, yok oluyordu. Ali de, gövdesi hiçbir yere tutunmuyormuş, boşlukta sallanıyormuş duygusu içindeydi. Kayıyor. O boşlukta durmadan kayıyor. Bir yere tutunmalı. "Bak Aysel, sen istemezsen olmaz o iş. Korkma. Sen korkacağına, onlar korksun."

Aysel de önüne sallandırılan kemente asıldı: "Doğru ya. Ben korkacağıma onlar korksun. Babam korksun. Evden kaçarım diye korkarlar. Konu komşuya utanmaktan korkarlar. Onlar korksun tabii... Bak gördün mü? İçimi rahatlattın işte. Olsun. Mektubu da vermeyiveririz." İsmet Paşa Caddesi'nin köşesindeki bir evin çitinden bir yaprak kopardı. Yaprağı parmaklarının arasında iyice ezdi: "Görüyor musun, bir şeyde yüreklenirken bir şeyde yüreksizleşiveriyor insan. Havuzun başında seninle rahatça otururum dedim ya hani? Oturamayacağım galiba. Cesaretim bir şeye yetiyor hep. Her şeye birden yetmiyor. Neden acaba?"

....

Amerika Birleşik Devletleri, Japonya'dan kayıtsız şartsız teslim olmasını istemiştir. Teslim olmazlarsa iki gün içinde on beş Japon kentinin yok edileceği bildirilmiştir. İki gün sonra da Başkan Truman, ilk atom bombasını açıklamıştır: "Patlama gücü yirmi bin ton dinamite eşit olan bu bomba, ilk olarak bugün, tam on altı saat önce, bir uçağımız tarafından Hiroşima üstüne atılmıştır."

Hiroşima 244 bin nüfusludur. 244 bin kişiden 150 bini o anda ölmüştür. Patlamadan doğan sarsıntı 450 km. uzaklıktan duyulabilmiştir. Rusya, Japonya'ya savaş açmıştır.

Ertesi gün İkinci Amerikan atom bombası 250 bin nüfuslu Japon hava üssü Nagasaki'de patlatılmıştır. Yirmi dört saate varmadan da Japonlar teslim olmuşlardır. Dünya Savaşı son bulmuştur. Mikado'nun sarayı önünde harakiri yapan halkın sayısı çok artmıştır.

Fransa'da Pétain ölüm cezasına çarptırılmış, bu ceza ağır hapse çevrilmiştir. Yurdumuzda, "Petain mi daha vatan haini, Nazım Hikmet mi daha vatan haini?" diye yeni bir tartışma alanı açılmıştır. Okuryazarlar bu sefer de böyle iki kampa ayrılmışlardır. Ankara'da bir "baş müdür", haksız yere tekaüde sevkedildiği iddiasıyla bir bakan hakkında dava açmıştır.

Bu arada *münhal* altı milletvekilliği için seçimler sonuçlanalı iki ay olmuş, seçimler sırası satışı serbest bırakılan pamuklular da hiçbir tüccarı iflasa sürüklememiştir. Bursa ipekli piyasasında küçük taşra esnafı yeni bir hareket sağlamaktadır.

Bursa'nın Hüsnügüzel Kaplıcaları'nda çığırtkan, her sabah gün doğmadan avluya çıkmakta, yüzünü yanyana odaların sıralandığı çirkin beton yapıya döndürmekte ve "Baylara banyoo!" diye bağırmaktadır. Uykulu odalarda bir kıpırdanma başlamakta, hamam havluları odaların önündeki iplerden çekilip alınmakta, az sonra da sabahın sessizliği nalın tıkırtılarıyla bozulmaktadır.

Tezel uyanmakta, gaz sancısı tutmakta, çığırtkan yeniden avluda görünüp de, "Bayanlara banyoooo!" diye sesleninceye dek ağlamaktadır.

Akşamüstleri Salim Efendi kaplıcanın bahçesindeki fıskıyeli havuza bir karpuz atmakta, karpuz soğuyup yemek vakti olana dek, katlanıp açılan demir iskemlelerde ailesiyle birlikte taze ceviz soyup yemektedir. Fitnat Hanım çekinerek bir bardak çay istemekte, çaydan bir nebze teneke çay kaşığına alıp üflemekte,

kaşığı Tezel'in ağzına sokmakta, çocuk bunu hemen dışarı çıkarmakta ve kanaviçeden kelebek işlemeli önlüğünü kirletmektedir. Çakıllar üstünde durmadan sallanan madeni bir eski masanın üstü her bardak ve şişe altı izleriyle kirli durmakta, taze ceviz kabukları lekelerin üstünde uçuşmaktadır.

Aşağıdan, ovadan, incecik, uzak bir tren, dumanını savurarak, tiz düdüğünü öttürerek geçmektedir. Kaplıca müşterilerinden hemen hepsi trenin geçişine olağanüstü bir şeye bakar gibi bakmaktadırlar. Çocuklar bahçenin ovaya bakan taş duvarı önünde mevzilenmekte, o ince, uzak; yeşillikler arasından bir solucan kadar görünen ve bir solucan gibi kıvrıla kıvrıla giden treni el kol çırparak selamlamaktadırlar. Neden sonra Fitnat Hanım, Tezel'i Aysel'in kucağına vermekte ve patlıcan kızartmak için odalarının önündeki maltızın başına gitmektedir.

İlhan, fakülte arkadaşlarıyla Kızılcahamam'a çadır kurmuştur. Düşen iki Rus uçağının esrarını çözecekler. Hiroşima'da patlayan bombadan bu yüzden haberi olmadı. Aysel, kaplıcalardaki emekli bir subaydan bombanın sadece dokuz Türk askerine bedel olduğunu öğrendi.

Emin Efendi'nin büyük oğlu, Aysel'i görmeye gelmedi. Onun yerine küçük oğlu Ertürk gelip Salim Efendi'ye bir pusula verdi: "Kerimenizin köylüklerimizden Ali oğlanla gizli münasebet kurmuş olduğu öğrenilmiş bulunduğundan..."

Salim Efendi'nin Hüsnügüzel'de tuttuğu dört kişilik odadan o akşam yükselen iniltiler nerdeyse Hiroşima'daki iniltileri, ağlaşmaları geçti. Kocasının zoruyla Fitnat Hanım, kızını çok sıkıştırdı. Hiçbir şey öğrenemedi. Hamamda gövdesini inceden inceye gözden geçirdi. El değip değmediğini keşfe çalıştı. Bu kız başına gelen felaketin hiç mi farkında değildi? Babasından şu yaşında onca dayak yedi de, bir ağlamadı. Sanki üstüne geçici bir şey çullanmıştı; sıyrılıp gideceği zamanı bekliyordu. Yalan, demi-

yordu; yapmadım, demiyordu; tövbe, demiyordu ve evet, hatta ağlamıyordu. Kızının yerine Fitnat Hanım bol bol ağladı. Kendine öğretildiği ve kendine de yapıldığı biçimde kızına duyduğu sevgiyi içine gömdü. "Kırk yılda bir, bir gezme. O da burnumdan geldi. Kaplıcaya rezil olduk. Kızımın adı çıktı!.." deyip deyip ağlıyordu. Artık kimbilir başka daha nelere ağlıyordu! Adlandıramadığı ince, derin sızılar...

Hemen geri dönmek gerekiyordu.

Salim Efendi'nin işlerini acele bitirmek üzere sabahtan Bursa'ya indiği gün, Aysel kaplıcadan kaçtı. Annesi onu, utancından sessiz, bir ağacın altında falan oturuyor sandı. Bunca korkutulmanın ardından hamam avlusunun dışına çıkabileceği hiç aklına gelmedi. Oysa Aysel, artık kaybedecek hiçbir şeyi olmadığını anlamıştı. Büyüklere bakılırsa kaybedilecek her şeyini kaybetmişti. Kaybedecek hiçbir şeyi kalmadığını anlayınca yüreklendi. Sora soruştura Bursa Cezaevi'ni buldu. Dosdoğru müdüre çıktı. Müdür, Aysel'in isteğini öğrenince dik dik baktı, "Nesi olursun?" dedi. Ama sorusunun karşılığını kendisi biliyordu. Aysel bilmiyordu. Başını eğip sustu. Müdür de bağırdı: "Geyiğe döndüm burada ben de! Naklimi isteyeceğim artık, öff!.." Tabii Aysel'i, "elleri öyle büyük işler için hazırlanmış" olan şairle görüştürmedi. Aysel, müdürün bunu bildiğini de sandı. Aldandı. Müdür birini çağırdı, "Çıkarın bunu buradan!" diye buyurdu.

Aysel'in içinde büyüttüğü ilk aşkı: Yüzünü görmediği, ama "bahçesinde ebruli hanımeli açan bir ev"deki minnacık kadını artık hiç sevemeyecek kadar "büyük işler için hazırlanmış" birine ait bir yığın sarı saç... O "mavi gözlü dev"...

Salim Efendi'nin Bursa dönüşü kararı: "Bu kız artık evde kaldı. Gitsin meret, okusun bari de bir iş sahibi olsun..."

Marlene Dietrich 1931'den buyana ilk kez Berlin'e gitmiş, Amerikan işgal kıtalarına şarkı söylüyor.

Fuat Köprülü ve Adnan Menderes partiden çıkarılmış: Milli Şef de TBMM'de ikinci bir parti kurulması gereği üstüne ilk söylevini vermiştir.

Milli Şef'in son söylevi özetlenmiştir: "Birleşmiş Milletler'in bir üyesi olan Türkiye de artık çok partili demokrasiyi benimsemelidir."

Atatürk'ün öldüğü yıl ilkokulu bitirenler artık yaşça yeterince büyüktüler. Ama az ya da tek partili bir demokrasinin ne demeye geleceğini bilemeyecek ölçüde de çocuk kalmışlardı. Büyüklerin yaptığı ve yapacağı her şey iyi. Artık yalnız bu iyi olan her şeye katılmak gerekiyordu. Bunun için büyünüyordu.

XI

Saat 08.44

Yüreğimi delen bir düşle uyanıyorum.

Sıkılma, boğulma, utanma, korku her yanımı sarmış. Gövdem bunlarla tutulmuş. Bir an kim olduğumu, nerede olduğumu, ne yapmam gerektiğini bilemiyorum. Gözlerimi her köşe bucakta, pörsümüş leylak dalına değin her şey üstünde teker teker gezdirerek ölmeye yattığım odayı yeniden tanımam gerekiyor. Ardından, bu oda içinde hâlâ var olduğumu anlamam geliyor.

Koltuktayım. Gözlerime değen yerlerime göre çıplağım. Son olarak giyinmeyi düşünmüştüm oysa. Salt bir şey yapmış olmak için, geciken ölüme karşı kendimi oyalayabilmek için giyinmek istemiştim. Demek bunu yapamadan koltukta uyumuşum. Sızmışım.

Hiç uyanmamam gerekirdi artık. Ne umutsuz bir durum! Her şeye yeniden başlatacak, bu yorucu, hiçbir gereği olmayan bekleyişi sürdürtecek bir düşle uyanıyorum. Hâlâ da düşümdeki benle

ve düşümdeki durumla buradaki ben ve buradaki durum arasında bir çizgideyim. Çıldırtıcı bir çizgi... Ne oyum, ne bu. Nerdeyse insanüstü bir çabayla yeniden koyu yeşil perdeli, alçak yuvarlak masalı, kareleri renk renk bir battaniyenin üstünde karman çorman durduğu bir yatağı olan, yatağın başucunda da bir telefonuyla tahta oturaklı bir gece lambası bulunan yarı aydınlık bir odanın malı oluyorum: Bacaklarımdan birini altıma almışım. Bir elim boynumda. Kollarımdan öteki, boz renkli kumaşla kaplı koltuğun yanından sarkmış. Bu elim nerdeyse yerde duruyor. Durumumu değiştirmeye istekliyim. Ama gücüm yok. Daha doğrusu gücüm olup olmadığını tartmaya isteğim...

Doçentlikten profesörlüğe geçme sınavındaymışım. Profesörlük tezimi sunacakmışım sözde. Türkiye'nin nasıl kalkınıp kurtulacağı üstüne en kesin formülü bulmuşum. Mumya müzesi gibi bir yerdeyim. Bir ulu kapının önünde Viktorya Hanedanı'nın iki muhafızı duruyor. Hiç kımıldamıyorlar. Kendime büyük bir güvenle bu ulu kapıdan geçiyorum. Muhafızların beni durdurmayacaklarını, çünkü onların birer mumya olduklarını biliyormuşum. Kapıdan geçince kendimi dar, uzun bir salonda buluyorum. Tam karşımda ince uzun bir masa, bu salonu bir haç gibi kesiyor. Masanın ardında harmanilere sarınmış yeşil yüzlü bir dizi yaşlı adam. Onlar da kımıltısız duruyorlar. Fakat ben tezimi savunur savunmaz onların mumyalaşmışlıklarından çıkacaklarına kesin inanıyormuşum. Tezimi duyar duymaz harmanilerinin içinde birden canlanacaklar, yeşil yüzleri pembeleşip beyazlaşacak ve "Yaşa!.. Yaşa!.." diye bağıracaklar... Atatürk beni alnımdan öpecek, diyorum kendi kendime. Sağ elinin işaretparmağını ileri doğru uzatarak, "Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!" der gibi, "Türk milleti! Hedefiniz bu bayanın gösterdiği yoldur, ileri!" diyecek... Masanın ardında yanyana duran harmanili, yeşil yüzlü ve ellerin-

de göğüslerine bastırdıkları kalın, yabancı ciltli birer kitap bulunan profesörlerin tam ortasında nedense Atatürk de varmış işte. Sağ yanında altı yeşil yüzlü profesör, sol yanında yine altı yeşil yüzlü profesör. Atatürk'ün yüzü yeşil değil ama. Kanarya sarısı. Üstünde de traktör kullandığı zaman giydiği geniş yakalı beyaz –ya da açık renk– kostümü var. Başında geniş kenarlı bir şapka. Ortada traktör falan yok. Fakat Ata'nın başı üstünde, o resimdeki traktörün üstünde görünen tente, gölgelik gibi bir şey. Tentenin kıyısından bir yüz görünüyor. Başındaki subay şapkasına benzeyen bir şapkanın siperliğine tayyareci gözlüklerini takmış olan bir yüz. Tentenin kıyısından görünen bu başın gövdesi yokmuş. Atatürk'ün sol elinde bir deri eldiven. Sağ elinden çıkardığı bu tekini eldivenli sol elinde tutuyor. İki muhafızın ortasından geçip de bu dar, uzun salona girerken şimdiki yaşımdaydım. Fakat Atatürk'le yaşlı profesörlerin önünde dururken bir de bakıyorum on yaşındayım. Ayaklarımda yılan derisi ökçeli iskarpinler... Eyvah, öğretmenlerim şimdi beni süs düşkünü bir kız sanacaklar, diye telaşlanıyorum. İskarpinlerin teki o sıra bir kuyuya düşüyor. Kuyuya ip sallandırıp alayım derken bir de bakıyorum, ayağımda. Ama bu sefer de ökçesi yok. Ata'nın ve on iki yeşil yüzlü profesörün karşısında bir süre oraya buraya koşmaya çalışırken topallıyorum. Topallaya topallaya bir şey arıyorum. Yazılı tezimi arıyormuşum galiba. Koşmam, acele etmem gerekiyormuş. Karşımdakiler sabırsızlanıyorlarmış. Ama ben hep topallıyorum. Bir türlü çabuk olamıyorum. Çok sıkılıyorum. Yılan derisi iskarpinlerden kurtulmak istiyorum. Kurtulamıyorum. Topallamaktan da bir türlü tezimi bulamıyorum. Üstelik artık her yeri aradığımı sanırken bir de bakıyorum henüz hiçbir yeri arayamamışım... Sonunda, "Hah, buldum işte!" diyorum ve bir çuval bulgurun içinden bir plak çıkarıyorum. Plak, Edith Piaf'ın *Non, rien de rien*'iymiş. Fakat kapağında bir jandarma resmi var. Plağı uzun masanın üstü-

ne koyuyorum. O masa bir pikapmış sözde. Ben pikaptan Edith Piaf'ın sesinin yükselmesini beklerken, "Odeon rekor!" diye Hafız Burhan'ın sesine benzer bir ses duyuyorum. Ardından, "Tanrı uludur!.. Tanrı uludur!.." diye ezan okunuyor. Çırpınıyorum. Boynumdaki tilki kürkünün başı o sırada canlanıyor. Tilkinin ağzı habire çenemi ısırıyor. Konuşamıyorum. Tilkinin ağzı derdimi anlatmama engel oluyor. Tilkinin ağzını çenemden kovuyorum kovuyorum gitmiyor... Kovuyorum kovuyorum gitmiyor... Ben böyle kırık ökçe, plak ve tilkinin başıyla uğraşırken Atatürk birden kımıldıyor. Sol elinde tuttuğu deri eldivenini yüzüme doğru sallıyor. Ürkerek başımı kaçırıyorum. Ata, sönmekte olan bir ateşi yelpazeler gibi durmadan yüzümü eldiveniyle yelpazeliyor. Fırtınaya tutulmuşum sanki. Bir türlü gözlerimi tam açamıyorum. Açıp kapıyorum, açıp kapıyorum. Bu nedenle Ata'nın yüzünü güçlükle görebiliyorum. Yüzü sanki bir ocağın küllerini üfler gibi. Bir yandan üflüyor, bir yandan, "Hani tezin? Göster bakalım tezini!" diyor. Çok zorluyor beni. Paralanıyorum, yoruluyorum, tükeniyorum, tilkinin başını kovuyorum; Türkiye'yi kalkındırıp kurtaracak olan kesin formülü bir türlü bulup çıkaramıyorum. Sözde o formül küçücük bir kâğıtta yazılıymış ve bu kâğıdı da önlüğümün cebine koymuşum. Bir elimle tilkinin başını tutup, öteki elimle okul önlüğümün ceplerini karıştırıyorum. Elim cebime daldıkça dalıyor. Cebimin dibini bir türlü bulamıyorum. Atatürk ise durmadan, "Hani tezin? Hani tezin?" diye beni yelpazeleyip yüzüme yüzüme üflüyor. "Nerde tezin? Göster tezini? Hani tezin? Hani tezin?" Sağ yanındaki yeşil gözlü altı profesörle sol yanındaki yeşil yüzlü altı profesörün ellerindeki ağır, kocaman ciltler meğer kitap değilmiş. Birer yemek tabağıymış. Çatal bıçakları da var. Masanın çevresinde oturuyorlar bu kez. Çatal bıçaklarıyla tempo tutuyorlar: "Getir tezini, getir teziniii!.. Getir tezini, getir teziniii!.." Önlerine telaşla bir tencere dolma koyduğumun ayırdında

değilmişim. Birden anlıyorum ki tezim değil, dolma tenceresi bu. Çok utanıyorum. Hele Atatürk'ten çok utanıyorum. O'na asıl tezimin bu olmadığını söylemek istiyorum. Ama Atatürk'ü göremiyorum. Atatürk olduğunu sandığım kişi, bir de bakıyorum bir avcı. Boynumdaki tilkiyi vurmaya çalışıyor. Bir av tüfeğini üstüme doğru çevirmiş, nişan alıyor. "Canlı tilki değil o. Müsamere kürkü, müsamere kürkü..." demek istiyorsam da sesim çıkmıyor. Tayyareci gözlükleri olan o avcı, üstüme üstüme nişan alıyor hep. Ay vuruldum, vurulacağım derken...

İşte böyle: Bir elim boynumu korurken sıçrıyorum. Uyanıyorum. O, hâlâ ne bu düşte, henüz ne de bu odada olamamanın çıldırtıcı çizgisinden ağıp, tümüyle bu odanın malı olana dek aynı güven, gurur, korku, telaş, şaşkınlık, utanç ve dehşet duygularını yeniden yeniden yaşıyorum. Midemde, bir tencere etli biber dolması yemişim gibi bir ağırlık. Boynumu koruyan elimin altındaki damar zonk zonk atıyor. Düşteki, bir damarı koruma içgüdüsü, bir av tüfeğiyle vurulup ölme korkusu, içinde bulunduğum durumu hiç açıklamıyor. Tam karşıtı; onu büsbütün karmaşık kılıyor. Acaba tam artık bitmek, sönmek üzereydim de içgüdüsel bir direnmeyle ölüme baş mı kaldırdım? Önledim mi ölümü? Bir an için de olsa, atlatılmış bir şey mi bu?

Hiçbir şeyden ölemesem, artık nerdeyse bir sönüşün ucuna gelip gelip dirilmekten, dirilip dirilip sönmekten, sonra yine dirilmekten, sonra yine sönmeye başlamaktan ve bu kez de bunu önlemekten; işte bu gidip gidip gelişlerin yorgunluğundan öleceğim.

Son günler sık sık böyle uzun, karışık, yorucu düşler görüyordum. Uykularım uyanıklıkla karışık. Sanki bir gözümle uyuyor, öteki gözümle uyanık yatıyordum. Bir kulağım sağır, öteki kulağım gecelerin bütün seslerine açık. En hassas bir alıcı gibi

açık hem de. Düşünüyorum da, uykularımın uyanık oluşu yeni değil. Hayır. Kendimi bildim bileli bir nöbetçi gibi uyuyorum. Sanki uyuyakalmam ayıpmış gibi. Bir görevi kötü yapıyormuşum, kaytarıyormuşum gibi... Doğru ya, yeni değil bu bende. Ama yorucu düşlerle boğuşuşum... Bu yeni işte. Öğrencilerimin karşımda sabırsız, tedirgin, kımıltılı duruşlarına bakınca da bazen düşle gerçeği karıştırıyorum. Onların hem ta yanında, içinde; hem çok uzağında, dışında oluyorum. Ömer'i de sanki on beş yıldır hiç görmediğim denli çok ve uzun gördüm son günler. Kısa buluşmalarda. Gece uykularında. Oysa ne kadar az birlikte olduk bu son aylar!.. İkimiz de çok çalışıyorduk. Artık her şey bizim, bizlerin yılmadan yorulmamıza kalmıştı... Her şeyin başı ve sonu belli görünüyordu artık. Belki yine de öyledir. Bilmiyorum. Bu, en sonunda bir anlam yükleyebildiğimiz yorulmalardan birden cayıp, niye bu odada ölmeye yattığımı bile hâlâ çözemiyorum. İstemeden, bir gereği ve bir yararı olmadığını bile bile bunu çözmeye çalıştım oysa. Hayır. Çalışmadım. Beynim bir türlü sönmek bilmedi, ondan... Yine de işte hâlâ aynı noktadayım ve sadece bir düşle uyanıyorum. Acaba gerçekten hep aynı noktada mıyım? Burdayım. Bir düşle uyanıyorum. Aşağılardan bir otomobil kornasının uzun ve nağmeli çalışını dinliyorum. Kornayı öttürenin, bu sinir bozucu sesi ta buraya kadar nasıl ulaştırabildiği ise ayrı bir soru.

Zamanın ucunu iyice yitirdim. Bir Engin sorunum vardı galiba. Ama şimdi kendimi onca zorluyorum, çocuğun yüzünü, yüz çizgilerini, saçının rengini bile gözümün önüne getiremiyorum. Engin'in yüzüdür diye gözümün önüne gelen, sanki bildiğim bütün yüzlerin bir karışımı. Engin sanki bildiğim ve yaşadığım her şey. Bir sabaha doğru nerdeyse bütün başkenti yürüyüp de mezar taşçılarının orada gördüğüm bir mezar taşı, mezar taşının üstün-

deki "Timur Yurdaer: 1943-1968" yazısı da Engin sanki. Sanki bir gece Çankaya tepesinden aşağı, geleceğe doğru güleç güleç bakarak inerken ikimiz... Sahi, ne zaman olmuştu bu? Geçen ay. Mart. Bir yığın kar yağdı. Yerleri buz tuttu. Selma, bir sabah İstanbul'dan çıkageldi. Bizde yattı. Başkente –Anadolumuza– bir eğitim şûrasının hazırlıkları için çağrılı gelmişti. Bütün gün oradan oraya koştu. Öğleden sonra fakülteye uğradı. "Eğitim Devriminin Amaçları, İlkeleri ve Yeni Gereksinmeler" üstüne şûraya bir bildiri verip veremeyeceğimi sordu. Ön çalışmaları konuştuk, tartıştık. Elbette verebileceğimi söyledim bu bildiriyi. Telefona sarıldı. Gerekli yere durumu bildirdi. Şûra belki ağustosta, en geç eylülde toplanacakmış. Bu konuda ilk kez yapılacak olan böyle geniş kapsamlı, geniş alanlı ve enine boyuna tartışmaya açık bir bilimsel toplantının çok şeye ışık tutacağına, bütün çelişkilerin ve çıkış yollarının saptanacağına inanıyordum. Varılan sonuçların uygulamaya konulması için bütün kurumların zorlanması gerekiyor. Ama ben beklemedim. Ne ağustosu, ne de eylül ayını göreceğim. Mayısı da göremeyeceğim. Evden çıkmadan önce çalışma masamın üstünde bıraktığım öğrenci kâğıtlarını, ders notlarını ve şûra için derlenip toplanmaya hazır tümenle araştırmayı yarı yolda bırakmış oluyorum. Bu bir kaçışsa, bu kaçıştan utanmaya çalışıyorum. Şimdi tek çabam bu. Utanmaya çalışıyorum. Ama utanamıyorum. Neden acaba? "Yarın her şeyin güzel, güpgüzel olacağına" inanıp dururken nasıl olup da bu mızıkçılığı yapıyorum? Bu mızıkçılıktan neden utanmıyorum? Çok gizli bir kuşkuyu mu taşıyordum içimde yoksa. Yoksa tarihi yeniden yapan elin Dündar Öğretmen'in irfan ordusunu da yaptığına, çattığına, daha doğrusu bu irfan ordusunun tarihini sahiden yazdığına yürekten iyice inanmadım mı hiç? Buna inanmak da salt bir görev miydi yoksa? Peki. Bu bir görev olmuş olsun. Bu da... Her gün karşımda bir bölüm temsilcisini gördüğüm genç öğrencilerime

inanmak da mı bir görev? Neden utanamıyorum yüzlerini bile anımsayamamaktan şimdi? Bu denli uzağımda kalmış olmalarından?..

Selma, Ömer, ben ve bir de bir yazar arkadaş, bütün gece ülke sorunlarını tartıştık. Konuştuk, konuştuk... Yığınla kül tablası doldurduk. Konuşmalarımıza, çözümlemelerimize, yeniden birleştirmelerimize; kendimize inanmıyor muyum? İnanıyorsam, neden özenle, dolu kül tablalarının üstünde duruyorum? Neden ortada tek somut şey olarak göre göre bu dolu kül tablalarını görüyorum?

Geç yattık. Ertesi sabah Selma'yı yolcu ettik. Ömer ayrı bir uçakla Erzurum'a gitti. DPT, uzmanını yeni bir araştırmaya gönderiyor. Getirdiği verilerden hoşlanmayacak, biliyoruz. Kocam tam bir bilim adamı. Bu kadar incelmiş bir bilim adamı olması bazen kızdırıyor beni. İspatlanması gerekli hiçbir şeyi ispatlamadan yerini, tavrını almıyor. Oysa bugün artık acele yerimizi ve tavrımızı almamız gerekiyor. Hemen, hemen!.. Acaba öyle mi? Yoksa daha çok, daha çok araştırmalar mı gerekiyor? Bilimsel kuşkuculuğu en çok duymamız gereken gün bugün mü yoksa? Ömer'in soğukkanlı bilimciliği yine de günün kaynaşan heyecanı ortasında fazla soylu kalıyor. İşte Engin'in tam, "Sizler düşünürsünüz, biz yaparız" dediği adam! İyi ama, Ömer'i doğru bulmuyor muyum? Doğru bulmuyorsam neden kendime bir milyon soru soruyorum? Kuşkuculuğuma mı güvenim yoktu acaba? Selma'nın bütün gece, millet sanki yedisinden yetmişine kadar Parti'nin ilkelerini benimseyivermiş gibi büyüterek konuşması, Ömer'i kıs kıs güldürmüştür. Üstünde konuşmaya fırsat olmadı. Erzurum'a gitti. Evet. Nihayet kocam. Yorucu, utandırıcı bir düşün ardından. Tam bunun ardından Ömer'i düşünmekten kaçamıyorum artık. Asıl düşünülmesi gerekli olan şeye daha fazla karşı duramıyorum.

Ömer düşüncesi beni, en güçsüz, yaşayıp yaşamadığımı bile artık bilemediğim bir anımda yakalıyor, kıstırıyor.

Erzurum'a uçmak üzere Ömer Esenboğa'ya giderken ben dersteydim. Engin karşımda oturuyordu. Eskisinden daha atak, belki biraz şımarmış ve bana karşı da inançsız olması gerekirken daha saygılı ve daha inançlıydı. (Bana karşı neden inançsız olmasını bekliyordum?) Açıkça görüyordum: Hiçbir şeyi atlamak istemiyordu. Bana olan tutkunluğunun dalgasına kapılıp da kafasına benimsemeyeceği bir fikrin, bir bilginin sokulmaması için nerdeyse hücum hattında tetikte bekliyordu da denilebilir. Aramızdaki karmaşık ilişkiyi ne kullanıyor, ne de kullandırmak istiyor.

Kar, hafif hafif atıştırmaya başladı. Son dersimdi. Onlara şûra için yapılması gereken hazırlıktan söz ettim. Bir ekip kurup bildiri için gerekli oranları çıkarmalarını ve kendi görüşlerini de eklemelerini istedim. Öğrenciler ilk kez olumlu bir işin eşiğinde bulunulduğuna inandılar. Heyecanlandılar. Ekibe Engin'i almadım. Çekiniyor muydum? Tarafsızlık ilkelerinin bozulmasından mı korkuyordum? Hiçbiri değil. Hiçbiri değil. Fakülte dışında da çalışmak zorunda. Geçinmek zorunda. Sanırım öğrencilerim arasında en güç durumda olan o. Bu ek görev için yeterli vakti yok. Bir öğretim üyesinin öğrencilerinin sosyal durumlarıyla da ilgilenmesi gerektiğini iyi öğrenmişim!..

O sıralar Ömer'den çok Engin'i gördükçe bir suçluluk duygusuna kapılıyordum. Neden açıklamamalı artık? Bu duygu, peşinden yeni sorular getiriyordu. Engin'e istediği bir şeyi vermek iyi mi olmuştu acaba? Yeniden bulamayacağı bir şeyi vermek? Sonra bu duygu da geçti zaten. Çabucak silindi gitti.

Bir ara önlenemez bir tutkuyla Esenboğa'ya koşup Ömer'e, "Bir öğrencimle yattım" demek istedim. Bir gün önce buna fır-

sat kalmadı. Şimdi ise alana yetişebilmem olanaksız. Dersimi verirken sık sık kapıldım bu tutkuya. Üç ay içinde sadece o iki gün, bu düşünceyi kafamda dolaştırdım. Gece kül tablaları dolup dururken neler konuşulduğunu pek iyi anımsamıyorsam herhalde bundandır. Söylesem ne derdi ki? İkimizin de bir sonuca varabilmemiz için, Engin'in odasında geçirdiğim o bir saatin neyin nesi olduğunu bilmemiz gerekirdi ama. Ben biliyor muydum? Biliyor muyum? "Yazık olana tutku." Engin kendini biraz böyle açıklamaya çalıştı. Çokça da ekonomik bir sorun bu onun için. Benim için? Ben böyle açıklayamam. Hiçbir sorunun tek kişiyle ve bir saat içinde çözümlenemeyeceğini bile bile, yeniden bilmemezliğe gelme gülünçlüğüne sığmamam. Bursa Cezaevi'nde bana bir şairi göstermedikleri ilk gençlik günlerimden buyana ise uzun yıllar geçti.

Fakülteden çıkıp ince ince yağan karın altında dolmuş durağına yürüyorum. Kar yere düşer düşmez ince bir tabaka halinde buzlaşıyor. Dolmuş bekleyen yüzler gecikmiş kışa karşı şaşkın ve umutsuz duruyorlar. Karşımda Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin bütün ışıkları yanıyor. Sağda, girişteki geniş camlı bölüm ise karanlıklar içinde. Artık orada eskisi gibi şiir matineleri düzenlenmiyor. Art arda konserler de yok ve çocuklar arka bahçeye voleybol oynamaya çıkmıyorlar. Böyle düşünüyorum. Ve yıllar sonra ilk kez, bu altlı üstlü konferans salonunda, iğne atsan yere düşmez denilen bir kalabalık içinde Ömer'le elele Beethoven'in dokuz senfonisini birden Herman Scherchen yönetimindeki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestramızdan dinlediğimizi anımsıyorum. Karşımdaki karanlık salonda son olarak bir forumda bulunmuştum. Öğrenciler üniversite öğretimindeki kusurlardan, tutarsızlıklardan, kokuşmuşluktan söz ettiler. "Geleceğimiz daha bu kapılardan içeri girerken belirleniyor" dediler.

Biz, Beethoven senfonilerini dinledik. Son senfonide koro, "Hep insanlar kardeş olun!" diye haykırırken Ömer'le ben gururla ellerimizi birbirine kenetliyorduk. Yanaklarımız al al. İlericiliğimiz, Atatürk devrimciliğimiz Beethoven'e, oradan da barış ve kardeşlik düşüncesine kadar uzanmıştı işte. İşte, en sonunda, Cumhuriyet'in bir erkek ve kızı olarak elele, yanyana pembe ufuklara ulaşmış oluyorduk... Ben Mülkiye üçüncü sınıfta. O aynı fakültede ünlü bir profesörün gencecik asistanı. İkimiz de Fransızca biliyoruz hem ve Beethoven'in bütün senfonileri de ezberimizde nerdeyse. Atatürk başımızın üstünden bize bakıyor. Göğsü kabarıyor.

Konserden çıkıp eve dönerken Sağlık Sokağı'ndaki akasyaların altında öpüştük. Marsilya'ya giden vapurda, güvertede Metin üstüme atılıp da beni öptüğünden buyana, artık bir yıldır, öpülmekle gebe kalınmayacağını biliyorum çok şükür! İçim rahattı. Muntazam aybaşı olacaktım yine. Tek şeye dikkat etmem gerekecekti: Nikâha kadar aybaşı olmaktan kesilmemeye... (Gülün ey ardımdan gelenler! Ardımda kalanlar, ağlamayın, gülün!) Ertesi gün Atatürk'ün huzurunda, bir ondan izin aldığımızı bilerek yani, Ömer'le nişanlandık. Bütün kokuşmuş töreleri de böylece alt ettiğimizi sandık. Evlendikten sonra ise günlerce, aylarca Beethoven'in senfonilerini çaldık evimizde.

Bahçelievler dolmuşu bir türlü gelmiyor. Gelse de durmadan geçiyor. Kar gittikçe hızını artırıyor. Kolumun altındaki dosyalar ıslanıyor. Kendime daha geniş bir çanta almalıyım. Ya da ısmarlayıp yaptırmalıyım. Şöyle, evden fakülteye, fakülteden eve getirip götürdüğüm bütün kâğıtlarımı, dosyalarımı içine alabilecek, hem de kadınca görünüşü eksik olmayacak bir çanta. Geçen bahar Stockholm'deki toplantıya gelen Mrs. Marasco'nun elindeki ne güzeldi!.. Ne pratik ve ne de şık...

Nihayet bir Bahçeli dolmuşu geldi. Durdu. İçine atladım. Ardımdan biri koşarak geldi, yanıma atladı. Baktım, Engin... "Bir rastlantı hocam... Birden öyle oldu... Son dakikada... Sizi gördüm, birden... Son dakikada..." Bu açıklama telaşı. Bu telaşa karşı duyduğum başkaldırı mıydı acaba kendimi az sonra Bahçelievler yerine Çankaya Tepesi'nde onunla yanyana buluşumun nedeni? Yoksa benimle eve kadar gelmesinden mi çekindim? "Kocasını kent dışına yolcu eder etmez âşığını içeri almak..."tan korkmak! Yapma. Kendinle bu kadar dalga geçme. Bu kadar da küçültme kendini Bayan Aysel!.. Böyle soysuz bir düşüncenin hesabını nasıl kurarsın? Cinsel bir tutkun bile yok ona. Engin nerden âşığın oluyor senin? Keşke? Övünecek bir şey bulmuş olurdun hiç değilse. Ya da varla yok arası bir ilişkiye bir anlam yüklemiş olurdun. Bilmek adına, anlamak adına, evin içinde çırılçıplak dolaştırmazdın delikanlıyı. Yanan bir sigarayı avucuna bastırır gibi neyin ne denli acıtacağını, neyin ne denli yırtılıp parçalanacağını ve neyin seni nereye götüreceğini bilmek için kendine bir seyirci koltuğu seçmezdin.

O korkunç soğukkanlılığı yeniden yaşamak istemem. Neydi beni insanlıktan bu kadar uzaklaştıran?

Nerede olduğumu anlamak için böyle bir denemeye girişmenin, vatanı kurtarmak uğruna bir erkeklik organını karşımda dolaştırmanın utancıdır belki de benim burada ölmeye yatmamın nedeni. Ama, o karlı akşamın gecesinde gördüğüm bir düş, az önce şu koltuğun üstünde gördüğümden de öldürücü, tüketici, kusturucu bir düş, beni durmadan bunu yapmaya zorladı. Asıl dayanılmaz olan bu zorlama işte. Belki de Aydın'a anlatmak istediğim, hep anlatmak istediğim, benim için artık bir gerçekliği olan o düştür.

Yayınevinde bulunmayacağı bir saatte mi aradım acaba onu? Günlerden pazar mı yoksa? Ankara telefonundan da arasam mı bir kez? Burada, gerektikçe içinde günler geçirdiği, çevirilerine gömüldüğü bir yeri olduğunu biliyorum. Gökdelenin altında vermişti numarasını. Bununla yetinmemişti. Orada benimle birleşmeyi özlediğini de söylemişti. Hiç tükenmeyen bir inat. Oysa ben gökdelenin altında ona doçent olduğumu müjdeliyordum. Bunu önemseyeceğini sanıyordum. Asıl bunu önemsemesini istiyordum.

Marsilya'ya giden vapurda Metin'le Kuzey Yunanistan'daki EAM hareketlerini ve seçim kanunumuzu ve Sabahattin Ali'nin *Kağnı*'sını ve Isparta linç olayını tartışırken; kendimi artık kadınlığına bilgi de eklemiş genç bir Türk Cumhuriyeti kızı sandığımda; Metin'in bütün fikirlerine akıllı akıllı, bilgili bilgili karşılıklar verebildiğim ve karşı durabildiğim bir sırada; öyle işte, düşüncelerimi güzel güzel savunurken; öyle işte, kendi gözümde yücelip dururken; soluk soluğa, şaha kalkmış bir kısrak gibi yücelirken kendi gözümde ve fikirlerimi dinlediğini, dinleyip düşüncelerimden etkilendiğini sanıp dururken, "Ne güzel dudaklar!" diye birden üstüme atlayışı!.. Neden bu derece yalnız koymuşuz erkeklerimizi? Niye inandıramamışız kendimize? Atamızın ruhu üstümüzde hep kol gezip dururken, "Kadını özgür olmayan ülkenin erkeği de özgür değildir" deyip dururken ve O'na layık olmak için kaç milyon Türk kadınına sırtımızı çevirip başımızın çaresine bakmak üzere küçücük gövdelerimizi nelere, ne törelere siper etmişken, niye?

"Gövdesiyle birlik beyniyle de doymak" isteyenlere yetmek için kaç kişiyiz? Kaç parça olması, kaç parçaya bölünmesi gerek kadınlık zarımızın bütün okumuş erkeklerimizi doyurabilmesi için? Sonuna dek özgürleştirebilmemiz için onları ve vatanı, bir

gecede kaç yatağı bölüşmemiz gerek? Bunun oranlamasını da yaptırabilir miyim öğrencilerime? Bizlere güvenip güvenemeyeceklerini anlamaları için, böyle bir oranlamaya da itebilir miyim onları? Bunun gereğini nasıl anlatabilirim onlara?

"Beni neden katmadınız yeni araştırma ekibine, hocam?"

Dolmuş şoförünün yanında oturuyorum. Engin de benim yanımda. Silecekler camın üstünde biriken karı tam süpüremiyor. Karın süpürülmeyecek denli yığışmış olmasından değil. Cam sileceklerinin ince yağan kara bile ayak uyduramayacak denli yavaş, güçsüz çalışmasından. Biriken karın aralıklarından, önümüzde hamamböcekleri gibi beklenmeyen anda, beklenmeyen hareketlerle her yöne dönebilecek ve her yöne kayabilecek olan taşıtlara bakıyorum. Akşamın geç bir saatinde yoğun bir trafik, yerin gizli buzu, ince kar perdesi ve birbirleriyle savaşa savaşa Kızılay'a doğru yol alıyor. Altımızda bir kar zinciri şangırdıyor.

"Böyle bir araştırmada çalışmak isterdim. Şûraya benim de bir katkım olmalıydı..."

Sesinde bir yakınma yok. Ne de bir zorlama. Salt bir isteği yansıtıyor. Yalın.

"Yeterli zamanın bulunmadığını sanıyorum."

"Olumlu bir iş için her zaman vakit vardır hocam..."

Benim öğretmen sözümü yineliyor. Burada sesi kendine altı çizilmemiş bir gülümseyişi katıyor. Sonra da içinde hiç aşağılık duygusu barındırmayan bir kendine güvenle ekliyor: "Böyle bir araştırmaya biz, yani hem çalışıp, hem okuyanlar yaşarlılık da katabiliriz."

Ömer'in uçağı Erzurum'a inebildi mi acaba? Kar, doğuya iyice indirmiş olmalı. İnebildi mi ki uçak? İnemeyecek olsa kalkmazdı ama. Yine de... Türk Hava Yollarımız... Belli olmaz ki. Ömer nerede kalacak? Kendisi de bilmiyordu. Gece telefonunu beklemem gerek. Temizlikçi kadın üç gün sonra gelecek. Dün gecenin

döküntülerini biraz toplamalıyım. Sonra bir duş almak... Tarçını karanfili bol bir ıhlamur yapsam. Hiç çalışmasam bu gece. Şöyle, sevdiğim bir eski kitabı okusam. Hayır. Bu lüksü kendime bağışlayamam. Dergiye, özgürlüğün kapanın elinde kalacak, bir kez de yapıştın mı, üstünde gerine gerine ve mutlu yüzdüğün o, çocukların lastik deniz simidine benzer bir simit olmadığını yazacağım. Nasıl unutuyorum! O tiyatro davetiyesi bu gece için değil mi? Genç bir topluluk. Umutlandırıyorlar. Sevimli yanlışlarına hoşgörüyle bakılması ise onları yüreklendiriyor. Sevimli yanlışlar yapıyorlar evet. Örnekse, oyun boyu bir dizi ezilen, sömürülen insanları gösteriyorlar. Bunlar niye ezildiklerinin, hatta ezildiklerinin bile farkında olmuyorlar ama, oyun sonu mutlak, her şeyin farkındaymışlar gibi ağaların, beylerin korkudan dudaklarını uçuklatacağını sandıkları sözler ediyorlar. Gerçekte böyle şeyler olmadığı için, sahnede oluyormuş gibi gösterilmesi yüreklere bir ferahlık verse gerek. Hani küçük memur, dairesinde müdürüne için için öfkelenir öfkelenir de, ancak gece düşünde ona, gözünü budaktan sakınmadan ne ağır, ne yenmez yutulmaz, ne yürekli sözler eder; bunun gibi bir şey. Yine de bir boğuntunun dışa vurulması işte. Gitsem mi? Hatta bir taksiye atlayıp annemi de alsam yanıma. Tiyatro sıralarındaki yerimiz, çekilmiş iki diş gibi boş kalmasın. Ömer bu oyunu görmek istemişti. Sevimli yanlışları seyretmekten de bilimsel bir sonuç çıkarır o. Oyunun sonunda oyuncularla birlik herkes, çoğu genç öğrenciler olan seyirciler, sol yumruklarını havaya kaldırıyorlarmış. Annemi götürsem, o da sol yumruğunu havaya kaldırır mı ki?

"Gülmeyin... Elbet yaşarlılık katarız."

Ona gülmüyorum Engin. Bir zamanlar analarımız bize katılmazlardı. Bizi kendilerine katmaya çalışırlardı. Biz de onları beğenmez olmuştuk zaten. Şimdi öyle mi ya? Bak ben sizlere katılabiliyorum.

İyi işte. Üstü kapalı bir şekilde anası yerinde olduğumu –bunu demeye getirerek– nihayet çıtlatıverdim. Rahatladım.

"Bazen, şaşma sakın Engin, diyorum. Ama beni şaşırtıyorsunuz. Başka bir şeyden söz ederken başka bir şeye kayıverme hüneri gösteriyorsunuz hocam. Dersinizi verirken değil ama..."

Şimdi her şey yerli yerinde. Dolmuş şoförünün bize yan gözle bakmasını gerektirmeyecek bir düzende her şey. Engin henüz çocuk. Beni uğraştıramaz. Dilersem aramıza hemen gerekli uzaklığı koyabilirim. (Ama acaba bu gereğe iyice inanıyor muyum bakalım?) O benim öğrencim. Ben onun yanında yer almak çabasında değilim. Hayır. Nereden çıkarıyorum bunu? O bana erişmek çabasında.

Yine de tiyatroya gitmiyorum. Hatta evimde bile değilim. Çankaya'nın tepesinde, bir küçük yerde Engin'le oturmuş sütlü kakao içiyoruz. Engin, kakaosunu bir kadının ödeyeceğini bilmenin ince öfkesi içinde. Belki de böyle saçma bir ayrıma koşullanmamış olduğunu yakalamış da, için için ona öfkeleniyordur. Her adımda karşısına bir fırsat çıkıyor işte: Bir fikri olmakla bir fikir olmanın hiç de aynı şey demeye gelmediğini anlatan fırsatlar...

Dolmuştan Kızılay'da inip Çankaya'ya yürüme isteğini nasıl bir biçimde ortaya koydu ki ben yolumu değiştirdim? Yoksa bunu ben mi istedim? Dengesiz bir coşkunlukla bütün görevlerimi bir yana bırakıp, hadi gel, karda yürüyelim, mi dedim? Hayır. Bu istek ondan geldi. Ama beni ürkütmeden, o, gerekliliğine inanmaya çalıştığım uzaklığı metreleyip aramıza koymayı düşündürmeden bana, nasıl yaptı bu işi? Belki de hiçbir şey söylenmemiştir. Kendiliğinden öyle olmuştur. Yürürken büyük bir tatil günündeymişim gibi keyifliydim ama.

"Benim gibi siz de hiç çocukluğunuzu yaşamamışsınız galiba hocam?"

Bir cümle. Bu cümle gepgeniş yayılıyor. İsmet İnönü'nün evinin karşısındaki çamların beyazlığını örtüyor. Her yeri kaplıyor. Her yeri, her şeyi kaplıyor...

Aydın'ı bir kez de Ankara telefonundan arasam mı? Hiç kullanmadığım numaradan? Kullanılmamış numaralar nasıl günler için gereklidir ya? Eğer ölümlü günlerde de değilse?..

O karlı gece gördüğüm düşü anlatacağım ona. Aydın'dan tüm olarak ancak böyle kurtulabilirim. Bu düşü ona mutlak söylemeliyim. Gökdelenin altında beni uğrattığı son düş kırıklığını ödetmeliyim. İyi ama, onun ve onların öcünü kim alacak? Kim onu kurtaracak? Herbirimiz çekip gitmeden, bir odada ölümle tokalaşmadan önce, kim hesabımızı kimden soracak? Vatana yararlı bir evlat olmak için onca iyi niyetin, inanmışlığın, saflığın sonunda biraz sol yayınla bolca da masa altlarından kadın bacağı sıkıştırmaya gelinmişse, günübirliği pırıltılarla avunulmak için donatılmışsa her şeyler, bizim soracağımız ve bize de sorulacak sorular olmalı. En azından bir soru kalmalı geride. Bir soru deyip geçmemeli. Kişiyi düşünmeye zorlayan bir şeydir küçük bir soru. Sol yayınları bile Aydın'ın, bir çeşit masa altından kadın bacağına sürtünmek değil mi sanki? Benim Çankaya tepesinde bir yere Engin'le oturup sütlü kakao içmem de... Sürtünüyor muydum acaba bu delikanlıya? Sözcüklerin en bayağısını, Aydın'ın deyimiyle, "en banalini" kendime maletmekten kaçınmıyorsam nasıl öleceğim? Nasıl tamamlanacak bu can çekişmesi?..

Aloo! Bana lütfen... Lütfen şu numaradan Aydın Alpdemir'i arayın... Teşekkür ederim... Evet kapatıyorum...

"Gövdenizi benden sakınmadığınız için teşekkürde geciktim. Hep geri attım bunu söylemeyi. Hak etmediğim bir şeydi..."

Yoo, ne demek? Çoktan hak ettiğin bir şey. Hak ne söz? Nasıl yırtacaktık kızlık zarımızı başka? Kadınlık zarımızı? Nasıl büyü-

yecektik? Hem gençlik, hem işçi sınıfıyla nasıl özdeşleşecektik? Sonra da nasıl asacaktık kendimizi çelişkilerin ipiyle? Bir taşla kaç kuş baksana...

Bunu söylemedim mi? Galiba söylemedim. Hiçbir şey söylemedim. Hiçliğin doruğunda, öyle ağzım açık duruyorum. Bir şey değil, estağfurullah, falan mı demem gerekiyordu? Konuşacağım yerde onun pek eğitsel bir Amerikan oyunundan söz etmesine izin verdim. *Laura ile Tom*'u anlatırken çok eğlendi. Ben de... Ben de çok eğlendim. Ne kötü bir oyundur. Ne zamandan beri kötü buluyorum bu oyunu? Düşün bakalım. Ne zamandır? Engin sınıfta bıyıkları ve aslan "nasırlı elleriyle" karşıma oturduğu günden buyana mı? Ciddi ol. Daha önce. Çok önce. 60 Devrimi'nden sonra. 61 Anayasası'ndan sonra. Yoksa 58'lerde pekâla beğendiğim bir oyundu. Artık bir altı yedi yıldır beğenmiyorum. O çok anlayışlı, o çok cömert Laura'yı budala buluyorum. Ya da isterik.

Kendimi nasıl buluyorum peki, kendimi?

Kendim telefona uzanıyorum. Zili çalıyor çünkü.

Meşgul. Uzun uzun meşgul çalıyor Aydın'ın Ankara telefonu. Alo... Alo... Santral... Birkaç dakika sonra tekrar arayın... Meşgul görüyorsunuz... Tekrar arayın...

Yeniden arasın. Henüz ölmedim. Bekliyorum. Yeniden arasın... Yeniden arayalım... Yeniden...

Yanmaz boya keşfedildi. DDT Parazitol satışa çıktı. Başkent evlerinde korkunç bir saldırıya geçen tahtakurularıyla savaş hızlandı.

DP Zonguldak Kongresi yapıldı ve bir Portekiz dergisinin Çörçil'i, *Rus ayısını Moskova'da öldürmek üzere bulunan Avrupa kuvvetlerine karşı olmakla* suçladığı bildirildi.

Avrupa Birliği'ne doğru çalışmalar hızlandı. Gözaltında bulunan Sabahattin Ali serbest bırakıldı. *Tasvir*'in bir muhabiri de onu cezaevinden çıkar çıkmaz izlemeye başladı ve Moda'da, gittiği evdekilerle uzunboylu *müdavele-i efkârda* bulunduğunu nasılsa gördü.

O yılın diğer siyasal olayları:

Birleşmiş Milletler'de barış çalışmaları - İran'da olaylar - Hindistan'da bağımsızlık hareketleri - Mısır'ın bağımsızlığı - Cava Müslümanları - Çin Hindistanı'nda savaşlar - Yeni bir Arap devleti kurulması için hareketler - İran ve Rus antlaşması - Almanya sorunu - İstanbul ve Çanakkale Boğazları sorunu - Türkiye'de komünizm ürpertileri - Komünizm, faşizm çarpışması - *Tan* Olayı - İstanbul'da sıkıyönetim, vb...

Ertesi yıl Aydın, Ali, Aysel, Namık ve yakın-uzak benzerlerinin kaçak olarak okudukları yeni kitaplarla dergiler:

1. *İfşa Ediyorum* (Roosevelt'in oğlunun kitabı).
2. *Gönülden Geçenler* (Yurt, kahramanlık, gençlik tahassüsleri).
3. *Özleyiş* (Bilim-sanat-ülkü dergisi).
4. Kodin (Roman. Bu sadece Aydın tarafından ve son derece gizli okunmuştur. Kitaptaki başkahramanın bir kenar mahalle yosmasıyla olan ilişkisinden ötürü de Aydın, arkadaşlarına çok açık saçık bir kitap olduğunu söyleyerek övünmüştür. "Kenar mahalle yosması" deyimi de Aydın'a ait. Başkahramanla küçük erkek çocuğun dostluğu öyküsü ise aklında pek yer etmemişti o zamanlar).

5. *Varlık* dergisi (Dergide "Bir Köy Öğretmeninin Notları" bölük pörçük de olsa Ali ve Aysel ile yakın benzerleri tarafından büyük ilgiyle okunmuştur. Bu notlar daha sonra *Bizim Köy* kitabı olacak ve başta Dündar Öğretmen'in kardeşi, okunduğundan ötürü çok canlar yakacaktır).

6. *Dikmen Yıldızı* (Aka Gündüz. Başkent delikanlıları uzun süredir Dikmen'deki o yıldızı başkentin öteki yıldızları arasında keşfe çalışmaktadırlar).

7. *Topal Karganın Hatıraları* (Pitigrilli. O sıralar "irfan ordumuzun" kültür kaynağıydı bu yazar).

8. *Tek Bir Dünya* (Bütün öğretmenlerin salık verdiği...) vb.

Son moda kadın giysileri omzun iki yanından ve göbek ortasından büzgülü. Çok kadınca. Ama vatkalar yine omuzlara tahta uzatılmış gibi. Alt kadın, üst erkek görünümlü yani...

Ebüzziya Takvimi 750 resim ve 1 000 ayrı konuyla 800 sayfa olarak çıkmıştır: (*Ahlaki hayat hakkında seçme hadisler. İslam tarihi. Türk musikişinasları. Dost kazanmak için ne yapmalı? Pul ve pulculuk. Meşhur Türk kadınları. Ameli radyoculuk vb...*)

Aysel, *Meşhur Türk kadınlari*'nı ezberlemektedir. Sevil, *Türk musikişinaslari*'nı ezberlemeye gerek görmemekte. O, bu dönemde artık Alman ve Fransız "musikişinaslarını" ezbere biliyor. Konservatuvara gidiyor. Ali, Radyoevi'nin takviminden tam "Ameli Radyoculuğu" bildikleriyle karşılaştırırken askere çağrılıyor. Muhabereye ayrılacağını umuyor, ama piyade oluyor.

Ete *narh* konmuştur: Karamanın kilosu 220 kuruştan, kıvırcık 225 kuruştan, sığır 192 kuruştan satılacaktır. Kahve satışları serbest bırakılmıştır. Fakat Tekel, sipariş edilen kahveler gelene kadar *satışları yine kendisi idare edecektir*.

Evet, Sabahattin Ali serbest bırakılmıştı ama, peşine *Tasvir* muhabiri düştü. Sonra ne oldu? Bilinmiyor.

Sinemalar:

Senede Bir Gün (Yeni bir Türk filmi. Cahide Sonku, Suavi Tedü).

Günah Çocuğu (Yusuf Vehbi, Fatma Rüştü).

El Tarik-i Müstakim: Doğru Yol. (Yusuf Vehbi sizi gözyaşlarına boğuyor).

Yarın Bizimdir (Alan Ladd, Loretta Young. –Sevil "Genç Loretta" diye çevirebiliyor).

Fiyatlar: 50 kuruş ve 1 lira.

İstanbul Şehir Tiyatrosu Dram Kısmı'nda *Ağlayan Kız* (R. N. Güntekin) ve Komedi Kısmı'nda *Küçük Şehir* (C. F. Başkut) oynanıyor. Bunlardan birini Namık ve yakın-uzak benzerleri gördü. Sevil, "telif oyun" sevmediği için ikisini de görmedi. Alman yengesi artık İngilizce öğrenmesinin iyi olacağını söyledi. O da ertesi yıl, Visamiral F. Shermann idaresinde üç hafif kruvazörden oluşan bir Amerikan filosu İstanbul'a gelene kadar biraz İngilizce öğrendi. "Too Young To Know" (Bilmek İçin Fazla Genç) şarkısını da öğrenince filodan küçük rütbeli bir subayla dansa gitti. O gece ilk "resmi" günahını işledi. Gebe kalmış olmaktan çok korktu, ama neyse ki böyle bir şey olmadı. Üzüntüden biraz kilo verdi, inceldi. Konservatuvardaki keman derslerini bırakıp Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ne yazıldı. Babası memuriyetten ayrılmış, mimar kardeşiyle taahhüt işlerine girişmişti. Ama babanın Sevil'in gözüne girmesi gittikçe güçleşiyordu. Eskiden incecik bir adamdı hiç olmazsa... Şimdi ise... Sevil için para harcanmalı ama nasıl kazanıldığı böyle ortalarda görünmemeliydi. Hatta arasıra yokluk sözü bile edilmeliydi. Amerikalı kadınlar fimlerde yoksulları, zavallıları nasıl da seviyorlardı...

Yine bundan bir yıl öncesi: Boğazlar sorunu, Boğazlar sorunu, Boğazlar sorunu, Boğazlar sorunu... Buna koşut olarak komünizmle savaş.

Namık, arkadaşı Günay'ın babasının yardımıyla CHP öğrenci yurduna girdi. Ama hukuk okumaktan cayıp Yüksek Ticaret Okulu'na başladı. Bunu kendi koşullarına daha uygun buldu. Biraz gecikmiş bir öğrenci oldu. Orada yeni çalışkan arkadaşlar edindi. Yeni ateşli gençler de. Birlikte Rus Konsolosluğu'nun önüne gidip fotoğrafında Stalin'in bıyığına tükürdüler. (İstanbul'da sıkıyönetim vardı.) Bir polis de onları yakalayıp gözaltına götürdü. Üç gün gözaltında tutuldular. Namık, gözyaşları içinde önce emniyettekilere, sonra subaylara yalvardı. Çok dikenli yollardan geçerek nerdeyse artık varmak üzere olduğu "istikbali" elden gidecekti. "Ne yapayım? Bana Rus ayıdır, kötüdür dediler. Vatanıma hizmet ettiğimi sandım" dedi. Subayın kaşları daha çok çatılınca, aslında kendisini arkadaşı Cahit'in kışkırttığını söyledi. (Cahit yıllar sonra işte bu yüzden komünist oldu, derler.) Namık'ı sorguya çeken mavi gözlü, çok beyaz elli bir subay, "Allahın belası! Rus elbet kötüdür. Ama şimdi sırası mı Stalin'in bıyığına tükürmenin, cahil!" diye bağırdı. Arkadan suratına iki tokat indirdi, "Arkasını yüksek yere dayamış it!" dedi. Ardından da, "İt ürür, kervan yürür!" ve "İt derisinden post olmaz!" gibi atasözlerini peşpeşe sıralayarak yüzüne tükürdü. Tokadı yiyince Namık'ın gözünde şimşekler çaktı. Sonra da bütün aşağılanma duygusunu oracıkta tüketti. CHP öğrenci yurdundan kovulmaktan çok korktu. Üstelik henüz fazladan iki buçuk lira bulup da Beyoğlu'nun yan sokaklarında erkekliğini ispatlamamıştı. Bu yüzden bundan böyle Stalin'in bıyığına tükürmemek gerektiğini ispata çalıştı durdu. İşte bu kez hapı yuttu. "Komünizm propagandası yapıyor" gerekçesiyle yurttan da, okuldan da kovuldu. Bir an aydan kıçüstü yere düştüğünü sandı. Gözünün önünü zifiri bir karanlık sardı. Okuyup adam olmak için başvurulması gerekli yolları artık tümden yitirdi. Bu yolları göremez oldu. Ankara Gazi

Lisesi'ndeyken her şey ne kadar da açık seçik, yalınmış meğer!.. Yüksek memur ve saylav çocuklarının yanından ayrılmamak, onları pohpohlamak yetiyordu. Şimdi kimi pohpohlamak gerek peki? İlçeye dönüp babasını mı? Çok geç. Ailenin yaşam kavgası içinde kendisini yüzüstü, tek başına bırakıp şimdi de, "İstanbul'lara sefahate dalmaya" giden en büyük oğlunu çoktan evlatlıktan çıkardı o. Yıkık dökük, üç odalı bir ahşap evin en az rüzgâr alan odasındaki sedirde, bir pencerenin önüne yerleşip inatla orada oturmaya başladı. Sedirdeki minderinin üstünden ölene dek de kalkmadı.

Ortada kaldı Namık. CHP'ye lanetler savurdu. Günay'a da, onun CHP'li babasına da lanetler savurdu. Üç gün, umutsuzluğu içinde, Milli Şef'e öyle çok küfretti ki ve onun kötü yönetimine ve onun "oğlu"na ve "sakat kardeşi"ne ve hatta Haşmet Orbay'a; üçüncü gün sesini duyan oldu. Buna bir ad koyan oldu. Alınıp İstanbul'da yeni kurulan DP teşkilatına götürüldü. Böylece, çaresizlikten pohpohlayacak yeni bir yer, koltuğunun altına sığınılacak yeni bir ocak buldu. DP il teşkilatının gel-git işlerine bakmaya koyuldu. Öğrencileri DP lehine teşkilatlandırmak üzere de Edebiyat Fakültesi'ne yazdırıldı. Gerisi kolay oldu zaten. İş amana binince kavga uzamaz.

8 Ocak'ta DP'nin ilk büyük kongresi açıldı. Namık da Celal Bayar'ın orada verdiği söylevden şu sözleri her yerde aylar boyu yineledi: "... Seçim Kanunu'nun değiştirilmesi milli bir dava haline gelmiştir. DP hareketi baştan başa bir feragat, fedakârlık hareketi olarak tarihe geçecektir..."

Namık bu sözleri yürekten inanarak tekrarladı. Yığınla eski arkadaşının kendisine bıyık altından gülüşlerini görmek, hele Günay'ın yüzüne bakmak az fedakârlık değildi. Toplumda daha rahat bir yer edinmenin başka yollarını da öğrenmişti. "Mühür kimde ise, Süleyman odur." Ya da: "Isıracak it dişini göstermez";

"Isıramadığın eli öp başına koy" vb. gibi... Evlendi. Bir de metres tuttu. Hatta metresine Münih'ten naylon donlar satın aldı. Milli Emniyet yıllarında orada bir solcu delikanlıyı tokatlayarak ve yüzüne tükürüp, "Köpeğin duası kabul olsaydı, gökten kemik yağardı!" diyerek Stalin'in bıyığının öcünü ise çoktan almıştı.

Yine dönelim:

Altmış bir yaşındaki sosyalist lider Vincent Auriol, Fransa cumhurbaşkanı olmuştur.

Romanya gazetelerinin Türkiye hakkında şu yayını yapmakta olduğu belirtilmektedir: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye, tarafsızlık maskesi altında Hitlercilerin emperyalizmini pek faal bir şekilde desteklemiştir. Balkan Paktı'nın mevcudiyetine rağmen ezilen memleketleri müdafaa için kılını bile kıpırdatmamıştır. Hitler'in Rusya'ya tecavüzünden üç gün önce Türkiye, Almanya ile dostluk paktı imzalamıştır. Buradan kalkan Alman uçakları Sovyet Rusya üstünde görünmüşlerdir. Boğazlar'dan Türkler yalnız mihver gemilerinin geçmesine izin vermişlerdir. Ankara'daki Sovyet mümessilleri aleyhine dava açmışlar, böylece Sovyet Rusya'ya husumet duygularını aşılamışlardır.

Hitler Almanyası ile olan uzun dostluk ve işbirliği, Türkiye'nin bugünkü yöneticilerinin ideoloji ve metotlarında derin bir iz bırakmıştır. Resmi Türk basını, Avrupalı komşularına savaş sonrası açılan sosyal ve ekonomik hürriyet rejimine karşılık bir tahrik mücadelesine girişmiş, girişmektedir.

Seçimler büyük bir tedhiş içinde geçmiştir. Millet ıslahat istemekte, baştakiler demokratik partilere karşı müfrit tedbirlere başvurmaktadırlar. Binlerce insan hapishanelere atılmıştır...

18 Ocak gecesi "Radyo Gazetesi" saatinde Rumenlere şu cevap verilmiştir:

Bu efendiler Romanya'nın halini unutup halkla alay etmektedirler...

Rumen salon komünistleri arasına bir yeni isim daha karıştı: Yüzbaşı İvan Tipo... Bu salon komünisti, bir kızıl dergide, "Türkiye" başlıklı yazısında malum efendilerinin emirlerini yerine getirmektedir... Bunlar gelip geçene çamur ve taş atan, aile terbiyesinden mahrum, arsız, terbiyesiz mahluklardır... Halkın milyonlarca leyini işgal kuvvetlerine sarfeden Türkler değil, kendileridir. Rumen milleti, bir gün bu efendilerden hesap soracaktır. Bizim dileğimiz, Rumenlerin bugünkü faciadan bir an önce kurtulmalarıdır.

Ali, o sıralar henüz Radyoevi'nde görevindeydi. Nurettin Artam'ın bu söylediklerini kelimesi kelimesine dinledi. Hiçbir şey anlamadı. Ne oluyor? Rumenlere neden aile terbiyesi dersi veriliyor? Neden Rumenler bizim sorunlarımıza bizden çok sahip çıkıyor? Acaba efendileri kim? Onlardan neden ve ne zaman hesap soracaklar? Böyle bir hesaplaşmayı neden diliyoruz? Buna benzer bir yığın soru. Ali hiçbirinin karşılığını bulamıyor.

Ulus gazetesi bir ek çıkarıyor. Daha doğrusu, bir propaganda broşürü. Bu broşürde komünizm, DP, Mareşal Çakmak'ın adları yanyana geliyor. Ali'nin aklı büsbütün karışıyor. DP gerçekten sol bir parti mi acaba? *Tasvir*'e göre komiser ve jandarma teşkilatı köylüye ürpertici şekilde işkence ediyormuş. Isparta'da öldürülen DP ilçe başkanının köylüyü soyup soğana çevirdiği, bu yüzden de köylünün ilçe başkanına, "Ya borç senetlerimizi yırtarsın, ya seni öldürürüz!" diye tehditler savurduğu bir CHP uydurmasıymış.

İçişleri Bakam Şükrü Sökmensüer, 28 Ocak'ta Meclis'te Türkiye'deki komünistlik faaliyetleri üstüne geniş açıklamalarda bulunmuştur. Sökmensüer'e göre, 1919'da 15 yıla mahkûm olan Şefik Hüsnü aftan sonra, Türkiye'ye dönüp üstü örtülü olarak Türkiye Sosyalist-Emekçi ve Köylü Partisi'ni kurmuş. *Tan* zaten ondan azıtmış. Olaylar hep bu TSEKP'nin yüzünden çıkmış. İyi ama, Milli Şef çok partili sisteme gidilmesini istememiş miydi?

Bu da bir parti işte. DP de bir parti. Milli Şef'in isteğine uymuşlar. Partileri çoğaltıyorlar işte. Neden kızılıyor acaba? Kusurları ne? Neden "Vatan Sathı" böyle karman çorman? Acaba şimdi tam da Türk Gençliği'nin muhtaç olduğu gücü asil kanında araması gereken bir zaman mı? Öyle de acaba Ali, vurdumduymaz bir memur olmuş, Atatürk'ün verdiği göreve sırt mı çevirmişti? 102 lira uğruna: "Durun, durun. Biz varız. Dinleyin. Okumam için beni ite kaka başkente salıverdiler. Sonra da ardımı arayan olmadı. Yalnız öğüt verdiler. Okula gidip gelirken yollarda ne denli üşüdüğümü, okul sıralarında ne denli üşüdüğümü bilen olmadı. Bir ben olsam iyi..." demekten çekinir mi olmuştu? "Yine de, öyle böyle okuduk. İstendiği gibi. Her şeyden habersiz kalarak vatanımızı, milletimizi nasıl sevmemiz, ne çok sevmemiz gerektiğini de öğrendik. Karasevda gibi bir şey oldu bu sevgi. İnsanın eli ayağı kesiliyor. Acaba ne yapmak için bu kadar çok seviyoruz vatanımızı ve milletimizi?"

Baş teknisyen ve teknik şefin gözlerine bakıyor. Onların gözlerinden ise uyku akıyor sadece. Ali, birtakım kollar kaldırıp kollar indiriyor, durmadan, "Ses!", "Işık!" komutları alıyor, durmadan bazı kırmızı ve yeşil ışıkların yanıp sönmesini sağlıyordu. Yayın saatleri dışında makineleri siliyor, yağlıyor; kopan telleri onarıyor, çıkış kanallarını gözden geçiriyor, stüdyolardaki platoların –bunlar iki taneydi neyse– disklerini, iğnelerini çalışır durumda tutmaya çabalıyordu. Mikrofonlara özel bir dikkat göstermesi gerekiyordu. Ama arızaların sonu gelmiyordu. Yedek lamba, yedek iğne, yedek düğme, yedek silindir vb. sağlamak bir türlü mümkün olmuyordu. Şef'e yalvarıyordu. Şef de üstündekilere bin ricada bulunuyordu, ama mikrofon çekmek üzere iki metrelik bir kablo satın alınması için sanki sonsuza kadar beklemek gerekiyordu. Baş teknisyen, gece evine giderken, çalınmaması için, elmas iğneyi de beraberinde götürüyordu.

Ali, Avni Abisini de öteki abilerini de artık eskisi kadar sık göremiyordu. Çoğunun işten çıktıkları saatlerde Ali işbaşında oluyordu. Sonra da Telsizler'deki odasına yorgun dönüyordu. Ya da o saatlerde gömleğini yıkaması, kravatını ütülemesi gerekiyordu. Radyoevi'ne kravatsız kimse giremiyordu. Avni Abisini bazen aylarca göremediği oluyordu. Uğrayıp da hazır çıkmış dergiyi ücretsiz almaya da artık hakkı olmadığını düşünüyordu. Biraz para biriktirip annesine gönderiyor, vatana değilse de ona yararlı bir evlat olduğuna, en azından buna inanmak istiyordu. Yayın canlı sürüyordu. Sesimizi bütün dünyaya duyurmak, Etimesut'taki dahil neredeyse dört beş kişinin omuzlarındaydı. Hoş artık Ali, sesimizi bütün dünyanın duyduğuna da pek inanmıyordu ya... Anası bile duymadıktan sonra... Çok çok iki yüz kilometre uzaklıktaki anası. Bir gün ilçeye, pazara indiğinde utana sıkıla yeni açılan Halkevi'ne girmiş. Oraya bir radyo konndurulduğunu duymuş da. Şimdi buraya bekçi duran Macuncu Zühtü'ye yalvarmış. "Ha Alimin çalıştığı yerin sesini bir duyuruver bana gayrı' demiş. Öğle vaktiymiş. Bir yığın cızırtıdan gayri pek bir şey duymamış. Alisinin görevini iyi başaramadığını sanmış. Hatta, "İşaret mi veriyor Ali?" diye de pek korkmuş, telaşlanmış. Zühtü geceleri daha iyi duyabildiğini, kutunun içinde saraydan kız kaçırdıklarını falan öğrendiğini söylemiş. Ali'nin anasının büsbütün aklı başından gitmiş. Ali mektupla anlatmaya çalıştı. Ama bilmiyor, acaba annesi anladı mı? Her şey şimdi tüm karanlık.

Bir gün Kemal Abisi, genç bir şair, çıkageldi. Radyoevi'nin bütün nöbetçilerini, hademelerini falan yara yara bu üst kata dek çıkmış. Girişten sonra ikinci ve son kat oluyor. "Küçük bir matbaa kurdum. Bir de yeni dergi çıkaracağız. Göreceksin herkesin önünde nasıl yepyeni ufuklar açacağız. Vaktin olursa uğra" dedi. Ali çok istedi. Ama uğrayamadı hiç. Çünkü şefe hemen haber gitmiş. "Ali bir komünistle görüştü" denmiş. Şef de Ali'yi

çağırdı, "Servisimizde böyle pislikler istemem! Bunlarla bir daha görüştüğünü duyar ve görürsem işine hemen son verdirtirim!" dedi. Oysa Ali'nin önünü gün günden örten yeni karanlığı yırtmak için yepyeni bir ufka öyle ihtiyacı vardı ki! Artık Molla Kâtip'in yanına, otele de dönemez. Kendini kıskıvrak bağlı duydu. Gövdesini sanki durmadan örümcek ağları sarıyordu. Avni Abisine verdiği söz aklına geldikçe içinde bir cızlama oluyor. Fen Fakültesi, buğulu kış günleri, uzaktan yakmış ışıklarını, durmadan Ali'ye göz kırpıyor. Aysel'le aynı çizgide olmak, onunla bir kez daha yanyana yürüyebilmek.... Ama aradaki uzaklık gittikçe büyüyor. Fen Fakültesi sislerin ardında gittikçe uzaklaşıyor. Bazen hiç görünmez oluyor. Aysel istese, yine de kendisini arayabilir. Bulabilir. Demek ki istemiyor. Aysel, Fen Fakültesi'nden de daha uzakta, daha da puslar içinde kayboluyor. Gün günden kayboluyor. Gün günden erişilmez oluyor.

O kış, hükümet kiralara zam kararını çıkardı. Ama Salim Efendi bunun sevincini tadamadı. Memnune Hanım'dan ayda yedi lira fazla alamadan, safrakesesi ameliyatında gümledi gitti.

İlhan hem dükkânı, hem avukatlık stajını bir arada yürütmekte büyük beceriklilik gösterdi. Üniversite çaylarının, balolarının şimdi parlak bir delikanlısı, Anafartalar piyasasının da işbilir bir tüccarı oldu. Ama Anafartalar Cephesi'nde iyi dövüşen Salim Efendi'nin şimdi bu yeni Anafartalar'da çarpışan oğlu, bu cephede uzun süre kalmayacak. Çünkü İlhan'ı daha da parlak bir gelecek bekliyor. Paranın tek otorite olacağı bir toplum düzenine doğru hızla yol alındığını sezinlemiştir. Babasının küf kokan karanlık dükkânında bir "otorite" olmaktan da daha gösterişli, daha saygıdeğer bir alan için donanmıştır. O karlı geceden buyana; İvan'ın kapısını açmadığı, Fethi Abisinin, "Ne oldu bu çocuğa?" diye kendisini bir arayıp sormadığı, o korkulu, yalnız günlerden buyana kendinden başka kimseye güvenmiyor İlhan.

Aysel'le uğraşmaya da fazla zamanı yok artık. Sık sık Ankara Palas'a gidiyor. Yeni politikacılar tanıyor. Başarılı bir hukukçu, ünlü bir avukatın hep önemli kişilerin yanında görünmesi gerektiğine inanıyor. Kendinden öncekilerin birçoğu öyle yapıyorlar. İçlerinden bazıları, politikacı kızları ve karılarıyla yakın ilişkiler kuruyorlar. "Dün kanlı bıçaklı olduğumuz Yunanlılarla bile sıkı dostluk antlaşmaları imzaladık. Bana mı kaldı vatana canımı adamak ve Altaylar'a gitmek?"

O yaz bir miras işi için ilçeye gitti. Orada Hasip'i gördü. Tanımakta çok güçlük çekti. Eskişehir'de ilahiyat okuyormuş. Yüzünün sarılığı çoktan gitmiş. Sarılığın yerini yağlı kırmızı bir kurnazlık almış. DP ilçe başkanına tapıyor. O da Emin Efendi'nin büyük oğlu Remzi zaten. Hasip'i Eskişehir'e de o göndermiş. "Din elden gidiyor İlhan Abi! Bu işin de diplomasını almaktan gayri çıkar yol yokmuş. Madem ötekiler hep diplomalı, biz de ona göre tedbirimizi almalıyız tabii... Dündar Öğretmen'in beni hiç adam yerine koymaması nasıl olurmuş bakalım!.." dedi. "DP hele bir başa geçsin... Merkezi Hükümet'te diyanet işlerini de kuracak. Beni de oraya gönderecekler..."

İlhan'ın kendisini yürekten destekleyeceğini sandı. Fakat İlhan, ne destekledi, ne karşı durdu. Hasip'in şöyle bir omzunu okşadı: "İyi etmişsin. Kurtar kendini!" dedi. Kız kardeşinin Paris'e gitmek üzere olduğunu söylemedi. Gelecekte ilçeden pek çok dava alabilir. Dincilerle de arayı bozmaması gerek. Ürkütmemek hiçbir şeycikleri... Aysel'inki de akıl yani! Bir yılını yakıyor. Bir öğrenci bursu için profesörleri onu aday göstermişler. Kız sevinçten uçuyor. Güzelce de hınzır. "Olmaz" dese, onca profesörün yanında adı yobaza çıkar da, sonra kimseler bakmaz olur yüzüne Ankara Palas akşamlarında. Aysel de abisine hiç fırsat vermiyor. Ciddi bir kız. "Efendi kız" diyorlar ona. Ali oğlan dedikodusundan buyana İlhan, abilik görevini iyi yaptı ama. Aysel'in arkasına

adamlar koydu. Fakülteden bir iki çocuk edinip kız kardeşini uzun süre gözetletti. Bahçede hiç top oynamaya çıkmamış. Koridorlarda hiçbir erkek öğrenciyle başbaşa konuştuğu görülmemiş. Dil-Tarih'in kantinine de hiç uğramamış. Tek kuşku Aydın'ın üstüne. Aysel'den bir isteği varmış ama, gözcüler ne istediğini bir türlü kestiremiyorlar. Aynı sınıftalar. Aydın, Aysel'le kâh alay ediyor, kâh öfkeleniyor, bazen de dertli dertli bakıyormuş ona. Ama bu bakışları kısa sürüyormuş. Sık sık saldırıya geçiyormuş: "Hıh, Bergson'u hiç anlamamışsın!" diyormuş örneğin. "Köylü geldin, köylü gideceksin. Tam bir Batılı kız olsan kendinden korkmazdın... Senin bir çaya bile gelmemen, kendine güvenin olmadığını gösterir bir kere" diyormuş. Aysel ona yüz vermiyormuş. Uzak durmaya çalışıyormuş. Çalışkanlığıyla ona üstün gelmek istiyormuş. Bir defasında çok kızmış fakat. "Sen benimle uğraşacağına, çayı baloyu düşüneceğine, o üç öğretim üyesini neden bakanlık emrine aldılar onu düşün! Kendini beğenmekten sağı solu göremez olmuşsun!.." demiş. Aydın da sözde çok utanmış. Kuyruğunu kıstırıp gitmiş. Yoksa bu kız komünist mi oluyor? Ona ne bakanlık emrine alınan Dil-Tarihli hocalardan? Yoksa onlarla gizli ilişkileri mi var?

İlhan, bir süre de bunun için ayrı adamlar koydu Aysel'in ardına. İzlenecek konular durmadan çoğalıyordu. O şiir matineleri, o münazaralar... Kalabalıklarda kız kardeşini gözlemek ve gözetlemek güçleştikçe güçleşiyor. Yani bir yandan da şu kız bir uzaklaşsa buralardan iyi olacak. İlhan bir yıl rahat nefes alacak. Göz görmeyince gönül katlanır. Yarın Tezel de büyüyecek. Bir de ona göz kulak olmak gerekecek. Annesi kızlara karşı zayıf. Hele Salim Efendi öleli. "Aman oğlum ben ne gün gördüm ki? Sonumuz da ölüm işte. Bırak kızlar biraz gün görsünler" deyip çıkıveriyor işin içinden. Başına çatkısını çatıp yorgun ve bezgin oturuyor. Aysel'in çıkıp gitmesi, İlhan'ın sorumluluklarını biraz olsun azaltacak...

Birleşmiş Milletler'in toplandığı Chaillot Sarayı yangınında Aysel üç aydır Paris'teydi işte. Konuk öğrencisi olduğu Sorbonne'la kütüphaneler arasında koşturuyor. Bir yandan Fransızcası... Son iki yıldır o kadar çabalamasına, bütün gramer kurallarını öğrenmesine, sözlükten her gün en az on sözcük ezberlemesine rağmen bir türlü rahat konuşamıyor bu dili. Tutukluğunu alt etmeye çabalıyor, inatla. Arada bir, ya üniversite avlusunda ya da bir kahve içmek için girdiği Dupont'da Metin'e rastlıyor. Metin'in yanında hep çeşit çeşit Fransız kızları bulunuyor. Yüzünü onların saçlarına gömmüş oluyor. Aysel bu tablolara sevecenlikle bakıyor. Böyle kaçgöçsüz olunabilmesi hoşuna gidiyor. Ah, kendisi de bir rahatlayabilse! Montparnasse Bulvarı'nda örneğin ya da Saint-Michel'de, yahut Luxembourg Parkı'nda Alain'le; o tatlı, o hem akıllı, hem çekingen delikanlıyla çocuklar gibi güle oynaya yürüyebilse!.. Metin'le değil ama... Hayır. Metin'le değil. Vapurda üstüne atlayışını hiç unutamıyor. Tam on beş gün yeniden aybaşı olana kadar, tam on beş gün bu yabancı yerde, bu yabancı koşullar altında kendisine bir büyük korku, bir işkenceyi yaşatmış bulunandan kaçıyor. Metin de ona rastladıkça soğuk duruyor zaten. Bazen Dupont'da jambonlu uzun sandvicini yerken, yanına bir delikanlı oturuverirse Metin, Aysel'e, boynuzlanmış gibi öfkeli öfkeli bakıyor. Bunu da Alain farketti zaten: "Niye kendisini boynuzlatmışsın gibi bakıyor vatandaşın? Ne diye bu sahiplik?" diye güldü. Aysel bu yeni sözcüğü, "boynuzlatmak" sözcüğünü Alain'den öğrendi. Ardından, Alain'in uyarıcı durumundan incinmiş, kendi kendisinin sahibi olmak düşüncesini pekiştirdi.

İtalya'da yer yer çarpışmalar oluyormuş. Komünist lider Togliatti, bir öğrenci tarafından vurulmuş. Fakat vücuduna saplanan üç kurşun ameliyatla çıkarılmış. Amerika'da komünist liderlerin tevkifine başlanmış. Yığınla yazar, sanatçı hapislere tıkılmış. Şimdi burada, Fransa'da ise kabine buhranı varmış. Yeni kabineyi

Schuman kuracakmış. Eski Çekoslovak Başkanı Beneş ölmüş. Birleşmiş Milletler Filistin arabulucusu Kont Bernadotte öldürülmüş. Kuzey Atlantik Paktı kurulmuş.

Aysel bunları da Alain'den öğrendi. Alain, her şeyle ilgileniyor. Sonra öğrendiği her şeyi eleyip tarayıp aklıyla bir bileşime varmaya çalışıyor. Fransız tarihini, kendi tarihini çok iyi biliyor. Camus'ye tapıyor. Hele geçen yıl *La Peste*'in (*Veba*) Eleştirmenler Ödülü'nü kazanmasından beri ona, "çağımızın adamı" diyordu. Sonra, daha sonra, mektuplarında Camus'yü suçlayacaktır. Ona, kimsenin kimseyi umutsuzluğa sürüklemeye hakkı olmadığını anlatacaktır. Ama o günler kendini durmadan, Camus ile çoğaltıyordu. *Yanlışlık*, *Yabancı* gibi oyunlarını da çok beğeniyordu. Asıl onun *Combat*'daki savaşının hayranıydı. Geçen yıl baharda matbaacıların grevi *Combat* için büyük bir ekonomik yıkım olmuş. Gazete el değiştirmiş. Ama Alain bundan önceki üç yıl boyunca Combat'yı büyük bir erkek gibi sayfa sayfa izlemişti. Pascal Pia ile birlikte Camus'nün orada çok büyük işler yaptığına inanıyordu: "*Combat*, Dünya Savaşı sonrası mukavemetçi basının özgürlük düşüncesinin en büyük onuruydu" diyordu. İlk sayısında çıkan makalesinden Camus'nün bir cümlesini Alain sık sık tekrarladı: "*Paris fait feu de toutes ses balles dans la nuit d'Août*." (Paris bir ağustos gecesinde bütün toplarını ateşliyor.) "Çünkü" diyordu Alain, "*Combat*'nın ilk sayısı ağustos ayının son haftasında çıkmıştır. Bütün satılmışlıklara bayrak açmıştır." Sonra da okuması için Aysel'e *La Peste*'i verdi. Anlayamadığı yerler olursa kendisine sorabilirdi. Hayır. Aysel okuduğunu anlamakta pek güçlük çekmiyordu. Asıl güçlük konuşmada. Alain ona romanı verirken hemen fikrini de söyledi: "Bence bu kitap bütün kemikleşmiş ya da çürümüş güçlere; yönetime, orduya, entrikacılığın kurallarına tutsak olmuş polis düşüncesine, spekülatörlere, baldır bacak basınına; görevini kötüye kullanan bütün o it sürülerine karşı ateş

açılmasıdır. Hepsinin kepaze edilmesidir." Aysel bu konuşmadan bir yeni sözcükle bir deyim daha öğrendi: *Kepaze* ile *görevini kötüye kullanmak*.

Alain'in çekingen, duru, yalın görünüşüyle kullandığı sözcükler birbirine ters düşüyordu. Ama o derecede de inandırıcıydı bu terslik. Alain henüz yirmi yaşındaydı. Yine de Chaillot Sarayı yangını üstüne kendine göre bir düşüncesi vardı. "İhmalden yanmıştır" deyip geçmiyordu. "Dur bakalım. Şimdi sakin sakin düşünelim. Bugünkü olaylar ve gidişat içinde sarayın yanmasında kimin çıkarı var? Ya da bir ihmalse, bu ihmalin kökü nereye dayanıyor?" Yeniden Amerika'da olanları, İtalya'da olanları bir bir gözden geçiriyordu. Sonra eliyle tık tık oturdukları sıranın tahtasına vuruyor, "Bir sabotaj olabilir ve bunu da sola yüklerler şimdi. Kamuoyu böyle etkilenir ve böyle yanıltılır işte!" diyordu.

Aysel, *La Peste*'i bitirip de kitabı Alain'e geri verirken, "Sanırım bu, içinde yaşadığımız hayatın ta kendisi" dedi. Oysa hayat hakkında ne biliyordu? Ama belki de küller altında çok şey birikmişti. Bu kitap belki de onun beynindeki külleri güçlü bir solukla üfleyivermişti. Orada kımıltısız, birer kalıp halinde duran her şey kımıldamaya, nefes almaya başlamıştı. Kafasının içi hiç bilmediği aydınlıklarla doluyordu. Her yeni ışık pırıltısı, yeni ve daha da parlak aydınlıkları çağırıyordu. Sabırsızca.

Aysel, "Sanırım bu, hayatın ta kendisi" deyince Alain, işte o tatlı ve çekingen oğlan, kendisini kucaklayıverdi. Belki de akıllı bir arkadaş, dikkatli bir dost seçtiği için kendi kendini kutluyordu. Kimbilir? "Şimdi yanlışları gördük. Doğruları kurmak gerek."

Alain'in öyle büyük bir doğallıkla kendini kucaklayıvermesi Aysel'i hiç irkiltmedi. Tek düşünce: Alain'le arkadaş olmak ne güzel! Gözleri kollarını, bacaklarını yemiyordu. Gözleri, "Sen bir şeyden anlamazsın" da demiyordu. Alain oysa, henüz yirmi

yaşında. Neden sanki ötekiler, kendi ülkesinin gençleri de böyle değillerdi? Acaba neden Aydın, Alain gibi olamıyordu? Örneğin, bir "*Tan* Olayı"nı karşılıklı oturup sakin sakin, bütün doğruları ve yanlışları tarta biçe değerlendirmeleri, birbirlerini böylece çoğaltmaları için ne eksikti? Eksik olanları ortaya çıkarmak ve değerlendirmek için neden ille yabancı bir ülkede bulunmak gerekiyordu? Mantık kitaplarından onlar da düşünme yöntemlerini, doğruyu saptama yöntemlerini öğrenmişlerdi. Kitaplardan öğrendiklerinin hayatla hiçbir ilintisi yokmuş gibi yaşamasız kalması nedendi? Birden kendinden utandı Aysel. Ülkesinin bütün gençlerine haksızlık etmiyor muydu acaba? Aydın ya da benzerleri bir genelleme olabilir miydi? İşte Ömer. Geçen yıl asistanları olan. Ömer de gözleriyle hiçbir kız öğrenciyi yemiyordu. Düşünmesini ve düşündürmesini biliyordu. Davranışlarıyla düşünceleri arasında büyük uçurumlar görünmüyordu. Ama sakın Asistan Ömer, özel bir durum olmasın? Hem nereden geldi Ömer? Dosdoğru Oxford'dan değil mi? Bir İngiliz soğukkanlılığını altı yıl içinde giyinmiş olarak! Aysel yeniden utanmasından sıyrıldı. "Ülkemin gençleri" derken Ömer'i ayrı tutmak gerekiyordu. Ülke gençlerini ve kendini, hatta Behire'yi düşünürken çok daha belirli, çok daha birlikte yaşanmış şeyleri düşünmek gerekiyordu. Aynı çizgide yaşanması sürdürülen şeyleri de...

Çok soğuk bir aralık günü nehir kıyısındaki eski kitapçıların orada Metin'i gördü. Metin büyük bir heyecan içindeydi. Yüzü kıvançla parlıyordu: "Amerika bize askeri yardımı genişletiyormuş, duydunuz mu? Amerikan Ekonomik İşbirliği İdaresi dolar garantisi verecek. Artık sırtımız yere gelmez."

Ekonomi okuyordu Metin. Bunun ne demeye geldiğini herhalde biliyordu. *Yanmış, yıkılmış bir Paris* ortasında acaba nasıl bir değeri vardı bunun ve hükümetimizin dolar transfer izninin? Amerika, bir yandan Çin'in iç durumuna el atarken, bir yandan

neden askeri yardım dağıtıyordu sağa sola? Aysel henüz siyasi tarihi çözmeye çalışıyor. Bir de fazladan Camus. Metin'in yüzüne anlamsız bakıyordu. Metin yüzünü buruşturdu: "Neyse... Neyse... Ben de sizi arıyordum. İyi oldu rastlaştık. Aydın'dan size bir mektup. Benimkinin içinden çıktı."

İncecik, buruşuk bir kâğıt. Yeşil mürekkeple yazılmış. İçine ayrıca bir ince kâğıt, bir de kupür katlanıp konmuş. Aysel, Metin'e teşekkür edip ayrıldı. Metin'den mektubu alırken bir sıkılganlığa kapıldığı için de kendi kendine kızdı.

"Aysel Hanım,

Nasıl, iyi eğleniyor musunuz Paris'te? Doğrusu kıskanıyorum. Oradan bana bir kart atsanız kötü mü olur yani? Eiffel'in resmini mesela... Ta Galatasaray'dan buyana bu kulenin özlemini çekerim nedense!.. Haa, Fransız erkekleri çok çapkın olurlar. Kendinizi koruyun! Neyse, şaka bir yana, geçen gün Halkevi'nde bir Şairler Günü tertiplendi. Ben hiç şiir yazmazdım. Nedense siz gideli romantik oldum biraz. Birçok şiir yazdım. Şiirlerimden birini ben de Halkevi'nde okumak istedim. Kurul beğenmiş, seçmiş. Çok komik değil mi? Neyse, böylece ben de ilk defa bir topluluk önünde şiir okudum. Çok alkışlandım üstelik. Kendim bile şaştım. Samimi duygularımı söylediğim için beğenildim belki de. Bu münasebetle *Ulus*'ta çıkan resmimi kesip size yolluyorum. Dinleyiciler arasında O. S. Orhon, M. F. Ozansoy bile vardı. Şiirimi de belki merak edersiniz diye ekte takdim ediyorum.

Ne olsa üstünüze biraz Paris kokusu sinmiştir. Çabuk gelin artık. Selamlar.

Aydın"

Aysel kupüre baktı: Aydın bir kürsüde. Papyon kravat takmış. Kruvaze ceketi üstünde çok bol duruyor. Saçları fazla parlıyor. Bu resim, resimde Aydın'ın duruşu, Aysel'i elinde olmayarak güldürdü. Sonra da yine ülkesini pek küçük görüyormuş gibi bir duyguya kapılıp yine kendinden utandı. Aydın'ı ciddiye almaya çalışarak, ikinci ince ve yarım kâğıttaki şiiri okudu sonra:

"Ey sütlü kahve gözlerinde
Bakışların en lekesizi
Aşkla parlayan Bakir Kız!
Gel, bana gel, unut denizi
Dinlerken uzak sesinizi
Başlarken seherle şarkımız
Gel, bana gel, özledim sizi."

Alain, öğrenci yurduna geldi. Kolunun altında bir battaniye. "Çabuk ol. Sartre'ı dinlemeye gidiyoruz" dedi.

Anfi korkunç kalabalıktı. Alain'in korktuğu başlarına geldi. Dış camın önünde güçlükle bir yer buldular. Ayaz sırtlarına üfürüyordu. Battaniyeye sarındılar. Alain sıkı sıkıya onun elini tuttu. Ama aklı Aysel'de değil. Sartre'ın sözlerini iyice kafasına çakmak, bir sözünü atlamamak için böyle yapıyor. Arada bir battaniyenin içinde sıçrıyor, "Anladın mı? Anladın mı?" diyor. Bir futbol maçı seyreder gibi bütün benliğiyle konferansa katılıyor. Sartre'ı, Sartre-Camus çarpışmasını yaşıyor sanki. Bu maçın bir beki oluyor. Bu katılma Aysel'e de yeni bir şeyler katıyor. *Şey*'lere bir anlam yüklüyor. Aysel, bir erkekle hem elele oturabileceğini, hem bunun unutulabileceğini öğreniyor.

Ertesi yıl Gençlik Parkı'nda, yine böyle bir kış günü, karlı bir bankın üstünde Aydın'la belki de bunun için yanyana oturmuştur. Bir ormanda bütün ağaçlar gibi bir ağaç, bir fabrikada bütün araçlar gibi bir araç olduğunu ummuştur.

"Bayan Çan Kay Şek neden Amerika'ya gitti? Yardım mı isteyecekmiş? Amerika neden yardım ediyor herkese? Silahları çok mu geliyor kendisine?"

Kıçı üşüyor. Ama Aydın'ın eli içindeki eli terliyordu.

"Ne tatlısın!"

Öptü sonra Aysel'i. Elbet öpebilirdi. Mademki bir parka gelinmiş birlikte. Birlikte birer bardak da bira içilmiş az önce... Öpüşülebilinir. Durum bunu gerektiriyor. Yine de, yine de ne eksikti o akşam? Öldürücü bir şey eksikti. Tamamlanamayacak bir şey. Bir türlü bütünlenemeyecek... O *şey*'e özlenen anlamlar yüklenemeyecek... Yer yerinden oynasa Aydın yanındakinin, sadece bir kadın olduğunu unutamayacak. Yanındakinin insanlar içinde bir insan olduğunu düşünemeyecek...

"Hah şöyle! Şimdi uygar bir kız gibisin işte. İtmeyen, kaçmayan, nazlanmayan, erkeğini yalnız komayan..."

Oysa Aysel bir daha Aydın'la bu işi hiç tekrarlamadı. Hiç. Aydın bunu Aysel'in korkaklığına verdi. Paris'in yeniden çok uzakta kalışına...

Acaba "uygar bir kız"ın nasıl olacağını nereden çıkarıyordu Aydın? Hangi gözleminden, hangi geleneğinden, hangi görgüsünden? Neden, nasıl kuruyordu böyle bir düşü? Belki de her şeyden. Çevresini sarmış ve sarmakta olan her şeyden. Hatta şimdi artık ikide bir, "Mersi" deyişinden Aysel'in.

Alain ona Camus'yü, Marshall Planı'nın özünü, Nankin'deki savaşları anlatırken Ankara Hukuk Fakültesi de bir münazara düzenlemiştir: Bakanlar Kurulu Meclis dışından da teşkil edilmeli midir, edilmemeli midir?

"Edilmeli" diyenler Aristo'yu temel fikir almışlar. Kazanmışlar. Montesquieu kaybetmiş. Demek ki *Kanunların Ruhu* ya da kanunların özündeki anlam, Aristo'nun mantığıyla başa çıkamamış.

Bundan dört gün sonra da yükseköğrenim gençliği Cebeci Çayırı'nda bir miting düzenlemiştir. Öğrencilerin yakalarında Birleşmiş Milletler rozetleri varmış galiba. Altıok yerini nedense bu rozetlere bırakmış. Pankartlarda "Yeşil Ada Kızıl Olamaz!", "Kızıl Salyalara Paydos!" gibi yazılar okunmuştur.

Üç öğretim üyesinin duruşmasında önce bir öğrenci tanıklık etmiştir. Yedek Subay Okulu'nda kalan askeri bir öğrenciymiş bu. Şöyle konuşmuştur: "Fakülteye ilk girdiğim sıra Felsefe Şubesi öğrencilerinin fena fikirli olduklarını duydum. Bu şubenin bazı öğrenci ve hocaları birbirlerine hoca-öğrenci muamelesi etmiyorlardı. Birlikte sigara içiyorlardı. Bazen fakülteye Ruhi Su da gelirdi. Mandolin dersi vereceğim diye gelir, fakat öğrencilerle konuşulurdu. Namık Kemal'i tenkit ettiklerini bile duydum."

Savcı soruyor: "Fena fikirden kastınız?"

Cevap: "Kastım, solculuktur. Fakat solculuğun ne olduğunu bilmiyorum. Öğrenmek de istemiyorum çok şükür."

Bu öğrenciyi Ertürk, tanıklığından sonra alnından öpmüştür. En yakın arkadaşı.

Şeker dağıtımı için yeni kuponlar basılmıştır. Yeni basılan kuponlar "A" ve "B" harflidir. Harflerin aradan zımbayla ikiye ayrıldığı, aylık şeker dağıtılırken "A" harfinin verilmesi gerektiği, "B" harfinin zımbalı yerden ayrılıp gelecek aya saklanacağı resmen bildirilmiştir.

Bir ilan: US Rainbow kayışları ve diğer US ithal malları (arazi için kamyon lastiği, izole tel, US hortumları, transport kayışları ile çeşitli salmastra vs.) satışa çıkmıştır. Türkiye Umum Acentesi: Koç Ticaret TAŞ.

Bir fıkra yazarımız gazetesinde şöyle demiştir: "Zarf mazrufa tesir eder. Memurlar montgomeri giyerlerse tasarruflu ve makul olmaya doğru ehemmiyetli bir adım atmış sayılırız.

Ceketlerle birlikte ayakkabılarımız da hem kesemizi, hem aklımızı kurtaracaktır. *Makul* olunmalıdır."

"Müjde! KÖYLÜLERE VE İŞÇİLERE:

Karda, buzda, çamaşırda –çamurda olacak belki–, taşta en az bir sene giyilen altı üstü siyah Amerikan kauçuğundan su geçmez ayakkabılarımızın satışına başlanmıştır.

Rosingam kauçuğu: 10-12 lira.

Tradgom kauçuğu: 8,5-10 lira.

Küçük no.'lar daha ucuzdur. İçi muflonlular 1 lira farklıdır."

Makul olmak gerek. Bu adamlar da ne yapsınlar savaş sonrası eski otomobil lastiklerini ve çadır bezlerini? Atlantik Okyanusu'na mı yığsınlar? Koca okyanusları mı doldursunlar?

Makul olmak gerek.

Makul olunuyor.

Ali'nin küçük kız kardeşi, herhalde yeterince makul olamayıp Tradgom kauçuğu giyemediğinden zatürreeden ölüyor. Ama Namık, üstüne bir trençkot geçirip en sonunda Beyoğlu'nun yan sokaklarında erkekliğini –geç de olsa– ispatlıyor.

Makul olunuyor.

Ali, Avni ve Kemal abilerine karşı içinde durmadan büyüyen ezikliği, bir çeşit suçluluk duygusunu askere çağrıldıktan sonra unutmaya çalışıyor. Annesi, oğlunun mürüvvetini pek kısa görüyor. Mürüvvet aklında sadece ölen kızının adı olarak kalıyor.

Makul olunuyor.

Ertürk, mandolin ardına gizleneni Savcı'ya kovalatan arkadaşını alnından öptükten sonra *Beyaz Zambaklar Ülkesinde*'yi bile okumuyor. Daha da makul oluyor: Harp Okulu hocalarının caddelerde, sokaklarda, muhallebicilerde, bütün umumi yerlerde, her köşebaşında sert ve put olmaları öğüdünü içtenlikle tutuyor ve cinsel açlığını hamamda, helada kendi kendine gideriyor.

Dündar Öğretmen de makuldür: Şimdi bulunduğu bir başka ilçede Atatürk'ün resminin yanına General Montgomery'ninkini de iliştiriyor ve bir gün, bir gün Rainbow kayışlarının kendisini böyle uzun, böyle unutulmuş beklemekten kurtaracağını umuyor. Tozlu ilçe yollarında çiklet çiğniyor.

Gönen (Isparta) Köy Enstitüsü Resim Öğretmeni "komünist bir ruh taşıdığı" gerekçesiyle 8 ay 10 güne mahkûm ediliyor. Ama zaten 8 aydır tutuklu bulunduğundan tahliye ediliyor. Milli Eğitim Bakanlığı'nda dokuz ay önce yangın çıkmış. Bu öğretmen de, "Aferin çocuklara. bakanlığı yaktılar" demiş. Kimdi acaba bu öğretmen? Bir türlü makul olamayıp, içinde komünist cinler barındıran bu öğretmen kimdi? Belki de Dündar Öğretmen'in kardeşidir. Dündar Öğretmen'in kardeşi ya da değil; şimdi resim yapıyor hep. Yapacak başka şeyi yok. Hep resim yapıyor.

Herkes, hemen herkes makuldür. Dündar Öğretmen'in kardeşi, biraz bu aklın dışında kalıyor. Durmadan resim yapıyor. Büyük bir tutkuyla yapıyor. Altmış birden sonra artık pek çok tablosu Metinlerin, Selmanların, Aysellerin, Aydınların, hatta Sevillerin duvarlarını süslüyor. Kendisi bir köşede, çok içmekten ölümü bekliyor.

Hasip *Makuller Ordusu*'nun başında gidiyor. Hem de montgomeri giymeden. Radyoya, "gâvur icadı" demekten vazgeçip dini günlerde mikrofonun önünde mevlit, Kur'an-ı Kerim falan okuyor.

Güreşçilerimiz (Nasuh, Gazanfer, Celal, Yaşar Doğu, Adil, Muharrem) Londra'da dünya şampiyonu olmuşlardır.

Amerikan Tarım Heyeti Adana'dan Ankara'ya dönmüştür. (Acaba Çukurova'nın sulanmasını değilse de, lojmanda oturan memuru görmüşler midir?) Tarım Bakanı Cavit Oral, heyete Ankara Palas'ta bir akşam yemeği vermiştir. Yemekte Nihat Erim (Bayındırlık Bakanı), Kasım Gülek (Ulaştırma Bakanı), Cemil

Sait Barlas (Ticaret Bakanı), Cavit Ekin (Ekonomi Bakanı) ve Amerikan heyetinden Prof. Charp, Mister Arlington, Cooper, Ogden, Gray ile Marshall Planı İktisadi İşbirliği İdaresi Türkiye Özel Heyeti Başkanı –Elçi Sir Dorr'un hastalığından ötürü yardımcısı– Wiens hazır bulunmuşlardır. Fotoğraflardaki giysilerine bakıp, "Hiçbiri yeterince makul ve tasarruflu değillermiş" mi demek gerekecek peki?

Bir Eşeğin Hatıraları, Milli Eğitim Bakanlığı'nca ilk ve ortaokullara salık verileli bir yıl olmuştur artık.

Aydın, Aysel ve Ali ile onların uzak-yakın benzerleri, makul olanlarla hiç olamayanlar ordusunun orta yerinde kalmışlardır.

Başkentin Akalın Pastanesi fok ilanını vezinli ve kafiyeli olarak yapmıştır. Başkentteki şiir günlerinin bolluğu etkisiyle olacak:

"Tatmayan varsa bilmez nedir Akalın Foku
Nasıl kendisine çeker her zaman açı-toku
Kutuplardan koparak gelmiştir Ankara'ya
Yazın fok almak için girmek lazım sıraya..."

Dündar Öğretmen o yaz nihayet başkente gelmiştir. "İrfan Ordusu"ndan bir tekini bile gönderdiği adreste bulamamıştır. Akalın'ın önünde sıraya girip bir fok almıştır. Başkentin ortasında, elinde usul usul eriyen fokuyla yapayalnız kalmıştır.

İlçeye dönüp okulun önündeki Atatürk büstüne uzun uzun baktı sonra. Büstün çenesinden iki küçük parça kopmuştu. Taşı, alçıyı, tuncu kuşların yediği nerde görülmüş? Büstü yeniden taşlatmamak için nöbete yattı. Kendi kendisine ilk kez verdiği bu yeni görev yapabileceği tek şey; varlığının tek nedeni oldu.

Yurtta seçim kampanyası kızışmıştır. Bakanlıklardaki memurlardan DP'ye adaylığını koyanların sayısı gün günden bir çığ gibi artmıştır. Ekmeğin, şekerin ucuzlatılacağından yeniden söz açılmıştır. Basınla hakaret davaları hiç olmadığı denli çoğalmış-

tır. Bir gazetemiz Kızıl Çin Lideri Mao'nun aslında Amerika'ya yakın olduğunu, Ruslarla ilintisinin uzun süredir artık yalnız dış görünüşten ibaret bulunduğunu yazmıştır. Herhalde Rus'u övmemek için, Mao'yu övmüştür. ABD, Bayan Çan Kay Şek'in General Marshall'la dört saat görüşmesinin sonucu olarak, milliyetçilere yardımı kesin kararlaştırmıştır. Çin bölünmüştür kısacası. (Pekin Müzesi'ni dolduran binlerce değerli eşya usul usul güneye doğru yola çıkarılmıştır.) Kuzeydekiler Pekin'in 32 km. yakınına sokulmuşlardır.

Eskişehir'i su basmıştır. Binlerce Eskişehirli sularla boğuşmuştur. Köylülerin yatak, yorgan ve sabanlarını sular götürmüştür. Ankara Toptancı Hali yanmıştır. Cemil Bey TBMM'de, "Gerekirse devletçiliği köye de götüreceğiz" demiştir. Toprak Reformu, her yeni seçim dönemi başında olduğu gibi, yeniden görüşülmeye başlanmıştır.

Bütün yurdu karakış ve kar sarmıştır.

"Yollar geçilmez kardan
Haber gelmiyor yardan!.."

Bu şarkıyı Ali, Erzincan'daki askerlik günlerinin ara nağmesi yapmıştır. Nöbette donmamak için yeni usuller öğrenmiştir. Hayvan pisliğiyle, çocukluğunda olduğundan da ileri bir yakınlık kurmuştur.

İlkokullardaki öğrenci sayımızın 1 625 452'ye çıktığı bildirilmiştir.

Rita Hayworth, Ali Han'la evlenip Yasemin'i doğurmuştur.

Başkentte mevsimin ilk opera temsilleri *Köylü Namusu* ile *Palyaço* olmuştur.

Halkevlerinin 18. Kuruluş Yıldönümü kutlanmıştır. (Yakında öleceklerini bilmiyorlardı henüz Halkevlerimiz ve hayatlarının baharındaki bu doğum gününde çok şendiler.)

Kuluçka mevsimi gelmiştir. Bu yüzden de Amerika'nın 337 yumurta yapan rekortmen tavuklarıyla modern kuluçka makineleri ve levazımı da yurdumuza gelmiştir. Askeri yardım ve rekortmen tavuklar dışında o sıralar yurdumuza bir soprano, bir filo, bir gazeteci grubu ile "yanında karısı, kızı, sekreteri ve kalabalık ekibiyle" *Herald Tribune*'un sahibi Mc. Gormick de gelmiştir. Yeni yeni kadın dernek ve birliklerinin kurulması da yeni ithal malları arasındadır.

Marshall Fikir Planı pek yakında Âyan Meclisi Dış Münasebetler Komisyonu'nda görüşülmeye başlanacaktır. Amerikan halkıyla dünya halkı arasındaki fikri boşluğu doldurmak gayesiyle Amerika'nın Sesi eski başkanı William Benton tarafından yapılan bu teklifin geniş çapta bir Amerikan haberleşme programı olduğu bildirilmektedir. Bu program, yeryüzündeki bütün insanlara demokrasinin öyküsünü anlatmayı amaçlayacakmış.

Bütün bunlar Aysel'in kafasında yeni boşluklar yaratıyordu. Bitirme tezinde demokrasiyi pratik açıdan nasıl tanımlayacağını, cumhuriyetleri nasıl sınıflandıracağını(!) şaşırıyordu. Paris kitaplıkları çok uzaklarda kalmıştı. Şimdi yeterince kitap da bulamıyordu. Öğrendikleriyle yaşamda, çevresinde gördükleri birbiriyle durmadan çelişiyordu. Yüzme isteği gittikçe artıyor, fakat çevresindeki sular da gittikçe kararıyordu. Çok bunalınca Asistan Ömer'e başvuruyor, onunla uzun uzun tartışıyordu: Biz cumhuriyetsek, yeni kurulan Çin de cumhuriyetse; biz demokrasiysek, ABD de demokrasiyse Marshall Fikir Planı, dünya halkları arasında nasıl bir *fikri boşluğu*, nasıl bir yöntemle dolduracak? Demokrasi, günlük politikaya göre durmadan değişen bir temelsiz ilkeler yığını mı, yoksa kaçınılmaz olan bütün değişimleri insanın özgürlüğüne ve yücelmesine doğru yöneltecek bir temel görüş, bir fikir mi? İnsanı özgürleştirmek için canı-kanı olmayan ilkeleri koltuk değneği etmek yeterli mi?

Ömer, iki göz kırpımı arasında bazen ne kadar da biraz Ali'yi, biraz Aydın'ı, biraz da Alain'i, hatta azıcık, o bir zamanlar evlerine gidip gelen, kendine Nazım'ın şiirlerini veren uzak akraba çocuğunu andırıyordu! Ama bu çok kısa süreli andırımlar dışında ne kadar da tek başına kendisi... Aysel, Ömer'in serinkanlı, fakat bilimsel doğru adına teoride mutlak bir yere ulaşan kuşkuculuğundan etkilendi.

Aydın "hariciyecilik" sınavına hazırlanıyordu. Zavallı bir daktilo kızı gebe bırakmış olduğu söyleniyordu. Bitkin ve şaşkındı. Onca özlediği bir mesleği, koşunun en son noktasında, o en son saniyede kaybediverecekti. En azından, "bu cahil ve alaturka ve hiç de güzel olmayan, tek yol yordam bilmeyen daktiloyu" sefir sofralarına nasıl oturtacak? Neyse ki "babası duruma el koymuş. Kızı önce Aydın'a nikâhlayıp sonra boşatmışlar. Gizlice tabii. Çok para gitmiş. Aydın'ın annesi de, istikbali parlak oğlunu böyle baştan çıkaran bir süprüntü" yüzünden çok gözyaşı dökmüş.

Aydın, bir gün Aysel'i gördü. Ortadan kaybolduğu kısa süre içinde çabucak yaşlanmıştı sanki. "Niçin yaptım bunu, bilmiyorum. Üstelik hiç hoşlanmadım ondan. Ama hiç..." dedi. Sonra güldü. Hiç eskimemiş bir çocuk gülüşüyle güldü. Ciddiye alınması gerekli hiçbir şeycikleri tanımıyormuş gibi. Bir kelebeğin uçup gidişine bakıyormuş gibi bir gülüş: "Kendini benden kaçırdın. Ondan böyle oldu. Okumuş Cumhuriyet kızı!.. İşte beni yalnız koydun!.." Sözüyle yüzü, gülüşü, bakışı arasındaki aykırılık Aydın'a özgü bir şey olmuştu hep. Aysel buna hiçbir karşılık bulamadı. Gizli bir suçluluk duygusunu örtbas etmeyi başardı. Çok kolay başardı bunu. Tezini düşünüyordu. Belki de ondan. Derlediği bütün bilgiler henüz pek havada uçuşuyor.

Bahar geldi. Leylaklar çiçek açtı.

Demokrasi... Cumhuriyet... Eşitlik... Özgürlük... Özgürlük... Eşitlik... Cumhuriyet... Demokrasi...

Puslu bir nisan sabahı fakülteye gidiyor. Beyni oyuluyor: Özgürlük, eşitlik; eşitlik, demokrasi, cumhuriyet; cumhuriyet, Türkiye; Türkiye, Atatürk...

Bir küçük parkın duvar dibinde boyvermiş iki leylak ağacı gördü. Beyaz beyaz ve eflatun eflatun açmış çiçekleri... Çiçekler alabildiğine fışkırmış... Kişi bazen böyle sesizce fışkırmış güzellikleri görmeden geçer. Durmadan durulacak yerlerde, durulacak duraklarda. Ali böyle bir durak mıydı acaba? Ali'nin yanında durmamakla onu yalnız koydu. Ne yapabilirdi? Aydın'ın hiç de hoşlanmadığı bir işi yapmasında gerçekten payı mı var kendisinin de? Şimdi taze açmış leylak dallarına uzansa. Kimseye, hiçbir bekçiye göstermeden küçük bir dal parçası koparsa. Koparıp gitse. O leylak dalını Aydın'a verse. Dostça verse. Nedenini bilmediği o gizli suçluluk duygusundan arınsa. "Bunca yorgunluktan sonra birbirimiz için yok olamayız. Hiç var olmamış gibi olamayız" dese... "Gelecekte inanmak için birbirimize, güvenmek için..." deyip veriverse leylak dalını.

Beyazlara uzandı. Leylak ağaçlarının sık dalları, ta yere yakın dalları hışırdadı. Kapkara gözlükleriyle bir adam. Üstünde bir montgomeri. Adam, Aysel'e erkeklik organını gösterdi.

Zarf mazrufu ne kadar da değiştirmişti!..

XII

Saat 08.46

Bunu yüklenmek için ne biliyordum?

"Küçüktüm ufacıktım
Top oynadım, acıktım..."

Beş yaşındaydım. Bostanda, otlar arasında korkunç güzellikte bir çiçek gördüm. Hiç görmediğim, belki de hiç görmediğim için bana göre güzel olan bir çiçek. Elimi uzattım. Dokunmak istedim. Değmek. Değmek. Cennet bahçelerinin o hiç görülmemiş çiçeğine elimi sürmek. Kendi kendime bulduğum bir güzelliğe dokunmak. Tutmak. Uzattım elimi. Otlar arasında, o benim için yeni olan şeye dokundum. Bir acıyla haykırdım sonra. Çiçek değilmiş. Zehirli bir hayvanmış. Parmağımı yardılar. Kanımı akıttılar. Beklenmedik, hiç umulmadık bir acı. Zehirli bir hayvanın sokmasından binlerce, milyonlarca kat dayanılmazlıkta... Ümmü Ninem beni kucağına aldı. Pörsük memesini ağzıma yapıştırıyor. Artık emmediğimi bile bile yapıştırıyor. İtiyorum onu. Hayvanın

sokmasından ağladığımı, bu can acısından haykırdığımı sanıyorlar. Yanılmış olmanın acısını anlamıyorlar. Umulmadık bir anda yanılmış olmanın acısını. Bundaki dayanılmazlığı...

Dayanmak. Giysiler, pabuçlar, araçlar...

Telefon hiç çalmayabilir. Aydın hiç bulunmayabilir. Belki o da bir yerlerde ölüm dirim kavgasındadır artık. Ölüm hiç gelmeyebilir. Ölümle daha uzun savaşmak gerekebilir.

Engin'e su vermeye kalkmam ne gülünç! Başka ne yapabilirdim ki? Herkes kendi kabının içini tanır.

Ek Bilgi:

1.

Çok geçmedi. DP *kahir ekseriyetle* iktidarı aldı. Bunun halk iktidarı olduğu söylendi. Hani o güne dek hep büyüklerimize *şükran* ve *minnetlerini* sunup durmuş olan halkımız; köylümüz, efendimiz iktidarı...

"Tarihi yeniden yapan el seni de yapıyor."

Tarihi yeniden yapan el, Dündar Öğretmen'in "irfan ordusu"nu da yapmıştı: Sıtma ile mücadele başarılmıştı.

2.

Namık, önemli bir bankanın önemli bir koltuğuna oturdu. Kredi istemeye gelen köylümüzü, efendimizi elinin tersiyle kovdu. Tarım kredisi alıp işhanı yapanlarla Gar Gazinosu'nda yemek yiyip numaraları seyretti.

Ertürk, bir teğmenin elinde *Cumhuriyet* gazetesi yakaladı ve ona katıksız hapis verdi. Rüyasında, "Fideler, fideler!" diye sayıklayan bir askerin adını Fidel Castro'cuya çıkarıp –tabii o zamanlar albaydı artık– (geçen yıl), ona tezkere bıraktırdı. (Bir gün bir de Anadol alacak ve yine de ne vatana, ne karısına yaranamayacak. Oysa ölümlerden kurtulmuştu bir zamanlar Kore'de, vatan uğruna...)

Ali, fakülte sıralarında, ilim ve bilim dalında Aysel'e yetişebilmek için artık çok büyüktü. Namık'ın önemli olduğu bir yönetim altında çalışabilmek için de fazla inançsız. Engin'in saat onarıcısı babası gibi bir eski çanta edindi. Evlere elektrik onarımına gitti. Boş zamanlarında Karayolları, Demiryolları işçileriyle ucuz lokantalarda ucuz şaraplar içti. Kafasında kendi okulunu kurdu.

Hasip, o dönemde mikrofonlu hoca oldu. "Vatan Cephesi"ne bol üye buldu.

Sevil... O İstanbullu'dur. Sanat çevrelerinde adı geçer. Bir armatörün oğluyla evlendi, boşandı. Oğlunu istemeyerek (!) baba tarafına bıraktı. Ona doğum günlerinde almış olduğu oyuncakların adını andı.

3.

60 Devrimi'nde yüksek memur çekmecelerinde gizli aşk mektupları, banka borç senetleri, çıplak kadın fotoğrafları ve biraz da prezervatif bulundu.

Devrim sabahı Aysel, Atatürk Bulvarı'na fırlayıp subaylara gülücükler ve üç kilo pasta dağıttı. Sabah kahvaltılarını etsinler diye... Ziya Gökalp Caddesi üstünde, bir cipin içinde Kemal Bey'i, daha önceki gün daireyi ziyarete gelen bir DP milletvekiline, "Sayenizde beyefendi" demiş olan ve beyefendiye eliyle bir bardak su taşımış bulunan Hukuk Müşavirliği "elemanını", genç bir subayın boynuna sarılıp onu şapur şupur öperken gördü.

Aysel, sosyalizme inanıyordu, ama DPT'deki işinden atıldı. Bir yaz tatili kampında garsonun, müsteşarın karısından önce Aysel'e çay vermesi, üstelik de Aysel'in garsonlarla, kamp bekçileriyle durmadan yeni kurulan partiden konuşması hiç doğru bulunmamıştı. Müsteşarın karısı, Aysel'in "aile terbiyesinden mahrum" ve dolayısıyla "komünist" olduğuna karar vermişti. Bu karar resmi makamlarca onaylandı.

Aydın, DP'li olmadığını bir türlü kanıtlayamazdı. Peşte'deki kâtipliğinden geri çekildi. Başkentte beklemekten usandı. Ayrıca da, DP zamanında uzun süre valilik etmiş olan babasıyla iyice arası açıldı. Nedeni: Peşte'deki metresi... Annesi sağ olsaydı ayılır bayılırdı. Annesinin de yerine, babası iki görevi birden yaptı. O da babasına, "Siz ne anlarsınız? Yaşamamış hödükler!.." diye bağırdı. Birden her şeyin suçlusunu babası olarak gördü. "Gazozcu Vali" koydu adını. Peşte'den geri alınışı, birinin bir uykudan

sarsılarak uyandırılması gibi olmuştu. Kendi meslektaşlarından birine varıp, iki çocuk doğurup, briç partilerinde modadan, kokteyl tarifinden ve yeni aşklarından gayri bir şey konuşmayan kız kardeşi Nurten'e bakıp bakıp, yeniden Türk kadınını ve memleketi kurtarmanın heyecanına tutuldu.

XIII

Saat 08.49

Aydın şehirlerarası konuşuyormuş. Telefon ondan meşgul çıkıyormuş. Otelde ne işim olduğunu sordu. Bilmediğimi söyledim. Ölüm ya da dirim sözü etmedim. Sesimin her zamanki gibi oluşu kendimi şaşırttı. Doğal olarak onu şaşırtmadı.

"Bekle. Bir duş alayım. Hemen geliyorum' dedi.

"Ben de bir duş alayım" dedim.

"Pablo Neruda'nın bir şiirini plağa okudum. Çok güzel oldu. Getireceğim. Orada sana dinletecek bir yol bulurum" dedi.

"Olur" dedim.

"Plağı üniversiteliler kapışıyor. Parti de satın alacak. Düzenlediği toplantılarda çalacak" dedi.

Çok sevindiğimi söyledim.

"Hadi. Duşunu al. Şimdi geliyorum ben" dedi. Birazcık durdu. Şakaya vurup ekledi: "Seninle yatmak istiyorum. Biliyorsun hep istedim bunu..."

"Biliyorum" dedim.

Almacı, evet, almaç; onu yere bırakınca ellerini ovuşturmuştur. Işıklarla yıkanmıştır. Geceki yol yorgunluğunu, uzun yolculuklar yorgunluğunu üstünden atmıştır. Başarılı bir sabah. Bol bol satılan yayınları. Günün olayı bir plak. Özlenmiş bir kadının, o kendi ülkesinde hiç bulamadığı kadının en sonunda kendisine açtığı bir kucak. Üç yıl önceki seçimler ne kadar umut verici. Parti'nin miting alanları gün günden kalabalıklaşıyor. Yöneticiler tedirgin.

Tezel, "Her şeyi çok ciddiye alıyorsun" diyor, gülüyor.

"Bendeki de salt duygu, salt coşku" diyor, somurtuyor.

Engin, Çankaya'nın tepesinde kaşlarım çatıyor.

"Şimdi kızların çoğu kendilerine ciddi görevlerin düştüğünü bilmiyorlar. İnanın öyle. Ders verdiğiniz sınıflarda çok azı bizim kavgamızın içinde. Onların da kökeni..." diyor. Susuyor. Düşünüyor.

Öteki kardeşlerin nerede Engin? Ne yapıyorlar? Anan? Ya saat onarıcısı baban? Kampana fabrikasındakiler ne diyorlar? Kurtulmak ve kurtarmak istiyorlar mı? Sordun mu onlara? Sor. Bunun karşılığını ben bilemem ki. Kitaplar çok şaşırtmalı bilmeceler için yeterli formül vermiyorlar. Onun için yaşamın ta kendisine sığınmak gerekiyor. Bu yüzden sen bilirsin. Bilmelisin. Anlat bana. Pablo Neruda'yı Aydın'ın sesinden dinleyip dinleyip de kendilerini savunacaklar mı? Haklarını bilecekler mi? Nerdeyse artık Tezel'in bile umurunda değil. Bari sağ kalan kız kardeşlerinin, öteki kardeşlerinin, yeğenlerinin umurunda mı? Eski ve yeni arkadaşlarının?..

Söyle bana Engin: Şimdi hayran hayran ve güvenle yüzüne baktığın kadın özgür mü? Özgürleşti mi hiç değilse o? Söyle Engin. Kurtardı mı bir şeyleri? Bu mümkün mü? Tek başına kurtulmak ve kurtarmak mümkün mü?..

"Sizlere de çok iş düşüyor hocam."

Evet. Elbet. Çok iş düşüyor. Haklı olarak...

Ben Engin'e hiçbir şey anlatmadım. Hiçbir şey söylemedim. Onu anlamaya çalıştım. Beni anlaması için de hiçbir çaba göstermedim. Öfkesini bende denemesine izin verdim.

Matbaadan çıkıp, bir sabahı yürüyüp bu odaya gireli sadece iki saat kadar olmuş. Zamanı, Aydın'dan öğrendim. Her şey bıraktığım yerde. Sadece Engin... Matbaadan sekizde çıkmıştır. Odasına varmak yarım saati almıştır. Bana odasında ne anlatmak istiyordu acaba? Öfkesinin nedenini mi açıklayacak?

Artık ne o parayı, ne "insan olmanın bazı küçük anları"nı ne de ölüm dirim kavgasını bilecek. Zamanla öğrenir belki.

Duştan çıkıyorum. Bir saksıyı çatlatıp ağır ağır toprağa yayıldığımı duyuyorum. Ama toprağın beni kavrayıp kavramayacağını bilmiyorum.

Çankaya'nın tepesinden inerken karlara bulandık. Engin bir çam dalına asıldı. Dalın üstünde tortop oldu. Sallandı. Sonra da yere atlayıp, "İşte sizi eğlendirmek için biraz maymun oldum" dedi. Çamdan dökülen karlar, saçlarını örttü. Benim yüzüme sadece serpintisi geldi. Artık gülemedim. Sonra sessiz yürüdük. Ne yanyanayız, ne de ayrı. Yine bunaltıcı bir çizgide.

O gece gördüğüm düşü yeniden anımsıyorum:

Koskoca, geniş bir avlunun ortasında tören kurulmuş. Topkapı'nın avlusu gibi bir yer. Avluda binlerce genç dolu. Kızlı erkekli. Büyük ateşler yakmışlar. Marşlar söylüyorlar. Marşları kendileri bestelemişler. O güne dek duyduklarıma hiç benzemiyor. Marşlarla yer gök inliyor. Benim bu törenin ardından çok önemli bir görevim varmış sözde. Marşlar bitince içerde büyük bir salona alınıyorum. Salon da tepeleme genç dolu. Mahkeme salonu gibi bir yer. Set set kürsüler. Set set banklar. Biraz da

Sorbonne'un anfilerini andırıyor. Oralarda sıra sıra gençler oturuyor yine. Hepsinin üstünde bir örnek yeşil-gri renkli giysiler var. Gençlik Parkı'ndaki çaycının masasının rengini andıran bir renkte. Salonun ortasına doğru yürüyorum. Bir de bakıyorum, orta yere doğru yürürken yalnız değilim. Yanımda birkaç kadınla birkaç da erkek var. Sözde bunlar benim bugüne varmak için elele çalıştığım arkadaşlarımmış. Sert adımlarla yürüyoruz. Son bir görev dağıtımının başındaymışız. Bu öyle bir anmış ki, sanki bir düğmeye basılacak ve bir tren raylarının üstünde hızla yol alacak. Ya da geminin, yıllarca kızakta, denize indirilmeyi bekleyen bir geminin denize indirilme anıymış. Düşü gören ben olduğum için olacak, bütün gözler de özellikle bana çevrikmiş. Galiba gemiyi denize ben indirecekmişim. Şişeyi ben kıracakmışım, düğmeye ben basacakmışım. İşte böyle, çok önemli bir görev bekliyormuş beni.

Yanımdaki kadınlardan biri, bir de bakıyorum nasılsa defileye çıkmış oluyor. Dekolte giysiler içinde, bir podyumda salına salına yürüyor. "Semiha! Semiha!" diye bağırıyorum. Semiha beni görmemezliğe geliyor. Ben hariç, herkese gülücükler dağıtıyor. Herkes de ona. Bağırıyorum: "Semiha! Semiha!" Ama bir de bakıyorum, o kadın Semiha değilmiş. Behire'ymiş. Gelinlikler giyinmiş. Ardında metrelerce uzun beyaz tüller geliyor. Tülleri bir yığın köylü çocuk taşıyor. İki yanında da terzi atelyelerinde çalışan dikişçi kızlara benzer, kamburu çıkık, sarı yüzlü, ama kulaklarında küpeleri olan kızlar var. Behire'nin iki yanında büyük bir saygı, hatta korku ile yürüyorlar. Behire de onları azarlıyor, "Tüllerime basmayın! Dikkat edin, salaklar!.. Basmayın... Basmayın!.." diyor. "Tüllerin sırası mı Behire? Görevimiz var" demek istiyorum. Sesim bir türlü çıkmıyor. Bir türlü de gelinin yanına ulaşamıyorum. Çünkü o sıra gelinin çevresini birçok şişman ve kolları altın bilezikli, elleri silahlı kadın çevirmiş oluyor.

Gelin bir yandan sağını solunu azarlarken, bir yandan da eliyle durmadan birini çağırıyor. Kıpkırmızı, parlak kadifeler giyinmiş asık suratlı bir adam beliriyor o sıra. Gelin asık suratlı, kırmızı kadifeli adamı kolundan zorla çeke çeke götürüyor. Şişman kadınlara da, "Giymediğim her şeyimi size vereceğim" diyor. Kadınlar da paraşütlere asılmış olarak onların ardından uçuyorlar. "Rezil olduk, rezil olduk!.." diye bunalıyorum. Ama bakıyorum, yine aynı salondayım. Yine gözler umutla bana bakıyor. Ortada hiç rezil olunmuş gibi bir şey geçmemiş sanki. Yanımdakiler acele acele gidip geliyorlar. İkisinin ellerinde spor-toto kâğıtları var. Galatasaray 1, Fenerbahçe 31, Beşiktaş 0, Ankaragücü 211 falan deyip duruyorlar. Onları çekiştiriyorum, "Sonra, sonra... Rezil oluyoruz!" diyorum. "Kımıldama. Herkes sana bakıyor!" diyorlar ve yerde üçer takla atıyorlar. Bir de bakıyorum, yanımdaki öteki erkekler, ellerinde filelerle, domates, havuç almış olarak pazardan dönüyorlar. Beni görmüyorlar. "Hadi gelin. Rezil olduk!" diyorum. "İmzaya geç kaldık biz" diyorlar. Çok telaşlanıyorum. "Baksana, gemi denize indirilmeden önce imzalamamız gereken kâğıtlar varmış meğer" diyorum. "Bunu nasıl unuttum" diyorum. Çok utanıyorum. Meğer ondan utanmıyormuşum. Herkes beni arıyormuş, bense lunapark gibi bir yerde dönmedolaba binmeye dalmışım da ondan utanıyormuşum. İki küçük çocuk geldi. Beni eteğimden çeke çeke dönmedolaptan indirdiler. "Çok geç kalıyorsunuz" dediler. "Çok geç kaldım, çok geç kaldım" diye diye yürek çırpıntıları içinde koşuyorum. Ama gemiyi denize indirmek için de beni beklemiş olmalarından gurur duyuyorum bir yandan. "Artık her şey tek başına bana kaldığı için olacak, görürler onlar!.." diye düşünüyorum. Sabırsızlanıyorum.

Derken kendimi bir eşeğin üstüne binmiş görüyorum. Eşeğin üstünde, cezaevi koridorlarına benzer koridorlardan geçiyorum. Sağımda solumda demir parmaklıklı hücreler var. Hücrelerden

ıslık sesleri geliyor. Sözde ben onları kurtaracakmışım. Eşek yok oluyor. Beni geniş, yarı karanlık bir yere alıyorlar. Bu alacakaranlık yerde beş altı kadar, hiç tanımadığım, ama iyi yüzlü adamlar var. Onlar da görevimi yapmamı bekliyorlarmış. Kısacası, kendimi öyle duyuyorum ki, herkes, her şey benden son görevi yapmamı bekliyor, ben gecikiyorum.

Korgeneral gibi biri geliyor. Karşımda hazır ol'a durup bana, "Başlayabilirsiniz efendim," diyor. Ben de, "Başlayalım," diyorum. Alacakaranlık yerdeki iyi yüzlü erkekler acele soyunmaya başlıyorlar. Meğer görevim onlarla yatmakmış.

Haykırarak uyandım. Titrememi bir süre engelleyemedim. İlk uyku hapımı o zaman kullandım. Yeniden uyumadan önce pencereden baktım. Kar dinmişti. Keskin bir kömür kokusu genzimi yakıyordu. Ömer'in arada bir, deliksiz uyumak istediği zamanlar aldığı o Mogadonlardan biriyle yeniden uyumuşum.

Bu düşümden Ömer'e hiç söz etmedim. Benimle eğlenmesinden çekinmiş olmalıyım. Onun da, her şeyi çok ciddiye alıyorsun, demesinden korkmuş olmalıyım. Ya da beni ayrıntılara fazla önem vermekle suçlamasından...

Banyodan çıktım. Acele kurulandım. Çoraplarım, sutyenim, düğmelerini nerede kopardığımı bilmediğim yeleğim... Acele acele giyiniyorum.

Dün öğleden sonra dersim yoktu. Ömer'in bu akşamki dönüşü için hazırlık yapıyordum. Bir piliç haşlayıp buzdolabına koydum. Gelirken aldığım enginarları ayıkladım. Bir şişe votkanın içine rendelenmiş limon kabukları attım. Bir yandan da şûraya ağustosta sunacağım bildirinin ana hatlarını düşünüyorum. Kapı çalındı. Açtım. Engin. Onda hiç görmediğim bir eziklik ve çekingenlikle kapının önünde duruyordu. Ürkek gözlerle bakıyor-

du. Kendinden hiç hoşnut görünmüyordu. "Beni geri çevirmeyin" dedi. Çok utanıyordu. Yeniden ne istediğini anladım. Benim için unutulmuş bir şeydi. Denenecek denenmiş, verilecek verilmiş, ödenecek ödenmiş, seyredilecek seyredilmiş. Bunu ona nasıl anlatabilirdim? Durmadan ödeyecek, her şeyi ödeyecek denli zengin olmadığımı, elimde olan, bildiğim, biriktirdiğim bütün zenginliğimi kendisine çoktan verip tükettiğimi nasıl açıklayabilirdim? Sonsuza dek cömert olmak için sonsuza dek verilecek bir şeyinin olması gerek.

O halde birazını geri ver Engin.

"Soyun bakalım!"

Şaşkınlıkla soyundu. Hemen oracıkta, odanın orta yerinde.

Siz? Hayır. Bunu sormadı. Yeni bir atılım için, kısacık da olsa bir zaman gerek.

"Dolapta tavuk var. İstersen biraz ye" dedim.

Sonucu anlamış olmalı. Sezdirmeden dediğimi yapıyor. Belki de, bakalım nasıl gidilecek belli sonuca, diye o da oyunu bozmuyor. Bir pencerenin önünde, kollarımı kavuşturmuş, onun çıplaklığına bakıyorum. Gözümü kırpmadan bakıyorum. Bir sigarayı daha avcumun içinde söndürüyorum. İlk kez hiçbir acı duymuyorum. Tepeden tırnağa giyiniğim. Hırkamın düğmelerini bile ilikliyorum.

Elinde bir tavuk budunu kemirerek geldi.

"Ne yapayım şimdi?"

"İstersen '*Çıktık açık alınla*'yı söyle. Bilmiyorum..."

Tavuk budunu vazodaki çiçeklerin içine soktu.

"Bu büyük olan, yani öğreten, yani eğiten, yani bilgi veren sizin derslerinizin hangi bölümüne giriyor?"

Hangi büyük Engin? Daha kendimi senin yardımınla tanıyorum. Kişi kendini bilmeden neyi bilebilir ki?

Güzel kurulmuş bir tümce, oturaklı bir karşılığı çağrıştırır: "İlk bölümüne" diye karşılık veriyorum ben de.

İyiliğin bazen kötülük kadar tehlikeli olabileceğini sende öğreniyorum. İnsan olmanın küçük anlarını kaçırmak ne denli kötü ise, enayilik de o denli kötü. Bunu kaç kez romanlarda okudum, filmlerde gördüm, oyunlarda seyrettim, kuramların içinden çıkarttım. Yine de, kaçınılmaz bir biçimde...

Odasının üç aylık kirasını ödeyemediğini ne zaman söylemişti? O sırada; ne mutlu, ne mutsuz bir biçimde, ne öfkeli, ne de keyifli olarak, durumu olduğu gibi alarak, bir kitabı şuradan kaldırıp şuraya koyar gibi, yapılması en doğal şeyi yaptığını bilerek yeniden giyinirken mi? Yeniden giyinip, "Böyle olması gerekirdi" derken mi acaba?

Elimi sıkıp gitti. Enginarı pişirdim.

Ben de yeniden giyiniyorum işte. Çantamdan dökülenleri yeniden içine dolduruyorum. Ama her göze gerekli parçasını koyarak yerleştiriyorum çantamı. Kalemler şurada, pudriyerim burada, beş bin lira cüzdanda, yarım simit çöp sepetine, tarağım bu göze, not defterim şu cebe. Hatta dudağıma biraz da ruj sürüyorum. Pörsümüş leylak dalını da yarım simidin yanına gönderiyorum: Masanın altındaki kâğıt sepetine.

Aydın nerdeyse gelir.

Yağmurluğumu giydim. Önünü iyice kapattım. Kapının dışına astığım "*Lütfen rahatsız etmeyiniz*" levhasını tersine çevirdim. Anahtarı aldım. Kapıyı örttüm, koridora çıktım.

Artık hiçbir şey dinlemek istemiyorum plaklardan.

Bir süre daha boğuşup çocuğumu büyütmek istiyorum. Çocuk ister saat onarıcısı Rıza'nın oğlundan olsun, ister Ömer'den... Yeterince saygıdeğer değilsem değilim. Her şeyde haklı ve doğru olmak için her şeyin haklı ve doğru olması gerek.

Belki de çocuk yoktur. Belki de kendimim yeniden büyütmek istediğim; saksısını çatlatmış.

Aydın'ın plağı kolunun altında, eli de yine böğründe kalacak. Ne yapalım?

Asansörle tam on altı kat indim. Otele faturamı ödedim. Döner camlı kapıyı ittim. Dışarı çıktım.

Başkentin puslu nisan sabahı.

Ankara, 1968-1971

"İnsan krapon kâğıdından kanatlar takınca kelebek olduğuna inanır. Koyun postunda koyun, kurt postunda kurt [...] Ülkü de giydirilebilir üstünüze ve Etlik tepeleri dağ gözükür gözünüze."

Ölmeye Yatmak romanı biçim açısından da ilginç. Çok geniş bir dönemi anlatmak isteyen romancı, Aysel'in ruh dünyasının yanı sıra toplumsal olayları, Aysel'i Doçent Aysel haline getiren koşulları yarı belgesel bir tarzla eserine katmış.

Selim İleri

Ağaoğlu'nun ***Ölmeye Yatmak*** *adlı romanı, kadının cins kimliğini, bireyselliğini el yordamıyla araması, sorgulamasını ifade eder. Cumhuriyet kadın aydınının özgürlük ve dişilik arasındaki çıkmazını, bu romanındaki kadın tiplemesi, Aysel çok iyi bir şekilde betimler.*

Nilüfer Göle

EVEREST
www.everestyayinlari.com
/everestyayinlari
/everestkitap

1676000 39960